

Svensk utgåva

Meddelanden och upplysningar

sextiosjätte årgången

25 maj 2023

Innehållsförteckning

I Resolutioner, rekommendationer och yttranden

RESOLUTIONER

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs 577:e plenarsession, 22.3.2023–23.3.2023

2023/C 184/01	Resolution från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förenade för demokratin"	1
---------------	--	---

YTTRANDEN

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs 577:e plenarsession, 22.3.2023–23.3.2023

2023/C 184/02	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Ungdomshandlingsplanen i EU:s yttre åtgärder 2022–2027" (yttrande på eget initiativ)	5
2023/C 184/03	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Ungdomarnas roll i den gröna omställningen" (förberedande yttrande på begäran av det svenska ordförandeskapet)	13
2023/C 184/04	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Träbyggnation för minskade koldioxidutsläpp inom byggsektorn" (förberedande yttrande på begäran av det svenska ordförandeskapet)	18

III Förberedande akter

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs 577:e plenarsession, 22.3.2023–23.3.2023

2023/C 184/05	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om åtgärder för en hög nivå av interoperabilitet inom den offentliga sektorn i hela unionen (akten om ett interoperabelt Europa)" (COM(2022) 720 <i>final</i> – 2022/0379 (COD)) och "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en stärkt interoperabilitetspolitik för den offentliga sektorn – Att sammankoppla offentliga tjänster, stödja offentlig politik och leverera samhällsnytta – Mot ett interoperabelt Europa" (COM(2022) 710 <i>final</i>)	28
2023/C 184/06	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om harmonisering av vissa delar av insolvensrätten (COM(2022) 702 <i>final</i> – 2022/0408 [COD])	34
2023/C 184/07	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av rådets förordning (EG) nr 6/2002 om gemenskapsformgivning och om upphävande av kommissionens förordning (EG) nr 2246/2002" (COM(2022) 666 <i>final</i> – 2022/0391(COD)) och "Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om formskydd" (omarbetning) (COM(2022) 667 <i>final</i> – 2022/0392(COD))	39
2023/C 184/08	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet – Strategisk framsynsrapport 2022 – Samverkan mellan den gröna och digitala omställningen i den nya geopolitiska situationen (COM(2022) 289 <i>final</i>)	45
2023/C 184/09	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska centralbanken samt Europeiska ekonomiska och sociala kommittén – Mot ett starkare clearingsystem i EU" (COM(2022) 696 <i>final</i>) och om "Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) nr 648/2012, (EU) nr 575/2013 och (EU) 2017/1131 vad gäller åtgärder för att minska alltför stora exponeringar mot centrala motparter i tredjeland och effektivisera unionens clearingmarknader" (COM(2022) 697 <i>final</i> – 2022/0403 (COD))	49
2023/C 184/10	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning (COM(2022) 707 <i>final</i> – 2022/0413(CNS))	55
2023/C 184/11	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet: Mot ett direktiv om straffrättsliga påföljder för överträdelse av unionens restriktiva åtgärder (COM(2022) 249 <i>final</i>), om Förslag till rådets beslut om att lägga överträdelse av unionens restriktiva åtgärder till de brottsområden som fastställs i artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (COM(2022) 247 <i>final</i>) och om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställandet av brottsrekvisit och påföljder med avseende på överträdelse av unionens restriktiva åtgärder (COM(2022) 684 <i>final</i>)	59
2023/C 184/12	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till rådets rekommendation om tillräcklig minimiinkomst som säkerställer aktiv inkludering (COM(2022) 490 <i>final</i> – 2022/0299 (NLE))	64
2023/C 184/13	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av och lika möjligheter för kvinnor och män i fråga om anställning och yrke [COM(2022) 688 <i>final</i> – 2022/0400 (COD)] och om Förslag till rådets direktiv om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av personer oavsett ras eller etniskt ursprung, likabehandling vad gäller anställning och yrke oavsett personers religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuella läggning, likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet och tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster och om strykning av artikel 13 i direktiv 2000/43/EG och artikel 12 i direktiv 2004/113/EG [COM(2022) 689 <i>final</i> – 2022/0401(APP)]	71
2023/C 184/14	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Revidering av EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter (COM(2022) 581 <i>final</i>)	78
2023/C 184/15	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en unionsram för certifiering av koldioxidupptag (COM(2022) 672 <i>final</i> – 2022/0394 (COD))	83

2023/C 184/16	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Rapport från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Tillståndet i energiunionen 2022 (i enlighet med förordning (EU) 2018/1999 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder) (COM(2022) 547 <i>final</i>)	88
2023/C 184/17	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Digitalisering av energisystemet – EU:s handlingsplan (COM(2022) 552 <i>final</i>)	93
2023/C 184/18	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 98/24/EG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/37/EG vad gäller gränsvärdena för bly och dess oorganiska föreningar och för diisocyanater (COM(2023) 71 <i>final</i> – 2023/0033 (COD))	101
2023/C 184/19	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2012/19/EU om avfall som utgörs av eller innehåller elektrisk och elektronisk utrustning (WEEE) (COM(2023) 63 <i>final</i> – 2022/025(COD))	102
2023/C 184/20	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2014/65/EU för att göra de offentliga kapitalmarknaderna i unionen attraktivare för företag och ge små och medelstora företag enklare tillgång till kapital och om upphävande av direktiv 2001/34/EG (COM(2022) 760 <i>final</i> – 2022/0405 (COD)) och Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om strukturer med aktier med utvidgad rösträtt i företag som ansöker om att få sina aktier upptagna till handel på en tillväxtmarknad för små och medelstora företag (COM(2022) 761 <i>final</i> – 2022/0406 (COD)) och Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) 2017/1129, (EU) nr 596/2014 och (EU) nr 600/2014 för att göra offentliga kapitalmarknader i unionen mer attraktiva för företag och för att underlätta tillgången till kapital för små och medelstora företag (COM(2022) 762 <i>final</i> – 2022/0411 (COD))	103
2023/C 184/21	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Säkerställa tillgång till gödselmedel till överkomliga priser (COM(2022) 590 <i>final</i>)	109

I

(Resolutioner, rekommendationer och yttranden)

RESOLUTIONER

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 577:e PLENARSESSION, 22.3.2023–
23.3.2023

Resolution från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Förenade för demokratin”

(2023/C 184/01)

Föredragande: **Stefano MALLIA (MT-I)**

Oliver RÖPKE (AT-II)

Séamus BOLAND (IE-III)

Rättslig grund	Artikel 50 i arbetsordningen
Antagande vid plenarsessionen	23.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	181/0/5

Återhämtningen efter pandemin, de demokratiska värdena, det medborgerliga utrymmet, mediefriheten, mångfalden och den liberala demokratin hotas både i och utanför EU, och situationen har förvärrats sedan kriget bröt ut i Europa: Mindre än 50 % av världens befolkning lever i ett demokratiskt system.

Medan världen fortsätter att bevittna det ohyggliga kriget i Ukraina och dess förödande humanitära, sociala och ekonomiska konsekvenser framför Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) en uppmaning om att stärka demokratin och de demokratiska värdena.

Den extraordinära mobiliseringen av organisationer i det civila samhället i EU som erbjuder humanitärt, logistiskt och medicinskt bistånd till det ukrainska folket har också visat hur viktigt det är med ett väl sammankopplat, effektivt och livskraftigt civilt samhälle. Om vi blickar bortom Ukraina ser vi också gräsrotsrörelser som kämpar för demokrati i Iran, Belarus och Moldavien. Om de stärks, stärks demokratierna.

Det är nu viktigare än någonsin att investera i att göra demokratierna mer motståndskraftiga och bättre rustade att skydda våra grundläggande rättigheter samt skapa långvarig fred och stabilitet och i slutändan välstånd för alla.

Det råder ingen tvekan om att vi bör inleda en gemensam reflektion kring nya strategier för att stärka strukturerna för deltagandedemokrati. Ett starkt, oberoende och mångfasetterat civilt samhälle är viktigare än någonsin som en nyckelfaktor för att trygga ett aktivt medborgarskap och en motståndskraftig demokrati som kan värna rättsstatsprincipen, de grundläggande rättigheterna, yttrandefriheten och integriteten i vår demokratiska livsstil. Demokratin i EU är till sin natur och oåterkalleligt kopplad till begreppen jämlikhet, rättvisa, respekt för de mänskliga rättigheterna och icke-diskriminering, i enlighet med artikel 2 i EU-fördraget.

I tider av komplexa förändringar och utmaningar kan samtals-/deltagandedemokrati vara ett inslag i en större bild av den systemförändring som behövs. Det finns många exempel som, om de genomförs effektivt, kan ge beslutsfattarna möjlighet att fatta svåra beslut om de mest utmanande politiska problemen och öka förtroendet mellan medborgarna och myndigheterna. Förutsättningen är att man ser till att mångfalden av åsikter och rätten att fritt uttrycka dem beaktas. Deltagandedemokrati är dock inte en patentlösning. Demokratiska samhällen står inför många olika utmaningar som kräver olika metoder för deltagande. Demokratisk samhällsstyrning kräver därför att olika mekanismer används för olika ändamål för att dra nytta av deras starka och svaga sidor.

Vi måste tillsammans sträva efter en ny balans mellan representativ demokrati, deltagandedemokrati och direktdemokrati.

I slutsatserna om demokratin i EU från konferensen om Europas framtid av den 9 maj 2022, särskilt förslagen 36 och 39, **fastställs målen att öka medborgarnas deltagande och stärka strukturerna för deltagandedemokrati och samtalsåtgärder**. Med tanke på resultaten av konferensen om Europas framtid och den viktiga roll som EESK redan spelar skulle kommittén vilja redogöra för olika alternativ som skulle kunna utgöra en plan för institutionella reformer för att på bästa sätt tjäna EESK:s syften.

Mot denna bakgrund och med utgångspunkt i det civila samhällets dagar 2023 framför Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) följande ståndpunkter:

1. Kommittén efterlyser ett ändamålsenligt genomförande av artikel 11 i EU-fördraget, inbegripet en **EU-strategi för det civila samhället** och en europeisk stadga för föreningar för att förena olika byggstenar för ett verkligt stärkande och inkluderande utrymme, i syfte att förnya engagemanget och genomföra en strukturerad civil dialog med alla EU-institutioner, i synnerhet genom att det organiserade civila samhället bjuds in till sociala toppmöten och konferenser på hög nivå. För att det civila samhällets deltagande ska bli meningsfullare och bredare är det också viktigt med resurser. Det behövs bättre finansieringsmöjligheter samt skäliga och transparenta politiska ramar för det civila samhällets organisationer, inbegripet gränsöverskridande skydd, för att bygga upp kapacitet och motståndskraft för alla organisationer i det civila samhället, inbegripet ungdomsorganisationer, den sociala ekonomin och frivilligsektorn, liksom tillgång till flexibla och hållbara resurser, oavsett om de är privata eller offentliga.
2. EESK betonar behovet av att stärka den centrala roll som det organiserade civila samhället och arbetsmarknadens parter spelar när det gäller att stödja samtalsdemokrati, som ett komplement till den representativa demokratin, för att ytterligare stärka den civila dialogen i alla medlemsstater och på EU-nivå. De europeiska demokratiernas styrka och kraft bygger på ett stabilt och omfattande samarbete mellan EU och dess medlemsstater, som måste bidra till att bygga upp kapaciteten hos det civila samhällets organisationer, eftersom oberoende organisationer i det civila samhället är "väktare av det allmänna bästa", med en central roll när det gäller att kartlägga hållbara lösningar, främja samhällsinnovationer och skapa ömsesidigt förtroende inom samhällena. Det civila samhällets organisationer bidrar också till att kartlägga processer, tillhandahålla sakkunskap för att öka mångfalden i debatterna och underlätta deltagandedemokrati i enlighet med fördragen.
3. Kommittén efterlyser en helhets- och samarbetsinriktad syn på utbildning för att möta de nuvarande utmaningarna. En EU-politik för kompetens bör utformas gemensamt med det civila samhällets organisationer och arbetsmarknadens parter, som har politiskt kapital, konkreta kunskaper och en förståelse av rådande behov och brister. I detta sammanhang anser EESK att 2025 bör utropas till Europaåret för frivilligarbetare, eftersom sektorn har en nyckelroll att spela i utvecklingen av informella färdigheter.
4. EESK betonar att generella färdigheter utgör den verkliga ryggraden i en deltagande- och samtalsdemokrati: samarbete, kritiskt tänkande, problemlösning, demokratisk och kollektiv förvaltning, konfliktlösning, medborgarutbildning och mediekunnighet. Dessa färdigheter är centrala för att bekämpa antidemokratiska tendenser, främja europeiska värden och överbrygga nuvarande socioekonomiska och politiska klyftor, samtidigt som det civila samhällets organisationer och arbetsmarknadens parter ges möjlighet att gemensamt utforma politiken genom rådgivande eller deltagandebaserade metoder för att uppnå ansvarsskyldighet, transparens och aktivt medborgarskap.
5. Kommittén är fast besluten att bidra till vidareutvecklingen av verktyg för att stärka deltagande- och samtalsdemokratin, såsom det europeiska medborgarinitiativet och EU:s offentliga samråd på nätet, som allmänheten fullt ut måste kunna ta del av och få information om.
6. EESK betonar betydelsen av valet till Europaparlamentet 2024 och civilsamhällesorganisationernas avgörande roll när det gäller att uppmuntra valdeltagande och proeuropeiska stämningar samt motverka röstskolkning och desinformation. Kommittén uppmanar de europeiska politiska familjerna att i sina valmanifest understryka civilsamhällesorganisationernas roll när det gäller att stärka det demokratiska livet.

7. Kommittén uppbered sin beredvillighet att tillsammans med organisationer i det bredare civila samhället och EU-institutionerna fungera som en brobyggare för att diskutera EU-projektet med medborgarna, utöver dem som redan är övertygade, och nå ut till dem i deras samhällen, regioner, städer och byar. Det är därför mycket viktigt att skapa möjligheter att delta i offentliga debatter och främja en kultur av deltagande på alla nivåer.

8. Kommissionen bör i sitt organisationsschema inrätta kontaktpersoner för civil dialog. Den bör också samarbeta med medlemsstaterna för att främja stärkta strukturer för civil dialog och stödja upprättandet av sådana strukturer om de ännu inte finns, med hjälp av EU-medel. Detta initiativ skulle öka medvetenheten om och förbättra kvaliteten på den civila dialogen och på så sätt hjälpa kommissionen och medlemsstaterna att bättre förstå de fördelar som en välfungerande civil dialog kan medföra för det politiska beslutsfattandet. Dessutom skulle den civila dialogen stärkas genom forskning och övervakning, som skulle leda till kartläggning och utbyte av bästa praxis.

9. I detta avseende betonar EESK att ungdomars och ungdomsorganisationers deltagande är särskilt viktigt för att mobilisera förstagångsväljare och unga väljare. För att uppnå full representativitet är det nödvändigt att stödja lösningar som möjliggör ett brett deltagande och främjar lika möjligheter i detta avseende. Man måste nå ut till dem som befinner sig längst bort från de beslutsfattande centrumen och inleda diskussioner med dem. Ett ökat deltagande på lokal nivå förefaller nödvändigt.

10. Dessutom uppmanas Europaparlamentet, Europeiska rådet och medlemsstaterna att snarast ändra 1976 års valakt för att klargöra principen om att valen ska vara allmänna, direkta och hemliga. Detta skulle göra det möjligt att införa normer i hela EU och därmed garantera rösträtt för personer med funktionsnedsättning.

Med utgångspunkt i ovanstående rekommendationer och konferensen om Europas framtid framhåller EESK följande:

11. Kommittén ser det nyligen undertecknade protokollet om samarbete med kommissionen (27 oktober 2022) som ett förnyat politiskt åtagande att bidra till den europeiska politiska agendan och till EU:s huvudsakliga syfte, mål⁽¹⁾ och ambitioner, dvs. att uppnå en konkurrenskraftig, ekonomiskt välmående, socialt inkluderande och miljömässigt hållbar union, samtidigt som man ser till att omställningen till klimatneutralitet, digitaliseringen och de demografiska förändringarna är socialt rättvisa och att den europeiska gröna given och det digitala decenniet 2030 blir en framgång för alla européer. EU måste också vägledas av den europeiska pelaren för sociala rättigheter och en konkurrenskraftsagenda, den politiska färdplan som säkerställer att ingen lämnas utanför.

12. EESK står redo – och har nu, mer än någonsin, legitimitet – att fungera som ett centralt nav för medborgarnas och det organiserade civila samhällets deltagande, inbegripet framtida medborgarpaneler. Ett sådant nav skulle ha till uppgift att förstärka effekterna av pågående medborgarsamråd som anordnas av kommissionen och andra institutioner, och även att systematiskt samla in synpunkter från det europeiska organiserade civila samhället på alla viktiga prioriteringar och politikområden på den europeiska politiska dagordningen. Detta kommer att bidra till att öka allmänhetens förtroende för EU-projektet och EU:s institutioner genom att medborgarna ges en faktisk roll i det offentliga beslutsfattandet. EESK skulle vara en värd som vägleder, övervakar, utformar, organiserar, driver och underlättar överläggningarna med hjälp av externa experter och företrädare för det civila samhällets organisationer. Detta erbjudande bygger i synnerhet på slutrapporten från konferensen om Europas framtid av den 9 maj 2022, i vilken man uttryckligen uppmanar till att "stärka EESK:s institutionella roll och dess roll som förmedlare och garant för verksamhet inom deltagandedemokratien, såsom en strukturerad dialog med civilsamhällesorganisationer och medborgarpaneler". I detta sammanhang bör rekommendationerna i EESK:s yttranden på eget initiativ och förberedande yttranden som begärts av kommissionen i förekommande fall ses över genom utvärderingar av EU:s politik.

13. Kommittén anser att medborgarpanelerna och samråden med det civila samhällets organisationer skulle kunna inriktas på fastställandet av dagordningen, såsom utarbetandet av kommissionens arbetsprogram, eller kopplas till livscykeln för viktiga lagstiftningsprioriteringar. Medborgarnas synpunkter skulle kunna vara mest användbara under den förberedande lagstiftningsfasen, för att diskutera och lägga fram rekommendationer inför vissa viktiga (lagstiftnings)förslag. I detta syfte skulle samråd med medborgarpaneler och det civila samhällets organisationer kunna genomföras på grundval av en årlig färdplan och tidsplan som fastställts av EESK i samarbete med EU-institutionerna. Detta skulle kunna inbegripa specifika begäranden från kommissionen, Europaparlamentet eller Europeiska unionens råd, av kommittén själv på eget initiativ eller på initiativ av dess partnerorganisation, Europeiska regionkommittén.

14. EESK uppbered att verksamhetscykeln skulle kunna inledas med talet om tillståndet i unionen och avsiktsförklaringen, inför kommissionens årliga arbetsprogram för efterföljande år. Samråden skulle äga rum under det första halvåret efterföljande år.

⁽¹⁾ Artiklarna 2 och 3 i fördraget om Europeiska unionen.

15. Som ett komplement till verktygen för att stärka rättsstatsprincipen kommer EESK att fortsätta att föreslå övriga EU-institutioner att det ska inrättas ett årligt EU-forum om grundläggande rättigheter, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen. Detta forum kommer att förbättra övervakningen genom att ge EU:s beslutsfattare möjlighet att få tidig varning från det organiserade civila samhället och gräsrotsorganisationer från alla EU-medlemsstater beträffande den fullständiga och öppna tillämpningen av artikel 2 i EU-fördraget. Dessutom uppmanar kommittén kommissionen att ta med ett kapitel om det civila samhället i den kommande översynen av handlingsplanen för demokratin i Europa. EESK kommer också att spela en viktig roll när det gäller att övervaka kandidatländernas anslutningsprocesser och underlätta en meningsfull diskussion med de berörda parterna för att se till att de europeiska värdena respekteras, inbegripet de som påverkar nationella och etniska minoriteter.

16. Kommittén kommer att lansera en europeisk vecka för det civila samhället för att stärka sin roll som det europeiska civila samhällets hus och bredda räckvidden för sina flaggskeppsinitiativ, såsom det civila samhällets dagar, det europeiska medborgarinitiativets dag, Ditt Europa, din mening och priset till det civila samhället. Detta initiativ kommer att föra samman nyckelaktörer inom europeiska och nationella organisationer i det civila samhället och utgöra ett forum för dialog om frågor som är av intresse för det civila samhällets aktörer på europeisk nivå. EESK kommer att sträva efter att stärka verksamheten på gräsrotsnivå för att i så stor utsträckning som möjligt nå ut till dem som har begränsade möjligheter att delta i debatter om EU-frågor och se till att deras röster beaktas i beslutsprocessen.

Bryssel den 23 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 577:e PLENARSESSION, 22.3.2023–
23.3.2023Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Ungdomshandlingsplanen i EU:s
yttre åtgärder 2022–2027”

(yttrande på eget initiativ)

(2023/C 184/02)

Föredragande: **Michael MCLOUGHLIN**Medföredragande: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	22.9.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Yttre förbindelser
Antagande av sektionen	6.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	157/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar ungdomshandlingsplanen i EU:s yttre åtgärder (nedan kallad ”handlingsplanen”), men påpekar att utmaningar kan komma att uppstå i samband med införandet och genomförandet, vilket kommer att kräva övervakning och tillsyn. EESK vill delta aktivt i genomförandet av handlingsplanen.

1.2 EESK menar att den sakkunskap och erfarenhet som finns inom ungdomsorganisationerna i EU och runt om i världen är en stor tillgång i genomförandet av planen, för både kommissionen och EU:s delegationer. Kommittén anser också att alla EU-anställda som arbetar med ungdomar bör få grundläggande kompetens i frågor såsom ungdomsvänliga utrymmen, samrådsfärdigheter och ungdomsarbetsmetoder.

1.3 EESK skulle vilja att man under genomförandet kontinuerligt uppmärksammar de mest marginaliserade ungdomarna, inbegripet ungdomar med funktionsnedsättning, och att allt arbete som rör ledarskap kompletteras med ett lika stort fokus på gräsrotsstöd till ungdomar i lokalsamhällen. Ledarskaps- och deltagandeprocesser bör utformas för att säkerställa engagemang på gräsrotsnivå och nedifrån och upp-processer för att skapa ledare med förankring i vardagslivet.

1.4 EESK betonar att datainsamling och övervakning är en stor utmaning i genomförandet av handlingsplanen. Detta bör omfatta regelbunden rapportering från kommissionen, Europeiska utrikestjänsten, relevanta finansierade organ och organisationer i det civila samhället, i överensstämmelse med den kartläggning och den bristanalys vad gäller internationella uppgifter om ungdomar som kommissionen nyligen gjort ⁽¹⁾.

1.5 EESK välkomnar och uppmuntrar kopplingar till det arbete som utförs av Förenta nationerna (FN) och dess organ på detta område, särskilt vad gäller agendan för ungdomar, fred och säkerhet och eventuella synergier med FN:s kommitté för barnets rättigheter.

1.6 EESK bedömer att EU:s viktigaste ungdomspolitik, såsom Erasmus+ och ungdomsgarantin, kan bidra till arbetet på områdena ungdomsengagemang och ungdomspolitik. När sådana strukturer används bör man säkerställa oberoende ansökningsförfaranden och vara observant på frågor som viseringar och språk.

1.7 EESK rekommenderar rådet att uppmuntra EU:s medlemsstater att utarbeta egna planer med fokus på frågor såsom dem i handlingsplanen och att arbeta i partnerskap med det civila samhället, särskilt ungdomsorganisationer. Dessutom bör befintliga kopplingar och partnerskap med det civila samhället mellan EU:s medlemsstater och mälländerna vidareutvecklas och stärkas, särskilt mellan ungdomsorganisationer.

1.8 EESK rekommenderar också att mälländerna uppmuntras och ges de verktyg som behövs för att ta fram en egen konkret och målinriktad ungdomspolitik och inrätta nationella ungdomsråd eller liknande. I sitt stöd till mälländerna bör kommissionen samtidigt vägledas av principerna för mänskliga rättigheter.

1.9 EESK anser att man bör skapa kopplingar mellan handlingsplanen och Europaåret för kompetens för att säkerställa att detta arbete prioriteras i partnerländerna.

1.10 EESK anser att verksamhet som är inriktad på utbildning bör fokuseras på jämlikhet, särskilt skydd av unga flickor, och att strategier bör säkerställa att de som är svårast att nå engageras. Alla möjligheter till stipendier bör vara öppna och transparenta och omfatta särskilda metoder för att uppmuntra dem som är svårast att nå.

1.11 Det är EESK:s fasta övertygelse att medborgarengagemang med alla organisationer i det civila samhället, såsom ungdomsorganisationer, fackföreningar och grupper för unga företagare, bör främjas.

1.12 EESK anser att man i EU:s handelspolitik bör undersöka dess inverkan på och koppling till ungdomar, särskilt inom kapitlen om handel och hållbar utveckling och avtalen om ekonomiskt partnerskap.

1.13 EESK rekommenderar att man utvecklar särskilda samhällsbaserade tjänster för ungdomars psykiska hälsa och sätter upp mål för både utfallsvärden och kvalitativa förbättringar avseende psykisk hälsa för arbetet med ungdomar inom ramen för yttre åtgärder, i linje med kommissionens studie.

1.14 EESK anser att kampen mot barnarbete bör utgöra en viktig del av handlingsplanen, så att det på tjugohundratalet till slut blir ett minne blott.

2. Bakgrundsinformation: relevant EESK-verksamhet

2.1 I oktober 2018 antog EESK sitt yttrande om EU:s nya ungdomsstrategi ⁽²⁾, i vilket kommittén framhöll behovet av en sektorsövergripande strategi för ungdomar och av att ägna större uppmärksamhet åt sysselsättning, psykisk hälsa, jämlikhet och utbildning. EESK betonade också vikten av EU:s yttre åtgärder i detta avseende.

⁽¹⁾ Kalantaryan, S., McMahon, S. och Ueffing, P., "Youth in external action", JRC130554, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2022.

⁽²⁾ EUT C 62, 15.2.2019, s. 142.

2.2 I september 2020 antog EESK yttrandet ”Mot ett strukturerat ungdomsengagemang för klimat och hållbarhet i EU:s beslutsprocess”⁽³⁾. I yttrandet menade kommittén också att man bör inrätta rundabordssamtal om klimat och hållbarhet för ungdomar, se till att en ungdomsdelegat ingår i den officiella EU-delegationen till partskonferensen för FN:s ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC COP) och inkludera ungdomars synpunkter i EESK:s yttranden om klimat och hållbarhet.

2.3 I yttrandet ”Ungdomspolitikerna på västra Balkan som en del av innovationsagendan för västra Balkan”⁽⁴⁾, som antogs i juli 2022, uppmanade EESK regeringarna på västra Balkan att följa EU:s viktigaste ungdomspolitiska dokument och att investera mer i evidensbaserad ungdomspolitik som syftar till att ta itu med utmaningar i anslutning till utvecklingen av ungdomsfrågor, vilket innebär att tillräckliga och tydliga budgetanslag måste säkras.

2.4 EESK har unika förutsättningar att underlätta samarbetet med ungdomsnätverk. Kommittén inrättade en samordningsgrupp för Europaåret för ungdomar som fick i uppdrag att stärka samarbetet med ungdomsorganisationer och ungdomar under och efter Europaåret och att samarbeta med övriga EU-institutioner och organisationer i det civila samhället för att säkerställa bättre övergripande integration av ungdomar i deras dagliga verksamhet. I september 2022 antog EESK yttrandet ”EU:s ungdomstest”⁽⁵⁾, i vilket ett mer strukturerat, meningsfullt och målinriktat ungdomsdeltagande efterlystes.

3. Allmänna kommentarer om handlingsplanen

3.1 EESK välkomnar varmt det gemensamma meddelandet ”Ungdomshandlingsplanen i EU:s yttre åtgärder 2022–2027”, som innebär ett viktigt steg framåt när det gäller yttre åtgärder och ungdomspolitik och ett erkännande av de potentiella synergieffekterna dem emellan, vilket är hög tid. I samband med Europaåret för ungdomar utgör en sådan utveckling också ett erkännande av att ungdomar och ungdomars liv påverkas av alla politikområden, och synpunkter från denna grupp måste inkluderas i allt politiskt arbete, inte bara på de områden som traditionellt förknippas med ungdomar.

3.2 Kriget i Ukraina fortsätter att få allvarliga konsekvenser för civilbefolkningen, särskilt för barn, tonåringar och unga människor. Fokus för handlingsplanen i Ukraina, liksom i andra områden i världen som påverkas av konflikter, bör vara att öka ungdomars motståndskraft, stödja ungdomars samhällsengagemang och ge ungdomar möjlighet att vara drivkrafter för förändring i sina samhällen, särskilt med avseende på återhämtningen efter konflikter.

3.3 Meddelandet är också utformat på ett lämpligt sätt mot bakgrund av hur världen ser ut efter covid-19, och det medges att krisen slog som hårdast mot ungdomar, deras utbildning och deras fria rörlighet. Även om covid-19-pandemins effekter på ungdomar erkänns i Europa har denna fråga fått mindre uppmärksamhet på andra håll i världen, särskilt i utvecklingsländerna och i instabila stater.

3.4 Vi stöder i huvudsak tanken att all intern ungdomspolitik bör kunna omsättas i EU:s yttre förbindelser, med hänsyn tagen till de specifika lokala och regionala sammanhang där yttre åtgärder vidtas. I ljuset av detta skulle vi stödja att ungdomstestet för EU:s politik också rekommenderas för dem som genomför handlingsplanen.

3.5 EESK ser också positivt på att handlingsplanen bygger på den europeiska pelaren för sociala rättigheter och EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati, där behovet av ett jämlikt, fullständigt och meningsfullt deltagande av ungdomar i det offentliga och politiska livet betonas. Även om ungdomar befinner sig i frontlinjen när det gäller förändring är de fortfarande alltför ofta underrepresenterade, vilket inte ligger i linje med deras grundläggande rättigheter. EESK uppskattar handlingsplanens höga ambitionsnivå och tydliga fokus på åtgärder. Kommittén värdesätter också att man i handlingsplanen erkänner de generationsöverskridande dimensionerna av dagens globala utmaningar.

3.6 Meddelandet sammanför allt viktigt politiskt arbete som rör ungdomar på olika områden. Vid genomförandet kommer det att vara viktigt att ha viss övergripande tillsyn, särskilt med tanke på de olika genomförandeorgan och den mångfald av strategier som berörs. Detta bör även inbegripa dem som ansvarar för ungdomar och utbildning, ungdomsorganisationer och ungdomar själva samt biståndsorgan och andra nationella organ i EU:s medlemsstater, finansierade organ och organisationer i det civila samhället. Likaså måste man i genomförandet beakta olika berörda finansieringskällor, aktörer och indikatorer. Detta kommer generellt sett att bli en utmaning, men ett effektivt tillsynssystem kommer att ge utdelning och skulle kunna vara en modell för ett samordnat genomförande av politiken.

⁽³⁾ EUT C 429, 11.12.2020, s. 44.

⁽⁴⁾ EUT C 443, 22.11.2022, s. 44.

⁽⁵⁾ EUT C 486, 21.12.2022, s. 46.

3.7 Datainsamlingen behöver förbättras avseende ungdomar inom nästan alla områden för yttre åtgärder. Genomförandet av handlingsplanen måste inriktas på detta utmanande område, i enlighet med den kartläggning och den bristanalys vad gäller internationella uppgifter om ungdomar som kommissionen nyligen gjort. Det kan vara svårt att dela upp utfall och resultat och att se på vilket sätt ett visst program eller initiativ faktiskt har bidragit till ett resultat. Därför kräver alla insatser som rör ungdomar en longitudinell analys.

3.8 EU och alla dess institutioner bör samarbeta med Förenade kungariket för att se till att samarbetsandan och det interkulturella lärandet och erfarenheterna från Erasmus+ och alla andra former av samarbete inte går förlorade för ungdomar och ungdomsorganisationer i landet. Alla sätt att optimera möjligheterna att återuppbygga förbindelserna med brittiska civilsamhällsorganisationer bör utforskas, och nya bör främjas och skapas ⁽⁶⁾.

Ledarskap och deltagande

3.9 Handlingsplanen är i hög grad inriktad på ledarskap och deltagande. Detta är välkommet och ligger helt i linje med bästa praxis i arbetet med ungdomar. EESK menar dock att ett mycket grundligt och samtalsbaserat tillvägagångssätt kommer att behövas för att vidareutveckla en sådan strategi i EU:s yttre åtgärder. Även inom EU och dess medlemsstater återstår mycket att göra när det gäller deltagarbaserad praxis, trots kraftfulla insatser. Ungdomars ledarskap uppstår i allmänhet genom bra gräsrotsarbete i en stödjande miljö. Detta frambringar i sin tur ungdomar som kan göra sina röster hörda, men utifrån kontakter med sina jämnåriga och erfarenheter beträffande lokala frågor såsom miljö, transport, utbildning, psykisk hälsa, socialt bistånd och många fler. Detta arbete underlättas ofta av det civila samhällets organisationer. Vi hoppas att de tematiska programmen om det civila samhället och mänskliga rättigheter och demokrati kan inriktas på dessa behov.

3.10 Ett antal faktorer som hänger samman med detta måste därför finnas med för att god praxis ska kunna skapas på detta område. I Erasmus+-programmet försöker man fortfarande prioritera ungdomar med begränsade möjligheter, vilket i själva verket innebär ett erkännande av att detta ledande program fortfarande har långt kvar på området. När det handlar om kontakter mellan människor och rörlighet spelar administrativa aspekter såsom viseringar en avgörande roll i att säkerställa en smidig upplevelse för deltagarna, och här behövs en gemensam strategi. Att lösa dessa utmaningar i utvecklingsländer, instabila stater eller till och med totalitära länder kommer helt klart att vara ännu svårare. I slutändan måste allt planerat ledarskap och deltagarbaserat arbete bygga på erfarenheter från gräsrots- och lokalsamhällsnivå.

3.11 Vi måste vara försiktiga så att vi inte vänder på processen genom att först arbeta med "ledare" i avsaknad av en verklig gräsrotsrörelse. Finansiärer och internationella icke-statliga organisationer kan inte skapa ett sådant ledarskap, och man måste se till att det finns goda kopplingar på gräsrotsnivå. Därför behöver vi ett transparent urval, öppna och inkluderande metoder och skydd mot att stater och andra, särskilt i instabila stater, tar över. Engagemang, deltagande och ledarskap är av avgörande betydelse, och med hjälp av vår strategi måste det byggas upp infrastruktur för att förverkliga detta. Långsiktigt stöd till ungdomsorganisationer och det civila samhället måste prioriteras framför kortsiktiga projektbaserade strategier. Samarbetet med ledare på ungdomsområdet kräver också strategier för att hantera en ständigt föränderlig grupp som befinner sig i en övergående fas i livet, växer och utvecklas och i något skede kommer att behöva eller vilja gå vidare.

3.12 Meningsfullt stöd till gräsrotsorganisationer som är verksamma på fältet bör tillhandahållas så att de kan utvecklas internt och bli relevanta aktörer i sina lokalsamhällen. Vi hoppas att man i det arbete som utförs av ungdomsstyrelsen för internationella partnerskap – Youth Sounding Board (YSB) – på detta område, och inom dialogplattformen med ungdomsorganisationer inom ramen för det politiska forumet för utvecklingsdialog, kommer att beakta detta. Dessutom kan stöd till fackföreningar och fackliga ungdomsorganisationer bidra till att uppmuntra och stödja ungdomars demokratiska deltagande på arbetsplatsen. De nationella ungdomsråden kan sörja för en god infrastruktur när det gäller att besluta vem man ska arbeta med i partnerländerna, förutsatt att de är oberoende. Det gäller även initiativ såsom det globala initiativ för ungdomsmobilisering som genomförs av de sex stora ungdomsorganisationerna ⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ REX/563 – informationsrapporten "Genomförandet av avtalet om Förenade kungarikets utträde ur EU, inbegripet protokollet om Irland/Nordirland"

⁽⁷⁾ <https://globalyouthmobilization.org/>.

Genomförandemetoder

3.13 Man hänvisar i omfattande utsträckning till Erasmus+ i handlingsplanen, vilket är välkommet. I detta avseende undviker man i meddelandet att "uppfinna hjulet på nytt". Programmets strukturer och processer kan och bör användas i EU:s yttre förbindelser när så är relevant. Vid genomförandet kan det underlätta att dela upp programmet i sina olika delar, till exempel ungdomsfrågor, skolor, yrkesutbildning och högskoleutbildning. Hinder såsom viseringar, brist på finansiering och språkbarriärer bör undanröjas, och genomförandet bör inriktas på ömsesidigt lärande, kompetensutveckling och erfarenhet. Om nationella programkontor används bör de granskas noggrant för att säkerställa respekt för lämpliga aktörer i det civila samhället och deras oberoende.

3.14 Grundläggande yrkesutbildning ökar ungdomars anställbarhet i framtiden och deras deltagande i livslångt lärande. Yrkesutbildningspolitik och god praxis stöder social inkludering och integration på arbetsmarknaden för unga som varken arbetar eller studerar.

3.15 Meddelandet skapar användbara kopplingar mellan EU:s yttre åtgärder och barnets rättigheter, där EU nyligen har utvecklat en strategi. En starkare koppling till FN:s konvention om barnets rättigheter från 1989 när det gäller att genomföra handlingsplanen skulle också vara användbar, till exempel genom att Genèvekommitténs rapporter från konventionsstaterna används. Många ungdomar är under 18 år och principerna i barnkonventionen kan tjäna som vägledning, men EU:s ungdomsarbete slutar inte vid denna ålder. Vi bör inte alltid se 18 som en automatisk åldersgräns.

3.16 En Team Europe-strategi måste tillämpas för att genomföra handlingsplanen på nationell, regional och multilateral nivå. EU bör följaktligen anpassa sig till de särskilda behoven och förhållandena i de olika regionerna. EESK menar att det skulle vara fördelaktigt om partnerskapen bidrog till att fylla kunskaps- och dataluckor vad gäller ungdomar, särskilt de som rör de prioriterade områdena utveckling av digitala färdigheter, klimatförändringar och den gröna given. EESK tycker att det ska bli intressant att under de kommande månaderna se hur de många åtgärderna ska genomföras och är redo att bidra.

3.17 Vi hade hoppats på ett större gensvar under samrådsprocessen om handlingsplanen och en större representativitet bland svaren. Detta belyser behovet av att ungdomar får all relevant information om viktiga ämnen så att de kan fatta välgrundade beslut och på ett korrekt och meningsfullt sätt bidra till beslutsprocessen. Verktyg såsom kvalitetsmärket från Europeiska samarbetsorganisationen för ungdomsinformation och ungdomsrådgivning (Eryica) kan vara till nytta här.

4. Särskilda kommentarer om vissa delar av handlingsplanen

4.1 I handlingsplanen sammanställs många pågående verksamheter, och utmaningarna i samband med genomförandet kommer att bli enorma, särskilt efter covid-19-pandemin. Tillgång till utbildning och jämställdhet mellan könen är avgörande och framsteg har gjorts på detta område.

Utbildning

4.2 Vid genomförandet av handlingsplanen bör man skapa starka kopplingar till Europaåret för kompetens. EESK framhåller vikten av att beakta kompetensutvecklingsbehoven, i synnerhet på området begränsning av och anpassning till klimatförändringarna och när det gäller den cirkulära ekonomin, psykisk och fysisk hälsa samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, även vid ungdomars omskolning och kompetensutveckling⁽⁸⁾. Den sociala och den medborgerliga dialogen spelar en avgörande roll och måste stärkas.

4.3 Återigen kommer flera aktörer att vara involverade i utbildningen, så tydliga mål och mått behövs. Ständiga insatser måste inriktas på dem som är svårast att nå, särskilt i de fattigaste och mest sårbara staterna. Utgiftsåtagandet på 10 % från kommissionens instrument för grannskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen och i budgeten för humanitärt bistånd är välkommet, och vi skulle vilja se andra organs och staters åtaganden. De långsiktiga lösningarna på utbildningsområdet måste komma från regeringarna i måländerna, och lokala civilsamhällesorganisationer bör spela en viktig roll. Det internationella samfundet kan inte vara huvudaktören på lång sikt. Vi hoppas att toppmötet om utbildning i omvandling kan bidra till framsteg på detta område.

⁽⁸⁾ EUT C 100, 16.3.2023, s. 38.

4.4 Bestämmelserna om stipendier och stiftelser är välkomna, men vi måste ägna uppmärksamhet åt frågor som rör urval och se till att det civila samhällets organisationer involveras. Det är viktigt att öppna, rättvisa och inkluderande förfaranden för urval av deltagare i akademiska program fastställs när dessa möjligheter skapas och att man prioriterar att erbjuda personer med begränsade möjligheter en plats.

4.5 Att maximera humankapitalets värde är avgörande för att öka konkurrenskraften och bekämpa arbetslösheten, med respekt för hållbar utveckling. Detta förutsätter en arbetskraft som har en rad generella färdigheter och anpassningsförmåga. Utbildningspolitiken måste utvecklas och genomföras i nära samarbete med arbetsmarknadens parter och inriktas mer på kompetens än på kvalifikationer. Detta kommer att bidra till att minska kompetensglappet.

Ungdomsorganisationer

4.6 Flera forum och organ som har som syfte att engagera ungdomar beskrivs i meddelandet. Plattformen inom det politiska forumet för utvecklingsdialog är välkommen, så länge den säkerställer kontakter på gräsrotsnivå med ungdomsorganisationer, som är oberoende, självorganiserade och helst ungdomsledda.

4.7 Det finns i meddelandet ett välkommet omnämmande och en hänvisning till att ungdomsorganisationer bör involveras. Genomförandet av handlingsplanen skulle gynnas av ett samarbete som omfattar de olika modeller för ungdomsarbete som finns i EU. Denna praxis kan vara lika relevant som ungdomars synpunkter, eftersom den bygger upp kapacitet bland alla ungdomar på lokal nivå, vilket i sin tur banar väg för ungdomsledare som är stadigt förankrade i lokala erfarenheter. Omfattande belägg och modeller finns tillgängliga genom partnerskapet mellan EU och Europarådet och frivilligsektorn för ungdomar.

4.8 Ungdomsorganisationer kan vara en enorm tillgång i genomförandet av planen. EU:s medlemsstater bör uppmanas att involvera sin ungdomssektor på detta område i nationella handlingsplaner. Vi bör prioritera bra modeller och arbete från EU:s ungdomsorganisationer när det gäller utveckling, konflikter och människorättsarbete framför exempelvis amerikanska modeller för "ungdomsutveckling", som ofta importeras som en färdig lösning till utvecklingsländer och andra regioner och som ofta inte är förankrade i samma värderingar. Detta skulle fungera väl med åtagandet att ta fram skraddarsyddna lösningar för vissa regioner.

4.9 Genomförandet av åtaganden på utbildningsområdet bör också omfatta informella och icke-formella system i samhällen, civilsamhällesorganisationer och ungdomsarbetsorganisationer. Unescos och Europarådets definitioner ger god vägledning här tillsammans med arbetet avseende kapitlet om ungdomsfrågor inom Erasmus+. Vi måste inse de enorma fördelarna för alla med lärande utanför skolmiljön, som är livslångt och livsvitt.

4.10 Den politiska dialogen är viktig och målen i handlingsplanen är ambitiösa, men vi får inte försumma ländernas egen ungdomspolitik och regeringarnas ansvar, eller behovet av en verklig frivilligsektor och av det civila samhället. Genomförandet av handlingsplanen måste också stödja utvecklingen av ungdomsarbetspolitiken, utvecklingen av nationella ungdomsråd och liknande organ samt strategier som exempelvis EU:s ungdomstest.

4.11 Ungdomsorganisationer har redan upprättat förbindelser runt om i världen, vilket framgår av världens sex stora ungdomsorganisationers arbete, och genomförandet av planen bör involvera dem, bygga vidare på det befintliga arbetet och utgöra en förebild för fler initiativ. Vi bör också vara försiktiga med att vara alltför restriktiva i fråga om deltagande. Det är oklart om deltagandeprocesser användes vid urvalet av frågor till fonden för främjande av ungdomars egenmakt. Ungdomar kanske inte alltid väljer de frågor som andra anser vara viktiga, särskilt i utvecklingsländerna eller i instabila stater där frågor av mer praktisk natur kan vara viktigare.

4.12 Åtgärder för kapacitetsuppbyggnad för ungdomsorganisationer är mycket välkomna och bör åtföljas av effektivt stöd för att starta gräsrotsrörelser i partnerländer där EU:s delegationer kan spela en avgörande roll runt om i världen. Partnerskap med EU-organisationer bör erbjudas där så är lämpligt, och arbetet måste övervakas. Det är viktigt att främja skapandet och stärkandet av nätverk med organisationer både inom och utanför EU.

Effektivt genomförande

4.13 Många aktörer, strategier och budgetposter är involverade i detta arbete, till exempel EU:s delegationer, olika generaldirektorat vid kommissionen, Europeiska utrikestjänsten, rådet och medlemsstaterna samt en rad olika biståndsbudgetar. Vid genomförandet av handlingsplanen måste man säkerställa tydlighet och lämpligt sektorsövergripande samarbete för att se till att det i slutändan finns ett starkt fokus på målgruppen, samtidigt som en tillräcklig budget tillhandahålls.

4.14 Kontaktskapande koncept kan bygga vidare på befintligt arbete och inspireras av partnersamverkan och andra initiativ inom Erasmus+ (ungdomsdelen). Projekt för ungdomars delaktighet (utan transnationell dimension) inom Erasmus + kan också utgöra bra förebilder för ungdomsprojekt i målländerna.

4.15 Ungdomar är framtidens ledare och drivkrafter för förändring samt viktiga partner när det gäller att bidra till ett framgångsrikt genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling, Parisavtalet om klimatförändringar och den digitala omställningen. Handlingsplanen bör säkerställa att EU:s yttre åtgärder ger ungdomar egenmakt på det politiska, sociala och ekonomiska planet. EESK är redo att göra sin del genom åtagandet att genomföra rekommendationen från konferensen om Europas framtid om att stärka kommitténs institutionella roll och roll som samordnare av och garant för verksamhet med koppling till deltagandedemokrati, såsom en strukturerad dialog med civilsamhällesorganisationer och medborgarpaneler.

4.16 Hänvisningarna till övergången till vuxenlivet i handlingsplanen är starka, vilket är mycket välkommet och ligger i linje med ungdomsarbetets värderingar i EU. Viktiga aspekter i detta sammanhang är att ungdomar blir medvetna om sina rättigheter och skyldigheter som medborgare och förvärvar grundläggande ekonomiskunskaper och kunskaper avseende främmande språk, planetens hållbarhet och entreprenörskap. Likaså välkomnar EESK kopplingen till FN:s agenda för ungdomar, fred och säkerhet och uppmaningen till ett bredare samarbete med FN. När handlingsplanen genomförs måste vi vara medvetna om att ungdomar i allmänhet befinner sig långt från beslutsfattandet på många områden.

4.17 FN:s säkerhetsråds resolution 2250 (2015) om ungdomar, fred och säkerhet är ett viktigt verktyg i det globala samarbetet med ungdomar. I resolutionen fastställs fem huvudpelare för åtgärder: deltagande, skydd, förebyggande åtgärder, partnerskap samt avståndstagande och återintegrering. I denna banbrytande resolution uppmanas de undertecknande parterna att ge ungdomar en starkare röst i beslutsfattandet på lokal, regional, nationell och internationell nivå och att överväga att inrätta mekanismer som gör det möjligt för ungdomar att på ett meningsfullt sätt delta i fredsprocesser. Stöd bör ges till dem som vill genomföra denna agenda lokalt och nationellt. Kopplingen till och samordningen med fonden för främjande av ungdomars egenmakt skulle här ge upphov till många synergieffekter.

Jämställdhet

4.18 EESK anser att det är avgörande för en hållbar utveckling att man utnyttjar ungdomars potential och stöder jämställdhet. EU:s yttre åtgärder syftar till att ge ungdomar egenmakt på det politiska, sociala och ekonomiska planet och hjälpa dem att delta i beslutsfattande och den politiska processen på ett meningsfullt och inkluderande sätt. EESK menar att flickors och unga kvinnors egenmakt är avgörande för att säkerställa en hållbar utveckling, och uppskattar att det i handlingsplanen talas om att säkerställa jämställdhet och sätta stopp för diskriminering. EESK påpekar att handlingsplanen bör omsättas i meningsfulla, strategiska och långsiktiga åtgärder som gynnar unga män och kvinnor i lika hög grad. Detta inbegriper att man utvecklar strategier som främjar jämställdhetsintegrering inom alla områden för yttre åtgärder.

4.19 Det är viktigt att öka antalet ungdomar, särskilt unga kvinnor, med kompetens inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik (STEM) och digitala färdigheter, och att få flickor att börja intressera sig för STEM-området i tidig ålder, stödja kvinnliga företagare och kvinnliga förebilder inom dessa sektorer och investera i program för att skapa intresse för dessa ämnen bland kvinnliga elever på högstadiet och gymnasiet.

Psykisk hälsa

4.20 Att psykisk hälsa tas upp i meddelandet är välkommet, och vi hoppas att detta område kommer att få en framträdande plats i genomförandet av handlingsplanen. Eftersom hälso- och sjukvårdssystemen är svaga runt om i världen bör det mer "ungdomsvänliga" genomförandet av förbättringar på området konkretiseras.

Personer med funktionsnedsättning

4.21 EESK anser vidare att det är lika viktigt att hänvisa till ungdomar med funktionsnedsättning i meddelandet och att detta även bör spela en framträdande roll i genomförandet av ungdomshandlingsplanen. Ungdomar med funktionsnedsättning är en grupp som ofta glöms bort när det handlar om att främja ungdomars egenmakt och demokratiska deltagande och detta bör framhåvas i genomförandet av handlingsplanen.

Ekonomiska möjligheter

4.22 Rätt kompetens kommer att vara avgörande för ungdomars framtida ekonomiska möjligheter. Stöd kommer att behövas för entreprenörer och nystartade företag, inbegripet finansiering och krediter, eftersom det kommer att finnas många möjligheter, inte minst på det digitala området, särskilt i utvecklingsländerna.

4.23 När det gäller ekonomiska möjligheter utgör modellen med EU:s ungdomsgaranti ett bra exempel på hur man med lämpliga anpassningar kan skapa möjligheter för unga som varken arbetar eller studerar. Utbildning om arbetstagares rättigheter och sociala rättigheter kommer att behövas för att förverkliga agendan för anständigt arbete.

4.24 Frågor som handel måste behandlas som en del av handlingsplanen, till exempel i kapitlen om hållbarhet i frihandelsavtal, och deltagandet av det civila samhället, till exempel ungdomsorganisationer, bör främjas. Det är fortfarande ungdomar som är mest utsatta för barnarbete och andra former av vanvård. I syfte att bekämpa detta bör kampen mot barnarbete göras till en viktig del av handlingsplanen, så att det på tjugohundralet till slut blir ett minne blott. I detta sammanhang måste det skapas ekonomiska resurser som gör att barnarbetare inte längre är beroende av sin inkomst. Samtidigt måste möjligheten att bedriva verksamhet för företag som använder barnarbete i sin globala produktionskedja begränsas.

4.25 Ungdomar är ofta de som först ger sig ut på farliga resor med målet att emigrera till Europa och andra platser. För att se till att ungdomar inte tvingas ta farliga och ofta olagliga vägar över internationella gränser bör handlingsplanen omfatta ett aktivt samarbete med tredjeländer med syftet att inrätta humanitära korridorer och vidarebosättningsprogram för ungdomar, så att de kan ta sig till Europa på ett säkert och lagligt sätt.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Ungdomarnas roll i den gröna omställningen”

(förberedande yttrande på begäran av det svenska ordförandeskapet)

(2023/C 184/03)

Föredragande: **Nicoletta MERLO**

Remiss från det svenska ordförandeskapet	Skrivelse av den 14.11.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	8.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	152/00/01

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att ungdomar både kan och måste spela en avgörande roll i samband med den gröna omställningen. Det behövs i allra högsta grad en ny styrningsmodell som är mer inkluderande och kan säkerställa ungdomars aktiva deltagande i beslutsprocessen, men även överbryggar befintliga hinder.

1.2 EESK betonar vikten av att säkerställa att ungdomsorganisationer har en ledande roll i beslutsprocessen och i att utveckla och sprida projekt som rör hållbarhet och miljö, bland annat genom att man säkerställer att de får det ekonomiska stöd de behöver.

1.3 Det är mycket viktigt för EESK att man kontinuerligt övervakar såväl de omedelbara som de framtida effekterna av offentliga investeringar, inklusive investeringar inom ramen för den gröna omställningen, för ungdomar. Med hjälp av indikatorer bör man bedöma de ekonomiska, politiska och sociala konsekvenserna före, under och efter godkännandet av de politiska åtgärder som ska genomföras.

1.4 EESK uppmanar EU-institutionerna och medlemsstaterna att genomföra åtgärder och mekanismer för att se till att ungdomsperspektivet beaktas inom alla politikområden och att genom ett fullt anammande av EU:s ungdomstest skapa utrymme för att säkerställa ungdomars aktiva deltagande.

1.5 EESK anser att det är av avgörande betydelse att de initiativ och politiska åtgärder som ska antas inom ramen för Europaåret för kompetens kopplas till den gröna omställningen, hållbar utveckling och de utmaningar som ungdomar står inför i denna snabbt föränderliga värld.

1.6 Det är mycket viktigt att titta på utbildning och hur de färdigheter ungdomar förväntas ha i denna fråga kan utvecklas med hjälp av en övergripande strategi som kan förmedla teoretiska och praktiska färdigheter. Det kan bland annat röra sig om att införa och förbättra insatser för övergången från skola till arbete och lärlingsutbildningar, men även om att involvera arbetsmarknadens parter. Utbildning om dessa frågor bör också struktureras, utformas och utvecklas med avstamp i regionerna och deras behov, inom den bredare ram som fastslagits på nationell nivå.

1.7 EESK anser att man måste börja undervisa barn redan i tidig ålder om hållbarhet och miljöskydd och använda innovativa utbildningsverktyg som beaktar miljöskydd, social och ekonomisk utveckling och uppnåendet av tillhörande mål. Utbildning av god kvalitet för alla och anständiga arbetsvillkor för dem som tillhandahåller den är avgörande för att åstadkomma detta.

1.8 EESK betonar betydelsen av att skolor arbetar med frågor som rör den gröna omställningen, i samförstånd med lokala myndigheter och med aktiviteter utanför skolan, särskilt med ungdomsorganisationer och det organiserade civila samhället. På så vis ökar även medvetenheten och deltagandet bland vanliga medborgare. Mot denna bakgrund ser EESK positivt på erfarenheterna av projektet om det gröna Erasmus och ser fram emot dess genomförande.

1.9 För att rusta såväl yngre som äldre arbetstagare med rätt färdigheter för att bemästra den innovation som den gröna omställningen leder till anser EESK att det är viktigt att satsa på arbetsplatsförlagt lärande samt främja arbetsplatsanknuten utbildning, praktikplatser och lärlingsutbildningar av god kvalitet. Detta kan skapa ett gynnsamt förhållande mellan marknadens behov och ungdomars individuella kompetens. Social dialog och kollektiva avtalsförhandlingar kan spela en grundläggande roll i detta sammanhang.

1.10 EESK håller det för avgörande att utbildningspolitiken är helomfattande och integrerad med industripolitiken, i samordning med andra utvecklingsstrategier. Den bör planeras i detalj på regional och lokal nivå i nära samarbete med arbetsmarknadens parter i syfte att säkerställa att den gröna omställningen blir en rättvis sådan och att ingen lämnas utanför.

1.11 För att säkerställa ett adekvat deltagande av kvinnor i sektorer med koppling till den gröna omställningen bör jämställdhet utgöra en integrerad del av den gröna omställningen. Medlemsstaterna bör satsa mer resurser på studie- och yrkesvägledning för skolungdomar och ge dem stöd att komma ut i arbetslivet med hjälp av effektiva offentliga arbetsförmedlingar som har adekvata förankringar i den lokala produktionsstrukturen.

1.12 Unga företagare kan spela en viktig roll i att driva på innovation, även inom ramen för den gröna omställningen. EESK anser att dessa ungdomar måste uppmuntras med hjälp av särskilda utbildningsinsatser och stöd till innovativa projekt, och genom att man säkerställer ett tillräckligt ekonomiskt stöd.

1.13 För att säkerställa att den gröna omställningen även är en rättvis sådan och för att undvika företagsnedläggningar och de förlorade arbetstillfällena som hör därtill anser EESK att medlemsstaterna med avstamp i de nationella planerna för återhämtning och resiliens bör prioritera att investera betydande resurser för att stödja företag som behöver ställa om sin verksamhet, placera om arbetstagare som har sagts upp och stödja företagare, särskilt unga sådana, som avser att investera i gröna företag.

2. Bakgrund till yttrandet

2.1 Detta förberedande yttrande har utarbetats på begäran av det svenska ordförandeskapet för Europeiska unionens råd i syfte att titta närmare på ungdomarnas roll i den gröna omställningen.

2.2 Med "grön omställning" avses en omställning av EU:s ekonomi och samhälle i syfte att huvudsakligen genom politiska åtgärder och investeringar uppnå klimat- och miljömålen i linje med den europeiska klimatlagen, som fastställer kravet om att uppnå klimatneutralitet senast 2050, den europeiska gröna given och Parisavtalet, på ett sätt som säkerställer att omställningen är rättvis och inkluderande för alla.

2.3 Inför dessa stora utmaningar är det viktigt att notera att den generation som är mest angelägen och medveten om behovet av att agera för att uppnå miljömässig hållbarhet är den yngre generationen. Om det i dag finns ett område på vilket vi kan upprätta en fördelaktig koppling mellan ungdomars hjärtefrågor och värderingar samt vår tids öppna frågor, och där det finns stor potential för att förnya modellerna för produktion och konsumtion, är det på området miljö, främjande av hälsa och bevarande av planetens biologiska mångfald.

2.4 Under de senaste åren har klimataktioner mobiliserat ett stort antal ungdomar i hela Europa, och flera miljörelaterade och sociala rörelser bestående av ungdomar som demonstrerar i syfte att avkräva regeringar och beslutsfattare konkreta åtgärder för att skydda miljön och uppnå klimatneutralitet har växt fram på lokal, regional, nationell och europeisk nivå.

2.5 År 2022 utropades till Europaåret för ungdomar för att hylla och stödja ungdomar, den generation som drabbats hårdast av pandemin, genom att ingjuta nytt hopp, styrka och framtidstro i dem, men även för att skapa ett tillfälle att belysa att den gröna och den digitala omställningen erbjuder nya utsikter och möjligheter.

3. Ungdomarnas deltagande i den gröna omställningen

3.1 För att åstadkomma en rättvis grön omställning är det nödvändigt att genomföra FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling och dess 17 mål för hållbar utveckling inom ramen för den europeiska gröna given, bland annat genom att införa en ny styrningsmodell som är mer inkluderande och kan säkerställa ungdomars aktiva deltagande i beslutsprocessen.

3.2 De beslut som i dag fattas av politiska ledare om klimatförändringar och andra miljöfrågor kommer att få återverkningar i synnerhet på dagens ungdomar och kommande generationer. Ungdomar har rätt att komma till tals i de frågor som rör dem, såsom anges i Agenda 2030, vars mål för hållbar utveckling erkänner ungdomar som "avgörande aktörer för förändring".

3.3 Även om ungdomars roll i att bygga upp en mer hållbar, inkluderande och grönare värld erkänns i allt högre grad, och trots att ett år har tillägnats dem, står det klart att ungdomar i själva verket fortfarande tycker att det är svårt att delta aktivt i beslutande organ.

3.4 Under de senaste åren har vi trots en hög grad av ungdomsaktivism i klimatfrågor också bevittnat ett ökande missnöje med och ett minskat förtroende för politiska institutioner bland ungdomar. Det leder till att ungdomars aktiva engagemang i politiska partier minskar och att deras deltagande sjunker i politiska val, både som väljare och som kandidater. Detta utgör ett hot mot det demokratiska systemet och ett hinder för utarbetandet av framåtblickande politik, inte minst den politik som behövs för att möta utmaningarna i samband med klimatomställningen och som kan bemöta olika hjärtefrågor och behov. I detta avseende anser EESK att man måste prioritera att främja ungdomars deltagande i politiken och i andra beslutsprocesser och att alla alternativ bör undersökas så att detta blir genomförbart och effektivt på alla nivåer.

3.5 Som utgångspunkt är det viktigt att kartlägga och överbrygga de sociala, ekonomiska och kulturella hinder som står i vägen för ungdomars fulla deltagande, och som eventuellt kan härledas till bristande medvetenhet eller svårigheter att få tillgång till information om mekanismer för ungdomars deltagande och representation. Ytterligare en aspekt som bör betonas är att ungdomar i dag ofta engagerar sig och för dialog på nya informella sätt, ofta med hjälp av teknik och sociala medier, och detta bör man ta vederbörlig hänsyn till eftersom hela generationer kan mobiliseras.

3.6 Hållbarhet är en viktig del av ungdomars syn på världen och färgar deras beslut, om än med en stor dos pragmatism. Ungdomsorganisationer företräder miljontals unga människors intressen och hjärtefrågor i Europa, och kan därför spela en viktig roll för att se till att den yngre generationen inte bara har en röst i institutionerna och i det civila samhället, utan också kan ge ett meningsfullt och välavvägt bidrag till beslutsprocessen på lokal, regional, nationell och europeisk nivå⁽¹⁾.

3.7 Av dessa skäl betonar EESK vikten av att skapa möjligheter så att alla de mest representativa ungdomsorganisationerna, till att börja med de som företräder de mest utsatta ungdomarna och dem som bor i randområden och på landsbygden, kan delta i beslutsprocessen och i att utarbeta nya förslag på hållbarhetsområdet.

3.8 Ungdomsorganisationer kan fylla många funktioner och spela en avgörande roll när det gäller att sprida och genomföra miljö- och hållbarhetsrelaterade projekt. Därför uppmanar EESK EU-institutionerna att ge dessa sammanslutningar ett strukturellt ekonomiskt stöd i form av lämpliga och specifika resurser. På så vis ges ungdomsorganisationer rätt förutsättningar för att säkerställa och utveckla ungdomars deltagande i den gröna omställningen.

3.9 Enbart deltagande räcker dock inte. I all offentlig politik måste inverkan på ungdomar och deras förväntningar beaktas, inbegripet kommande generationers förväntningar. Därför måste bedömningar göras före, under och efter genomförandet av alla investeringar, inklusive investeringar inom ramen för den gröna omställningen, så att man med hjälp av indikatorer med säkerhet kan fastställa vilka ekonomiska, politiska och sociala konsekvenser investeringarna får för de yngre generationerna.

3.10 EESK uppmanar EU-institutionerna och medlemsstaterna att genomföra åtgärder och mekanismer som säkerställer att ungdomsperspektivet beaktas inom alla politikområden, samtidigt som man genom ett fullt anammande av EU:s ungdomstest⁽²⁾ skapar utrymme för ungdomar att inkomma med konsekventa och kompetensbaserade bidrag avseende de utmaningar de står inför.

3.11 Det som krävs både för vår planet och för att medlemsstaterna ska kunna vidareutvecklas är att stärka ungdomars egenmakt på fyra områden: deltagande i förändringsprocesser, möjlighet att spela en aktiv roll genom att i individuella och kollektiva beslut utöva ansvar, förbättrad kunskap om de omvandlingar som sker och de oundvikliga följderna av den gröna och den digitala omställningen samt utveckling av färdigheter för att kunna agera på ett kvalificerat vis.

4. Den gröna omställningen – utbildning och arbetsmarknad

4.1 2023 har utropats till Europaåret för kompetens. EESK anser att det är av avgörande betydelse att de initiativ och politiska åtgärder som ska antas i detta sammanhang kopplas till den gröna omställningen, hållbar utveckling och de utmaningar som ungdomar står inför i denna snabbt föränderliga värld.

(1) EESK:s yttrande "Mot ett strukturerat ungdomsengagemang för klimat och hållbarhet i EU:s beslutsprocess" (EUT C 429, 11.12.2020, s. 44).

(2) EESK:s yttrande "EU:s ungdomstest" (EUT C 486, 21.12.2022, s. 46).

4.2 Med tanke på klimat- och miljönödläget bör utbildning för hållbarhet bli en prioriterad fråga i skolan. Pedagoger spelar en avgörande roll när det gäller att se till att elever är kunniga i klimatfrågor och har de kunskaper och färdigheter de behöver för att delta i den gröna ekonomin. Det finns många strategier som lärare och skolor kan använda sig av för att utforska dessa frågor med elever. Detta förutsätter dock även en utbildning av god kvalitet för alla och anständiga arbetsvillkor för dem som tillhandahåller den. Det är av största vikt att säkerställa tillräcklig finansiering på europeisk, nationell, regional och lokal nivå för att stödja projekt och initiativ som främjar och genomför undervisning och lärande på områdena miljö och hållbarhet.

4.3 Frågan om den gröna omställningen och strategier för hållbar utveckling genomsyrar allt. Det är därför nödvändigt att titta på utbildning och hur de färdigheter ungdomar förväntas ha i denna fråga kan utvecklas med hjälp av en övergripande strategi som kan förmedla teoretiska och praktiska färdigheter. Det kan bland annat röra sig om att införa och förbättra insatser för övergången från skola till arbete och lärlingsutbildningar. Utbildning om dessa frågor bör också struktureras, utformas och utvecklas med avstamp i regionerna och deras behov, inom den bredare ram som fastslagits på nationell nivå och med beaktande av livslångt lärande.

4.4 Man måste börja undervisa barn redan i tidig ålder om hållbarhets- och miljöskyddsfrågor. Undervisningen bör inledas redan i förskolan och fortsätta med hjälp av särskilda program under hela skolgången. Det är därför viktigt att även lärare får särskild fortbildning och att de ges möjligheter att kontinuerligt uppdatera sina färdigheter.

4.5 Att införa vägledning för den gröna och den kulturella omställningen i utbildningsprocesser går hand i hand med att bekräfta skolans bildande roll, eftersom den har anförtrots uppgiften att ge medborgerlig vägledning så att elever får kännedom om nya och hållbara sätt att leva på vår planet. Detta gör eleverna till huvudaktörer i en förändring som styr dem mot en ny samhällsmodell där miljöfrågor är centrala och där de kan testa och sprida nya livsstilar som är i balans med naturen.

4.6 I rådande situation, som är stadd i konstant och snabb förändring, krävs det innovativa utbildningsmiljöer. Ett nytt miljörelaterat alfabet skulle kunna utarbetas i linje med målen i Agenda 2030 och inriktas på metoderna för att genomföra den cirkulära ekonomin och de verktyg som erbjuds genom livscykelänkandet⁽³⁾, som beaktar miljöskydd, social och ekonomisk utveckling och uppnåendet av relaterade mål.

4.7 Kommittén betonar att alla behöver kunskap om hur klimatförändringarna kan bekämpas, särskilt när det gäller alla aspekter av hållbar konsumtion och produktion, ansvarsfulla livsmedelsval och minskat matsvinn samt användning av hållbar energi. Ungdomars utbildning bör stödjas genom livslångt lärande för föräldrar och medborgarutbildning⁽⁴⁾.

4.8 Huruvida den ekologiska omställningen lyckas beror därför på skolans förmåga att arbeta i samförstånd med lokala myndigheter och med aktiviteter utanför skolan, särskilt med ungdomsorganisationer och det organiserade civila samhället. På så vis ökar även medvetenheten och deltagandet bland vanliga medborgare. Mot denna bakgrund ser EESK positivt på erfarenheterna av projektet om det gröna Erasmus och ser fram emot dess genomförande.

4.9 Medvetenhet och kunskap om samt positivt ledarskap i miljöskyddsfrågor är ännu mer framträdande i den yngre generationen, nämligen generation Z eller "Gen Z" (personer under 25 år), och bland dem som har högre utbildning och solidare kulturella redskap. Detta innebär att medvetenheten och den tillförlitliga informationen kommer att öka och befästas, men också att de positiva reaktioner som krävs kan stärkas genom att man förbättrar ungdomars utbildning och stärker deras sociala och ekonomiska humankapital. Låg utbildning och svårigheter att komma in i arbetslivet bromsar däremot inte bara ungdomars möjlighet att bidra till ländernas nuvarande tillväxt, utan försvagar också deras roll som aktiva deltagare i nya tillväxtprocesser som är mer i linje med utmaningarna i den tidsålder de lever i.

⁽³⁾ <https://www.lifecycleinitiative.org/starting-life-cycle-thinking/what-is-life-cycle-thinking/>

⁽⁴⁾ EESK:s yttrande "Att ge ungdomar egenmakt för att uppnå hållbar utveckling genom utbildning" (EUT C 100, 16.3.2023, s. 38).

4.10 Utan färdigheter är inte omställningen möjlig. Såväl yngre som äldre arbetstagare måste rustas med rätt färdigheter för att bemästra den innovation som den gröna omställningen leder till och som oundvikligen har, och i framtiden kommer att ha, en betydande inverkan på arbetslivet. EESK anser att det är viktigt att satsa på arbetsplatsförlagt lärande. Arbetsplatsförlagt lärande, dvs. de metoder för utbildning och lärande som äger rum i arbetslivet, särskilt i form av lärlingsutbildningar, är en avgörande tillgång för att (åter) förvärva både tekniska och övergripande färdigheter. Arbetsplatsanknuten utbildning, praktikplatser och lärlingsutbildningar är tre metoder som på sina egna och olika sätt bidrar till att skapa ett gynnsamt förhållande mellan marknadens behov och ungdomars individuella kompetens. Arbetsmarknadens parter har en viktig roll att spela i att uppnå detta genom social dialog och kollektiva avtalsförhandlingar.

4.11 Den gröna omställningen måste vara en rättvis sådan och säkerställa omskolning och fortbildning för arbetstagare och arbetstillfällen av god kvalitet så att ingen lämnas utanför. Detta är anledningen till att EESK håller det för avgörande att utbildningspolitiken är helomfattande och integrerad med industripolitiken, i samordning med andra utvecklingsstrategier. Den bör planeras i detalj på regional och lokal nivå i nära samarbete med arbetsmarknadens parter.

4.12 Det finns för närvarande belegg för att en sådan helhetssyn saknas och att gröna färdigheter, och därmed gröna arbetstillfällen, inte sprids i tillräcklig mån, särskilt bland dem med lägre utbildnings- och kompetensnivå. Detta riskerar att leda till nya motsättningar – mellan dem som besitter gröna färdigheter och därför har en utmärkt anställbarhet i den gröna omställningens olika scenarier och dem som i stället förblir utestängda från dessa utbildningsprocesser, besitter begränsade färdigheter och ofta utför operativa uppgifter som riskerar att försvinna på grund av den kombinerade effekten av den gröna omställningen och industrins automatisering.

4.13 Jämställdhet måste också vara en integrerad del av strategierna för en grön ekonomi. Unga kvinnor är underrepresenterade inom tekniska och vetenskapliga områden eftersom det är mindre troligt att de väljer specialiserade utbildningar inom dessa sektorer på grund av könsstereotyper enligt vilka en del yrken anses vara avsedda för män. För att säkerställa ett adekvat deltagande av kvinnor i sektorer som på grund av den gröna omställningen genomgår stora förändringar, eller kommer att göra det inom en snar framtid, måste man ta itu med dessa stereotyper. Studie- och yrkesvägledning i skolan kan spela en avgörande roll. EESK anser att medlemsstaterna bör satsa mer resurser på att erbjuda skolungdomar studie- och yrkesvägledning och ge dem stöd att komma ut i arbetslivet med hjälp av effektiva offentliga arbetsförmedlingar som har adekvata förankringar i den lokala produktionsstrukturen.

4.14 Utvecklingen av innovation är en förutsättning för att den gröna omställningen ska lyckas. För att målen ska kunna uppnås är det därför avgörande att genom särskild utbildning och stöd till innovativa projekt uppmuntra unga människor med företaganda alltigenom innovationsprocessen, och att säkerställa ett tillräckligt ekonomiskt stöd.

4.15 Den gröna omställningen i EU skulle kunna skapa 1 miljon nya arbetstillfällen fram till 2030, men skulle också kunna leda till att mellan 500 000 och 2 miljoner människor blir arbetslösa, enligt en konsekvensbedömning⁽⁵⁾ av Europeiska miljöbyrån. EESK anser att medlemsstaterna med avstamp i de nationella planerna för återhämtning och resiliens bör prioritera att investera betydande resurser för att stödja företag som behöver ställa om sin verksamhet, placera om arbetstagare som har sagts upp och stödja företagare, särskilt unga sådana, som avser att investera i gröna företag.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

(5) <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/swd-2020-176-final-part>

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Träbyggnation för minskade koldioxidutsläpp inom byggsektorn”

(förberedande yttrande på begäran av det svenska ordförandeskapet)

(2023/C 184/04)

Föredragande: **Rudolf KOLBE**

Medföredragande: **Sam HÄGGLUND**

Remiss	Svenska rådsordförandeskapet, 14.11.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Beslut av EESK:s plenarförsamling	14.12.2022
Ansvarig sektion	Sektionen för transporter, energi, infrastruktur och informations-samhället
Antagande av sektionen	7.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	153/2/4

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) betraktar biobaserade byggmaterial som en viktig hävstång för den gröna omställningen. En ökning av andelen trä i byggsektorn i syfte att minska koldioxidutsläppen måste uppmuntras genom en aktiv och hållbar skogsförvaltning i EU och får inte hindras av politiska begränsningar.

1.2 Med tanke på den offentliga sektorns funktion som förebild uppmanar EESK medlemsstaterna att öka användningen av trä i offentliga byggnader, eftersom den understiger det sammantagna genomsnittet.

1.3 EESK anser också att stödåtgärder för forskning, utveckling och innovation beträffande alternativa byggmaterial som är lättillgängliga för små och medelstora företag är ett viktigt sätt att utnyttja potentialen för träbyggnation.

1.4 EESK föreslår att man ifrågasätter hinder för träbyggnation som följer av formella, rättsliga och tekniska krav vad gäller deras nödvändighet för planeringskvaliteten, och konstaterar att innovation måste ha möjlighet att motsvara den aktuella kunskapsnivån inte bara genom att man följer standarder utan också genom att man använder ”likvärdiga alternativ”.

1.5 Eftersom olika byggrättsliga bestämmelser för förnybara byggmaterial också skapar hinder för användningen av dem efterlyser EESK harmoniseringsåtgärder och ser Bauhausinitiativet som en viktig drivkraft i detta sammanhang.

1.6 EESK rekommenderar en konsekvent användning av livscykelanalyser för kvalificerad hållbarhetsbedömning över hela livscykeln för byggnader och för att jämföra miljöpåverkan.

1.7 EESK understryker betydelsen av minimistandarder för koldioxidutsläpp från byggnader under hela livscykeln och motsvarande obligatorisk koldioxidrapportering i hela byggsektorn.

1.8 EESK anser att direktivet om byggnaders energiprestanda är det viktigaste politiska verktyget för att fastställa krav på minskade koldioxidutsläpp under byggnaders hela livscykel. EESK uppmanar kommissionen att utveckla ett system för koldioxidcertifiering där träprodukters roll när det gäller att kompensera för utsläpp beaktas fullt ut.

1.9 EESK anser att det är mycket viktigt att kunskap överförs – såsom planeras inom ramen för Bauhausakademien – och att lämplig utbildning och fortbildning tillhandahålls på nationell nivå. Utbildning och fortbildning om användning av nya hållbara byggmetoder och byggmaterial behövs för alla som deltar i byggprocessen: planerare, arkitekter, ingenjörer, tekniker, it-specialister och byggarbetare.

1.10 Kvalitetsbaserade upphandlingsförfaranden, med användning av hållbarhets- och livscykelkriterier, samt valet av lämpliga upphandlingsförfaranden som möjliggör innovativa lösningar, är enligt EESK en förutsättning för att klimatmålen ska kunna uppnås och träbyggnation främjas. EESK efterlyser därför såväl en starkare rättslig skyldighet när det gäller kvalitetskonkurrens och klimatvänlig offentlig upphandling som åtgärder för att utbilda de upphandlande myndigheterna beträffande detta.

1.11 EESK uppmanar medlemsstaterna att delta i den österrikiska och den finländska regeringens initiativ Wood POP, som syftar till att mobilisera offentliga och privata aktörer inom träsektorn på nationell och regional nivå och stödja en omorientering av investeringarna till hållbara biobaserade lösningar och träbaserade värdekedjor.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Traditionen med träbyggnation har en fler hundra år gammal innovationshistoria. Användningen av hållbara material har bl.a. inkluderats i idéerna i det nya europeiska Bauhaus⁽¹⁾.

2.2 EESK håller med kommissionen om att innovativa och biobaserade (bygg)material som är framställda på ett hållbart och koldioxidsnål sätt är av yttersta vikt för den gröna omställningen. Enligt byggnadsrapporten från Internationella energioorganet (IEA)⁽²⁾ står byggnader för närvarande för 33 % (2021) av de globala koldioxidutsläppen. Den största delen är direkt och indirekt kopplad till byggnadernas drift, men 6,4 % (2021) orsakas av uppförandet och tillverkningen av byggmaterial. Transport, rivning och infrastruktur ingår inte i detta. Utsläppen från transporter hänförs till transportsektorn. Man kan utgå från att de faktiska utsläppen från byggverksamhet är högre. Inom EU står enligt kommissionens byggnader för omkring 40 % av energiförbrukningen och omkring en tredjedel av växthusgasutsläppen. Minskade utsläpp av växthusgaser beror främst på energireoveringsåtgärder, ökande andelar förnybara energikällor och förnyelse av uppvärmningssystem. Samtidigt ökar dock antalet huvudsakliga bostäder och den användbara golvytan per bostad.

2.3 EESK understryker skogarnas enorma betydelse för människornas liv i hela världen. Europas 400 miljarder träd absorberar till exempel nästan 9 % av de europeiska utsläppen av växthusgaser. Kommittén är medveten om att avskogningen är ett enormt globalt problem, men inom EU ökar skogsresurserna. Mellan 1990 och 2020 ökade skogsarealen med 9 % och virkesvolymen i de europeiska skogarna med 50 %⁽³⁾. EESK stöder till fullo alla kommissionens insatser för att ta itu med det globala problemet, och betonar att man måste fortsätta att främja friska och växande skogar i unionen. En ökning av andelen trä i byggsektorn i syfte att minska koldioxidutsläppen bör uppmuntras genom en aktiv och hållbar skogsförvaltning i hela EU och får inte hindras av politiska begränsningar.

2.4 EESK konstaterar därför att utnyttjandet av potentialen hos träbyggnation (såväl massiv som icke massiv) vad gäller klimatskydd måste vara oupplösligt förbundet med en hållbar skogsförvaltning. Inom ramen för det österrikiska projektet CareforParis⁽⁴⁾, där det federala forskningscentrumet för skog (BFW), universitetet för naturresurser och livsvetenskaper (BOKU), Wood K plus och den federala miljömyndigheten samarbetade, utarbetades och analyserades olika scenarier för skogsförvaltning. I scenarierna utgår man från olika klimatförändringar och anpassningsstrategier för den österrikiska skogen och visar på möjliga utvecklingar fram till 2150. Skogens och träprodukters koldioxidbalans samt undvikande av koldioxidutsläpp genom användning av träprodukter analyserades närmare. Samspelet mellan skogstillväxt, träanvändning och växthusgasutsläpp som undvikits genom träprodukter leder till en positiv växthusgasbalans. Europas skogar är en viktig

(1) EUT C 275, 18.7.2022, s. 73, EUT C 155, 30.4.2021, s. 73.

(2) IEA (2022), "Buildings – Sectorial overview", på <https://www.iea.org/reports/buildings>.

(3) https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/08/SoEF_2020.pdf.

(4) Weiss P., Braun M., Fritz D., Gschwantner T., Hesser F., Jandl R., Kindermann G., Koller T., Ledermann T., Ludvig A., Pözl W., Schadauer K., Schmid B.F., Schmid C., Schwarzbauer P., Weiss G., 2020: "Endbericht zum Projekt CareforParis". Klima- und Energiefonds, Wien.

kolsänka. Mellan 2010 och 2020 uppgick den genomsnittliga årliga koldioxidbindningen i skogsbiomassa i Europa till 155 miljoner ton. I EU-28 motsvarar bindningen 10 % av bruttoutsläppen av växthusgaser⁽⁵⁾. En viktigare hävstång för klimatskyddet är att fossila råvaror och energikällor ersätts med trä (som material och energikälla) och de utsläpp som undviks på detta sätt. Att trä tillhandahålls för att ersätta material med högre livscykelutsläpp är därför en viktig åtgärd i kampen mot klimatförändringarna.

2.5 Inbäddad energi är den energi som är nödvändig för att producera, lagra, transportera, infoga och slutligen bortskaffa material och komponenter samt byggnader. Jämfört med andra konventionella byggmaterial binder trä kol redan innan det används som byggmaterial (ett träd består till ca 50 % av rent kol). När man tittar på träets utsläppsbalans är faktorerna ursprung, transportavstånd och typ av bearbetning samt återanvändbarhet av stor betydelse. Jämförelser av likvärdiga byggnader under hela livscykeln visar att trä, till skillnad från andra byggmaterial, ger bättre värden i fråga om inbäddad energi, växthusgasutsläpp, luft- och vattenföroreningar och andra effektindikatorer. Med de träprodukter (dvs. trä som används som material) som för närvarande produceras per år undviks enbart tack vare substitutionseffekten ca 10 % av de totala årliga växthusgasutsläppen.

2.6 Konkret kan man med träbyggnation spara upp till 40 % av koldioxidutsläppen jämfört med betong. Om man tillämpar den omräkning från volym till vikt som rekommenderas av Hagauer et al. (2009)⁽⁶⁾ uppgår torrvikten hos 1 fastkubikmeter (m³f) trä (barr- och lövved blandat) till 417 kg. Om man antar att C-halten är 50 % är koldioxidekvivalenten 0,765 ton per m³f. Av detta följer att av ytterligare 1 miljon m³f avverkat bruksfärdigt trä kommer 0,765 miljoner ton koldioxid att bindas i varaktiga produkter.

2.7 Andelen träbyggnader har ökat under de senaste åren. I t.ex. Österrike har träbyggnadernas andel⁽⁷⁾ ökat med mer än 70 % på 20 år och uppgick 2018 till 24 % av den producerade användbara golvytan. Av denna avsåg 53 % bostadshus, 11 % affärs- och industribyggnader och 29 % jordbruksbyggnader. Som jämförelse uppgick andelen i fråga om offentliga byggnader till bara 7 %. I Sverige och Finland består 90 % av alla nya enfamiljshus av trä, och ca 20 % av de nybyggda flerfamiljshusen har en träkonstruktion.

2.8 Förtätning av städer är ett viktigt verktyg i kampen mot klimatförändringarna och går oundvikligen hand i hand med en ökning av byggnadshöjden. Aktuella projekt visar att det är möjligt med höga höjder inom träbyggnation. Exempel på detta är Sara kulturhus i Sverige med 20 våningar och en höjd på 75 meter⁽⁸⁾ och Ascent Tower i Milwaukee med 18 våningar i trä⁽⁹⁾.

2.9 Dagens system för träbyggnation kan enkelt anpassas för att tillhandahålla heltäckande lösningar för renovering av byggnader, så att bostäder av hög kvalitet skapas och betydande energibesparingar kan uppnås. Vid renoveringsprojekt utnyttjas inte bara den lättillgängliga stadsinfrastrukturen, utan också den inbäddade energi som redan finns i det befintliga byggnadsbeståndet.

2.10 Att använda befintliga reserver i stället för att lägga till nya byggnader innebär en effektivare användning av de resurser som en stad har att erbjuda och måste därför principiellt prioriteras. fördelarna är den snabba monteringen och sammanfogningen av komponenterna, ett bättre förhållande mellan bärformåga och vikt jämfört med andra material och en därmed jämförelsevis låg egentyngd som påverkar den befintliga konstruktionen.

2.11 Trä är också väl lämpat för kaskadanvändning. Användning i flera steg ökar mervärdet, minskar resursförbrukningen och binder koldioxid under en längre period.

2.12 De formella, rättsliga och tekniska kraven för planeringskvalitet inom träbyggnation är jämförelsevis högre och mer omfattande än för andra byggnadssätt. Denna grad av komplexitet står i vägen för en ökning av träbyggnationens marknadsandel. Standardisering av komponenter, fogar och sammansättningar kan stödja genomförandet samt säkerställa

⁽⁵⁾ https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/08/SoEF_2020.pdf.

⁽⁶⁾ Hagauer, D., B. Lang, C. Pasteiner och K. Nemeshtoty, 2009, "Empfohlene Umrechnungsfaktoren für Energieholzsorimente bei Holz- bzw. Energiebilanzberechnungen". Förbundsministeriet för jordbruk, skogsbruk, miljö och vattenförvaltning, avdelning V/10 – energi och miljöekonomi, eget förlag, Wien.

⁽⁷⁾ "Holzbauanteil in Österreich. Eine statistische Erhebung aller Hochbauvorhaben in den Jahren 1998 – 2008 – 2018". Robert Stingl, Gabriel Oliver Praxmarer, Alfred Teischinger, BOKU Wien på uppdrag av proHolz Austria.

⁽⁸⁾ Se Sara kulturhus, Skellefteå, White Arkitekter 2021.

⁽⁹⁾ Se Ascent Tower, Milwaukee, WIEHAG 2021.

ekonomisk lönsamhet och kvalitet. Ett befintligt initiativ är databasen dataholz.eu, som på nätet tillhandahåller komponenter och komponentfogar som provats för Tyskland och Österrike. EESK konstaterar principiellt att även inom träbyggnation måste innovation på alla områden ha möjlighet att motsvara den aktuella kunskapsnivån inte bara genom att man följer befintliga standarder, utan också genom att man använder "likvärdiga alternativ".

3. Särskilda kommentarer

3.1 EESK konstaterar att träbyggnationssystem tack vare standardisering, precision och kvalitet är väl lämpade för såväl nybyggnation som renovering av befintliga byggnader och förtätning av städer. Till deras många fördelar hör anpassningsförmåga, hög förtillverkningsgrad, kortare byggtider samt lägre vikt jämfört med andra byggmaterial.

3.2 Ett väsentligt kriterium för bedömning av byggnader är miljöpåverkan under hela livscykeln. Miljöpåverkan uppstår vid uppförande (tillverkning och transport av de byggprodukter som används), användning och demontering (inklusive återvinning eller bortskaffande av byggprodukterna). Miljöpåverkan visas genom livscykelanalyser (EN 15804:15.02.2022).

3.3 Livscykelanalys är ett lämpligt verktyg för att bedöma byggprodukters hållbarhet. EESK rekommenderar att livscykelanalysverktyget för kvalificerad hållbarhetsbedömning över hela livscykeln används konsekvent för byggnader för att visa och jämföra miljöpåverkan.

3.4 De byggrättsliga kraven för användning av förnybara byggmaterial har mildrats under de senaste åren. Möjligheterna att bygga med trä har utökats, framför allt med avseende på brandskydd. Ämnet behandlas också i aktuella projekt.

3.5 I forskningsprojektet "TIMpuls" ⁽¹⁰⁾, som leds av det tekniska universitet i München (TUM), undersöks för närvarande bränder i flervåningshus i trä i syfte att ta fram en lämplig grund för ett enhetligt regelverk för uppförande av höghus i trä.

3.6 Aktuella forskningsresultat och genomförda projekt visar att träbyggnation inte på något sätt släpar efter andra konstruktionsmetoder vad gäller brandsäkerhet och dessutom har fördelar när det gäller seismisk säkerhet ⁽¹¹⁾.

3.7 Olika rättsliga krav, t.o.m. inom medlemsstaterna, skapar ofta onödiga hinder. EESK efterlyser därför ytterligare harmonisering av de byggrättsliga bestämmelserna i syfte att säkerställa jämlighet med andra byggmaterial.

3.8 EESK uppmanar medlemsstaterna att öka användningen av trä i offentliga byggnader, eftersom den understiger det sammantagna genomsnittet. Den offentliga sektorn måste föregå med gott exempel när det gäller att utnyttja träbyggnationens potential för att uppnå klimatmålen. I synnerhet enastående, innovativa enskilda byggnader i trä kan vara en källa till identitet och ge impulser för ökad användning av trä.

3.9 I upphandlingsförfaranden används ofta inte eller i för liten utsträckning kriterier såsom bioekonomi, hållbarhet, livscykelkostnader, klimatpåverkan osv. för att fastställa den bästa anbudsgivaren, till nackdel för träbyggnadslösningar. EESK efterlyser därför ett starkare krav på att i offentlig upphandling beakta kriterier som bidrar till uppnåendet av klimatmålen.

3.10 När det gäller förtillverkade träkonstruktioner måste planeringen nästan ligga på utförandenivå för att inte riskera tolkningsutrymme samt säkerställa en entydig jämförbarhet. För att vinna fördelar i fråga om teknisk och ekonomisk optimering och genomförandetid ⁽¹²⁾ måste det breda produktutbudet och inverkan av tillverknings-, logistik- och monteringsprocesser beaktas tidigare än vid byggnation med låg förtillverkningsgrad. Detta kan möjliggöras genom att man i ett tidigt skede tar med anbudsgivarinformation genom att välja det lämpligaste upphandlingsförfarandet, t.ex. arkitektävling eller konkurrenspräglad dialog, eller genom att upphandlaren involverar specialiserade planerare.

⁽¹⁰⁾ www.cee.ed.tum.de/hbb/forschung/laufende-forschungsprojekte/timpuls (läst 23.01.2023).

⁽¹¹⁾ Se forskningsprojektet "Erdbebensicherheit von Holzgebäuden", Fachhochschule Bern, 2020, www.bfh.ch/de/forschung/referenzprojekte/erdbebensicherheit-holzgebäude (läst 23.01.2023).

⁽¹²⁾ Se forskningsprojektet "leanWOOD – Neue Kooperations- und Prozessmodelle für das vorgefertigte Bauen mit Holz", HSLU Hochschule Luzern, 2017.

3.11 EESK understryker det nya europeiska Bauhaus betydelse för att främja högkvalitativa klimatvänliga byggmaterial och därmed användningen av trä inom byggsektorn. För närvarande uppgår andelen trä som byggmaterial i EU till bara 3 %, vilket innebär att träbyggnationens klimatpotential är långt ifrån utnyttjad. Kommittén anser därför att stödet till forskning, utveckling och innovation beträffande alternativa byggmaterial inom ramen för det nya europeiska Bauhaus är en viktig faktor för att utnyttja denna potential.

3.12 I många fall är användarna inom byggsektorn ännu inte överallt tillräckligt medvetna om användningsmöjligheterna. Ofullständiga kunskaper leder ofta till att trä bara används i begränsad utsträckning. EESK anser därför att kunskapsöverföring inom Europa – såsom planeras inom ramen för Bauhausakademien – är mycket viktigt, och konstaterar samtidigt att man måste se till att lämpliga utbildnings- och fortbildningsmoduler tillhandahålls i tillräcklig utsträckning även på nationell nivå. Utbildning och fortbildning om användning av nya hållbara byggmetoder och byggmaterial kommer att behövas för alla kategorier av arbetstagare som deltar i byggprocessen: planerare, arkitekter, ingenjörer, tekniker, it-specialister och byggarbetare. Den gröna omställningen kan bara förverkligas om det finns personer med lämplig utbildning.

3.13 EESK välkomnar det gemensamma europeiska sociala projektet RESILIENTWOOD under ledning av den europeiska träbearbetningsindustrins sammanslutning (CEI-Bois) och den europeiska bygg- och träarbetarfederationen (EFBWW), som syftar till att utarbeta rekommendationer och riktlinjer för företag, yrkesutbildning och myndigheter för att locka unga människor till EU:s träindustri, anpassa sig till de tekniska förändringarna och vidareutbilda arbetstagarna.

3.14 EESK anser att det är viktigt att offentliggöra teknisk information för att ställa den aktuella kunskapsnivån inom träbyggnation till förfogande för alla aktörer samt fastställa konstruktionsstandarder och byggnadsfysikaliska standarder i syfte att underlätta byggnation med trä.

3.15 Direktivet om byggnaders energiprestanda är den viktigaste EU-rättsakten för byggsektorn. Enligt direktivet ska EU:s medlemsstater fastställa prestandanivåer för sina byggnader, strategiskt planera utfasningen av fossila bränslen i byggnadsbeståndet genom långsiktiga renoveringsstrategier samt genomföra ytterligare åtgärder. Direktivet är således det självklara politiska verktyget för att fastställa krav på och tydliga utlösande faktorer för minskade koldioxidutsläpp under byggnaders hela livscykel.

3.16 Direktivets bestämmelser måste anpassas till klimatneutralitetsmålen och visa på de viktigaste och mest brådskande åtgärder som ska vidtas fram till 2050. Det är visserligen viktigt att förbättra byggnaders energiprestanda, men utan en tydlig förståelse av byggnaders integrerade koldioxidavtryck finns det en risk för att åtgärderna inte blir optimala.

3.17 EESK välkomnar den förordning om ekodesign för hållbara produkter som föreslogs våren 2022 som ett viktigt steg mot miljövänligare och cirkulära produkter. Fastställandet av minimikriterier, såsom minskning av produkters miljö- och klimatavtryck, kan alldeles utmärkt tillämpas även inom träbyggnation och skapa ekonomiska innovationsmöjligheter, även om träbyggnation för närvarande inte omfattas av förordningen.

3.18 Obligatorisk koldioxidrapportering för byggsektorn under hela livscykeln kommer att underlätta datainsamling och riktmärkning och ge byggsektorn möjlighet att utveckla nödvändig kompetens och kapacitet. Bindande minimistandarder för koldioxidutsläpp under hela livscykeln måste införas och skärpas med tiden. EESK uppmanar kommissionen att utveckla ett system för koldioxidcertifiering där träprodukters roll när det gäller att kompensera för utsläpp beaktas fullt ut.

3.19 EESK uppmanar medlemsstaterna att fullt ut delta i den österrikiska och den finländska regeringens nya initiativ Wood POP, som är en plattform för att främja den trärelaterade politiska dialogen som syftar till att mobilisera viktiga offentliga och privata aktörer inom träsektorn på nationell och regional nivå och samtidigt stödja en omorientering av investeringarna till hållbara biobaserade lösningar och träbaserade värdekedjor.

3.20 I sitt kompletteringsyttrande CCMI/205 "Industri 5.0 inom träbyggnadssektorn" betonar EESK att trä som byggmaterial utgör en stor möjlighet eftersom det är ett hållbart och kostnadseffektivt alternativ till traditionella byggmaterial såsom betong och stål. En annan fördel är den höga arbetsproduktiviteten, som möjliggör snabbare och effektivare byggnadsarbeten. Dessutom erbjuder träbyggnation sysselsättningsmöjligheter på landsbygden. Träbyggnation medför miljöfördelar, eftersom trä är en förnybar resurs och orsakar lägre koldioxidutsläpp än andra material vid produktion och under hela livscykeln. Träbyggnation främjar dessutom bevarande och underhåll av skogar och bidrar därmed till att minska utsläppen av växthusgaser.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

BILAGA

Kompletteringsyttrande från rådgivande utskottet för industriell omvandling – CCMI/205 – ”Industri 5.0 inom träbyggnadssektorn – EESC-2023-00282-00-00-AS-TRA finns på följande sidor:

Yttrande från ”Rådgivande utskottet för industriell omvandling Industri 5.0 inom träbyggnadssektorn”

(kompletteringsyttrande till TEN/794)

Föredragande: **Martin BÖHME**

Medföredragande: **Rolf GEHRING**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	15.11.2022
Rättslig grund	Artikel 56.1 i arbetsordningen Kompletteringsyttrande
Ansvarig sektion	Rådgivande utskottet för industriell omvandling (CCMI)
Antagande av CCMI	27.2.2023
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	29/0/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) betonar att användningen av trä som byggmaterial utgör en stor möjlighet eftersom det är ett hållbart och kostnadseffektivt alternativ och komplement till traditionella byggmaterial såsom betong och stål. Ytterligare en fördel med träbyggnation är den höga arbetsproduktiviteten, vilken gör det möjligt att snabbare och effektivare uppföra byggnader. Möjligheten att förtillverka komponenter i fabrik leder också till lägre kostnader och en förbättrad säkerhet på byggarbetsplatsen.

1.2 Utbildning, fortbildning och livslångt lärande för arbetskraften inom träbyggnation är viktigare än någonsin. Utbildning och fortbildning måste beslutas inom ramen för den sociala dialogen med deltagande av alla arbetsmarknadens parter.

1.3 Enligt EESK:s mening erbjuder en starkare sektor för träbyggnation stora möjligheter för arbetstagarna, i synnerhet på landsbygden. Anständiga arbetstillfällen inom träindustri och träbyggnation kan bidra till att förbättra det ekonomiska läget i landsbygdsområden där träindustrin spelar en betydande roll.

1.4 EESK understryker att det finns många miljöfördelar med träbyggnation. En av de största fördelarna är att trä är en förnybar råvara som leder till lägre koldioxidutsläpp än andra byggmaterial vid produktionen av komponenter och byggnader samt under sin livscykel. Dessutom främjar användningen av trä inom byggsektorn både bevarande och underhåll av skogar eftersom det ger incitament till hållbart skogsbruk. Under sin tillväxt avskiljer och binder träd koldioxid från atmosfären. När trä sedan används vid byggande utgör det därför ett miljövänligt byggmaterial och bidrar till den totala minskningen av växthusgaser.

1.5 EESK hänvisar till sina senaste publikationer om byggsektorn och byggprodukter, i synnerhet yttrandena ”Harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter”⁽¹⁾ och ”Träbyggnation för minskade koldioxidutsläpp inom byggsektorn”⁽²⁾.

⁽¹⁾ EUT C 75, 28.2.2023, s. 159.

⁽²⁾ EESK:s yttrande ”Träbyggnation för minskade koldioxidutsläpp inom byggsektorn” (se EUT s. 18).

1.6 Användningen av trä inom byggsektorn stärker synen på trä som ett jordbävningssäkert material, vilket visats i flera fall såsom vid jordbävningen i Alaska 1964. EESK anser att människor som bor i jordbävning utsatta områden bör uppmanas att använda trä som byggmaterial.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Detta yttrande kompletterar de allmänna kommentarerna i yttrande TEN/794 "Träbyggnation för minskade koldioxidutsläpp inom byggsektorn".

2.2 Byggsektorn bidrar i hög grad till utsläppen av växthusgaser och utgör således en viktig faktor när det gäller klimatskador. Utsläppen uppstår främst när fossila bränslen används vid produktion av värme och el i byggnader och vid produktion av byggmaterial. Det finns ett stort behov av att vidta åtgärder för att minska byggsektorns utsläpp av växthusgaser, t.ex. genom att använda förnybar energi, förbättra byggnaders energiprestanda och använda hållbara byggmaterial⁽³⁾.

2.3 EESK belyser att behovet av ett hållbart skogsbruk vid produktion av träråvara måste betonas för att betydelsen av hållbart producerat trä som byggmaterial inom byggindustrin ska öka. Med hållbart skogsbruk avses att skogar förvaltas och brukas så att de är miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbara. Det innebär att skogarna bevaras för både nuvarande och framtida generationer och att naturresurserna används på ett ansvarsfullt sätt. En viktig aspekt av hållbart skogsbruk är att bevara skogens biologiska mångfald och ekosystemtjänster. Det är också viktigt att minska skogarnas sårbarhet för naturliga störningar såsom skogsbränder och insektsangrepp.

2.4 I tekniskt hänseende förbrukas vid träbyggnation betydligt mindre så kallad inbäddad energi än i fråga om andra byggmaterial såsom betong. Inbäddad energi är den energi som är nödvändig för att producera, transportera, lagra och återvinna produkter. När den inbäddade energin minskar betyder det att mindre energi förbrukas i dessa processer, vilket leder till minskade koldioxidutsläpp och en mer hållbar energiförbrukning. En minskad mängd inbäddad energi kan också bidra till att förbättra företagets konkurrenskraft.

2.5 EESK noterar att utvecklingen av träbyggnation kan hämmas av lagstiftning som begränsar användningen av trä som byggmaterial eller föreskriver vissa regler och standarder som är svåra eller dyra att tillämpa inom träbyggnation. Ett exempel på detta är att en högsta byggnadshöjd för byggnader i trä har fastställts i vissa länder. Detta kan begränsa möjligheterna för träbyggnation och hämma utvecklingen av innovativa byggnader av trä. Vad gäller brandskyddet för byggnader är det oacceptabelt att trä omfattas av andra prestandaregler än annat material. EESK förespråkar att bestämmelserna harmoniseras på EU-nivå, oberoende av material.

2.6 Träbyggnation kan ge ett viktigt bidrag till en mer cirkulär ekonomi och i synnerhet till målet om en mer biobaserad ekonomi, i enlighet med vad som har fastslagits inom relevant EU-politik. Tillämpningsområdena för och materialegenskaperna hos trä och träbaserade produkter måste utvecklas ytterligare i detta avseende. Framför allt träprodukternas återvinningsbarhet spelar en viktig roll i samband med detta. Dessutom kommer trä i kombination med andra material att växa i betydelse. Ett samordnat europeiskt stöd i syfte att främja forskningssamarbeten om materialegenskaper och kompositmaterial kan spela en viktig roll och stimulera innovation i detta sammanhang.

2.7 Omställningen av våra industrier till industri 5.0 bygger på en social grund men är även i högsta grad av teknisk art. Digitalisering (byggnadsinformationsmodellering), robotisering och användning av maskininlärning (artificiell intelligens) kommer att förändra hela värdekedjan, från skogsbruket till bygget, underhållet och återvinningen. För detta krävs en rättslig ram med allmänna produktkrav, krav på byggprodukter och standardisering. Dessa måste samordnas för träbyggnation. Enligt de sociala målsättningar som har utarbetats för industri 5.0 bör teknisk utveckling och koncept om arbetsorganisation utgå från en människocentrerad syn vid utformningen av tekniken. Redan i den första fasen av den tekniska utvecklingen kommer det att vara viktigt att systematiskt beakta potentiella positiva eller negativa följder för en hälsosam arbets- och boendemiljö.

⁽³⁾ Se "Kreislaufwirtschaft für die Dekarbonisierung des EU-Bausektors – Modellierung ausgewählter Stoffströme und Treibhausgasemissionen". Meta Thurid Lotz, Andrea Herbst, Matthias Rehfeldt.

2.8 EESK noterar att den tekniska och materialtekniska utvecklingen av träbyggnation även kommer att påverka organisationen av arbetet och kompetenskraven. Detta leder till överlappningar mellan bygg- och träsektorerna och mellan traditionella yrken inom dessa två ekonomiska sektorer. Anpassningar av befintliga läroplaner avseende enskilda yrken, och till och med en omstöpning av vissa yrken, är en förutsättning i detta sammanhang, och bör samordnas på europeisk nivå. Målsättningen att göra dessa yrken attraktiva, med varierande arbetsuppgifter och en arbetsorganisation som hör därtill, kommer även att bidra till att göra bygg- och träsektorerna mer attraktiva.

2.9 EESK anser att utbildning, fortbildning och livslångt lärande för arbetskraften inom träbyggnation är viktigare än någonsin med tanke på hur snabbt arbetsmetoderna utvecklas (digitalisering, robotteknik, artificiell intelligens, nya maskiner). Utbildning och fortbildning måste beslutas inom ramen för den sociala dialogen med deltagande av alla arbetsmarknadens parter.

3. Särskilda kommentarer

3.1 En ökad träbyggnation förväntas bidra avsevärt till att stärka de regionala värdekedjorna och minska det ekologiska fotavtrycket. Träbyggnation utgör rent materialtekniskt ett mycket effektivt bidrag till bioekonomin, särskilt om man lägger större vikt vid underhåll och bevarande under hela träbyggnadens livscykel, inklusive under utformandet. För att undvika miljörelaterade förskjutningseffekter bör trä därtill endast tas från områden som har certifierad skogsmark (certifierings-systemen FSC och PEFC för skog) och vars potential för produktion av träråvara överstiger de lokala behoven.

3.2 EESK anser att behoven av mark för träproduktion och bruket av denna mark (intensivt, extensivt, monokultur, ekologisk produktion) samt anskaffningen (konventionell eller hållbar) är av central betydelse för den sammantagna hållbarheten hos träbyggnation. Särskilt mot bakgrund av målsättningen om att öka andelen träbyggnader i byggsektorn är det av största vikt att målen om hållbarhet och biologisk mångfald ständigt beaktas allt eftersom andelen mark som tas i anspråk för produktion av trä ökar och markanvändningen ändras.

3.3 Faktiska tester visar att träbyggnation, utifrån en livscykelanalys, på det hela taget är ett bättre alternativ än andra byggnads sätt, såsom med armerad betong. I synnerhet ger effektindikatorn om faktorn för global uppvärmningspotential ett betydligt bättre värde för träbyggnation och uppgår till enbart 57 % av uppvärmningspotentialen för armerad betong ⁽⁴⁾.

3.4 EESK framhäver att det av en analys av studier som skiljer träbyggnation från betong- och murverksbyggnation framgår att träbyggnation i nästan samtliga fall har en lägre miljöpåverkan när det gäller livscykelindikatorerna a) primärenergibehov (totalt och icke-förnybart) och b) global uppvärmningspotential, oberoende av vilka byggmaterial som använts i betong- och murverksbyggnation eller typen av träbyggnation ⁽⁵⁾.

3.5 Graden av förtillverkning inom träbyggnation är mycket högre än i betong- och murverksbyggnation. Till följd av detta är arbetet på byggarbetsplatsen mindre väderberoende och en större del av produktionen kan utföras under optimala arbetsförhållanden i fabrikslokalerna. Den högre graden av vertikal tillverkning kräver dock en större planeringsinsats och följaktligen en längre planeringscykel.

3.6 EESK noterar att de kortare byggtiderna för träbyggnation leder till lägre allmänna omkostnader och kortare perioder för tillhandahållande av byggtrustning för byggarbetsplatser. Förtillverkningen möjliggör ett minskat antal transporter till byggarbetsplatsen. Särskilt i stadsområden kan man genom träbyggnation snabbt uppföra ny bostadsyta, t. ex. genom ytterligare våningsplan och utbyggnad.

3.7 Träbyggnation gör det möjligt att få större bostadsyta inom samma yttre dimensioner. Vid träbyggnation bäddas nämligen isoleringen ofta in i den bärande strukturen, till skillnad från vid betong- och murverksbyggnation. Ett resultat av detta är att man i träbyggnation kan ha en tunnare yttervägg med lika mycket isoleringsmaterial.

3.8 EESK ser ytterligare potential för träbyggnation även för andra typer av byggnader än dem som är avsedda för bostäder (t.ex. kontors-, lager- och laboratoriebyggnader).

⁽⁴⁾ <https://www.berlin.de/nachhaltige-beschaffung/studien/holz-versus-stahlbetonbauweise/>.

⁽⁵⁾ "Potentiale von Bauen mit Holz". Umweltbundesamt, s. 25.

3.9 EESK noterar att det, precis som när det gäller andra byggnadssätt, är avgörande för byggnadens livscykel att byggnadsplanerna och utförandet håller hög kvalitet. I detta hänseende krävs det i synnerhet välutbildade arkitekter och ingenjörer samt ett europeiskt planeringsdirektiv som stöder dessa yrkesgrupper med ett lämpligt regelverk. Framför allt måste man på planeringsområdet, genom lagstiftningsändringar och utbildning inriktad på upphandlande enheter, säkerställa att tjänster tilldelas i enlighet med principerna om kvalitetsbaserad konkurrens⁽⁶⁾.

3.10 Med beaktande av följderna av jordbävningarna i Turkiet nyligen, men även av tidigare jordbävningar samt experternas prognoser för framtiden, anser EESK att människor som bor i jordbävning utsatta områden bör uppmuntras att bygga hus och byggnader i trä.

3.11 I de företag som står för produktionen kan produktionsprocesserna optimeras och förenklas genom användning av industri 5.0-teknik, vilket kan leda till en minskad energiförbrukning och därmed minskade koldioxidutsläpp i produktionsprocesserna. Dessutom bidrar förtillverkningen av komponenter i fabriken till att byggarbetsplatsen fungerar effektivare och att mindre avfall genereras eftersom komponenterna endast behöver monteras på plats. Detta medför en minskad energiförbrukning för transporter och minskar mängden genererat avfall⁽⁷⁾.

Bryssel den 27 februari 2023.

Pietro FRANCESCO DE LOTTO
Ordförande
för rådgivande utskottet för industriell omvandling

⁽⁶⁾ Se "Holzbau vs. Massivbau – ein umfassender Vergleich zweier Bauweisen im Zusammenhang mit dem SNBS Standard". Daniel Müller.

⁽⁷⁾ Se Koppelhuber, J., Bok, M. (2019). "Paradigmenwechsel im Hochbau". I Hofstadler, C. (eds), "Aktuelle Entwicklungen in Baubetrieb, Bauwirtschaft und Bauvertragsrecht". Springer Vieweg, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-27431-3_19.

III

(Förberedande akter)

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 577:e PLENARSESSION, 22.3.2023–
23.3.2023

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om åtgärder för en hög nivå av interoperabilitet inom den offentliga sektorn i hela unionen (akten om ett interoperabelt Europa)”

(COM(2022) 720 final – 2022/0379 (COD))

och ”Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en stärkt interoperabilitetspolitik för den offentliga sektorn – Att sammankoppla offentliga tjänster, stödja offentlig politik och leverera samhällsnytta – Mot ett interoperabelt Europa”

(COM(2022) 710 final)

(2023/C 184/05)

Föredragande: **Vasco DE MELLO**

Remiss	a) Europaparlamentet, 21.11.2022 b) Europeiska unionens råd, 25.11.2022
Rättslig grund	a) Artikel 172 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt b) Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	10.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	200/0/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser i likhet med kommissionen att interoperabilitet mellan offentliga tjänster är en grundläggande förutsättning för att en digital inre marknad ska kunna upprättas.

1.2 Uppnåendet av detta mål får dock inte innebära att medlemsstaterna antar en strategi som går ut på en fullständig digitalisering av offentliga tjänster till nackdel för dem som tillhandahålls personligen; hänsyn bör tas till de mest utsatta befolkningsgrupperna. Utbildning i digitala färdigheter bör vara tillgänglig för alla, men särskilt för dessa befolkningsgrupper.

1.3 Snarare än att minska personalen kommer utvecklingen och driften av digitala tjänster inledningsvis att skapa ett ytterligare behov av personal. Tillräcklig personal är en förutsättning för en framgångsrik digital omställning.

1.4 EESK noterar med tillfredsställelse att digitaliseringen av offentliga tjänster utvecklades avsevärt under pandemin.

1.5 Kommittén stöder inrättandet av en styrningsmodell för denna politik som består av två huvudorgan – styrelsen för ett interoperabelt Europa och gemenskapen för ett interoperabelt Europa.

1.6 EESK välkomnar att meddelandet skapar utrymme för utformningen av experimentella lösningar som möjliggör partnerskap mellan den offentliga sektorn och innovativa teknikföretag och nystartade företag, i syfte att skapa innovativa experimentella lösningar som kan tillämpas inom och delas av offentliga tjänster.

1.7 När det gäller framtida finansieringsprogram för projekt för interoperabilitet mellan offentliga tjänster är det enligt EESK:s mening viktigt att man ställer som villkor för beviljandet av medel att de principer och strukturer som förespråkas inom den europeiska interoperabilitetsramen antas.

1.8 EESK välkomnar att denna process utgör ett inslag i den så kallade dubbla omställningen, men varnar för att vissa tekniska digitaliseringslösningar kan vara mycket energiintensiva.

1.8.1 Kommittén anser att dataskyddet, med tillämpning av tillbörlig försiktighet, inte får utgöra ett hinder för vare sig offentliga tjänster eller privatpersoner som skapar nya interoperabla lösningar.

1.8.2 EESK anser dessutom att tillgången till uppgifter, för personer, företag eller andra offentliga tjänster, bör omfattas av olika behörighetsnivåer för att garantera datasekretess och säkerställa att endast uppgifter som är absolut nödvändiga lämnas ut.

2. Bakgrund till yttrandet

2.1 Skapandet av en inre marknad, dvs. ett område med fri rörlighet för personer, varor, tjänster och kapital, förutsätter att alla befintliga nationella hinder undanröjs.

2.2 Sedan EU-projektet inleddes, och särskilt efter inrättandet av den inre marknaden, har EU försökt avskaffa alla typer av hinder som skulle kunna sätta käppar i hjulet för skapandet av en verklig inre marknad.

2.3 För att en verklig inre marknad ska kunna existera måste människor och företag snabbt och enkelt kunna tillgå och interagera med offentliga tjänster i medlemsstaterna, oavsett om det är på lokal, regional eller nationell nivå.

2.4 Dessutom förutsätter förekomsten av ett öppet område som det i Europa datadelning och samarbete mellan myndigheter på alla nivåer.

2.5 Sedan 1990-talet har kommissionen strävat efter att åstadkomma och bibehålla interoperabilitet ⁽¹⁾ eller, ännu hellre, sammanlänkning mellan medlemsstaternas olika offentliga tjänster ⁽²⁾.

(1) Interoperabilitet i offentlig sektor är enligt definitionen det som "möjliggör för förvaltningar att samarbeta och få offentliga tjänster att fungera över nationella, sektoriella och organisatoriska gränser". Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en starkt interoperabilitetspolitik för den offentliga sektorn – Att sammankoppla offentliga tjänster, stödja offentlig politik och leverera samhällsnytta – Mot ett interoperabelt Europa.

(2) Genom Europaparlamentets och rådets beslut nr 1719/1999/EG lanserades ett initiativ från kommissionen om interoperabilitet mellan offentliga tjänster, som omfattade en rad riktlinjer, innefattande fastställande av projekt av gemensamt intresse, för transeuropeiska nät för elektroniskt datautbyte mellan förvaltningar.

2.6 Behovet av detta har ökat i takt med att den inre marknaden har gått över till nya digitala arbetsätt ⁽³⁾.

2.7 Digitaliseringen innebär en verklig revolution, både i fråga om människors vanor och när det gäller hur företag och offentlig förvaltning fungerar.

2.8 De senaste åren har ett antal offentliga tjänster i medlemsstaterna som tidigare endast tillhandahölls personligen också tillhandahållits digitalt, vilket har medfört enorma fördelar för både privatpersoner, företag och de offentliga tjänsterna själva och möjliggjort enorma besparingar, i fråga om både arbetstid och ekonomiska kostnader.

2.9 Covid-19-krisen har påskyndat denna utveckling genom att visa att interoperabilitet mellan olika europeiska offentliga tjänster skulle kunna bli ett användbart verktyg för att tillämpa den fria rörligheten för personer, vilket covidintyget utgör ett exempel på.

2.10 Europeiska unionen konstaterar att digitaliseringen av den offentliga sektorn, med tanke på dess bidrag till BNP ⁽⁴⁾, skulle kunna vara en nyckelfaktor i den europeiska digitaliseringsprocessen, inte bara på grund av dess hävstångskapacitet i förhållande till andra sektorer, utan också som ett centralt inslag i denna process inom ramen för den europeiska ekonomin.

2.11 Till följd av detta omfattar planerna för återhämtning och resiliens offentliga investeringar i digitalisering av den offentliga förvaltningen på totalt 47 miljarder euro.

2.12 Europeiska unionen, genom kommissionen, och medlemsstaternas regeringar har med tiden insett behovet av att öka interoperabiliteten hos och sammanlänkningen av nationella offentliga tjänster, både mellan dem och mellan dessa tjänster och EU:s tjänster ⁽⁵⁾, så att människor och företag i hela EU kan få tillgång till dessa tjänster oavsett var de befinner sig.

2.13 Interoperabilitet mellan offentliga tjänster är visserligen inte en ny fråga ⁽⁶⁾, men det aktuella meddelandet syftar till att skapa en mer formell, stabilare och säkrare ram för samarbete, vilket leder till att den befintliga sammanlänkningen mellan de olika nationella offentliga tjänsternas digitala system och mellan dem och Europeiska unionens egna tjänster ökar ännu mer ⁽⁷⁾. Detta bör fungera som en katalysator när det gäller att uppnå detta mål, så att offentliga tjänster till 100 % tillhandahålls online i EU år 2030, såsom föreslås i "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Digital kompass 2030: den europeiska vägen in i det digitala decenniet" (COM(2021) 118 final).

2.14 I det meddelande som är föremål för detta yttrande anges därför följande huvudpelare för genomförandet av en enhetlig strategi på detta område:

— Inrättande av en styrningsstruktur för interoperabilitet bestående av två organ (styrelsen för ett interoperabelt Europa och gemenskapen för ett interoperabelt Europa), som syftar till att göra det möjligt för offentliga förvaltningar att samarbeta både på allmän (europeisk, nationell, regional och lokal) nivå och sektorsspecifikt (avseende rättsliga frågor, transporter, inrikes frågor, hälsa, ekologi osv.) samt med privata berörda parter – med mandat att komma överens om gemensamma interoperabilitetslösningar (t.ex. ramverk, öppna specifikationer, öppna standarder, applikationer eller riktlinjer).

⁽³⁾ Skapandet av en digital inre marknad har medfört ett brådskande behov av att inte bara undanröja hinder för dess existens, utan också av att skapa mekanismer för att förhindra att nya hinder uppstår.

⁽⁴⁾ Enligt Eurostats uppgifter för 2022 står den offentliga sektorn för 53,1 % av EU:s BNP – "Government finance statistics", Statistics Explained (europa.eu).

⁽⁵⁾ Se till exempel slutförklaringarna från de ministermöten som hölls i Tallinn (2017), Berlin (2020) och Strasbourg (2022).

⁽⁶⁾ År 2010 lade kommissionen fram meddelandet "Interoperabilitet för europeiska offentliga tjänster" (COM(2010) 744 final), som behandlades i EESK:s yttrande TEN/448–449 och vars genomförande stöddes av programmet om lösningar för att uppnå interoperabilitet mellan offentliga förvaltningar i EU (ISA) – Europaparlamentets och rådets beslut nr 922/2009/EG, som 2015 följdes av ISA²-programmet – Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2015/2240, och programmet för ett digitalt Europa – Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/694.

⁽⁷⁾ I kommissionens förslag konstateras att den frivilliga strategi som hittills använts inte är tillräcklig för att uppnå de föreslagna interoperabilitetsmålen.

- Införande av en obligatorisk bedömning av eventuella konsekvenser för den gränsöverskridande interoperabiliteten av att ett informationssystem för offentliga tjänster införs eller ändras.
- Gemensamt skapande av ett ekosystem av interoperabilitetslösningar för EU:s offentliga sektor (införande av kataloger över erkända interoperabilitetslösningar som kan användas av förvaltningar och vid beslutsfattande, såsom digitala verktyg, specifikationer eller lösningar), så att offentliga förvaltningar på alla nivåer i EU och andra berörda parter kan bidra till att skapa, förbättra och återanvända sådana lösningar och de därmed tillsammans kan skapa innovation och värde för allmänheten.
- Införande av ett villkor för beviljandet av viss EU-finansiering till skapande eller förstärkning av nationella informationssystem att man använder lösningar och principer som fastställts på förhand av Europeiska unionen ⁽⁸⁾.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK anser i likhet med kommissionen att interoperabilitet mellan offentliga tjänster är en grundläggande förutsättning för att en digital inre marknad ska kunna upprättas och återstående hinder på den fysiska marknaden undanröjas ⁽⁹⁾.

3.2 Att fastställa ett mål för 2030 om att offentliga tjänster till 100 % ska tillhandahållas online i hela EU förutsätter att man påskyndar och uppgraderar ett transeuropeiskt nät som kopplar samman dem och använder gemensamma tekniska, semantiska, rättsliga och organisatoriska komponenter, bland annat.

3.3 Uppnåendet av detta mål får dock inte medföra att man på nationell nivå antar en strategi som går ut på en fullständig digitalisering av offentliga tjänster till nackdel för dem som tillhandahålls personligen; hänsyn bör tas till de mest utsatta befolkningsgrupperna eftersom alla måste ha tillgång till offentliga tjänster som tillhandahålls personligen. Utbildning i digitala färdigheter bör vara tillgänglig för alla, men särskilt för dessa befolkningsgrupper.

3.4 Snarare än att minska personalen kommer utvecklingen och driften av digitala tjänster inledningsvis att skapa ett ytterligare behov av personal. Tillräcklig personal är en förutsättning för en framgångsrik digital omställning.

3.5 Syftet med digitaliseringen bör vara att tillhandahålla en bättre offentlig tjänst.

3.6 Som EESK påpekat i ett tidigare yttrande ska det "alltså inte vara frågan om att ersätta människor med dataverktyg, utan om att frigöra människors tid för att kunna använda den till uppgifter med större mervärde" ⁽¹⁰⁾.

3.7 Generella nedskärningar av arbetstillfällen kan inte legitimeras med hänvisning till digitalisering och användning av artificiell intelligens. Avskaffandet av rutinuppgifter till följd av digitaliseringen bör innebära att de anställda får mer tid att ägna sig åt krävande arbetsuppgifter och rådgivning till människor.

3.8 Dessutom kommer det år 2030 utan tvivel att finnas en minoritet av personer i digitalt utanförskap som endast har tillgång till offentliga tjänster personligen ⁽¹¹⁾. Analogt sätt för människor att få tillgång till offentliga tjänster för att kunna använda dem får inte försvåras eller avskaffas i samband med digitaliseringen.

3.9 EESK välkomnar därför att detta meddelande syftar till att fördjupa och förbättra den offentliga sektorns interoperabilitetsnivå genom att inrätta en rättslig ram som fastställs på EU-nivå ⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Se den motivering som åtföljer förslaget till förordning och meddelandet från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en starkt interoperabilitetspolitik för den offentliga sektorn – Att sammankoppla offentliga tjänster, stödja offentlig politik och leverera samhällsnytta – Mot ett interoperabelt Europa.

⁽⁹⁾ Redan i sitt yttrande TEN/635 "Europeiska interoperabilitetsramen – genomförandestrategi" betonade EESK interoperabilitetens betydelse för fullbordandet av den digitala inre marknaden (EUT C 81, 2.3.2018, s. 176).

⁽¹⁰⁾ Se Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén – EU:s handlingsplan för e-förvaltning 2011–2015 – Utnyttja IKT för att skapa en smart, hållbar och innovativ förvaltning" och "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Interoperabilitet för europeiska offentliga tjänster" (EUT C 376, 22.12.2011, s. 92).

⁽¹¹⁾ Detta är en konstant farhåga som behandlats i yttranden från EESK (EUT C 81, 2.3.2018, s. 176).

⁽¹²⁾ EESK har i tidigare yttranden uttryckt sitt stöd för alla EU-projekt som syftar till att uppnå målen för EU:s digitala omställning (EUT C 365, 23.9.2022, s. 13).

3.10 EESK konstaterar att denna ökade interoperabilitet kommer att innebära enorma fördelar för både medborgarna – särskilt för gränsarbetare – och företagen, samt för medlemsstaternas offentliga förvaltningar själva.

3.11 För att dessa fördelar ska få verkligt genomslag är det dock, vilket kommissionen medger, inte tillräckligt att fastställa tekniska regler som möjliggör sammanlänkning av tjänster. Det behövs tillräckliga nationella offentliga investeringar på alla nivåer.

3.12 Det behövs samordning både inom lagstiftningsarbetet och mellan sektorsspecifika tjänstenätverk för att undvika dels att de resultat som uppnås genom interoperabilitet inte får önskad effekt på grund av onödig byråkrati, dels att samma uppgifter tillhandahålls mer än en gång av medborgare eller företag till olika offentliga tjänster, vilket leder till dubbelarbete och onödiga kostnader.

3.13 Dessutom bör det inte finnas några nationella hinder för digitala offentliga tjänster som gör det omöjligt att använda dem över gränserna, i fråga om deras anslutbarhet eller interoperabilitet, med medborgare och företag från andra medlemsstater eller med andra offentliga tjänster som tillhör andra medlemsstater⁽¹³⁾.

3.14 EESK noterar med tillfredsställelse att digitaliseringen av offentliga tjänster utvecklades avsevärt under pandemin och nedstängningarna.

3.15 Mot bakgrund av detta välkomnar vi att syftet med meddelandet i fråga är att uppnå samstämmighet mellan alla interoperabilitetsstrategier, både nationella strategier och europeiska sektorsspecifika strategier, genom att uppmuntra användning av gemensamma modeller, delning av tekniska specifikationer och andra delbara lösningar.

3.16 Av samma skäl stöder EESK principen om återanvändning och överföring av element och data av olika offentliga tjänster, såväl europeiska som nationella.

3.17 Kommittén är också bekymrad över språkanvändningen när det gäller offentliga tjänsters interoperabilitet. Språkanvändningen bör inte vara ett byråkratiskt hinder, och det måste säkerställas att data- och informationsutbytet sker på ett språk som kan förstås av alla.

3.18 Kommittén stöder inrättandet och institutionaliseringen av en styrningsmodell för denna politik som består av två huvudorgan. Dessa är styrelsen för ett interoperabelt Europa, som ska ledas av kommissionen och bestå av företrädare för alla medlemsstater, en företrädare för Europeiska regionkommittén och en företrädare för Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, respektive gemenskapen för ett interoperabelt Europa, som samlar aktörer inom det civila samhället och den privata sektorn⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾.

3.19 EESK anser att det är viktigt att involvera det civila samhället, särskilt arbetsmarknadens parter, i utformningen av interoperabilitetspolitiken, inte bara för att människor och företag är de slutliga målgrupperna för denna politik, utan också för att det civila samhället kan bidra med nya tekniska lösningar till politiken som inte skulle kunna uppnås via den offentliga sektorn.

3.20 EESK anser att det civila samhället bör involveras på olika nivåer och att kommissionen bör uppmuntra och skapa incitament för medlemsstaterna att främja detta deltagande på olika nivåer – nationell, regional och lokal.

3.21 EESK välkomnar kommissionens inrättande av en enda kontaktpunkt i syfte att koncentrera och centralisera all kunskap och alla lösningar som rör interoperabilitet. Dessa kan tillhandahållas av både offentliga och privata enheter.

⁽¹³⁾ Ett område som skulle kunna skapa hinder för gränsöverskridande interoperabilitet mellan offentliga tjänster är personuppgifter.

⁽¹⁴⁾ Styrelsen för ett interoperabelt Europa har till uppgift att utforma åtgärder och att stödja, ge råd i samband med och övervaka den europeiska interoperabilitetspolitiken, medan gemenskapen för ett interoperabelt Europa kommer att samla aktörer inom det civila samhället för att hjälpa styrelsen för ett interoperabelt Europa att hitta och fastställa eventuella nya lösningar som den kan komma att föreslå.

⁽¹⁵⁾ Det alternativ som kommissionen för närvarande har antagit ligger i linje med EESK:s rekommendationer i tidigare yttranden (EUT C 81, 2.3.2018, s. 176).

3.22 I likhet med kommissionen anser EESK att de offentliga tjänsterna i EU bör minska sitt beroende av digital infrastruktur som tillhandahålls av tredjeländer, vilket äventyrar den europeiska digitala suveräniteten.

3.23 I detta sammanhang betonar vi att kommissionen anser att öppna system bör användas, helst som programvara med öppen källkod, så att lösningar kan delas mellan utvecklare.

3.24 EESK välkomnar i detta hänseende att meddelandet skapar utrymme för och uppmuntrar utformningen av experimentella lösningar som möjliggör partnerskap mellan den offentliga sektorn och innovativa teknikföretag och nystartade företag, i syfte att skapa innovativa experimentella lösningar som efter en lyckad testfas kan tillämpas inom och delas av offentliga tjänster.

3.25 När det gäller framtida finansieringsprogram för projekt för interoperabilitet mellan offentliga tjänster är det enligt EESK:s mening viktigt att man ställer som villkor för beviljandet av medel att de principer och strukturer som förespråkas inom den europeiska interoperabilitetsramen antas.

3.26 Detta kommer att vara ett bra sätt att tvinga offentliga tjänster att anta gemensamma standarder för interoperabilitet på frivillig basis.

3.27 Kommittén är förvånad över att man i detta meddelande, till skillnad från tidigare meddelanden ⁽¹⁶⁾, inte nämner de fördelar som interoperabla europeiska offentliga system kan bidra med i kampen mot bedrägerier och som kommer att leda till effektivitetsvinster och ökade inkomster för medlemsstaterna.

3.28 I detta sammanhang betonar EESK att interoperabla system bör kombineras med användningen av artificiell intelligens, som skulle kunna vara till hjälp för offentliga tjänster vid dataanalys och dessutom göra det möjligt att skapa och skicka larm- och varningssignaler till olika offentliga tjänster i medlemsstaterna.

3.29 Slutligen har vi två avslutande kommentarer om den gröna omställningen och dataskydd:

3.29.1 Ett av syftena med meddelandet är att införliva strategin för interoperabilitet mellan offentliga system i strategierna för både den gröna och den digitala omställningen.

3.29.2 EESK påpekar att vissa högeffektiva it-lösningar kan vara mycket energiintensiva.

3.29.3 Detta gäller blockkedjetekniken, som visserligen är mycket effektiv ur säkerhetssynpunkt, till exempel när det gäller känsliga uppgifter, men som förbrukar mycket energi.

3.29.4 EESK välkomnar i detta avseende det sätt på vilket reglering av regulatoriska sandlådor har åstadkommit i meddelandet.

3.29.5 Kommittén anser att dataskyddet, med tillämpning av tillbörlig försiktighet, inte får utgöra ett hinder för vare sig offentliga tjänster eller privatpersoner som skapar nya interoperabla lösningar.

3.29.6 EESK anser dessutom att tillgången till uppgifter, för personer, företag eller andra offentliga tjänster, bör omfattas av olika behörighetsnivåer för att garantera datasekretess och säkerställa att endast uppgifter som är absolut nödvändiga lämnas ut.

3.29.7 På så sätt kan man undvika problem liknande dem som nyligen uppstått när det gäller tillgången till uppgifter som lagras i det centrala registret över verkligt huvudmannaskap, som redan har varit föremål för ett avgörande från Europeiska unionens domstol.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁶⁾ Se bilagan till "Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Europeiska interoperabilitetsramen – genomförandestrategi".

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om harmonisering av vissa delar av insolvensrätten

(COM(2022) 702 final – 2022/0408[COD])

(2023/C 184/06)

Föredragande: **Sandra PARTHIE**Medföredragande: **Philip VON BROCKDORFF**

Remiss	Europaparlamentet, 26.1.2023 Europeiska unionens råd, 30.1.2023
Rättslig grund	Artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	10.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	207/0/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) understryker att en väl utformad insolvensordning bör hjälpa livskraftiga företag att fortsätta med sin verksamhet och därmed att undvika förtida avveckling. Målet bör vara att hitta en balans mellan förtida avveckling och förfaranden som inleds för sent. Insyn i förfarandena och enkel tillgång till information om ett företags resultat är viktiga faktorer i detta sammanhang. En väl utformad insolvensordning bör dessutom avskräcka långgivare från att bevilja högrisklån och företagsledare och aktieägare från att ta sådana lån och från att fatta andra obetänksamma finansiella beslut ⁽¹⁾.

1.2 EESK menar att insolvensreformer som syftar till att uppmuntra omstrukturering av skulder och intern omorganisering bidrar till att bevara arbetstillfällena, samtidigt som de minskar både antalet konkurser bland små och medelstora företag och avvecklingen av lönsamma företag. Kommittén skulle dock vilja se förslag som syftar till att ta itu med den kvarstående frågan om fysiska personers insolvens.

1.3 EESK betvivlar att förslaget, som framhålls som ett viktigt steg när det gäller att täppa till relevanta luckor för att förbättra EU:s kapitalmarknadsunion, verkligen kan uppfylla dessa förväntningar. I förslaget ges ingen harmoniserad definition av insolvensgrunder eller rangordningen av fordringar, som båda är av största vikt vad gäller att uppnå större effektivitet och begränsa de befintliga skillnaderna mellan nationella insolvensregler.

1.4 EESK uppmanar således kommissionen, Europaparlamentet och rådet att se över förslaget i artikel 27 om att ålägga motparter, till exempel leverantörer till ett företag som inleder ett insolvensförfarande, att underteckna kontrakt med återstående skyldigheter, som sedan överläts till förvärvaren av affärsverksamheten utan motpartens samtycke. I själva verket innebär detta att motparterna på konstlad väg binds till en kontraktspartner som de aldrig har valt eller kontrollerat och att deras näringsfrihet inskränks. Om de kontraktsenliga uppsägningsrättigheterna vid insolvens begränsas kommer viktiga leverantörer att vara mindre villiga att tillhandahålla krediter, särskilt när det handlar om mikroföretag och små och medelstora företag som har ekonomiska svårigheter.

1.5 EESK välkomnar emellertid förslaget om att införa ett särskilt förfarande för att underlätta och påskynda avvecklingen av mikroföretag, vilket möjliggör en mer kostnadseffektiv insolvensprocess för sådana företag. Dessa arrangemang stöder också en ordnad avveckling av mikroföretag "utan tillgångar" och ger ett svar på problemet att vissa medlemsstater vägrar tillgång till ett insolvensförfarande om det beräknade återvinningsvärdet är lägre än de rättsliga kostnaderna. EESK understryker att detta omfattar omkring 90 % av insolvensfallen i EU och att förfarandet därför är mycket viktigt.

⁽¹⁾ Världsbanken, "Resolving Insolvency", hämtad den 3 januari 2023.

1.6 EESK stöder detta särskilda förfarande, men befävar att kravet på att de nationella domstolarna ska utföra dessa uppgifter kan leda till att de nationella rättssystemen överbelastas, om de blir ansvariga för att bedöma huruvida ett mikroföretag verkligen är insolvent och för att genomföra de nödvändiga långdragna förfarandena, inbegripet realisering av tillgångar och fördelning av intäkter. Kommittén rekommenderar därför att man tar hjälp av andra behöriga aktörer, såsom förvaltare, så att bördan för rättsväsendet minskar⁽²⁾.

1.7 Slutligen vill EESK påpeka att ineffektiva insolvensförfaranden kan leda till fler nödlidande lån, vilket äventyrar den finansiella stabiliteten och påverkar krediter, inflation och BNP i fasta priser. EESK menar att effektiva ordningar för insolvens och borgenärs- och gäldenärsrättigheter är ett av de kompletterande verktyg som den politiska beslutsfattaren har till sitt förfogande för att begränsa ökningen av nödlidande lån genom att öka sannolikheten att lån återbetalas och genom att snabbare justera nivåerna av nödlidande lån.

2. Sammanfattning av kommissionens förslag

2.1 Syftet med förslaget är att minska skillnaderna i nationell insolvenslagstiftning och på så sätt åtgärda problemet med potentiellt ineffektiva insolvensramar i medlemsstater där sådana skillnader finns, öka insynen i insolvensförfaranden i allmänhet och minska hindren för den fria rörligheten för kapital. Genom att harmonisera särskilda aspekter av insolvenslagstiftningen syftar förslaget särskilt till att minska informations- och inlärningskostnaderna för gränsöverskridande investerar. Förhoppningen är att mer enhetliga insolvenslagar därmed ska leda till ett ökat utbud av finansiering för företag i hela unionen.

2.2 Det aktuella förslaget syftar till att täppa till vissa luckor i tidigare EU-lagstiftning om insolvensregler, dvs. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1023⁽³⁾ och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/848⁽⁴⁾, särskilt vad gäller återvinning av tillgångar från avvecklade insolvensbon, förfarandenas effektivitet samt förutsägbar och rättvis fördelning av det återvunna värdet mellan borgenärerna. Detta inbegriper frågor som rör återvinningstalan, spårning av tillgångar, företagsledares skyldigheter och ansvar, försäljning av ett företag som en fortgående verksamhet genom "prepack-förfaranden", kriteriet för utlösande av ett insolvensförfarande, en särskild insolvensordning för mikroföretag och småföretag, rangordning av fordringar och borgenärskommittéer.

2.3 Det har konstaterats att det finns stora skillnader mellan medlemsstaternas befintliga nationella insolvensregler när det gäller hur lång tid det tar att avveckla ett företag och vilket värde som i slutändan kan återvinnas. I vissa medlemsstater leder detta till långdragna insolvensförfaranden och ett lågt genomsnittligt återvinningsvärde i avvecklingsärenden. Enligt kommissionen utgör detta ett hinder för kapitalmarknadsunionen och för gränsöverskridande investeringar inom EU.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK välkomnar kommissionens förslag om ökad insyn och tillgång till information i fråga om gränsöverskridande insolvensregler och insolvensförfaranden. Kommittén anser dock att detta förslag endast utgör ett första steg mot att uppnå konvergens mellan insolvensordningarna i EU:s medlemsstater. EESK skulle också vilja se förslag som syftar till att ta itu med den kvarstående frågan om fysiska personers insolvens.

3.2 EESK understryker att en väl utformad insolvensordning bör hjälpa livskraftiga företag att fortsätta med sin verksamhet och därmed att undvika förtida avveckling. Ordningen bör också avskräcka långivare från att bevilja högrisklån och företagsledare och aktieägare från att ta sådana lån och från att fatta andra obetänksamma finansiella beslut⁽⁵⁾. Ett företag som påverkas av en tillfällig ekonomisk nedgång eller ett felaktigt beslut kan komma på fötter igen om det ekonomiska läget förbättras eller om företaget vidtar korrigerande åtgärder. När detta sker gynnas alla berörda parter. Borgenärer kan få tillbaka en större del av sina investeringar, fler arbetstagare får behålla sina arbeten och nätverket av leverantörer och kunder bevaras.

⁽²⁾ Världsbanken, "Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes", reviderad utgåva från 2021, principerna c6.1 och c19.6.

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1023 av den 20 juni 2019 om ramverk för förebyggande rekonstruktion, om skuldavskrivning och näringsförbud och om åtgärder för att göra förfaranden rörande rekonstruktion, insolvens och skuldavskrivning effektivare samt om ändring av direktiv (EU) 2017/1132 (Rekonstruktions- och insolvensdirektiv) (EUT L 172, 26.6.2019, s. 18).

⁽⁴⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/848 av den 20 maj 2015 om insolvensförfaranden (EUT L 141, 5.6.2015, s. 19).

⁽⁵⁾ Världsbanken, "Resolving Insolvency", hämtad den 3 januari 2023.

3.3 I detta sammanhang hänvisar EESK till studier som visar att effektiva reformer av borgenärs rättigheter är förknippade med lägre kreditkostnader, ökad tillgång på krediter, högre återvinningsgrad för borgenärer och effektivare bevarande av arbetstillfällen⁽⁶⁾. Även rätten att delta för en borgenärskommitté med möjligt deltagande av en arbetstagarföreträdare bör stärkas. Om borgenärerna i slutet av ett insolvensförfarande kan få tillbaka merparten av sina investeringar kan de fortsätta att investera i företaget och förbättra företagets tillgång till krediter. Likaså kan borgenärer med säkerhetsrätt fortsätta med sin utlåning och förtroendet för konkurssystemet upprätthållas om man i systemet respekterar den absoluta rangordningen av fordringar⁽⁷⁾.

3.4 EESK menar att insolvensreformer som syftar till att uppmuntra omstrukturering av skulder och intern omorganisering bidrar till att bevara arbetstillfällen och minskar både antalet konkurser bland små och medelstora företag och avvecklingen av lönsamma företag.

3.5 De stora skillnaderna i nationell insolvenslagstiftning lyfts ofta fram som hinder för gränsöverskridande investeringar, vilket även gäller skatteregler. EESK menar att större konvergens i insolvenslagstiftningen skulle bidra till att kapitalmarknaderna fungerar bättre och därmed underlätta investeringar i hela EU. Centrala aspekter av insolvenslagstiftningen harmoniseras emellertid inte genom förslaget. Det gäller till exempel en harmoniserad definition av insolvensgrunder och rangordningen av fordringar, som båda är av största vikt vad gäller att uppnå större effektivitet och begränsa de befintliga skillnaderna mellan nationella insolvensregler. Detta inger inget större hopp i fråga om att uppnå det välbehövliga men ambitiösa målet om en kapitalmarknadsunion.

3.6 EESK framhåller dock sitt orubbliga stöd för en öppnare EU-omfattande kapitalmarknad som ger företag tillgång till ett större utbud av investeringar, och noterar kommissionens och Världsbankens slutsats⁽⁸⁾ att en ökning av andelen tillgångar som återvinns som ett resultat av mer effektiva insolvens- och borgenärsrättigheter ökar tillgången på krediter för europeiska företag.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK konstaterar att det finns betydande skillnader mellan medlemsstaternas insolvensförfaranden. Nationell lagstiftning är antingen mer till förmån för gäldenärernas rådighet över sina tillgångar eller mer till förmån för borgenärernas rättigheter, eller så prioriteras sysselsättning och arbetslagstiftning. Detta tar sig uttryck i olika preferenser avseende avveckling av företag, rangordning av borgenärs fordringar och företagsledarnas, förvaltarnas och domstolarnas roller. Vid utformningen av politiken måste hänsyn också tas till skillnaderna mellan aktieägare och borgenärer. Medan aktieägare främst svarar på förebyggande verktyg och rationaliseringsverktyg, svarar borgenärer mer på tillgången till omstruktureringsverktyg. EESK menar att kommissionens förslag är ett första steg mot konvergens i hela EU, men att det fortfarande inte handlar om faktisk harmonisering. Man tar inte heller itu med den kvarstående frågan om insolvens när det gäller fysiska personer.

4.2 EESK stöder kommissionens ståndpunkt att nationell insolvenslagstiftning är en viktig faktor för utländska investerare. Kommittén påpekar dock att antalet insolvensfall med ett gränsöverskridande tillhandahållande av krediter inte överstiger 20 % av alla ärenden och att uppgifter för G20-länderna visar att ett effektivt rättssystem endast ökar mängden utländska direktinvesteringar från 2 till 3 % av BNP. Dessutom handlar en stor del av de utländska direktinvesteringarna om företagssammanslagningar och förvärv av befintliga företag, och inte om investeringar i nya företag.

4.3 EESK anser därför att man inte ska förvänta sig alltför mycket när det gäller effekterna av konvergens i insolvenslagstiftningen på investeringarna. Kommittén konstaterar samtidigt att tillhandahållandet av en effektiv rättslig ram för borgenärs rättigheter, större insyn för alla potentiella investerare i insolvenslagstiftningen och likvärdig information om den rättsliga situationen kan ha en positiv inverkan på utländska investeringar. Rättslig förutsebarhet i fråga om regler om borgenärs och gäldenärs rättigheter och större harmonisering av förfaranden för ianspråktagande av säkerhet i medlemsstaterna skulle också minska riskerna och ge ytterligare drivkraft för gränsöverskridande investeringar och intern handel.

⁽⁶⁾ Världsbanken, "Resolving Insolvency", hämtad den 3 januari 2023.

⁽⁷⁾ Världsbanken, "Resolving Insolvency", hämtad den 3 januari 2023.

⁽⁸⁾ *How Insolvency and Creditor/Debtor Regimes Can Help Address Nonperforming Loans*. EFI Note-Finance. Washington DC: Världsbanken.

4.4 Vidare anser EESK att det är mycket viktigt att investerare får information om och insyn i frågor som rör återvinningstalan, spårning av tillgångar, företagsledares skyldigheter och ansvar, försäljning av ett företag som en fortgående verksamhet genom prepack-förfaranden, kriteriet för utlösande av ett insolvensförfarande, en särskild insolvensordning för mikroföretag och småföretag, rangordning av fordringar och borgenärskommittéer.

4.5 EESK välkomnar även att det genom förslaget införs ett särskilt förfarande för att underlätta och påskynda avvecklingen av mikroföretag, vilket möjliggör en mer kostnadseffektiv insolvensprocess för sådana företag. Dessa arrangemang stöder också en ordnad avveckling av mikroföretag "utan tillgångar" och ger ett svar på problemet att vissa medlemsstater vägrar tillgång till ett insolvensförfarande om det beräknade återvinningsvärdet är lägre än de rättsliga kostnaderna. EESK understryker att detta omfattar omkring 90 % av insolvensfallen i EU och att förfarandet därför är mycket viktigt.

4.6 Samtidigt som EESK stöder detta särskilda förfarande befarar vi dock att kravet på att de nationella domstolarna ska utföra dessa uppgifter, i enlighet med artikel 12 ff. i direktivet, kan leda till att de nationella rättssystemen överbelastas, om de blir ansvariga för att bedöma huruvida ett mikroföretag verkligen är insolvent och för att genomföra de nödvändiga långdragna förfarandena. Vi menar att detta delvis skulle motverka syftet med den föreslagna lagstiftningen. I tidigare yttranden⁽⁹⁾ har EESK påpekat att en systematisk hänskjutning till domstol kanske inte är att föredra och rekommenderat att det inrättas nya organ som kan ansvara för denna uppgift. Ett effektivt deltagande av oberoende förvaltare har visat sig vara fördelaktigt, särskilt för dåligt organiserade mikroföretagare i förenklade avvecklingsförfaranden, och EESK anser att man aktivt bör överväga att involvera förvaltare⁽¹⁰⁾.

4.7 EESK rekommenderar också att förvaltare, oavsett i vilken medlemsstat de har utnämnts, snabbt ska få direkt tillgång till de nationella registren över tillgångar om de har ett berättigat intresse. Kommittén påpekar likaså att sådana register ännu inte har upprättats i alla medlemsstater, och uppmanar de berörda myndigheterna att snarast råda bot på denna situation.

4.8 Av effektivitetsskäl välkomnar EESK förslaget om prepack-förfaranden, som går ut på att försäljningen av gäldenärens verksamhet (eller en del av den) förbereds och förhandlas innan insolvensförfarandet formellt inleds. Detta gör det möjligt att genomföra försäljningen och erhålla intäkterna kort efter att det formella insolvensförfarande som syftar till att avveckla ett företag har inletts. Kommittén varnar dock för förslaget i artikel 27 om att ålägga motparter, till exempel leverantörer till ett företag som inleder ett insolvensförfarande, att underteckna kontrakt med återstående skyldigheter, som sedan överläts till förvärvaren av affärsverksamheten utan motpartens samtycke. I själva verket innebär detta att motparterna på konstlad väg binds till en kontraktspartner som de aldrig har valt eller kontrollerat och att deras näringsfrihet inskränks. Detta gäller i än högre grad för arbetstagare, vars fria yrkesval inte får åsidosättas genom ett påtvingat byte av arbetsgivare. Kommissionen, Europaparlamentet och rådet uppmanas följaktligen att se över detta förslag. Dessutom bör en borgenärskommittés möjliga deltagande och kontroll stärkas även i prepack-förfarandet.

4.9 EESK påpekar också att man i direktivet i själva verket inte tar upp frågan om konvergens i rangordningen av fordringar. Det ges inte heller någon definition av insolvensgrunder. Eftersom dessa aspekter är en viktig förutsättning för harmoniserade insolvensförfaranden är det enligt kommittén djupt beklagligt att kommissionen inte har gjort mer i detta avseende.

4.10 Inte heller kriterier för utlösande av ett insolvensförfarande tas upp i tillräcklig utsträckning i förslaget, trots att motsatsen hävdas i meddelandet om direktivet. I förslaget anges att de två faktorer som normalt leder till att ordinarie insolvensförfaranden inleds i medlemsstaterna är betalningsinställetestet och balansräkningstestet.

4.11 I syfte att förenkla insolvensförfarandena, vilket EESK i princip stöder, föreslås i direktivet att oförmåga att betala skulder när de förfaller bör vara kriteriet för att inleda ett förenklat avvecklingsförfarande. I stället för att ge vägledning om hur de särskilda omständigheter under vilka detta kriterium är uppfyllt ska fastställas uppmanas medlemsstaterna i förslaget att själva fastställa dessa, vilket innebär att man går miste om möjligheten att skapa samstämmighet i hela EU.

⁽⁹⁾ Bland annat EESK:s yttrande om företagsinsolvens (EUT C 209, 30.6.2017, s. 21).

⁽¹⁰⁾ Världsbanken, "Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes", reviderad utgåva från 2021, principerna c6.1 och c19.6.

4.12 EESK konstaterar också att bankerna normalt sett är de primära finansiella intermediärerna och att de är av grundläggande betydelse för ett stabilt finansiellt system. Nödlidande lån urholkar lönsamheten och kan äventyra bankernas betalningsförmåga. Ordningar för insolvens och borgenärs- och gäldenärsrättigheter är ett av de kompletterande verktyg som den politiska beslutsfattaren har till sitt förfogande för att begränsa ökningen av antalet nödlidande lån och bidra till en lösning när de når problematiska nivåer. Analyser på företagsnivå visar att reformer av insolvensordningar som minskar hindren för omstrukturering av företag och de personliga kostnaderna i samband med företagskonkurser kan minska mängden kapital som går förlorat i så kallade zombieföretag. Dessa vinster realiserar delvis genom omstrukturering av svaga företag, vilket i sin tur öppnar för en omfördelning av kapital till mer produktiva företag.

4.13 Slutligen rekommenderar EESK att kommissionen regelbundet offentliggör statistik om insolvensärenden inom ramen för den relevanta insolvenslagstiftningen, så att effektiviteten i det system som inrättats kan bedömas med jämna mellanrum.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av rådets förordning (EG) nr 6/2002 om gemenskapsformgivning och om upphävande av kommissionens förordning (EG) nr 2246/2002"

(COM(2022) 666 final – 2022/0391(COD))

och "Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om formskydd" (omarbetning)

(COM(2022) 667 final – 2022/0392(COD))

(2023/C 184/07)

Föredragande: **Ferre WYCKMANS**

Remiss	a) Rådet, 21.12.2022 b) Europaparlamentet, 12.12.2022 Rådet, 21.12.2022
Rättslig grund	a) Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt b) Artiklarna 114 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	148/0/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) menar att ett effektivt system för formskydd är till gagn för konsumenterna och den stora allmänheten genom att det främjar rättvis konkurrens och god affärssed. Det bidrar också till ekonomisk utveckling genom att stimulera kreativitet inom industri, produkter, kommersiell verksamhet och export.

1.2 I de flesta medlemsstater måste en formgivning registreras hos en nationell myndighet för industriellt rättsskydd för att vara skyddad enligt lag. Beroende på tillämplig nationell lagstiftning och typen av formgivning kan en formgivning även omfattas av upphovsrättsligt skydd som oregistrerad formgivning eller som konstverk. I vissa medlemsstater kan skyddet som industriell formgivning och upphovsrättsligt skydd kombineras, medan de i andra medlemsstater ömsesidigt utesluter varandra. Under vissa omständigheter kan en formgivning även skyddas enligt lagstiftningen om illojal konkurrens, men villkoren för skydd och omfattningen av befintliga rättigheter och rättsmedel kan variera avsevärt.

1.3 EESK anser att det är mycket viktigt att anpassa den rättsliga ramen för formgivning till den digitala tidsåldern för att främja EU:s återhämtning och resiliens samt innovation och konkurrenskraft. Kommittén ställer sig bakom den nya definitionen av formgivning i förslaget till direktiv. Den blir ännu mer relevant i ljuset av den tekniska utvecklingen genom att begreppet "produkt" utvidgas till att omfatta tekniska formgivningar som inte tar sig uttryck i fysiska produkter.

1.4 EESK stöder också begränsningen av skyddet till sådana detaljer i utseendet som tydligt framgår av ansökan om registrering, eftersom det ökar skyddets rättssäkerhet.

1.5 EESK gläds åt att man i förslaget till förordning anammar Europeiska unionens domstols lösning i domen av den 20 december 2017 i Acacia-målet ⁽¹⁾, i vilken tolkningen av begreppet "reparationsklausul" klargörs, särskilt eftersom den stärker konsumentskyddet.

⁽¹⁾ De förenade målen C-397/16 och C-435/16.

1.6 EESK tror emellertid inte att sammanslagningen av avgiften för offentliggörande och registreringsavgiften kommer att minska det totala avgiftsbelopp som ska betalas, eftersom den föreslagna kostnaden för förnyelser innebär en avsevärd ökning. Denna åtgärd är således inte så fördelaktig för små och medelstora företag och enskilda formgivare som hävdas. Kommittén efterlyser lägre belopp för små och medelstora företag och enskilda formgivare, eventuellt i proportion till deras omsättning.

1.7 EESK anser att den förenkling som strykningen av kravet på samma klasstillhörighet innebär är nödvändig men otillräcklig, eftersom man fortfarande behöver göra de system för inlämning av formgivningsansökningar som finns på webbplatserna för de nationella myndigheterna för industriellt rättsskydd och Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO) mer användarvänliga. För att komma till rätta med denna utmaning skulle myndigheterna kunna använda sig av patentombuden och på så sätt göra det lättare för små och medelstora företag och enskilda formgivare att skydda sina formgivningar.

1.8 Det är enligt EESK inte lämpligt att tillämpa artikel 290 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) för att utarbeta regler om tvister och överklagande av beslut som fattats av EUIPO, eftersom en delegerad akt endast är avsedd att komplettera den grundläggande akten och endast får avse icke väsentliga delar. De bestämmelser som enligt förslaget till förordning ska antas genom en delegerad akt avser dock de rättigheter som fastställts i avdelning VI om rättskipning i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, särskilt artikel 47 om rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol. De kan med andra ord inte betraktas som icke väsentliga delar.

1.9 EESK rekommenderar att sådana bestämmelser slås fast i själva förordningen.

2. Bakgrund

2.1 I gällande rätt harmoniseras medlemsstaternas lagstiftning om formskydd delvis genom Europaparlamentets och rådets direktiv 98/71/EG⁽²⁾ (nedan kallat "direktivet"), och genom rådets förordning (EG) nr 6/2002⁽³⁾ (nedan kallad "förordningen") inrättas ett fristående system för skydd av enhetliga rättigheter i hela EU för registrerade gemenskapsformgivningar och oregistrerade gemenskapsformgivningar, förutsatt att dessa uppfyller skyddskraven, dvs. kraven på nyhet och särprägel. I avsaknad av registrering kan innehavaren ha svårt att bevisa att det föreligger en rätt till formgivningen. Dessutom är skyddstiden begränsad till tre år och rättigheternas omfång mindre.

2.2 Förordningen ändrades 2006 för att ge verkan åt EU:s anslutning till Haagsystemet för internationell registrering av industriella formgivningar, vars syfte var att inrätta ett gemensamt, enkelt, billigt och centraliserat förfarande för registrering av formgivningar inom Världspanorganisationen för den intellektuella äganderätten (Wipo).

2.3 I förordningen undantas reservdelar från skyddet av gemenskapsformgivningar eftersom ingen överenskommelse kunde nås på den punkten under utarbetandet av direktivet. I avsaknad av stöd från rådet drog kommissionen tillbaka sitt förslag till översyn av direktivet 2014.

2.4 Detta förslag följer på detta misslyckande och på kommissionens meddelande "Att utnyttja EU:s innovationspotential – En handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens" av den 25 november 2020, som offentliggjordes efter reformen av varumärkesrätten. Tanken är att det ska vara mer ändamålsenligt i den digitala tidsåldern samt mer tillgängligt och effektivt för enskilda formgivare, små och medelstora företag samt industrier. Det ska innebära lägre kostnader och mindre komplexitet samt öka rättssäkerheten i skyddssystemet.

3. Allmänna kommentarer

3.1 En industriell formgivning består av ett föremåls dekorativa utseende. Den kan vara tredimensionell eller tvådimensionell. En lyckad formgivning skapar harmoni mellan funktion och form. Oavsett om det rör sig om bord eller telefoner gör formgivningen att föremålet blir attraktivt eller att det föredras framför ett annat.

3.2 En industriell formgivning kan avse olika industri- och hantverksprodukter, till exempel tekniska eller medicinska instrument, klockor, smycken, lyxartiklar, hushållsartiklar, elektriska apparater, fordon, arkitektoniska strukturer, textilprodukter, fritidsartiklar osv.

3.3 Genom att göra föremålet attraktivt och tilltalande ökar den industriella formgivningen produktens marknadsvärde. Formskydd bidrar därför till att säkerställa avkastning på investeringar.

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/71/EG av den 13 oktober 1998 om mönsterskydd (EGT L 289, 28.10.1998, s. 28).

⁽³⁾ Rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning (EGT L 3, 5.1.2002, s. 1).

3.3.1 EESK menar att ett effektivt system för skydd därmed är till fördel för konsumenterna och den stora allmänheten genom att det främjar rättvis konkurrens och god affärssed.

3.3.2 Det främjar också den ekonomiska utvecklingen genom att stimulera kreativitet inom industri och industriproduktion samt utvecklingen av kommersiell verksamhet och export.

3.4 I de flesta medlemsstater måste en formgivning registreras hos en nationell myndighet för industriellt rättsskydd för att vara skyddad enligt lag. Beroende på tillämplig nationell lagstiftning och typen av formgivning kan en formgivning även omfattas av upphovsrättsligt skydd som oregistrerad formgivning eller som konstverk.

3.5 I vissa medlemsstater kan skyddet som industriell formgivning och upphovsrättsligt skydd kombineras, medan de i andra medlemsstater ömsesidigt utesluter varandra. En formgivning kan även skyddas enligt lagstiftningen om illojal konkurrens, men villkoren för skydd och omfattningen av befintliga rättigheter och rättsmedel kan variera.

3.6 Med tanke på EU:s mål att främja återhämtning och resiliens samt innovation och konkurrenskraft anser EESK att det är mycket viktigt att anpassa den rättsliga ramen för formgivning till den digitala tidsåldern. Kommittén ställer sig bakom den nya definition som föreslås eftersom den är relevant i ljuset av den tekniska utvecklingen, samtidigt som begreppet "produkt" utvidgas till att omfatta tekniska formgivningar som inte tar sig uttryck i fysiska produkter.

3.7 Vidare stöder EESK att rättssäkerheten stärks genom begränsningen av skyddet till sådana detaljer i utseendet som tydligt framgår av ansökan om registrering.

3.8 EESK stöder likaså att omfattningen av de rättigheter som är knutna till en registrerad formgivning anpassas för att ta hänsyn till de utmaningar som den ökade användningen av 3D-printing innebär. Kommittén stöder också tillägget, såsom i varumärkesrätten, av rätten för innehavare av formgivningar att förhindra att förfälskade produkter transiteras genom EU:s territorium eller placeras i en annan tullsituation utan att övergå till fri omsättning där, i syfte att bekämpa intrång.

4. Särskilda kommentarer

4.1 *Reparationsklausulen och konsumentskyddet*

4.1.1 Formskyddet för reservdelar (beståndsdelar i en sammansatt produkt) har varit föremål för omfattande diskussioner. Det görs gällande genom förordningen, med ett undantag – den så kallade reparationsklausulen – som syftar till att begränsa tillverkarnas eller utrustningsleverantörernas monopol (särskilt i fråga om motorfordon) på reservdelsmarknaden (artikel 110). I reparationsklausulen föreskrivs att innehavaren av en formgivning som avser en reservdel inte får utöva monopol eller hindra tredje part från att på marknaden släppa ut reservdelar som används för att reparera en produkt och för att åter ge produkten sitt ursprungliga utseende.

4.1.2 Tillverkaren av en sammansatt slutprodukt (bil, klocka, mobiltelefon osv.) har ofta kontroll över hela produktionskedjan. Det är därför sannolikt att tillverkaren går med dubbel vinst, på den marknad där slutprodukten säljs och på den marknad där reservdelarna säljs.

4.1.3 Inom beteendekonomin har man dock visat att de flesta konsumenter gör sitt val baserat på försäljningspriset för primärprodukten, utan att ta hänsyn till försäljningspriset för sekundärtjänsterna. De är därmed bundna av sin ursprungliga investering och tvingas betala ett pris som de inte nödvändigtvis skulle ha accepterat under andra omständigheter.

4.1.4 EESK konstaterar att denna situation således kan komma att skapa konkurrensrättsliga problem, eftersom den ursprungliga tillverkaren/montören med formskydd har en betydande konkurrensfördel, som i slutändan kan missgynna konsumenten, gentemot

— kunder, genom att den kan ta höga priser eller använda sig av kopplingsförbehåll,

— reparatörer, när det gäller att ha kontroll över marknaden eller diktera egna marknadsvillkor för reparatörer som den väljer att leverera till,

— leverantörer, genom att den skulle kunna förbjuda dem att leverera till oberoende reparatörer eller förbjuda oberoende leverantörer att kopiera reservdelar för att försörja reparationsmarknaden.

4.1.5 För att undvika monopolisering av andrahandsmarknaderna beslutade unionslagstiftaren att på följande sätt begränsa de rättigheter som kan erhållas för reservdelar:

- Den första begränsningen kallas ibland "must match"-undantaget (artikel 8.2). Detaljer i en produkts yttre utseende som är nödvändiga för sammankoppling med en annan produkt kan inte skyddas.
- Den andra begränsningen avser skydd av delar som inte är synliga.

4.1.6 Delar som inte syns vid normal användning av produkten kan inte skyddas genom en formgivningsansökan (artikel 4.2).

Det gäller till exempel

- mekaniken i en klocka,
- insidan av de flesta hushållsapparatsmotorer,
- motorn i en bil (som inte anses vara synlig vid normal användning av fordonet, även om den är väl synlig när motorhuven lyfts).

4.1.7 De reservdelar som kan skyddas är därmed sådana som inte innefattar någon sammankopplingsmekanism och som är synliga. Enligt förordningen är det med andra ord möjligt att skydda ett stort antal delar. För en bil handlar det till exempel om

- strålkastarna,
- stänkskärmarna,
- motorhuven och dörrarna (men inte gångjärnen),
- ratten.

4.1.8 En produkt som inte skyddas av en formgivningsansökan kan därför reproduceras av vilken konkurrerande reservdelstillverkare som helst i syfte att försörja reparationsmarknaden.

4.1.9 Tillämpningen av dessa bestämmelser har emellertid väckt frågor. EESK gläds således åt att man i förslaget till förordning beaktar Europeiska unionens domstols lösning i domen av den 20 december 2017 i Acacia-målet, i vilken tolkningen av begreppet "reparationsklausul" klargörs.

4.1.10 EESK påpekar att appellationsdomstolen i Paris tillämpade denna lösning i praktiken i sin dom av den 11 september 2018 i mål nr 2017/01589, som handlar om fälgar sålda i en nätbutik. Säljaren kunde inte med framgång åberopa reparationsklausulen eftersom dessa fälgar tillhandahölls för estetisk personalisering av fordon och trimning. De omtvistade fälgarna befanns således utgöra intrång och säljaren ålades påföljder för intrång i formgivningar.

4.1.11 Vissa medlemsstater har liberaliserat sin marknad för reservdelar. I och med den franska lagen om klimat och resiliens, nr 2021-1104 av den 22 augusti 2021, är marknaden för försäljning av vissa reservdelar till motorfordon öppen sedan den 1 januari 2023.

4.1.12 Syftet med åtgärden är att sänka priserna på denna marknad. Mellan 2019 och 2020 steg de med i genomsnitt 8 %, delvis på grund av den tekniska komplexiteten hos de olika delarna, såsom motorer till elektriska backspeglar, sensorer installerade i vindrutor osv. De mest liberala staterna inom denna sektor har ingen välutvecklad industri, med ett anmärkningsvärt undantag för Tyskland – ett land med stora biltillverkare, men vars marknad redan är öppnare.

I Frankrike ska sedan den 1 januari 2023 utrustningsleverantörer, oavsett om de är leverantörer av originalutrustning, det vill säga att de har deltagit i monteringen av det nya fordonet, eller oberoende leverantörer, kunna saluföra glasrutorna. Leverantörer av originalutrustning i form av andra synliga reservdelar (optiska delar, backspeglar osv.) kommer således att kunna saluföra delarna precis som tillverkarna.

4.2 *Kostnader för formskydd*

4.2.1 EUIPO har ett elektroniskt system för inlämning av formgivningsansökningar, för vilka kostnaden för närvarande börjar på 350 euro. EESK påminner om att en registrerad gemenskapsformgivning inledningsvis gäller för en period på fem år från och med datumet för ansökan. Den kan förnyas vart femte år i upp till 25 år.

4.2.2 Till ansökningsavgiften tillkommer tre olika avgifter, nämligen följande:

- Registreringsavgiften på 230 euro, plus en extra registreringsavgift på 115 euro för den andra till och med den tionde ytterligare registreringen och 50 euro för varje registrering efter den tionde.
- Avgiften för offentliggörande på 120 euro, plus 60 euro för det andra till och med det tionde ytterligare offentliggörandet och 30 euro för varje offentliggörande efter det tionde.
- Avgiften för senareläggning av offentliggörandet på 40 euro, plus 20 euro för den andra till och med den tionde formgivningen och 10 euro för varje formgivning efter den tionde.

4.2.3 Vilka avgiftsbelopp som ska betalas beror på följande två faktorer:

- Hur många formgivningar som ansökan avser.
- Huruvida offentliggörandet av formgivningen senareläggs.

4.2.4 Avgifterna är strukturerade enligt följande:

- En grundavgift för en enda formgivning eller för den första formgivning som ingår i en gemensam ansökan.
- En lägre avgift för den andra till och med den tionde formgivningen.
- En ännu lägre avgift för varje formgivning från och med den elfte.

4.2.5 I förslaget till förordning föreskrivs att kostnaden ska sänkas för den första förnyelsen (efter fem år) till 70 euro och att kostnaden ska höjas för den andra förnyelsen (efter tio år) till 140 euro, för den tredje förnyelsen (efter 15 år) till 280 euro och för den fjärde förnyelsen (efter 20 år) till 560 euro. Summan av avgifterna för de två första förnyelserna är densamma som i dag, dvs. totalt 210 euro, men avgifterna för efterföljande förnyelser höjs avsevärt.

4.2.6 Detta förslag förefaller inte vara så fördelaktigt för små och medelstora företag och enskilda formgivare som hävdas. EESK efterlyser därmed lägre belopp för små och medelstora företag och enskilda formgivare, eventuellt i proportion till deras omsättning.

4.2.7 EESK bedömer inte heller att ändringen i avgiftsstrukturen genom sammanslagningen av avgifterna för offentliggörande och registrering kommer att minska den totala kostnaden för avgifterna.

4.3 Strykning av kravet på samma klasstillhörighet

4.3.1 Även om en ansökan kan avse flera formgivningar måste de enligt kravet på samma klasstillhörighet nödvändigtvis vara avsedda att ingå i eller användas för produkter i samma "klass". Dessa klasser framgår av en förteckning som kallas "Locarnoklassificeringen".

4.3.2 Enligt artikel 2.1 i Locarnoöverenskommelsen om upprättande av en internationell klassificering för mönster är Locarnoklassificeringen i sig av administrativ karaktär, och omfattar följande:

- En förteckning över klasser och underklasser.
- En alfabetisk förteckning över produkter med industriella formgivningar, i vilken det anges vilka klasser och underklasser de ingår i.
- Förklarande anmärkningar.

4.3.3 Strykningen av kravet på samma klasstillhörighet i förslaget till förordning, som skulle göra det möjligt för företag att lämna in gemensamma ansökningar om formskydd genom att kombinera flera formgivningar i en ansökan utan att det behöver röra sig om produkter som tillhör samma Locarnoklass, syftar till att uppmuntra små och medelstora företag och enskilda formgivare att lämna in sina formgivningar för att skydda dem.

4.3.4 EESK anser att den förenkling som strykningen av kravet på samma klasstillhörighet innebär är nödvändig men otillräcklig, eftersom man fortfarande behöver göra de system för inlämning av formgivningsansökningar som finns på webbplatserna för de nationella myndigheterna för industriellt rättsskydd och EUIPO mer användarvänliga.

4.3.5 För att komma till rätta med denna utmaning skulle myndigheterna kunna utnyttja patentombudens sakkunskap och på så sätt göra det lättare för små och medelstora företag och enskilda formgivare att skydda sina formgivningar.

4.3.6 Patentombuden kommer naturligtvis att fortsätta att bistå rättighetshavare när det gäller utnyttjandet av deras formgivningar och företräda dem i tvister.

4.4 *Delegering av befogenheter och antagande av delegerade akter*

4.4.1 I förslaget till förordning anges att bestämmelserna om tvister om formskydd ska antas genom delegerade akter.

Det rör sig om följande:

- Återkallelse och ändring av en formgivning (artiklarna 47a och 47b).
- Ärenden om ogiltigförklaring (artikel 53a).
- Förfarandet för överklagande av EUIPO:s beslut (artikel 55a).
- Muntlig förhandling i EUIPO:s överklagandenämnder (artikel 64a).
- Bevisupptagning (artikel 65a).
- Underrättelse om beslut och kallelser (artikel 66a).
- Förfarandet för meddelanden till EUIPO (artikel 66d).
- Beräkning av tidsfrister och tidsfristernas längd (artikel 66f).
- Återupptagande av förfarande vid EUIPO (artikel 67c).
- Auktoriserat ombud vid EUIPO i händelse av tvist (artikel 78a).
- Betalning av avgifter (artikel 106aa).

4.4.2 Det är enligt EESK inte lämpligt att tillämpa artikel 290 i EUF-fördraget för att utarbeta regler om tvister och överklagande av beslut som fattats av EUIPO, eftersom en delegerad akt endast är avsedd att komplettera den grundläggande akten och endast får avse icke väsentliga delar. Bestämmelserna i fråga avser dock de rättigheter som fastställs i avdelning VI om rättskipning i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, särskilt artikel 47 om rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol. De kan med andra ord inte betraktas som icke väsentliga delar av den grundläggande akten.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet – Strategisk framsynsrapport 2022 – Samverkan mellan den gröna och digitala omställningen i den nya geopolitiska situationen

(COM(2022) 289 final)

(2023/C 184/08)

Föredragande: **Angelo PAGLIARA**

Remiss	Europeiska kommissionen, 27.10.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	10.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	204/0/3

Ingress

Kommissionens rapport och detta yttrande har utarbetats i en tid som präglas av de sociala, geopolitiska och ekonomiska konsekvenserna av Rysslands fortsatta militära aggression mot Ukraina. De strategiska val som Europeiska unionen gör under dessa månader kommer att prägla inte bara hur den gröna och den digitala omställningen uppnås, utan även EU:s resiliens och strategiska oberoende.

Med den grundläggande roll som det organiserade civila samhället spelar när det gäller att identifiera och tolka megatrender i åtanke, och därmed vikten av att det organiserade civila samhället involveras i ett tidigt skede i EU:s strategiska framsynsprocess, vill Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) också genom föreliggande yttrande bidra till utarbetandet av 2023 års strategiska framsynsrapport, som kommer att fokusera på strategisk vägledning för att stärka EU:s globala roll.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK uppmanar kommissionen att fortsätta att utveckla den strategiska framsynsagendan och efterlyser ett större deltagande i processen redan från början. Ett ökat deltagande av EESK, som är arbetsmarknadsparternas och det organiserade civila samhällets röst, skulle förbättra EU:s analys- och framsynsförmåga och bidra till att identifiera tendenser och möjliga lösningar.

1.2 EESK hoppas att den strategiska framsynsagendan, liksom kommissionens åtgärder, kommer att inriktas på att skapa en ny utvecklingsmodell där ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet beaktas på lämpligt sätt.

1.3 Eftersom förverkligandet av den dubbla omställningen också beror på människors vilja och beteende rekommenderar EESK att kommissionen även uppmärksammar farhågorna i samhället och människors eventuella motstånd mot de föreslagna förändringarna.

1.4 I rapporten beskrivs den önskade framtiden och de resurser som krävs för att uppnå den, utan att risker och hot hanteras tillräckligt ingående. EESK uppmanar kommissionen att beskriva riskerna tydligare och att analysera möjligheterna och scenarierna i händelse av att de eftersträlvade målen inte uppnås, särskilt i den del som rör tillgången på råvaror, sällsynta jordartsmetaller och vattenresurser samt möjliga relaterade problem.

1.5 De rådande geopolitiska utmaningarna kommer att påverka försörjningssystemen och resiliensen i Europas jordbruksbaserade livsmedelssektor. Den senaste tidens händelser i samband med covid-19 och Rysslands militära aggression mot Ukraina har stört vårt distributionssystem och detta kan sannolikt inträffa igen på kort sikt. EESK välkomnar rekommendationen att minska EU:s beroende av import av foder, gödselmedel och andra insatsvaror och föreslår att man fastställer en definition av öppet strategiskt oberoende som tillämpas på livsmedelssystem, baserat på livsmedelsproduktion, arbetskraft och rättvis handel. Det övergripande målet bör vara att säkerställa livsmedelstrygghet för alla EU-medborgare genom en hälsosam, hållbar, resilient och rättvis livsmedelsförsörjning.

1.6 I den strategiska framsynsrapporten beaktas inte den strategiska betydelsen av ett starkt, sammanhållet och innovativt europeiskt industrisystem som kan skapa arbetstillfällen av hög kvalitet. EESK uppmanar kommissionen att utarbeta särskilda prognoser för framtiden för den europeiska industripolitiken och rekommenderar att man antar en lämplig ekonomisk politik för att stärka dess konkurrenskraft och produktivitet på lång sikt samt främja offentliga och privata investeringar i detta avseende.

1.7 Rysslands militära aggression mot Ukraina, energikrisen och den nya ekonomiska och geopolitiska verkligheten kommer att påverka hur den gröna och den digitala omställningen uppnås. EESK välkomnar EU:s beslutsamhet att uppnå sina mål, men uppmanar samtidigt kommissionen och rådet att ta fram alla nödvändiga verktyg för att stärka det strategiska energiberoendet, stärka det europeiska industrisystemet och stödja företag och arbetstagarare som en uppföljning av insatserna under pandemikrisen genom att ett instrument baserat på Sure-modellen antas.

1.8 EESK välkomnar att den sociala dimensionen i högre grad har beaktats, och uppmanar liksom tidigare i kommitténs yttrande från 2021 kommissionen att som en del av sin strategiska analys utveckla särskilda prognosverktyg för omställningarnas inverkan på de sociala trygghetssystemen och följaktligen föreslå särskilda åtgärder för att mildra de sociala effekterna av den dubbla omställningen.

1.9 För att stärka EU:s roll som global aktör anser EESK att EU måste stå fast vid sina värden och fortsätta att arbeta tillsammans med tredjeländer, stärka den gemensamma utrikespolitiken, söka efter gemensamma lösningar och se till att vårt samarbete och vår handel gynnar de ekonomiska och sociala rättigheterna för folken i dessa länder, särskilt med tanke på långsiktig hållbarhet.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Rysslands militära aggression på ukrainskt territorium och konsekvenserna för det ekonomiska, sociala och industriella systemet – i fråga om teknik, handel, investeringsstandarder och förändringar i industristrukturen – stärker behovet av att investera i den gröna och den digitala omställningen, även i syfte att eftersträva europeiskt strategiskt oberoende. Av dessa skäl välkomnar EESK de strategiska övervägandena om samspelet mellan den gröna och den digitala omställningen och deras förmåga att stärka varandra.

2.2 De på varandra följande kriserna, först pandemin och därefter kriget, har ökat kravet på säkerhet i olika aspekter av livet i takt med att befolkningen vill ha bättre skydd. För att målen för den gröna och den digitala omställningen ska kunna uppnås måste man därför ägna stor uppmärksamhet åt de potentiella negativa ekonomiska och sociala konsekvenserna samt återverkningarna på alla andra områden, bland annat genom att tillhandahålla lämpliga politiska instrument. I detta avseende påpekar EESK att EU-medborgarna, särskilt de svagaste, skulle kunna vara mer motvilliga till den förändring som dessa omställningar medför om de upplever att de lider skada av omställningarnas konsekvenser.

2.3 Att öka EESK:s deltagande i verksamheten inom den strategiska framsynsnyckeln – som arbetsmarknadsparternas och det organiserade civila samhällets röst – skulle stärka EU:s analys- och framsynsförmåga och bidra till att bättre identifiera tendenser.

2.4 EESK utvecklar det organiserade civila samhällets förmåga till strategisk framsyn både genom sina ledamöter och, genom dem, de nationella organisationer som de företräder, och genom det civila samhället på EU-nivå, genom sin kontaktgrupp, där de största nätverken och organisationerna i det civila samhället på EU-nivå är representerade. Kommittén underlättar framför allt dialog och samråd med det organiserade civila samhället, ökar medvetenheten om hur viktig den strategiska framsynen är och tillhandahåller också konkreta verktyg för att uppnå detta. Det strukturerade deltagandet av det organiserade civila samhället, företrätt av EESK, kommer också att göra det lättare att på ett helhetsinriktat sätt täcka de olika dimensionerna (den industriella, den sociala, den ekonomiska, den miljömässiga osv.) i den strategiska agendan.

2.5 Av alla dessa skäl är kommittén mycket angelägen om att samarbeta med kommissionen i den strategiska framsynsnyckeln redan från början av processen för att göra den mer delaktighetsbaserad. Ett exempel på detta är den hearing genom vilken EESK har samlat in synpunkter från det civila samhällets organisationer och sakkunniga för att reflektera över de utmaningar och möjligheter som EU kommer att stå inför när det gäller utvecklingen mot ett socialt och ekonomiskt hållbart Europa. EESK lämnar genomgående i detta yttrande synpunkter och förslag om dessa centrala aspekter som kommissionen bör fokusera på i sin nästa rapport.

2.6 Med tanke på de utmaningar och möjligheter som Europa kommer att stå inför under de kommande årtiondena kommer strategisk framsyn att få ökad betydelse. EESK uppmanar därför kommissionen att fortsätta att utveckla den strategiska framsynsagendan genom att stärka EESK:s deltagande i analys- och utvecklingsfasen av rapporten.

2.7 I rapporten beaktas inte tillräckligt att den digitala klyftan mellan EU:s regioner äventyrar målen för den gröna och den digitala omställningen. I nästa strategiska rapport måste man ta hänsyn till dessa klyftor, de eventuella konsekvenserna ur ett socialt perspektiv samt de möjligheter som finns.

2.8 Kommittén är medveten om att digital teknik kan ha en positiv inverkan på att klimatmålen uppnås, inte minst genom att stärka energitryggheten, och att den gröna omställningen också har potential att omvandla den digitala sektorn och ekonomin. I detta avseende välkomnar EESK de många hänvisningarna till behovet av investeringar i teknik och av lämplig politik för att uppnå målen, och ser också positivt på att behovet av att anta cybersäkerhetsåtgärder för att skydda strategisk teknik lyfts fram.

2.9 I den strategiska framsynsrapporten 2022 framhålls vid flera tillfällen frågan om de energibehov som digitaliseringen ger upphov till och den förbrukning som genereras av driften av nät, system och enheter, som uppvägs av ökad effektivitet och hållbarhet i de processer som de tillämpas på (jordbruk, logistik, datormoln osv.). Hänvisningarna till behovet av att förbättra energieffektiviteten och se till att Europa åter intar en mer central plats i den cirkulära ekonomin i sektorn (från tillgång till råvaror till hantering av elektroniskt avfall och utveckling av avancerad digital teknik) verkar vara lägliga.

2.10 Den digitala omställningens fördelar i fråga om hållbarhet och energibesparingar (dematerialisering och "utbyte") bör dock nämnas mer uttryckligen i syfte att bidra till att stärka medborgarnas och beslutsfattarnas anslutning till värdet och effekterna av dessa djupgående omvandlingsprocesser.

2.11 Bland de förändringar som är förknippade med digitaliseringen finns ingen hänvisning till kryptovalutor och digitala valutor. Deras ökande spridning är nämligen direkt kopplad till att digitaliseringen är allestädes närvarande och till utvecklingen av blockkedjeteknik, vars flöden överstiger staternas regleringskapacitet, vilket ger stort manöverutrymme åt den illegala ekonomin. EESK framhåller därför behovet av att i den strategiska framsynsrapporten avsätta utrymme för tolkning och analys av användningen av kryptovalutor och digitala valutor, och uppmanar kommissionen att anta och genomföra ett gemensamt regelverk i linje med G20-gruppens slutsatser.

2.12 EESK välkomnar att ett särskilt avsnitt i framsynsrapporten ägnas åt jordbruket, eftersom man här, till skillnad från många andra områden, sätter EU-politikens roll och EU-åtgärdernas centrala ställning när det gäller att bestämma den framtida utvecklingen i centrum för framsynen. I rapporten anges i detta fall de åtgärder som EU ska vidta för att förhindra en riskfylld tillbakagång, i motsats till vad som i allmänhet är fallet på de andra analyserade områdena.

2.13 EU:s livsmedelssystem bör bli mer diversifierade. Arbetskraften inom jordbruket bör stärkas, särskilt genom att man lockar unga människor och säkerställer anständiga arbetsvillkor och löner. Handelspolitiken bör vara anpassad till EU:s standarder för hållbara livsmedel och konkurrenskraft. Man bör också ta itu med koncentrationen i livsmedelskedjorna och det finansiella ägandet, liksom marknadstransparens, med målet att säkerställa att framtida kriser inte förvärras av överdriven råvaruspekulation.

2.14 EESK vill betona att tillgång till råvaror av avgörande betydelse i det nuvarande geopolitiska sammanhanget inte bara är mycket viktigt för att målen för den gröna och den digitala omställningen ska kunna uppnås, utan framför allt för att man ska kunna upprätthålla och stärka det europeiska industrisystemet samt för den sociala, ekonomiska och sysselsättningsmässiga resiliensen. I detta avseende föreslår EESK att kommissionen genomför en mer detaljerad ingående analys (även ur geopolitisk synvinkel) med hjälp av lämpliga analys- och prognosverktyg.

2.15 EESK påpekar att vatten och vattenresurser, som nämns vid flera tillfällen i rapporten, inte bara utgör ett problem utan också en möjlighet, särskilt när det gäller förbättrad vatteneffektivitet, resursförvaltning och kampanjer för att öka medvetenheten om en ansvarsfull konsumtion. I synnerhet den blå ekonomin spelar en betydande roll och har en allt större potential för EU:s ekonomi och för världsekonomin när det gäller att skapa arbetstillfällen och förbättra människors välbefinnande och hälsa. EESK anser att man i största möjliga utsträckning bör ta vara på dessa möjligheter – som omfattar ett brett spektrum av både traditionella och framväxande sektorer och verksamheter – samtidigt som man minimerar de negativa effekterna på klimatet, den biologiska mångfalden och miljön.

2.16 Kommittén uppmanar kommissionen att i den dubbla omställningen ta större hänsyn till möjliga förändringar i scenariot till följd av kriget i Ukraina, särskilt när det gäller försörjningen med energi och råvaror av avgörande betydelse.

2.17 EESK ställer sig bakom uppmaningen om att anpassa EU:s politik till en ny ekonomisk modell, om att locka fler investeringar som kan öka välbefinnandet och om att öka produktiviteten och konkurrenskraften i Europas industriella och ekonomiska system. I detta sammanhang efterlyser kommittén särskilda prognoser beträffande framtiden för den europeiska industripolitiken, som är avgörande för att fullständigt strategiskt oberoende ska kunna uppnås.

2.18 EESK stöder rekommendationen att öka de offentliga och privata investeringarna för att målen med omställningen ska kunna uppnås. Kommittén påpekar dock att Europas ekonomiska val, särskilt utsikterna till en ytterligare höjning av räntorna, kan inverka negativt på investeringarna.

2.19 EESK välkomnar efterlysningen av en rättvis omställning och det ökade fokuset på social sammanhållning och den sociala dialogens roll jämfört med föregående rapport. EESK hoppas också att uppmärksamhet på den sociala dimensionen och arbetets kvalitet kommer att prioriteras på den europeiska dagordningen, så att man vänder på en prioriteringsskala där de fortfarande placeras i en underordnad ställning.

2.20 EESK uppskattar den uppmärksamhet som i den strategiska framsynsrapporten 2022 ägnas åt de förändringar som den dubbla omställningen medför på arbetsmarknaden och i fråga om den ekonomiska situationen för de mest utsatta grupperna i samhället (familjer, befolkningsgrupper), samt den samtidiga betoningen av behovet av tillräckliga resurser för sociala insatser. EESK anser också att man bör ägna större uppmärksamhet åt frågor som rör fattigdom och social utestängning.

2.21 EESK uppmanar EU att beakta den åldrande befolkningen och de demografiska förändringarna och den därav följande ökningen av förutsebar efterfrågan på vård å ena sidan och bristen på vårdpersonal å andra sidan. EU måste se till att vården förblir tillgänglig och ekonomiskt överkomlig och inte blir en lyxvara.

2.22 EESK vill fästa uppmärksamheten på hur vagt man i den strategiska framsynsrapporten 2022 tar upp frågan om den påskyndade hybridiseringen av arbetsplatserna till följd av digitaliseringen (bl.a. genom att förvisa den till ett inskott i punkten om digitalisering och efterfrågan på transport), framställer den som ett resultat av en rent teknisk omvandlingsprocess och utelämnar frågan om dess effekter på arbetsvillkor och anställningsförhållanden samt de därmed sammanhängande regleringsbehoven.

2.23 EESK konstaterar att systemet för strategisk framsyn riskerar att bli alltför ekonomistiskt och inriktat på konkurrens och marknaden som det verkliga kittet för EU:s åtgärder, intressen och strategier. Det ger det civila samhället och arbetstagarna en kompletterande roll, utan att man tar tillräcklig hänsyn till den dubbla omställningens förmåga att generera nytt och större välbefinnande och underlätta skapandet av nya modeller som kan minska sårbarheterna och socialisera de vinster som skapas.

2.24 EESK uppmanar kommissionen att genomföra en särskild Eurobarometerundersökning om de ämnen som ska ingå i nästa strategiska framsynsrapport för att bättre förstå medborgarnas förväntningar och åsikter. Detta är också avgörande för att pejla den framtida acceptansen av de åtgärder som föreslås i framsynsanalysen.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska centralbanken samt Europeiska ekonomiska och sociala kommittén – Mot ett starkare clearingsystem i EU”

(COM(2022) 696 final)

och om ”Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) nr 648/2012, (EU) nr 575/2013 och (EU) 2017/1131 vad gäller åtgärder för att minska alltför stora exponeringar mot centrala motparter i tredjeland och effektivisera unionens clearingmarknader”

(COM(2022) 697 final – 2022/0403 (COD))

(2023/C 184/09)

Föredragande: **Florian MARIN**

Remiss	Rådet, 31.1.2023 Europaparlamentet, 1.2.2023 Europeiska kommissionen, 8.2.2023
Rättslig grund	Artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	2.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	201/1/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar förslaget till förordning⁽¹⁾ och kommissionens insatser för att säkerställa våra kapitalmarknaders strategiska oberoende, öka den interna clearingkapaciteten och göra EU:s clearingsystem säkrare och stabilare. EESK anser att det är mycket viktigt för den finansiella stabiliteten på EU:s kapitalmarknader att det finns ett konkurrenskraftigt och effektivt clearingsystem.

1.2 Kommittén anser att EU-baserade clearingcentraler bör utveckla, utforma och investera i att förbättra sina kapacitetsramar i syfte att uppmuntra marknadsoperatörerna att cleara sin verksamhet i EU.

1.3 Vi anser att en övergripande plan borde ha genomförts för att uppmuntra övergången till EU-baserade clearingaktörer omedelbart efter brexit och är besvikna över den långsamma beslutsprocessen eftersom det gäller en derivatmarknad på 81 biljoner euro. EESK förväntade sig en tydligare hållning i fråga om att minska exponeringen mot centrala motparter i Förenade kungariket och mer specifika regler och incitament för att driva på övergången till EU-baserade centrala motparter.

1.4 Kommittén anser att det är mycket viktigt att ha specifika data om EU:s clearingsystem som omfattar alla tillgångsklasser och volymer, och anser att mer bör göras i detta avseende. Förhållandet mellan insamlade data och riskdynamiken bör bedömas regelbundet för att få en exakt bild av riskerna när det gäller den finansiella stabiliteten. Utöver finansiella risker måste riskmodellerna också ta hänsyn till centrala motparters sociala, styrningsrelaterade och miljömässiga risker och bör tillmätas samma betydelse inom olika riskscenarier och riskanalyser.

⁽¹⁾ COM(2022) 697 final.

1.5 Vi efterlyser en omfattande utvärdering av potentiella extra kostnader för Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten (Esma) och andra EU-organ när det gäller arbetskraft, it-system, gemensamma tillsynsgrupper och den föreslagna gemensamma övervakningsmekanismen.

1.6 Med tanke på de ytterligare befogenheter som Esma tilldelats genom 2019 års ändringar av Emir-förordningen och det aktuella förslaget till förordning anser EESK att Esmas verksamhet bör omfattas av ett system med kontroller och motvikter. Esma bör göra mer för att se till att en betydande andel av de tjänster som tillhandahålls deras kunder i EU clearas av centrala motparter i EU.

1.7 När det gäller transaktioner inom grupper ställer vi oss positiva till beslutet att inte undanta enheter från länder som är förtecknade som icke-samarbetsvilliga jurisdiktioner på skatteområdet respektive högriskjurisdiktioner när det gäller bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism från clearingkrav och marginalsäkerhetskrav.

1.8 Kommittén är besviken över att kommissionen inte har gjort någon övergripande bedömning av den befintliga ramen och av hur EU-marknadens attraktionskraft har förändrats under de senaste åren, med tanke på att förordningen senast ändrades för mer än tre år sedan. EESK välkomnar införandet av artikel 7b och uppmanar Esma att lägga fram en rapport om de främsta orsakerna till användningen av centrala motparter i tredjeland ett år efter det att förordningen trätt i kraft.

1.9 Kommittén anser att det bör vara ett krav att centrala motparter i EU ska vara transparenta i fråga om sina avgifter, marginalsäkerhetskrav och åtgärder under perioder av marknadsstress i syfte att förbättra förutsägbarheten för alla marknadsaktörer.

1.10 Vi uppmanar kommissionen att förklara hur man specifikt definierar termen "brådskar" i de föreslagna ändringarna av artikel 20 och uppmanar medlagstiftarna att fastslå vid vilka undantag det "brådskar" med ett beslut.

1.11 EESK stöder de föreslagna ändringarna av artikel 23 när det gäller inrättandet av gemensamma tillsynsgrupper och den gemensamma övervakningsmekanismen. Kommittén anser att det civila samhället bör involveras i den övervakningsmekanism som inrättas genom artikel 23c och att EESK bör delta som observatör i mekanismen.

1.12 Vi menar att tidsfristen på fem år för kommissionens översyn av tillämpningen av förordningen är för lång. Mer bör också göras för att minska den tid som krävs för att bevilja tillstånd eller utvidga verksamheter och tjänster, samt för att bygga upp en central databas. EESK efterlyser ökad interoperabilitet i det europeiska clearingssystemet, tillsammans med en minskad administrativ börda och enklare lösningar för tillträde.

1.13 Kommittén stöder den ökade transparens som blir resultatet av ändringarna av artikel 38, där det fastställs att clearingmedlemmar och kunder som tillhandahåller clearingtjänster ska informera sina kunder och potentiella kunder om modeller för marginalsäkerheter och eventuella förluster eller andra kostnader.

2. Bakgrund till yttrandet

2.1 Kapitalmarknadsunionen, som lanserades 2015 av kommissionen, är ett ambitiöst långsiktigt projekt som är inriktat på att säkerställa det fria flödet av kapital i unionen, en av den inre marknadens fyra grundläggande friheter. Brexit har lett till en kraftig minskning av EU:s globala roll på kapitalmarknaderna, från 22 % av den globala verksamheten före brexit till endast 14 %⁽²⁾. Trettio år efter lanseringen av den inre marknaden, tjugo år efter det att euron infördes och sju år efter genomförandet av initiativet om kapitalmarknadsunionen återstår det fortfarande arbete för EU när det gäller att skapa en inre kapitalmarknad.

2.2 Genom "Emir-Refit-förordningen"⁽³⁾ och "Emir 2.2-förordningen"⁽⁴⁾ har transparensen avseende centrala motparter i tredjeland ökat, ändringar av clearingmandatet införts och Esma, EU:s tillsynsmyndighet, getts ytterligare befogenheter. Detta förslag till förordning ger Esma ännu större befogenheter. Eftersom clearingkapaciteten är en viktig del av kapitalmarknadsunionen äventyras de europeiska finansmarknaderna av ett alltför stort beroende av tjänster som tillhandahålls av centrala motparter i tredjeland, särskilt i Förenade kungariket. Som en del av brexitavtalet gjorde EU det möjligt för brittiska clearingorganisationer att fortsätta att tillhandahålla tjänster till EU:s marknadsaktörer fram till slutet av juni 2022. Denna tidsfrist har förlängts med tre år på grund av hotet mot finansmarknadens stabilitet, i syfte att ge tillräckligt med tid för en gradvis övergång till clearingverksamhet i EU.

⁽²⁾ Report – A new vision for EU capital markets.

⁽³⁾ EUT L 141, 28.5.2019, s. 42.

⁽⁴⁾ EUT L 322, 12.12.2019, s. 1.

2.3 Förslaget till förordning syftar till att skapa ytterligare stabilitet, förutsägbarhet och proportionalitet för alla operatörer med clearingskyldigheter. Genom förslaget införs också krav på att marknadsaktörerna ska redovisa hur beroende de är av tredjeländer för behandlingen av sina derivattransaktioner. De föreslagna ändringarna är också inriktade på åtgärder för att göra centrala motparter i EU mer attraktiva och minska den administrativa bördan, främja central clearing i EU genom att göra clearingaktörer skyldiga att inneha ett aktivt konto hos centrala motparter i EU samt ge lokala myndigheter de befogenheter som krävs för att övervaka risker i samband med gränsöverskridande transaktioner.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK har efterlyst lagstiftning som stärker EU:s kapitalmarknader och gör dem mer stabila och attraktiva under lång tid⁽⁵⁾. Med tanke på den senaste tidens geopolitiska utveckling (Rysslands invasion av Ukraina, höjda energipriser, geopolitiska spänningar i många delar av världen och covid-19-pandemin) och de omedelbara effekterna på den ekonomiska situationen påpekar EESK att det krävs snabba åtgärder för att säkerställa och öka stabiliteten på EU:s finansmarknader. EESK anser att det är avgörande för den finansiella stabiliteten på EU:s kapitalmarknader att det finns ett konkurrenskraftigt och effektivt clearingsystem.

3.2 Kommittén välkomnar förslaget till förordning och kommissionens föresats att vidta åtgärder för att säkerställa våra kapitalmarknaders strategiska oberoende, bygga upp vår interna clearingkapacitet och se till att clearingsystemet är säkrare och mer motståndskraftigt. Vid förstärkningen av EU:s clearingmarknad bör hänsyn tas till de kostnader som uppstår till följd av kapitalrörelser från clearingmarknader utanför EU, behovet av att skydda den riskbaserade metoden och det ömsidiga beroendet mellan finansiella marknader i tredjeland och i EU.

3.3 Förslaget om att ändra Emir-förordningen kommer efter den dramatiska ökningen av energipriserna i Europa, främst till följd av Rysslands oerättigade angrepp på Ukraina. Detta har skapat instabilitet på clearingmarknaderna, och vissa företag har inte kunnat ställa säkerhet för sina derivatkontrakt. EESK uppmanar med eftertryck till att fortsätta att prioritera konsolideringen av clearingsektorn i EU. Pris, likviditet, risker, marginaler, reglering och effektivitet bör beaktas i syfte att göra EU:s clearingsystem mer konkurrenskraftigt. Kommittén ställer sig bakom behovet av att minska den tid som krävs för att bevilja tillstånd eller utvidga verksamheter och tjänster, samt för att bygga upp en central databas.

3.4 Vi anser att EU-baserade centrala motparter måste utarbeta, utforma och investera i att förbättra sina kapacitetsramar i syfte att övertyga marknadsaktörerna att clara sin verksamhet i EU, särskilt genom att förbättra sin teknik och sin operativa kapacitet, säkerställa ett bättre samarbete mellan marknadsaktörerna och förbättra riskhanteringsmetoderna. För att förbättra förutsägbarheten måste de centrala motparterna vara öppna om sina avgifter, marginalsäkerhetskrav och åtgärder under perioder av marknadsstress.

3.5 Stabila kapitalmarknader kräver en balanserad och stabil arbetsmarknad. Utöver finansiella risker måste riskmodellerna också ta hänsyn till centrala motparters sociala, styrningsrelaterade och miljömässiga risker och bör tillmätas samma betydelse inom olika riskscenarier och riskanalyser.

3.6 EESK välkomnar det samråd som kommissionen genomförde i början av 2022, mötena med företrädare för medlemsstaterna och Europaparlamentet, sektorn för finansiella tjänster och de ekonomiska och finansiella kommittéerna samt de bilaterala mötena med berörda parter.

3.7 Kommittén är besviken över att tidsfristen avseende rätten för clearingcentraler som är baserade i Förenade kungariket att ha obegränsad tillgång till EU-baserade aktörer förlängdes med tre år till den 30 juni 2025. En detaljerad plan borde ha införts för att omedelbart efter brexit stimulera en övergång till clearingaktörer baserade på EU-marknaden. Vi ställer oss kritiska till den tidigare bristen på åtgärder, det begränsade samrådet och den långsamma beslutsprocessen eftersom det gäller en derivatmarknad på 81 biljoner euro.

3.8 Europeiska banker drar nytta av en pool med flera valutor på den brittiska marknaden, och övergången till europeiska clearingcentraler skulle ge upphov till en eurobaserad clearingprocess, med betydande kostnader för banksystemet. Även om EESK stöder denna omställning och anser att den måste genomföras så snart som möjligt vill kommittén påpeka att rätt incitament måste tillhandahållas för att förhindra att bankerna går över till andra marknader. Mer riktade och anpassade incitament bör beaktas för att konsolidera clearingsektorn i EU.

⁽⁵⁾ EUT C 155, 30.4.2021, s. 20.

3.9 Eftersom många marknadsaktörer i EU clearar sina derivattransaktioner i andra länder förväntade sig EESK ett tydligare ställningstagande mot denna trend och mer specifika regler och incitament för att få till stånd en övergång till EU-baserade centrala motparter. Kommittén förväntade sig att åtminstone offentliga organ skulle bli skyldiga att clara i EU och efterlyser en tydlig vision om att så snart som möjligt få ett slut på detta beroende.

3.10 Vid utvecklingen av clearingverksamheten i EU bör man ta hänsyn till hela leveranskedjan, till gagn för marknadsaktörerna. Marknadslikviditeten bör hanteras med aktsamhet när exponeringen mot brittiska centrala motparter minskas, vid sidan av ett mer långsiktigt perspektiv och standardisering av tillträdeskraven för EU:s clearingmarknad. Hänsyn bör tas till att kunderna bör förberedas för clearing, och olika simuleringar bör genomföras till förmån för dessa kunder. Vi anser också att Esma noggrant bör anpassa åtgärderna till små och medelstora marknadsaktörer.

3.11 EESK understryker hur viktiga centrala motparter från tredjeland är för EU:s finansiella stabilitet. Det är mycket viktigt att minska koncentrationsriskerna och se till att förbindelserna med dessa centrala motparter bygger på en transparent, förutsägbar, proportionell och riskorienterad strategi. Detta förslag till förordning kommer att ge Esma ännu fler befogenheter, och kommittén skulle vilja se ett system med kontroller och motvikter för Esmas verksamhet.

3.12 För att man ska få en tydlig bild i övervakningssyfte är det viktigt att ha specifika data om clearingsystemet i EU. Dessa data måste vara jämförbara och omfatta alla tillgångsklasser och volymer. Det är viktigt att samla in rätt data för att få en korrekt bild av riskerna avseende den finansiella stabiliteten, och synergieffekterna mellan insamlade data och riskdynamiken bör beaktas systematiskt. EESK anser att mer bör göras i detta avseende.

3.13 Större synergier mellan clearingverksamhet och den europeiska gemensamma kontaktpunkten bör beaktas. Den gemensamma kontaktpunkten främjar en datadriven finanssektor och förbättrar avsevärt företagens och finansinstitutens tillgång till data och till enheternas uppgifter. Den anpassar också ekonomin till den digitala framtiden, stärker den digitala suveräniteten, påskyndar informationsflödet och fastställer gemensamma standarder, med fokus på data, teknik och infrastruktur⁽⁶⁾.

3.14 Kommittén ställer sig bakom förslaget om att göra Emir-reglerna för derivat mindre strikta och tillåta att bankgarantier och rembuser godtas som högljvida säkerheter, eftersom dessa icke-kontanta alternativ säkerställer marknadslikviditet och redan används i stor skala på mer avancerade kapitalmarknader, såsom den amerikanska. Vi stöder centralbankernas större roll när det gäller att skydda EU:s konsumenter.

3.15 EESK ställer sig bakom de föreslagna ändringarna av artiklarna 11, 14, 15 och 17 när det gäller genomförandeperioden på fyra månader för icke-finansiella motparter som för första gången måste utväxla säkerheter, och när det gäller de kortare och mindre komplicerade förfarandena för centrala motparter som vill utvidga sitt produktutbud. Kommittén välkomnar de föreslagna ändringarna eftersom de kommer att effektivisera processen för utvidgning av verksamheter och tjänster samt beviljande av och avslag på ansökan om auktorisation. Det behövs ökad interoperabilitet i det europeiska clearingsystemet, tillsammans med en minskad administrativ börda och enklare lösningar för tillträde.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK instämmer inte i kommissionens uttalande att "[detta] lagstiftningsinitiativ inte [kommer] att påverka Esmas eller andra EU-organs utgifter" och anser att kostnaderna kommer att öka på områden som arbetskraft, it-system, gemensamma tillsynsgrupper och den föreslagna gemensamma övervakningsmekanismen. Kommittén noterar att kommissionen i den föreslagna ändringen av artikel 90 uppmanar Esma att rapportera om "personal- och resursbehov". Vi efterlyser därför en grundlig bedömning av merkostnaderna samt en beräkning och ett tillkännagivande av de beräknade budgetkonsekvenserna.

4.2 EESK erkänner och stöder kommissionens förslag om att införa en skyldighet för alla marknadsaktörer som omfattas av clearingkrav att ha ett konto hos centrala motparter i EU. Kommittén uppmanar Esma att, efter samråd med Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten, Europeiska systemrisknämnden och Europeiska centralbankssystemet, fastställa att en betydande andel av de tjänster som tillhandahålls deras kunder i EU och som konstaterats ha stor systemvikt måste clearas hos centrala motparter i EU.

⁽⁶⁾ EUT C 290, 29.7.2022, s. 58.

4.3 Vi välkomnar avsikten att uppmana marknadsaktörerna att rapportera de exakta siffrorna och beroendet av utländska clearingorganisationer. EESK förväntar sig att Esma snabbt utvecklar de tekniska standarder som specificerar denna information, ser fram emot en grundlig rapport ett år efter ikraftträdandet och förväntar sig att Emir-förordningen ändras i enlighet med detta.

4.4 När det gäller transaktioner inom grupper välkomnar kommittén att enheter från länder som förtecknas som icke-samarbetsvilliga jurisdiktioner på skatteområdet och länder som förtecknas som högriskjurisdiktioner när det gäller bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism inte undantas från clearingkravet och marginalsäkerhetskraven. Kommittén stöder till fullo de administrativa åtgärderna avseende dessa jurisdiktioner och anser att dessa enheter utgör ett betydande hot mot EU:s finansiella system.

4.5 Även om digital uppdatering innebär ytterligare budgetbehov anser vi att det är mycket viktigt att digitala investeringar finns på plats för att stödja de föreslagna uppdateringarna av Emir-förordningen. EESK uppskattar förslaget om ett avancerat it-program för inlämning av tillsynshandlingar online, som är tillgängligt för alla berörda myndigheter.

4.6 Kommittén är besviken över att kommissionen inte har gjort någon grundlig utvärdering av den befintliga ramen, med tanke på att förordningen senast ändrades för mer än tre år sedan. För att de aktuella ändringarna ska vara ändamålsenliga skulle vi dessutom ha förväntat oss en riktad analys av hur EU-marknadens attraktionskraft har förändrats under de senaste åren, särskilt i samband med den senaste tidens betydande geopolitiska skeenden.

4.7 EESK anser att de tekniska standarder som utarbetas i enlighet med artikel 7 bör vara transparenta och inkluderande. Möjligheten att införa ändringar för att snabbt anpassa dessa standarder bör också beaktas. Det är viktigt för kapitalförvaltarna att tillhandahålla verktyg för prisjämförelser avseende genomförandekostnader, clearingkostnader och clearingmedlemmars kostnader.

4.8 Kommittén välkomnar införandet av artikel 7b där det anges att leverantörer av clearingtjänster ska rapportera om omfattningen av clearing i en central motpart i tredjeland och informera sina kunder om att det är möjligt att cleara det berörda kontraktet hos en central motpart i EU. Vi uppmanar Esma att utarbeta ett standardiserat rapporteringsförfarande som kan användas i alla medlemsstater, och anser att en rapport om de huvudsakliga orsakerna till att centrala motparter i tredjeland används bör läggas fram ett år efter det att förordningen trätt i kraft. En gemensam strategi för böter för marknadsaktörer bör också hanteras noggrant för att säkerställa proportionalitet på den inre marknaden.

4.9 EESK uppmanar kommissionen att klargöra den exakta innebörden av ordet "brådskar" i de föreslagna ändringarna av artikel 20, och uppmanar medlagstiftarna att komma överens om och ange vid vilka undantag det "brådskar" med ett beslut.

4.10 Kommittén stöder de föreslagna ändringarna av artikel 23 när det gäller inrättandet av gemensamma tillsynsgrupper och den gemensamma övervakningsmekanismen, men noterar att de kommer att få budgetkonsekvenser eftersom dessa myndigheter kommer att behöva anställa mer personal, även för Esma. Vi anser att det civila samhället bör involveras i den övervakningsmekanism som inrättas genom artikel 23c, särskilt när det gäller framtida politiska beslut.

4.11 En ordentlig utvärdering av risker till följd av sammanlänknings, inbördes kopplingar och koncentration inom ramen för tillsynskommittén för centrala motparter (artikel 24a) kräver också att det civila samhället deltar, och EESK bör vara en del av den gemensamma övervakningsmekanismen som observatör. Hänsyn bör tas till behovet av att minska överlappningen av ansvar mellan det stora antalet myndigheter som är involverade i clearingsystemet. Samarbetet mellan europeiska och nationella myndigheter bör vara effektivt och anpassat till dynamiken i marknadsriskerna.

4.12 Den femåriga tidsfristen för kommissionen att noggrant se över tillämpningen av förordningen efter dess ikraftträdande förefaller mycket lång, med tanke på perioden mellan ändringarna av Emir-förordningen. EESK förväntade sig dessutom att kommissionen skulle lägga fram en rapport om tillämpningen av "Emir-Refit-förordningen" och "Emir 2.2-förordningen", något som man enades om den 2 januari 2023, men kommissionen föreslår nu att rapporten annulleras. Kommittén motsätter sig detta förslag och anser att det kan leda till att ändringarna av Emir inte alls utvärderas, med tanke på de därav följande ändringar som redan gjorts i Emir-förordningen.

4.13 Kommittén stöder slutligen den ökade transparens som blir resultatet av förslaget att ändra artikel 38, när det gäller skyldigheten för clearingmedlemmar och kunder som tillhandahåller clearingtjänster att informera sina kunder och potentiella kunder om modeller för marginalsäkerheter och eventuella förluster eller andra kostnader, i det fall att den centrala motparten tillämpar återhämtningsåtgärder. Vi anser att clearingmedlemmar också bör bidra till att förbättra transparensen inom EU:s clearingsystem.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU om administrativt samarbete i fråga om beskattning

(COM(2022) 707 final – 2022/0413(CNS))

(2023/C 184/10)

Föredragande: **Petru Sorin DANDEA**

Medföredragande: **Benjamin RIZZO**

Remiss	Rådet, 7.2.2023
Rättslig grund	Artiklarna 113, 115 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	2.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	208/0/5

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar kommissionens förslag till direktiv om administrativt samarbete i fråga om beskattning ("DAC 8"), som utgör ett viktigt steg framåt när det gäller att förbättra och komplettera det nuvarande direktivet om administrativt samarbete i fråga om beskattning ("DAC").

1.2 EESK bedömer att de föreslagna förbättringarna av DAC är effektiva vad gäller att avskräcka innehavare av kryptotillgångar från att inte följa finanspolitiska regler, vilket stärker kampen mot skattebedrägeri, skatteundandragande och skatteflykt, i linje med flera tidigare initiativ från kommissionen.

1.3 EESK anser att kommissionens initiativ är helt förenligt med principen om rättvis och effektiv beskattning, som är en hörnsten i den europeiska sociala marknadsekonomi, med syftet att se till att alla bidrar med sin beskärda del och behandlas lika och proportionellt, oavsett vilken typ av tillgångar som innehas.

1.4 EESK konstaterar att en global insats för att reglera kryptotillgångar och deras användning är avgörande för att man ska lyckas ta itu med de växande globala problemen med och konsekvenserna av dessa tillgångar. Det pågående arbetet inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och G20 med att nå en global överenskommelse om kryptovalutornas transparens är av största vikt i detta sammanhang, och EESK uppmuntrar kommissionen att spela en aktiv roll på den internationella arenan.

1.5 EESK sätter värde på att en bättre och effektivare beskattning av kryptotillgångar kommer att bidra till att öka skattetäckningen och stärka de nationella budgetarna, vilket gör att ytterligare medel kan avsättas för det allmänna bästa och kommissionens investeringsprioriteringar (grön omställning och digitalisering).

1.6 EESK menar att rapporteringssystemet med skatteregistreringsnummer (TIN-nummer) är den effektivaste efterlevnadsmetoden när det gäller att säkerställa de nya reglernas effektivitet. Kommittén stöder därför helhjärtat kommissionens förslag om TIN-nummer, då det bidrar till att förhindra eventuella misstag och därmed förbättrar systemets rättsliga säkerhet och förutsägbarhet.

1.7 EESK anser att rapporteringsskyldigheterna inte bör begränsas till enbart utbyten och överföringar av kryptotillgångar. Av transparens- och säkerhetsskäl bör de – åtminstone i den inledande fasen – i stället utökas till att omfatta det totala innehavet av kryptotillgångar, även om det fortfarande står klart att endast faktiska vinster bör beskattas.

1.8 EESK framhåller behovet av effektiva och proportionella sanktioner, där medlemsstaterna själva får fastställa de faktiska sanktionsbeloppen. EESK rekommenderar också att kommissionen, efter att direktivet genomförts, rapporterar om de sanktionssystem som medlemsstaterna infört och vid behov ger vägledning om eventuella ändringar.

1.9 EESK hoppas att man med sanktionerna och efterlevnadsåtgärderna kommer att kunna skapa en god balans mellan å ena sidan reglernas effektivitet och en lämplig avskräckande effekt och å andra sidan proportionalitet. Proportionaliteten skulle exempelvis kunna säkerställas genom att vederbörlig hänsyn tas till hur många transaktioner som är kopplade till de överträdelser som ett visst företag gjort sig skyldigt till.

1.10 EESK betonar att de särskilda bestämmelserna och skyddsåtgärderna i fråga om dataskydd i förslaget till direktiv, vilka ligger i linje med bestämmelserna i den allmänna dataskyddsförordningen, bör tillämpas och respekteras fullt ut i enlighet med höga standarder, så att ett fullständigt skydd av de grundläggande rättigheterna säkras för de personer vars uppgifter kommer att samlas in, utbytas och lagras.

1.11 EESK rekommenderar att kommissionen i sitt förslag inkluderar regler som syftar till att stärka samarbetet mellan de skatteförvaltningar som redan omfattas av den nuvarande texten och de myndigheter som ansvarar för att bekämpa penningtvätt och finansiering av olaglig verksamhet och terrorism. I detta sammanhang upprepar kommittén att de offentliga myndigheterna – i detta fall skatteförvaltningarna – behöver ha tillräckligt med resurser i form av såväl kvalificerad personal som avancerad digital teknik och höga digitala standarder.

2. Kommissionens förslag

2.1 Syftet med kommissionens förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU⁽¹⁾ om administrativt samarbete i fråga om beskattning ("DAC 8")⁽²⁾ är att uppdatera det nuvarande DAC så att rapporteringen och utbytet av upplysningar mellan skatteförvaltningarna omfattar även inkomst och intäkter från kryptotillgångar som förvärvats av användare bosatta i EU. Skatteförvaltningarna saknar för närvarande de uppgifter som krävs för att övervaka intäkter som förvärvats genom kryptotillgångar, som man lätt köper och säljer över gränserna.

2.2 Lagstiftningsinitiativet syftar till att införa större skattransparens i fråga om kryptotillgångar genom särskilda bestämmelser om rapportering och utbyte av upplysningar för direkta skatteändamål. I förslaget förtydligas också de befintliga tillämpliga bestämmelserna för att förhindra kryptohål och stärka den rättsliga ramen.

2.3 DAC 8 är i överensstämmelse med definitionerna i förordningen om marknader för kryptotillgångar⁽³⁾, som i sig inte utgör någon grund för skatteförvaltningarnas insamling och utbyte av de upplysningar som krävs för att beskatta inkomst från kryptotillgångar. DAC 8 bygger dock på erfarenheterna från denna förordning och är bundet till det auktorisationskrav som redan införts genom den, vilket innebär att ytterligare administrativa bördor för tjänsteleverantörer av kryptotillgångar undviks.

2.4 Förslaget är förenligt med OECD:s nyligen godkända regelverk för rapportering av kryptotillgångar⁽⁴⁾ och med ändringarna av OECD:s gemensamma rapporteringsstandard. Sådana standarder har också fått stöd av G20. Under kommissionens samråd uttryckte de flesta medlemsstater sitt stöd för en anpassning av tillämpningsområdet för EU:s rättsliga ram till det arbete som gjorts inom OECD.

2.5 I syfte att förbättra medlemsstaternas förmåga att upptäcka och bekämpa skattebedrägeri, skatteundandragande och skatteflykt kommer alla rapporteringsskyldiga tjänsteleverantörer av kryptotillgångar, oavsett storlek eller plats för verksamheten, att behöva rapportera transaktioner gjorda av kunder som är bosatta i EU. Både nationella och gränsöverskridande transaktioner omfattas. I vissa fall kommer rapporteringsskyldigheterna också att omfatta icke-fungibla token (NFT). Bilaga VI innehåller närmare bestämmelser om de skyldigheter som rapporteringsskyldiga tjänsteleverantörer av kryptotillgångar ska uppfylla.

2.6 Rapporteringspliktiga transaktioner inbegriper bytestransaktioner och överföringar av rapporteringspliktiga kryptotillgångar. Både nationella och gränsöverskridande transaktioner omfattas av förslaget och aggregeras per typ av rapporteringspliktig kryptotillgång.

2.7 Finansinstitut ska rapportera om e-pengar och centralbankers digitala valutor, samtidigt som omfattningen av det automatiska utbytet av förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor för fysiska personer med stor nettoförmögenhet utökas. Det handlar om fysiska personer med minst 1 000 000 euro i finansiell eller investeringsbar förmögenhet eller förvaltade tillgångar. Medlemsstaterna ska utbyta upplysningar om förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor som utfärdats, ändrats eller förnyats mellan den 1 januari 2020 och den 31 december 2025.

(¹) Rådets direktiv 2011/16/EU av den 15 februari 2011 om administrativt samarbete i fråga om beskattning och om upphävande av direktiv 77/799/EEG (EUT L 64, 11.3.2011, s. 1).

(²) COM(2022) 707 final.

(³) COM(2020) 593 final.

(⁴) "Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard", OECD, den 8 oktober 2022.

2.8 Förslaget kommer inte att begränsa medlemsstaternas möjlighet att utforma sina efterlevnadssystem. En gemensam miniminivå för sanktioner kommer dock att fastställas och verkställas för de allvarligaste fallen av bristande efterlevnad, till exempel total avsaknad av rapportering trots administrativa påminnelser.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK välkomnar och stöder kommissionens förslag till DAC 8, eftersom det utgör ett viktigt steg framåt när det gäller att förbättra och komplettera DAC i enlighet med rekommendationerna från revisionsrätten, som påpekat följande: "Om en skattebetalare innehar pengar i elektroniska kryptovalutor är plattformen eller en annan elektronisk leverantör som tillhandahåller portföljtjänster till sådana kunder inte skyldig att deklarerat sådana belopp eller vinster till skatteförvaltningarna. Därför är pengar som innehas i sådana elektroniska instrument i stort sett obeskattade." ⁽⁵⁾

3.2 EESK bedömer att de föreslagna förbättringarna av DAC utgör ett effektivt verktyg vad gäller att avskräcka innehavare av kryptotillgångar från att inte följa finanspolitiska regler, vilket stärker kampen mot skattebedrägeri, skatteundandragande och skatteflykt, i linje med flera initiativ som kommissionen tagit på senare år.

3.3 EESK lovordar det breda och konkreta samråd som kommissionen genomfört om det aktuella förslaget, med alla intressenter och med en mer specifik målgrupp med aktörer inom branschen, som kommissionen rådförat separat. Medlemsstaterna fick också möjlighet att uttrycka sin ståndpunkt, varvid de uppmuntrade kommissionen att i sitt arbete nära följa OECD:s pågående arbete. Samråden gjorde lagstiftningsprocessen öppnare och mer meningsfull, trots att förslaget är mycket tekniskt.

3.4 EESK understryker att en global insats för att reglera kryptotillgångar och deras användning är nödvändig om man ska lyckas ta itu med de växande globala problemen med och konsekvenserna av dessa tillgångar. I detta sammanhang är det pågående arbetet och de pågående förhandlingarna inom OECD och G20 vad gäller att nå en global överenskommelse om kryptovalutornas transparens av största vikt, och EESK uppmuntrar kommissionen att spela en ledande roll på den internationella arenan.

3.5 EESK anser att kommissionens initiativ är helt i linje med principen om rättvis och effektiv beskattning, som är en hörnsten i den europeiska sociala marknadsekonomi, med syftet att se till att alla bidrar med sin beskärda del och behandlas lika och proportionellt, oavsett vilken typ av tillgångar som innehas eller vilken betalningsform som godtas.

3.6 EESK sätter värde på att en bättre och effektivare beskattning av kryptotillgångar kommer att bidra till att öka skattetäckningen och stärka de nationella budgetarna, vilket gör att ytterligare medel kan avsättas för det allmänna bästa och kommissionens investeringsprioriteringar (grön omställning och digitalisering).

3.7 EESK håller helt och hållet med kommissionen om att mer transparens kommer att minska skillnaderna och den nuvarande omotiverade differentieringen i den rättsliga ramen och behandlingen, som innebär att användare av kryptotillgångar har "en fördel framför dem som inte investerar i kryptotillgångar", vilket undergräver såväl "målet för rättvis beskattning" som den inre marknadens rätta funktion och verkligt lika villkor.

3.8 EESK stöder att man som rättslig grund för förslaget använder både artikel 113 i EUF-fördraget (eftersom de upplysningar som utbyts också skulle kunna användas för mervärdesskatteändamål) och artikel 115 i EUF-fördraget. Tillnärmning av nationell lagstiftning som inverkar på den inre marknadens funktion, som förankras i artikel 115, är faktiskt relevant i detta fall, med tanke på att kryptotillgångar kan användas för flera ändamål. Skillnader i såväl den allmänna rättsliga ramen som efterlevnadsverktygen bör följaktligen undvikas på hela den inre marknaden, eftersom de kan ha en negativ inverkan på konsolideringen av den.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK uppmuntrar kommissionen och medlemsstaterna att i det nuvarande förslaget inkludera rapporteringskyldigheter för fysiska personer med kryptotillgångar. Det skulle med säkerhet öka förslagets effektivitet och tillämpningsområde.

4.2 EESK menar att ett rapporteringssystem med TIN-nummer är den effektivaste efterlevnadsmetoden när det gäller att säkerställa de nya reglernas effektivitet. Kommittén stöder därför helhjärtat kommissionens förslag om TIN-nummer, då det bidrar till att öka förslagets effektivitet, med tanke på att TIN-nummer, som unika identifieringskoder, gör att misstag kan förhindras och därmed att systemets rättsliga säkerhet och förutsägbarhet förbättras.

⁽⁵⁾ Europeiska revisionsrätten (2021), "Utbyte av skatteupplysningar i EU: solid grund men brister i genomförandet". Upplysningsutbytet har ökat, men vissa uppgifter rapporteras fortfarande inte.

4.3 EESK noterar att de flesta medlemsstater redan har lagstiftning om eller åtminstone administrativa riktlinjer för beskattning av inkomst som förvärvats genom investeringar i kryptotillgångar, men de behöriga myndigheterna saknar ofta de uppgifter som krävs för att omsätta detta i praktiken. Således kan rättslig säkerhet och klarhet endast säkerställas genom att man tar itu med nationella brister med hjälp av ett lagstiftningsinitiativ på EU-nivå som syftar till att främja ett effektivt och ändamålsenligt samarbete mellan skatteförvaltningarna.

4.4 EESK anser att rapporteringsskyldigheterna inte bör begränsas till enbart utbyten och överföringar av kryptotillgångar. Av transparens- och säkerhetsskäl bör de – åtminstone i denna inledande fas – i stället utökas till att omfatta det totala innehavet av kryptotillgångar, även om det fortfarande står klart att endast faktiska vinster bör beskattas.

4.5 EESK framhåller behovet av effektiva och proportionella sanktioner, där medlemsstaterna själva får fastställa de faktiska sanktionsbeloppen. Minimitrösklar tycks kunna öka effektiviteten hos de nya reglerna om beskattning av kryptovalutor. EESK hoppas att man med sanktionerna och efterlevnadsåtgärderna kommer att kunna skapa en god balans mellan å ena sidan reglernas effektivitet och en lämplig avskräckande effekt och å andra sidan proportionalitet. Proportionaliteten skulle exempelvis kunna säkerställas genom att vederbörlig hänsyn tas till hur många transaktioner som är kopplade till de överträdelser som ett visst företag gjort sig skyldigt till.

4.6 Vidare bör kommissionen, efter att direktivet genomförts, rapportera om de sanktionssystem som medlemsstaterna infört och ge vägledning om de ändringar som behöver göras i systemet med sanktioner och efterlevnadsåtgärder.

4.7 EESK betonar att de särskilda bestämmelserna och skyddsåtgärderna i fråga om dataskydd i förslaget till direktiv, vilka ligger i linje med bestämmelserna och principerna i den allmänna dataskyddsförordningen, bör tillämpas och respekteras med noggrannhet i enlighet med höga standarder, så att ett fullständigt skydd av de grundläggande rättigheterna säkras för de personer vars uppgifter kommer att samlas in, utbytas och lagras.

4.8 EESK uppmanar återigen medlemsstaterna att göra tillräckliga investeringar i sina skatteförvaltningar och andra berörda förvaltningar för att säkra den kapacitet som krävs för att fullgöra uppgiften att förbättra samarbetet i fråga om beskattning.

4.9 EESK rekommenderar slutligen att kommissionen i sitt förslag inkluderar kravet på samarbete mellan de skatteförvaltningar som redan omfattas av den nuvarande texten och de myndigheter som ansvarar för att bekämpa penningtvätt och finansiering av olaglig verksamhet och terrorism, eftersom kryptotillgångar kan ha använts för olagliga ändamål och penningtvätt vid flera tillfällen under de senaste åren. I detta sammanhang upprepar kommittén att de offentliga myndigheterna – i detta fall skatteförvaltningarna – behöver ha tillräckligt med resurser i form av kvalificerad personal samt avancerad digital teknik och höga digitala standarder.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet: Mot ett direktiv om straffrättsliga påföljder för överträdelse av unionens restriktiva åtgärder

(COM(2022) 249 final)

om Förslag till rådets beslut om att lägga överträdelse av unionens restriktiva åtgärder till de brottsområden som fastställs i artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

(COM(2022) 247 final)

och om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställandet av brottsrekvisit och påföljder med avseende på överträdelse av unionens restriktiva åtgärder

(COM(2022) 684 final)

(2023/C 184/11)

Föredragande: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Remiss	Europeiska kommissionen, 26.7.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	8.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	141/1/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar beslutet att lägga till överträdelse av sanktioner i förteckningen över brott i artikel 83.1 i EUF-fördraget, samt förslaget till direktiv om tillnärmning av definitioner och minimipåföljder i nationell lagstiftning i fråga om överträdelse av påföljder.

1.2 EESK beklagar dock att ovannämnda beslut inte var föremål för en fullständig demokratisk överläggning i Europaparlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor på grund av aktiveringen av det skyndsamma förfarandet. Kommittén anser likaledes att det fortfarande är bekymrande att det förslag till direktiv som kommissionen lagt fram inte har föregåtts av en konsekvensbedömning. EESK beklagar dessutom att kommissionen i sitt förslag till direktiv om fastställandet av brottsrekvisit och påföljder med avseende på överträdelse av sanktioner inte nämner Europeiska ekonomiska och sociala kommittén bland de berörda parter som rådfrågats.

1.3 Vid utarbetandet av direktivet uppmanar EESK kommissionen, Europaparlamentet och Europeiska unionens råd att utvidga det humanitära undantaget, undanta humanitära organisationer och humanitär personal från straffrättsligt ansvar, anpassa denna bestämmelse till nuvarande internationell praxis, samt att se till att det finns lämpliga mekanismer för att förhindra missbruk i brottsliga eller politiska syften.

1.4 EESK stöder införandet av lämpliga garantier och arrangemang för att skydda visselblåsare och journalister som offentliggör försök att kringgå sanktioner, och dessa åtgärder bör omfattas av ovannämnda undantag.

1.5 Vi uppmanar kommissionen, Europaparlamentet och Europeiska unionens råd att se till att den privata sektorn och det civila samhällets organisationer får adekvat information och proaktivt stöd för att anpassa sig till den nya lagstiftningen och uppfylla nya krav.

1.6 EESK uppmantrar kommissionen, Europaparlamentet och Europeiska unionens råd att, utöver att främja en harmonisering av lagstiftningen, se till att medlemsstaterna har den administrativa kapacitet, de medel och den utbildade personal som behövs för att kunna upptäcka, vidta rättsliga åtgärder mot och bestraffa överträdelse av sanktioner. Detta skulle kunna stödjas genom samarbete mellan medlemsstaterna i form av utbyte av bästa praxis i fråga om upptäckt och lagföring.

1.7 EESK välkomnar att man i förslaget till direktiv står fast vid att principen om förbud mot retroaktiv tillämpning måste respekteras. Vi understryker behovet av att garantera att det finns lämpliga arrangemang som skyddar de anklagade personernas processuella rättigheter och andra mänskliga rättigheter.

1.8 Kommittén anser fortfarande att det är bekymrande att vanliga brott av så pass allvarig karaktär som könsrelaterat våld och hatbrott fortfarande inte räknas som "eurobrott" enligt tillämpningsområdet för artikel 83.1 i EUF-fördraget, och betonar att geopolitiska skäl inte bör ges företräde framför våra medborgares skydd och välbefinnande.

2. Bakgrund

2.1 Utrikespolitiska sanktioner (eller restriktiva åtgärder, på EU-jargong) antas av Europeiska unionens råd inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (Gusp) och tar sig formen av bindande lagstiftning med direkt effekt i alla EU:s medlemsstater.

2.2 Till skillnad från sanktionslagstiftningen, som antas centralt och är tillämplig i hela EU, sker genomförandet och verkställandet av sanktioner på ett decentraliserat sätt: medlemsstaternas myndigheter ansvarar för att övervaka att företag och privatpersoner följer förbud, bevilja undantag, fastställa påföljder för överträdelse samt utreda och vidta rättsliga åtgärder mot dem. Detta gäller alla sanktioner utom förbud mot inresa, som förvaltas direkt av statliga myndigheter.

2.3 Den decentraliserade karaktären hos systemet för genomförande av EU-sanktioner leder till fragmentering⁽¹⁾: Den nationella lagstiftningen varierar i fråga om hur överträdelse av sanktioner definieras och vad de anses omfatta, samt beträffande vilka påföljder de kan leda till. Även den administrativa förmågan att göra utredningar varierar. Dessutom har de enskilda nationella myndigheterna ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller att avgöra huruvida ett undantag av humanitära skäl ska beviljas eller inte.

2.4 Forskning har bekräftat att det finns stora skillnader i hur olika EU-medlemsstater genomför och verkställer sanktioner⁽²⁾. I en studie som nyligen tagits fram av det europeiska nätverket för utredning och lagföring av folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser ("nätverket mot folkmord") framhålls stora skillnader i påföljderna för överträdelse av sanktioner mellan EU:s medlemsstater⁽³⁾.

2.5 Kommissionen har vissa tillsynsbefogenheter i detta sammanhang: den säkerställer att alla medlemsstater fullgör sina skyldigheter enligt EU:s sanktionsförordning, t.ex. att de har lämpliga påföljder att ta till. Liksom på andra områden av EU:s politik har kommissionen rätt att inleda ett överträdelseförfarande mot alla medlemsstater som inte fullgör dessa skyldigheter, men några sådana åtgärder har hittills aldrig vidtagits. Kommissionen stöder också genomförandet av sanktioner genom att ge vägledning, t.ex. om beviljande av undantag.

2.6 Även om systemet har en uppenbar inneboende potential till fragmentering är det först nyligen som kommissionen har börjat vidta vissa åtgärder⁽⁴⁾ för att förbättra genomförandet och verkställandet av EU:s sanktioner. Kommissionen återupptog visserligen sina insatser på detta område redan innan den ryska invasionen av Ukraina i februari 2022, men den våg av sanktioner som invasionen föranledde gav ytterligare anledning att förstärka genomförandet och verkställandet av sanktioner.

(1) Portela, C., "Implementation and Enforcement", i N. Helwig et al., *Sharpening EU sanctions policy*, FIIA Report 63, Utrikespolitiska institutet i Finland, Helsingfors. Studie beställd av statsrådets kansli i Finland, 2020, s. 107.

(2) Druláková, R. och Pírkryl, P., "The implementation of sanctions imposed by the European Union", *Central European Journal of International and Security Studies*, vol. 10, nr 1, 2016, s. 134.

(3) Nätverket mot folkmord: "Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis", 2021.

(4) Europeiska kommissionens meddelande "Det europeiska ekonomiska och finansiella systemet: främja öppenhet, styrka och motståndskraft" (COM(2021) 32 final).

2.7 I rådets beslut 2022/2332 ⁽⁵⁾ anges att överträdelse av EU-sanktioner är ett område av brottslighet som uppfyller kriterierna i artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, dvs. det som brukar kallas "eurobrott", vilket gör det möjligt för kommissionen att föreslå lagstiftning för att tillnärma definitionerna av brott och påföljder i medlemsstaterna ⁽⁶⁾.

2.8 Detta förslag motiveras av att överträdelse kan bidra till att skapa permanenta hot mot fred och säkerhet samt mot rättsstaten, demokratin och de mänskliga rättigheterna i tredjeländer och ofta har en gränsöverskridande dimension. Det anges specifikt att överträdelse av sanktioner är ett "särskilt allvarligt område av brottslighet i och med att det kan skapa permanenta hot mot internationell fred och säkerhet, undergräva konsolidering av och stöd till demokrati, rättsstaten och de mänskliga rättigheterna och leda till väsentlig ekonomisk, samhällelig och miljörelaterad skada" ⁽⁷⁾. Den nuvarande situationen ger enskilda och företag som överväger att kringgå reglerna möjlighet att se över vilka alternativ som gynnar dem bäst och förhindrar samtidigt att lika villkor skapas för EU-aktörer.

2.9 Den 30 juni 2022 nådde Europeiska unionens råd en överenskommelse om texten och begärde att Europaparlamentet skulle godkänna utkastet till rådets beslut om att lägga till överträdelse av unionens restriktiva åtgärder bland de områden av brottslighet som anges i artikel 83.1 i EUF-fördraget ⁽⁸⁾. Europaparlamentet gav sitt samtycke genom det brådskande förfarandet den 7 juli 2022 ⁽⁹⁾. Beslutet antogs den 28 november 2022 ⁽¹⁰⁾.

2.10 Den 2 december 2022 lade kommissionen fram ett utkast till direktiv i vilket man föreslog att minimiregler ska införas för fastställandet av brottsrekvisit och påföljder med avseende på överträdelse av sanktioner ⁽¹¹⁾.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Konstaterandet att överträdelse av sanktioner ska utgöra ett område av brottslighet i den mening som avses i artikel 83.1 i EUF-fördraget är ett positivt steg som kommer att bidra till att harmonisera kategoriseringen av överträdelse av sanktioner och påföljderna i samband med dessa i hela EU samt förbättra genomförandet och verkställandet av sanktioner.

3.2 EESK uppmanar Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och Europeiska unionens råd att beakta de farhågor som tas upp i följande avsnitt när de lägger fram och antar det direktiv som för närvarande behandlas och annan materiell sekundärlagstiftning om införandet av minimiregler för fastställandet av brottsrekvisit och påföljder i samband med överträdelse av sanktioner.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Europaparlamentet godkände utkastet till rådets beslut genom ett brådskande förfarande. Detta innebär att Europaparlamentet gav sitt godkännande utan föregående överläggningar i sitt utskott för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor (LIBE). Det starka geopolitiska skäl som ligger till grund för antagandet av förslaget bör inte ändra det faktum att lagstiftningsförslag behöver genomgå en lämplig demokratisk granskning. Normerna i fråga om demokratisk ansvarsskyldighet bör upprätthållas. EESK erinrar på nytt om vikten av att säkerställa att Europaparlamentet gör en vederbörlig granskning av det förslag till direktiv om införandet av minimiregler för fastställandet av brottsrekvisit och påföljder i samband med överträdelse av sanktioner som för närvarande behandlas.

4.2 På samma sätt nämns i förslaget till direktiv att kommissionen avstod från att genomföra en konsekvensbedömning med hänvisning till det akuta "behovet av att ställa enskilda och juridiska personer som är inblandade i överträdelse av unionens restriktiva åtgärder till svars" ⁽¹²⁾. Även om kommittén medger att det är lämpligt att påskynda antagandet av

⁽⁵⁾ Rådets beslut (EU) 2022/2332 av den 28 november 2022 om angivande av överträdelse av unionens restriktiva åtgärder som ett område av brottslighet som uppfyller kriterierna i artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUT L 308, 29.11.2022, s. 18).

⁽⁶⁾ Europeiska kommissionens meddelande "Mot ett direktiv om straffrättsliga påföljder för överträdelse av unionens restriktiva åtgärder" (COM(2022) 249 final).

⁽⁷⁾ Denna formulering på s. 4 i kommissionens meddelande COM(2022) 249 final avspeglas i skäl 10 i rådets beslut (EU) 2022/2332 (EUT L 308, 29.11.2022, s. 18).

⁽⁸⁾ Europeiska unionens råd, pressmeddelande av den 30 juni 2022.

⁽⁹⁾ Europaparlamentets lagstiftningsresolution, TA/2022/0295.

⁽¹⁰⁾ EUT L 308, 29.11.2022, s. 18.

⁽¹¹⁾ Europeiska kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställandet av brottsrekvisit och påföljder med avseende på överträdelse av unionens restriktiva åtgärder (COM(2022) 684 final).

⁽¹²⁾ COM(2022) 684 final.

direktivet om straffrättsliga påföljder för överträdelse av unionens sanktioner anser vi att det förhållandevis brådskande behovet av att harmonisera definitioner och påföljder inte rättfärdigar att man förbigår den konsekvensbedömning som bör åtfölja utarbetandet av direktivet. Detta inte minst eftersom fysiska och juridiska personer som är inblandade i överträdelse av sanktioner redan kan ställas till svars enligt befintlig nationell lagstiftning, vilket innebär att ett försenat antagande av direktivet inte kommer att innebära att överträdelse förblir ostraffade. EESK stöder därför genomförandet av en sedvanlig konsekvensbedömning, och när direktivet väl har antagits förespråkar vi att det snabbt träder i kraft.

4.3 EESK välkomnar de omfattande samråd som kommissionen genomfört med ett brett spektrum av berörda parter, men beklagar att Europeiska ekonomiska och sociala kommittén inte nämns bland dem i kommissionens förslag till direktiv om fastställandet av brottsrekvisit och påföljder med avseende på överträdelse av sanktioner.

4.4 Den uppmärksamhet som ägnas åt att upptäcka, vidta rättsliga åtgärder mot och bestraffa överträdelse av sanktioner bör åtföljas av en jämförbar insats för att vägleda ekonomiska aktörer och aktörer i det civila samhället i genomförandet av sanktioner. Brist i genomförandet av sanktioner beror ofta på bristande medvetenhet bland berörda parter i den privata sektorn, trots de nationella organens insatser för att informera dem⁽¹³⁾. Man bör komma ihåg att merparten av EU:s ekonomiska aktörer är små och medelstora företag som ofta är obekanta med de skyldigheter som följer av sanktionslagstiftningen, eftersom ekonomiska åtgärder var ovanliga i tidigare sanktionspraxis⁽¹⁴⁾. EESK välkomnar kommissionens aktuella insatser för att förbättra stödet till ekonomiska aktörer och uppmuntrar en fortsättning av dem⁽¹⁵⁾.

4.5 Lämpliga regler bör införas för att upprätthålla humanitära insatser i jurisdiktioner som omfattas av sanktioner. Ansvaret för eventuella överträdelse av sanktioner är fortfarande ett problem för humanitära aktörer som bedriver hjälpinsatser i jurisdiktioner som är föremål för kraftfulla sanktioner⁽¹⁶⁾. Dessa aktörer riktar konsekvent uppmärksamhet mot svårigheten att garantera att inga överträdelse av sanktionslagstiftningen äger rum i samband med deras verksamhet, samt de negativa konsekvenserna av att de stridande parterna ser ett samband mellan dem och västländernas sanktioner⁽¹⁷⁾. FN:s säkerhetsråds resolution 2664⁽¹⁸⁾ antogs nyligen, i december 2022, och innehåller ett generellt undantag som gör det möjligt att tillhandahålla medel och tjänster till humanitära organisationer⁽¹⁹⁾. Antagandet av resolutionen, som snabbt implementerades av de amerikanska myndigheterna⁽²⁰⁾, innebär att de snäva humanitära klausuler som fortfarande finns i EU-lagstiftningen är ett undantag som sticker ut. För att se till att påföljdsramen inte hindrar humanitära insatser bör formuleringarna i det föreslagna direktivet skärpas. För närvarande undantas endast "tillhandahållande av humanitärt bistånd till behövande"⁽²¹⁾ från kriminalisering. EESK stöder antagandet av ett bredare humanitärt undantag som undantar all personal vid opartiska humanitära organisationer från straffrättsligt ansvar när det gäller EU:s sanktionssystem. En sådan klausul skulle säkerställa att EU:s rättsliga ramar för sanktioner överensstämmer med internationell humanitär rätt. Samtidigt bör det finnas bestämmelser som förhindrar eventuellt missbruk i brottsliga eller politiska syften. Skyddet av humanitära aktörer bör omfatta undersökande journalister.

⁽¹³⁾ Druláková, R. och Zemanová, S., "Why the implementation of multilateral sanctions does (not) work: lessons learnt from the Czech Republic", *European Security*, vol. 29, nr 4, 2020, s. 524.

⁽¹⁴⁾ Portela, C., "Sanctions in EU foreign policy", i N. Helwig et al., *Sharpening EU sanctions policy*, FIIA Report 63, Utrikespolitiska institutet i Finland, Helsingfors. Studie beställd av statsrådets kansli i Finland, 2020, s. 23.

⁽¹⁵⁾ Rådets beslut (Gusp) 2022/1506 av den 9 september 2022 om Europeiska unionens insats till stöd för utvecklingen av it-verktyg för att förbättra spridningen av information om unionens restriktiva åtgärder (EUT L 235, 12.9.2022, s. 30).

⁽¹⁶⁾ Portela, C., "What if the EU made sanctions compatible with humanitarian aid?", i F. Gaub (ed.) *What if...? Fourteen Scenarios for 2021*, EUISS: Paris, 2020.

⁽¹⁷⁾ Debarre, A., *Safeguarding humanitarian action in sanctions regimes*, New York: International Peace Institute, 2019.

⁽¹⁸⁾ Förenta nationernas resolution 2664, S/RES/2664(2022).

⁽¹⁹⁾ I punkt 1 i S/RES/2664(2022) anges att tillhandahållande av medel eller tillhandahållande av varor och tjänster som är nödvändiga för att säkerställa att humanitärt bistånd tillhandahålls i tid av Förenta nationerna, icke-statliga organisationer eller andra aktörer, enligt de tillägg som gjorts av enskilda kommittéer som inrättas av säkerhetsrådet, är tillåtet och inte innebär en överträdelse av den frysning av tillgångar som beslutats av säkerhetsrådet eller dess sanktionskommittéer.

⁽²⁰⁾ Förenta staternas finansministerium, pressmeddelandet "Treasury Implements Historic Humanitarian Sanctions Exception" av den 20 december 2022.

⁽²¹⁾ COM(2022) 684 final.

4.6 EESK uppmanar kommissionen att övervaka genomförandet av direktivet, med avseende inte bara på antagandet av lagstiftning utan även på frågan huruvida den administrativa, finansiella och tekniska kapaciteten samt personalresurserna och utbildningsmöjligheterna räcker till för att nationella förvaltningar samt rättsliga och brottsbekämpande myndigheter ska kunna genomföra inlagen i den nya lagstiftningen. Om utrustningen, personalen och de ekonomiska resurserna inte svarar mot behoven kommer harmoniseringen av lagstiftningen sannolikt att bli ett misslyckande när det gäller att upptäcka, vidta rättsliga åtgärder mot och bestraffa överträdelser av sanktioner. Dessutom uppmanar EESK kommissionen att fastställa de kriterier som den kommer att tillämpa för övervakning, för att ge berörda parter viss vägledning.

4.7 När fällande domar i brottmål medger förverkande av tillgångar bör en betydande del av intäkterna avsättas för ersättning till offer och, när det gäller de sanktioner som för närvarande införts mot ryska aktörer i samband med kriget mot Ukraina, till återuppbyggnadsinsatser i Ukraina efter kriget. Vi stöder detta krav, i linje med EESK:s yttrande⁽²²⁾ om kommissionens förslag till direktiv om återvinning och förverkande av tillgångar. EESK uppmanar vidare kommissionen att samarbeta med berörda organisationer i det civila samhället när det gäller definitionen av offer och utformningen av mekanismer för att kanalisera intäkter som uppburits i samband med kringgåendet av sanktioner till offer eller till satsningar på sociala investeringar som direkt gynnar dem. För att främja ansvarsskyldighet förespråkar kommittén ökad öppenhet, genom att man offentliggör uppgifter om tillgångar som förverkats och om vad de därefter använts till.

4.8 Det föreslagna direktivet bör också innehålla lämpliga bestämmelser om skydd för visselblåsare och undersökande journalister som avslöjar metoder för kringgående av sanktioner. Deras centrala roll som aktörer för tidig varning förtjänar skydd. I detta avseende stöder EESK kommissionens förslag om att utvidga skyddet enligt direktiv (EU) 2019/1937⁽²³⁾ till att omfatta rapportering av överträdelser av EU:s restriktiva åtgärder samt personer som rapporterar sådana överträdelser.

4.9 Såsom framgår av direktivets nuvarande lydelse bör åtgärder vidtas för att upprätthålla principen om förbud mot retroaktiv tillämpning av straffrättsliga påföljder, i linje med principen "inget straff utan lag". EESK understryker behovet av att garantera att det finns lämpliga arrangemang som skyddar de anklagade personernas processuella rättigheter och andra mänskliga rättigheter.

4.10 Även om klassificeringen av överträdelser av sanktioner som "eurobrott" har varit en snabb process anser vi att det är problematiskt att så pass allvarliga och vanligt förekommande brott som hatbrott och könsrelaterat våld inte kan täckas in av tillämpningsområdet för artikel 83.1. i EUF-fördraget. Geopolitiska skäl bör inte ges företräde om detta innebär att andra brott av direkt relevans för våra medborgare kommer i andra hand.

4.11 Slutligen bör man inte glömma att syftet med att harmonisera påföljderna är att öka trovärdigheten hos de sanktioner som antas inom ramen för Gusp. Med hänsyn till detta bör medlemsstaterna sträva efter att respektera viseringsförbud med samma noggrannhet som förväntas av EU-medborgare och EU-aktörer⁽²⁴⁾.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽²²⁾ EUT C 100, 16.3.2023, s. 105.

⁽²³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (EUT L 305, 26.11.2019, s. 17).

⁽²⁴⁾ Mangas Martín, A., "Sobre la vinculatoriedad de la PESC y el espacio aéreo como territorio de un estado (Comentario al auto del TS español de 26 de noviembre de 2020, sala de lo penal)" [Om den bindande karaktären hos den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och luftrummet som en stats territorium] (kommentar till Spaniens högsta domstols beslut av den 26 november 2020, brottmålsavdelningen)]. Revista General de Derecho Europeo, 53, 2021.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till rådets rekommendation om tillräcklig minimiinkomst som säkerställer aktiv inkludering

(COM(2022) 490 final – 2022/0299 (NLE))

(2023/C 184/12)

Föredragande: Jason DEGUARA och Paul SOETE

Remiss	Europeiska kommissionen, 25.11.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	8.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	143/00/08

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar innehållet i rekommendationen, särskilt genomförandet av realistiska och tillräckliga kriterier för minimiinkomstens tillräcklighet och tillgänglighet, den rättsliga garantin för detta och rapporteringssystemet samt kommissionens fortsatta erkännande av behovet av en aktiv socialpolitik och ytterligare åtgärder för att bekämpa fattigdom i hela EU.

1.2 Det behövs en syn som bygger på allas rätt till en tillräcklig minimiinkomst som inte lämnar någon på efterkälken, som inte har alltför restriktiva kriterier och som mäts korrekt för att säkerställa att den är ändamålsenlig.

1.3 Att ta itu med fattigdom och inkomstskillnader är viktigt inte bara av sociala rättviseskäl utan också för att stödja den ekonomiska tillväxten. Den övergripande stabiliserande effekten av minimiinkomstsystem för ekonomin bör också noteras i detta sammanhang.

1.4 Medlemsstaternas rätt att fastställa principerna för sina sociala system, EU:s och medlemsstaternas kompletterande befogenheter samt ett fullständigt utnyttjande av EU-fördragets instrument bör vara de vägledande principerna för alla EU-åtgärder på området socialt skydd.

1.5 Hållbar sysselsättning av god kvalitet är den bästa vägen ut ur fattigdom och social utestängning. Samtidigt bidrar säkerställandet av att fler människor befinner sig på en inkluderande arbetsmarknad av god kvalitet till att finansiera de sociala trygghetssystemen och gör dem mer ekonomiskt hållbara.

1.6 I ett stort antal medlemsstater bygger för närvarande fastställandet av och nivån på minimiinkomstförmånerna inte på en stabil metod och är inte kopplat till statistiskt underbyggda indikatorer som återspeglar ett anständigt och värdigt liv. Det första steget är att ta fram en sådan metod och ta hänsyn till de olika inkomstkällorna och hushållens särskilda situation.

1.7 EESK insisterar på att minimiinkomsterna måste anpassas i linje med inflationen, särskilt med tanke på de ökade levnadskostnaderna i fråga om livsmedel och energi, och detta bör göras regelbundet, med stöd av det civila samhällets organisationer, arbetsmarknadens parter och välfärdsorganisationer.

1.8 En kontinuerlig övervakning av genomförandet av inkomststödspolitiken och övrig politik för socialt skydd som säkerställer aktiv inkludering är nödvändig för att målen i denna rekommendation ska kunna uppnås. Medlemsstaternas framstegsrapporter bör utarbetas med deltagande av berörda civilsamhälles- och välfärdsorganisationer samt arbetsmarknadsparter, eller deras rapporter bör regelbundet behandlas av kommissionens övervakningsmekanism, i enlighet med rådets rekommendation.

2. Inledning

2.1 Trots vissa framsteg med att minska fattigdomen och den sociala utestängningen i EU sedan århundradets början riskerade år 2021 fortfarande över 95,4 miljoner människor att drabbas av fattigdom.

2.2 Fattigdomsriskerna för människor som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet eller där ingen förvärvsarbetare har ökat, och fattigdomen har blivit mer djupgående och ihållande i många medlemsstater. Riskerna är högre för kvinnor än för män. EU:s mål är att minska antalet människor som riskerar fattigdom med minst 15 miljoner fram till 2030.

2.3 På lång sikt kommer den demografiska utvecklingen att få stora ekonomiska konsekvenser eftersom arbetskraften kommer att minska och en snabbt åldrande befolkning kommer att sätta ytterligare press på de offentliga finanserna och finansieringen av minimiinkomstsystem.

2.4 Den rådande bakgrunden till rådets politiska överenskommelse – med kriget i Ukraina, de högre energipriserna och inflationsökningen – är ännu mer utmanande. IMF uppskattar att inflationen i världen kommer att öka med 8,8 % i år och 6,5 % under 2023.

2.5 Ensamstående föräldrar utgör mindre än 15 % av familjerna i EU, men löper mycket större risk för fattigdom och icke-sysselsättning. Inte ens heltidsarbete kommer att skydda ensamstående föräldrar från risken för fattigdom. Hushåll med dubbla inkomster där båda arbetar heltid, som normalt inte riskerar att drabbas av fattigdom, är dock i riskzonen om de har fler än två barn⁽¹⁾.

2.6 Miniminkomstförmåner är behovsanknutna förmåner i sista hand, som beviljas på grundval av behov och för arbetslösa som kan arbeta, och är kopplade till tillräckliga incitament för (åter)inträde på arbetsmarknaden. I den nationella politiken krävs vanligen en bedömning av den disponibla inkomsten i kombination med behovsprövning. Miniminkomstsystemen är inbäddade i nationella sammanhang och traditioner och kopplade till de bredare sociala trygghetssystemen i varje medlemsstat.

2.7 Det finns mycket stora skillnader mellan välfärdsstaterna i allmänhet vad gäller miniminkomstens nivå och sammansättning, och detta är också fallet i EU. Såsom framgår av kommissionens studier varierar arbetsmarknads-situationen för mottagare av miniminkomst avsevärt mellan medlemsstaterna.

2.8 Inget av länderna garanterar för närvarande tillräckligt inkomststöd för familjer där ingen förvärvsarbetare för att undvika fattigdomsrisk, och 20 % av de arbetslösa är inte berättigade till stöd. Det finns också ett problem med att miniminkomsten inte utnyttjas, vilket uppskattas till 30–50 %.

2.9 De inkomstkomponenter som ska beaktas när miniminkomstnivån analyseras är löner, sociala förmåner, barnbidrag (den vanligaste tilläggsinkomsten), bostads-, energi- samt hälso- och sjukvårdsbidrag, andra förmåner såsom naturaförmåner, som alla mäts efter skatt och sociala avgifter.

2.10 På EU-nivå har miniminkomst varit föremål för följande åtgärder och instrument:

— Rådets rekommendation 92/441/EEG och kommissionens rekommendation 2008/867/EG om aktiv inkludering av människor som är utestängda från arbetsmarknaden.

— Den europeiska pelaren för sociala rättigheter, princip 14⁽²⁾ och andra principer såsom "aktivt stöd till arbete", "socialt skydd", "väsentliga tjänster", "utbildning och livslångt lärande" och "lika möjligheter".

(1) Se "Minimum income support for families with children in Europe and the US. Where do we stand?" av Ive Marx, Elize Aerts, Zachary Parolin, maj 2022, SocArXiv; "Children at risk of poverty or social exclusion".

(2) Var och en som saknar tillräckliga resurser har rätt till lämpliga miniminkomstförmåner, som ska säkerställa ett värdigt liv under livets alla skeden, och verklig tillgång till hjälpsamt varor och tjänster. För dem som kan arbeta bör miniminkomstförmånen kombineras med incitament att komma in på eller tillbaka till arbetsmarknaden.

- Den europeiska planeringsterminen, som utgör en ram för relevant övervakning av den politiska samordningen på grundval av ramen för riktmärkning från rådets kommitté för socialt skydd.
- Rådets slutsatser från 2020 om förstärkning av minimiinkomstskyddet under och efter covid-19-pandemin, där medlemsstaterna uppmanas att se över sina nationella minimiinkomstsystem⁽³⁾.
- Riktlinjerna för sysselsättningspolitiken 2022.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Fattigdomen är flerdimensionell och visar sig i alla delar av livet. Fattigdom återspeglar brister i systemen för omfördelning av resurser och möjligheter på ett rättvist och jämlikt sätt. Ett minimiinkomstsystem är således ett nödvändigt, men inte tillräckligt, villkor för att möjliggöra ett värdigt liv och en realistisk väg ut ur fattigdom. Fattigdom samverkar med andra former av social orättvisa. Ojämligheter på grund av kön och ras ökar risken för fattigdom, samtidigt som fattigdom ökar risken för utestängning och diskriminering, särskilt när det gäller hälsa, utbildning och utsatthet för ekonomiskt beroende och våld.

3.2 EESK välkomnar innehållet i rekommendationen, särskilt genomförandet av realistiska och tillräckliga kriterier för minimiinkomstens nivå och tillgänglighet, den rättsliga garantin för detta och rapporteringssystemet samt kommissionens fortsatta erkännande av behovet av en aktiv socialpolitik på EU-nivå och ytterligare åtgärder för att bekämpa fattigdom i hela EU. Rekommendationen är ett steg mot genomförandet av princip 14 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter, enligt vilken "[v]ar och en som saknar tillräckliga resurser har rätt till lämpliga minimiinkomstförmåner, som ska säkerställa ett värdigt liv under livets alla skeden".

3.3 Till följd av Rysslands olagliga och barbariska aggression mot Ukraina är den nuvarande bakgrunden till rådets politiska överenskommelse ännu mer utmanande med tanke på de kraftigt ökade energipriserna och den höga inflationen, som drabbar hushållen, särskilt låginkomstfamiljer. Mot bakgrund av megatrender såsom globaliseringen, den digitala och den gröna omställningen samt de demografiska förändringarna genomgår de europeiska arbetsmarknaderna stora omställningar. Minimiinkomstsystem spelar en nyckelroll när det gäller att tillhandahålla stöd och incitament för att (åter) integrera människor på arbetsmarknaden.

3.4 Det behövs en syn som bygger på allas rätt till en tillräcklig minimiinkomst som inte lämnar någon på efterkälken, som inte har alltför restriktiva kriterier, som bygger på tydliga och icke-diskriminerande krav och som mäts korrekt för att säkerställa att den är ändamålsenlig. I ett inkluderande samhälle bör alla samhällssektorer beaktas, och medlemsstaterna bör införa stabila övervakningsmekanismer för att följa upp minimiinkomsten och utnyttjandet av den utan ytterligare dröjsmål.

3.5 Effektiva minimiinkomstsystem kan bidra till att garantera respekten för de mänskliga rättigheterna, se till att människor lever i värdighet, hjälpa dem att förbli aktiva och delaktiga i samhället och bidra till att integrera människor i hållbar och god sysselsättning. EESK framhåller också vikten av minimiinkomstsystem för egenföretagare i Europa, som bör ha full rätt till samma stöd och förmåner som andra grupper.

3.6 Att ta itu med fattigdom och inkomstskillnader är viktigt inte bara av rättviseskäl utan också för att stödja den ekonomiska tillväxten. Såsom anges i OECD:s rapport från 2021⁽⁴⁾ kan en väl utformad skattepolitik stödja en inkluderande och hållbar tillväxt och ta itu med fördelningen av inkomst och förmögenhet. Inkluderande tillväxt bör i detta sammanhang syfta till en rättvis fördelning av tillväxtens fördelar och till att främja arbetsmarknadernas inkludering. Den övergripande stabiliserande effekten av minimiinkomstsystem för ekonomin bör också noteras i detta sammanhang.

3.7 Minimiinkomstsystem bör ingå i nationella strategier för att bekämpa fattigdom som på ett ändamålsenligt sätt integrerar åtgärder för att uppnå skäliga löner och anständigt arbete, tillgång till ekonomiskt överkomliga väsentliga tjänster av god kvalitet, tillgång till grundläggande social trygghet och tillräckligt inkomststöd, personcentrerade sociala tjänster samt politik för aktiv inkludering.

3.8 EESK betonar målet om en EU-omfattande metod som stöds av en europeisk analys för att hjälpa medlemsstaterna att fastställa minimiinkomsternas tillräcklighet med hjälp av en lämplig metod såsom den överenskomna EU-indikatorn för fattigdomsrisk på 60 % av den ekvivalerade disponibla inkomsten och/eller med stöd av en referensbudget (som omfattar livsmedel, boende, vatten, el, värme, telekommunikation, hälso- och sjukvård, transport, fritid och kultur).

⁽³⁾ EESK har diskuterat minimiinkomsten i sina yttranden "För ett europeiskt ramdirektiv om en minimiinkomst" (yttrande på eget initiativ), EUT C 190, 5.6.2019, s. 1, "Rimliga minimilöner i Europa" (förberedande yttrande på begäran av Europaparlamentet/rådet), punkterna 1.6 och 3.3.7, EUT C 429, 11.12.2020, s. 159, och "Europeisk minimiinkomst och fattigdomsindikatorer" (yttrande på eget initiativ), EUT C 170, 5.6.2014, s. 23.

⁽⁴⁾ OECD (2021): "Tax and fiscal policies after the COVID-19 crisis".

3.9 Såsom anges i skälen i rådets politiska överenskommelse är hållbar sysselsättning av god kvalitet den bästa vägen ut ur fattigdom och social utestängning. Ju fler människor som befinner sig på arbetsmarknaden, desto mer hållbar finansiering kommer att finnas tillgänglig för de sociala trygghetssystemen, eftersom de till stor del finansieras genom skatter på arbete.

3.10 Medlemsstaterna har visserligen utvecklat och reformerat sina sociala skyddsnet under årens lopp, med beaktande av riktlinjerna i rådets rekommendation 92/441/EEG, men utvecklingen i ekonomin, på arbetsmarknaderna och i samhället i stort i Europa har medfört nya utmaningar och ett akut behov av att uppdatera den europeiska ramen för att ta itu med inkomstskillnader och fattigdom.

3.11 Medlemsstaternas rätt att fastställa principerna för sina sociala system, EU:s och medlemsstaternas kompletterande befogenheter samt ett fullständigt utnyttjande av EU-fördragets instrument bör vara de vägledande principerna för alla EU-åtgärder på området socialt skydd. Det är också viktigt att analysera befintliga minimiinkomstsystem i förhållande till medlemsstaternas övergripande system för socialt skydd. Det finns dock utrymme för åtgärder på EU-nivå för att stödja medlemsstaterna i deras ansträngningar.

3.12 För att ta itu med inkomstskillnader krävs beslutsamma reformer, samordnade strategier och välriktade åtgärder från medlemsstaternas sida på en rad olika politikområden, såsom skatte- och förmånssystem, lönesättningsmekanismer, arbetsmarknadsincitament, utbildning, lika möjligheter och tjänster av god kvalitet med tillgång och överkomliga priser för alla. En viktig förutsättning för alla omfördelningssystem är dessutom hållbar tillväxt som bygger på välfungerande marknader och konkurrenskraftiga företag.

3.13 EESK instämmer i kommissionsavdelningarnas slutsats att yrkesrådgivning, individuella handlingsplaner och integrering av aktiveringsåtgärder i minimiinkomsten har en positiv inverkan på sannolikheten för ett framgångsrikt inträde på arbetsmarknaden.

3.14 EESK betonar kommissionsavdelningarnas konstaterade att en stor del av mottagarna av minimiinkomst inte omfattas av aktiva arbetsmarknadsåtgärder, även om de skulle kunna arbeta. Det bör visserligen råda en rimlig övergripande balans mellan incitament och en starkare koppling till villkor för att få inkomststöd och aktiveringsåtgärder, men uppmärksamhet bör ägnas åt särskilda grupper såsom unga vuxna som står utanför arbetsmarknaden eller som riskerar fattigdom eller social utestängning.

3.15 Det europeiska nätverket mot fattigdom (EAPN) har fastställt tillräcklighet, tillgänglighet och en möjliggörande karaktär som tre centrala kriterier för utformningen av politiken för minimiinkomstsystem:

— Med tillräcklighet avses tillräckligt för ett värdigt liv.

— Beträffande tillgänglighet ligger fokus på att säkerställa tillgång och fullgod täckning för alla som behöver minimiinkomstsystem.

— Möjliggörande karaktär har att göra med användningen av parametrar för utformningen som ligger i linje med ett integrerat, personcentrerat paradigm för aktiv inkludering.

3.16 Såsom det med rätta påpekas i rådets politiska överenskommelse kan en oproportionerlig administrativ börda, bristande kännedom eller rädsla för stigmatisering eller diskriminering medföra att de som är berättigade till minimiinkomst inte ansöker om det.

3.17 Företag inom den sociala ekonomin, tillsammans med små och medelstora företag i allmänhet, är viktiga, särskilt som ingångsjobb. EESK välkomnar kommissionens handlingsplan för den sociala ekonomin och uppmanar kommissionen att bedöma de bästa projekten på lämplig nivå.

3.18 Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt specifika grupper såsom ensamförälderfamiljer, invandrarfamiljer, ungdomar, personer med funktionsnedsättning och romer.

3.19 Många pensionärer är i dag beroende av en minimiinkomst eftersom deras pension är för låg. Om de inte kan arbeta är det inte möjligt för dessa äldre att återvända till arbetsmarknaden för att få en bättre inkomst. De behöver pensionssystem som ger dem en tillräcklig pension så att de inte behöver förlita sig på minimiinkomststöd. Eftersom den demografiska utvecklingen i medlemsstaterna tyder på att vi kommer att ha fler pensionärer i framtiden är det viktigt att de har pensionssystem som ger tillräckliga pensioner.

3.20 EESK föreslår att medlemsstaterna ska bedöma minimiinkomstnivåerna minst en gång per år, och minimiinkomsten bör indexeras för att ta hänsyn till inflationen, minst en gång om året, beroende på inflationsnivån.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Om minimiinkomstens tillräcklighet

4.1.1 I ett stort antal medlemsstater bygger fastställandet av och nivån på minimiinkomstförmånerna för närvarande inte på en stabil metod, eller är det inte kopplat till statistiskt underbyggda indikatorer. Det första steget är att ta fram en sådan metod och ta hänsyn till de olika inkomstkällorna och hushållens särskilda situation.

4.1.2 När det gäller minimiinkomstnivån noterar EESK att det i rekommendationen föreslås olika metoder för att fastställa detta minimum: genom hänvisning till den nationella gränsen för fattigdomsrisk, genom beräkning av det monetära värdet på nödvändiga varor och tjänster i enlighet med nationella definitioner eller genom hänvisning till annan etablerad nationell lagstiftning eller praxis. Detta innebär också att system med referensbudgetar kan övervägas. Dessa system bygger på en nationellt fastställd korg av varor och tjänster som återspeglar levnadskostnaderna i en viss medlemsstat eller till och med i en region och kan bidra till att vägleda bedömningen av tillräcklighet.

4.1.3 EESK insisterar på att minimiinkomsterna måste anpassas i linje med inflationen, särskilt med tanke på de ökade levnadskostnaderna i fråga om livsmedel och energi, och detta bör göras regelbundet. I detta avseende är den årliga översynen på medlemsstatsnivå en tydlig rekommendation.

4.1.4 Referensbudgetar för korgar av varor och tjänster måste utvecklas på medlemsstatsnivå med samordning på europeisk nivå. Detta skulle hjälpa medlemsstaterna att se till att minimiinkomstsystemen är tillräckliga. Korgen av varor och tjänster måste bl.a. omfatta boende, vatten, energi, telekommunikation, livsmedel, hälso- och sjukvård, transport, kultur och fritid. Mekanismer som möjliggör en korrekt och snabb indexering till verkliga priser är avgörande för att säkerställa tillräckligheten, särskilt vid kriser som påverkar levnadskostnaderna.

4.1.5 Miniminkomstförmåner bör inte användas som ett sätt att subventionera låga löner. Om tilläggslösningar planeras för fattiga förvärvsarbetande bör dessa vara tillfälliga och kompletterande åtgärder. Med tanke på de många olika arbetsformerna bör en aktiv arbetsmarknadspolitik och en lämplig lönepolitik tillsammans med stödjande system för social trygghet och beskattning uppmuntras och stödjas för att säkerställa sysselsättning av god kvalitet och en anständig levnadsstandard. Människor som är permanent eller helt oförmögna att arbeta under anständiga förhållanden för ett värdigt liv bör garanteras stabila skyddsnet så länge de behöver dem.

4.1.6 EESK välkomnar beslutet att förmåner såsom förmåner till personer med funktionsnedsättning inte kommer att beaktas inom ramen för behovsprövningen för att avgöra om en person har rätt till minimiinkomstförmånen, eftersom dessa förmåner täcker merkostnader som beror på särskilda behov. Detta visar att vi är mycket lyhörda för dem som verkligen behöver hjälp i vårt samhälle.

4.1.7 Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt utsatta familjer och ensamstående föräldrar, som framför allt är kvinnor, eftersom den kompletterande rollen av barnbidrag och av tillgänglig barnomsorg och annan omsorg är av avgörande betydelse för dem.

4.1.8 Tillräckliga minimilöner, som fastställs i lag eller genom kollektivavtal, är ett värdefullt instrument för att ta itu med fattigdom. Genomförandet av direktivet om tillräckliga minimilöner kommer att ha en positiv inverkan på risken för fattigdom för en betydande del av arbetskraften, särskilt för ensamstående arbetstagare som arbetar heltid och för hushåll med dubbla inkomster. Arbetsmarknadens parter bör uppmuntras att genomföra detta genom kollektivavtal. När direktivet väl har genomförts skulle minimilönen i tillämpliga fall också kunna användas som referens för minimiinkomsten så länge minimiinkomsten ligger på fattigdomsnivån.

4.1.9 EESK anser att minimiinkomstsystemen bör omfatta både kontant- och naturaförmåner för dem som inte kan arbeta eller för vilka det är nästan omöjligt att arbeta.

4.1.10 Arbetsrelaterade förmåner kan också spela en viktig roll när det gäller att locka personer som står utanför arbetskraften till arbetsmarknaden ⁽⁵⁾.

4.1.11 Europeiska rådets mål att minska antalet människor som riskerar fattigdom eller social utestängning med 15 miljoner har fastställts för 2030 och dess ambitionsnivå kan förefalla begränsad. Detta mål måste dock betraktas som ett minimum med tanke på att vissa länder för närvarande till och med ligger under 20 % i fråga om tillräcklighet och kommer att behöva ganska lång tid för att uppnå målen. Kommissionen uppger att det i rekommendationen fastställs en period för ett fortlöpande genomförande av de bestämmelser som gäller inkomststödets tillräcklighet. När det gäller övriga utmaningar, såsom täckning och utnyttjande, bör fördröjningarna vara kortare.

4.2 Om täckning, berättigande och utnyttjande

4.2.1 För närvarande är i genomsnitt 20 % av de arbetslösa inte berättigade till minimiinkomstsystemen. Detta beror på villkor för berättigande som rör minimiålder, bosättningsperiod i landet, avsaknad av adress för hemlösa, problem med familjesammansättning osv. Dessa luckor i täckningen bör åtgärdas av medlemsstaterna. Det finns också ett problem med kontinuiteten i täckningen under de olika faserna av liv och verksamhet. Under alla omständigheter bör man införa tydliga och icke-diskriminerande tillgångskriterier i medlemsstaterna.

4.2.2 Ansvar för det bristande utnyttjandet tycks i stor utsträckning ligga hos förvaltningen. Detta är orättvist och bör avhjälpas. Tydliga uppgår det bristande utnyttjandet av minimiinkomsten till 30–50 % i medlemsstaterna. Detta förefaller vara mycket högt och en ganska bred bedömning. Medlemsstaterna bör uppmanas att samla in information om det bristande utnyttjandet och orsakerna till att denna andel är så hög. EESK stöder helhjärtat inriktningen i rådets politiska överenskommelse på att uppmanera ett fullständigt utnyttjande av minimiinkomsten genom en rad åtgärder såsom att minska den administrativa bördan, säkerställa användarvänlig information samt vidta åtgärder för att bekämpa stigmatisering och proaktiva åtgärder gentemot människor som saknar tillräckliga resurser.

4.2.3 Miniminkomsten bör uttryckligen garantera tillgång för unga vuxna från 18 års ålder och för migranter. Eftersom minimiinkomst är en icke-avgiftsfinansierad förmån bör man undvika tvetydiga formuleringar när det gäller vad som ska förstås med en "lämplig" bosättningsperiod.

4.2.4 Det krävs disaggregerade kvantitativa och kvalitativa indikatorer på EU-nivå för att fånga upp minimiinkomstsystemens nuvarande täckning. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt systemens utnyttjandegrad och effektivitet, särskilt när det gäller marginaliserade grupper, däribland romer, flyktingar och hemlösa.

4.3 Om tillträde till arbetsmarknaden

4.3.1 Miniminkomstsystemen bör utformas med kraftfulla aktiveringsåtgärder för personer som kan arbeta, med respekt för strategier för tillfälliga omsorgsprioriteringar. Under alla omständigheter bör arbetsinkomst inte på ett oproportionerligt sätt minska de sociala förmånerna för att undvika en incitamentsfälla.

4.3.2 Deltagandet i offentliga arbetsprogram och möjligheterna inom den sociala ekonomin bör utvecklas fullt ut, särskilt för de mer utsatta grupperna.

4.3.3 För långtidsarbetslösa och personer som står utanför arbetskraften men som skulle kunna arbeta är riktat stöd särskilt viktigt. Arbetsrelaterade förmåner tillsammans med strukturella åtgärder för att underlätta inkluderingen av utsatta grupper kan underlätta deras inträde på arbetsmarknaden, men bör vara tillfälliga.

4.3.4 Deltagande i aktiveringsprogram förutsätter att det finns lämpliga åtgärder såsom utbildning och program för livslångt lärande, åtföljda av stödtjänster såsom rådgivning, coachning eller stöd i arbetssökandet. För att effektiva åtgärder ska kunna utvecklas krävs ett starkt engagemang från medlemsstaternas sida i en aktiv arbetsmarknadspolitik i samarbete med berörda parter såsom arbetsmarknadens parter. Förvaltningen och dess personal bör vara kvalificerade för sin svåra uppgift och dra nytta av expertkunskap och vetenskapliga rön. De arbetslösas individuella kvalifikationer, potential, färdigheter och karriärplaner bör beaktas systematiskt.

⁽⁵⁾ Den roll som arbetsrelaterade förmåner spelar på arbetsmarknaden framhålls i punkt 3.4.3 i yttrande SOC/737 "Riktlinjer för medlemsstaternas sysselsättningspolitik", EUT C 486, 21.12.2022, s. 161.

4.4 Om tillgång till väsentliga tjänster

4.4.1 I rekommendationen bekräftas behovet av att garantera faktisk tillgång till ekonomiskt överkomliga väsentliga tjänster av god kvalitet (vatten, sanitet, energi, transport, finansiella tjänster och digital kommunikation) i enlighet med princip 20 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Digitaliseringen bör betraktas som en ny social bestämmningsfaktor för tillgång till väsentliga tjänster, och åtgärder bör vidtas för att överbygga den digitala klyftan.

4.5 Om styrning

4.5.1 EESK betonar behovet av att effektivisera styrningen av de sociala skyddsneten på alla nivåer. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt en stark samordning mellan olika berörda parter, både horisontellt och vertikalt. De berörda parternas roller och ansvarsområden bör fastställas tydligt, samtidigt som man undviker siloeffekter.

4.5.2 Genomförandet av minimiinkomstsystem bör involvera alla berörda parter, inbegripet organisationer i det civila samhället (särskilt dem som arbetar med människor som lever i fattigdom), leverantörer av sociala tjänster och arbetsmarknadens parter i alla medlemsstater. Berörda parter bör rådfrågas som ett led i utvecklingen av system för löpande övervakning och utvärdering.

4.6 Om övervakning

4.6.1 Såsom anges i rådets politiska överenskommelse är det nödvändigt att kontinuerligt övervaka genomförandet av inkomststödspolitikerna och de tillhörande aktiveringsåtgärderna på arbetsmarknaden samt tillgången till tjänster, med stöd av regelbundna utvärderingar, för att målen i denna rekommendation ska kunna uppnås på effektivast möjliga sätt. Medlemsstaternas framstegsrapporter bör utarbetas med meningsfullt deltagande av berörda civilsamhällesorganisationer, välfärdsorganisationer och arbetsmarknadsparter, eller deras rapporter bör regelbundet behandlas av kommissionens övervakningsmekanism. EESK är inte, såsom nämns i förslaget till rekommendation, en av många berörda parter på EU-nivå, utan en central fördragsbaserad institution i övervakningsprocessen.

4.6.2 Minimiinkomstsystemen bör omfatta garantier som säkerställer icke-diskriminering av faktiska eller potentiella mottagare samt mekanismer för att säkra tillgängligheten för utsatta grupper. Alla medlemsstater bör inrätta interna organ för att övervaka att dataskyddet och de grundläggande rättigheterna för alla berörda respekteras.

4.6.3 För att göra framsteg är det viktigt att bygga vidare på befintlig information på EU-nivå och att vidta nödvändiga åtgärder så att varje medlemsstat har bättre förutsättningar att förbättra det sätt på vilket de nationella inkomstsystemen fungerar. Detta inbegriper behovet av att organisera utbyten om nationell praxis, tematiska seminarier och evenemang. I detta avseende, och för att granska framstegen, välkomnar EESK den föreslagna institutionella verksamheten, såsom att stärka det befintliga samarbetet mellan kommissionen och medlemsstaterna inom kommittén för socialt skydd, sysselsättningskommittén och nätverket för offentliga arbetsförmedlingar. Man måste dock hitta sätt att övervinna de hinder och svårigheter som orsakas av dataskyddslagstiftningen och som i onödan kan hämma ett smidigt samarbete mellan myndigheter.

4.6.4 Etapperna i övervakningen av medlemsstaterna är absolut nödvändiga, särskilt för dem som fortfarande befinner sig mycket långt från målen. EESK betonar vikten av en tydlig väg framåt med hjälp av den europeiska planeringsterminen och andra verktyg för att fortsätta att följa alla medlemsstaters framsteg.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av och lika möjligheter för kvinnor och män i fråga om anställning och yrke

[COM(2022) 688 final – 2022/0400(COD)]

och om Förslag till rådets direktiv om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av personer oavsett ras eller etniskt ursprung, likabehandling vad gäller anställning och yrke oavsett personers religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuella läggning, likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet och tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster och om strykning av artikel 13 i direktiv 2000/43/EG och artikel 12 i direktiv 2004/113/EG

[COM(2022) 689 final – 2022/0401(APP)]

(2023/C 184/13)

Föredragande: **Sif HOLST** och **Nicoletta MERLO**

Remiss	Europaparlamentet, 15.12.2022 (COM(2022) 688 final) Europeiska unionens råd, 21.12.2022 (COM(2022) 688 final) Europeiska kommissionen, 8.2.2023 (COM(2022) 689 final)
Rättslig grund	Artiklarna 19.1 och 157.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	8.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	164/01/02

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar initiativet att ge likabehandlingsorganen rollen som förespråkare för rättigheter för personer som utsatts för diskriminering, i synnerhet den uttalade inriktningen på främjande och förebyggande verksamhet och på tillhandahållande av tillräckliga resurser, så att likabehandlingsorganen kan vara oberoende och effektiva i sin roll.

1.2 EESK framhåller vikten av att hitta rätt balans mellan fastställande av standarder för likabehandlingsorganen och subsidiaritet i de föreslagna direktiven, samtidigt som man måste se till att det övergripande syftet med direktiven – att likabehandlingsorganen ska bli starkare och effektivare – förblir en prioritering.

1.3 EESK menar att man går miste om en möjlighet om vederbörlig hänsyn inte tas till diskriminering på flera grunder och i olika former, och anser att intersektionalitetsaspekten bör beaktas i politik på både nationell nivå och EU-nivå, i syfte att säkerställa att alla diskrimineringsoffer får skydd.

1.4 EESK välkomnar införandet av den föreslagna rättsliga skyldighet enligt vilken likabehandlingsorganen ska vara fria från yttre påverkan och ha tillräckligt med hållbara mänskliga, yrkesmässiga, tekniska och ekonomiska resurser.

1.5 EESK stöder de offentliga institutionernas skyldighet att i god tid samråda med likabehandlingsorganen och ta deras rekommendationer i beaktande, men rekommenderar att medlemsstaterna åläggs att rapportera om de åtgärder som vidtagits i anslutning till deras samverkan med likabehandlingsorganen och om resultaten av dessa åtgärder.

1.6 Genom att övervakningsmekanismen anförtros åt kommissionen säkerställs enligt EESK att övervakningen ägnas stor uppmärksamhet. För att den ska vara effektiv bör man dock fundera över huruvida tidsramen för rapporteringen kan kortas ner till tre år, från de fem år som föreslås i direktiven.

1.7 EESK gläds åt att det klagörs att tillgänglighet för alla också innebär att tillgänglighetskraven avseende personer med funktionsnedsättning måste beaktas, och betonar att tillgänglighet även kan handla om tillgång till rådgivning.

1.8 EESK anser att det är mycket viktigt att respektera mångfalden av nationella rättsliga ramar och nationell praxis i fråga om icke-diskriminering – inbegripet att många medlemsstater har gett likabehandlingsorganen befogenheter som går längre än minimikraven i de befintliga likabehandlingsdirektiven – och att ta hänsyn till skillnader i hur arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer deltar i processen. Förslagen bör vara förenliga med subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, samtidigt som det säkerställs att de befintliga skyddsnormerna för personer som utsatts för diskriminering inte urvattnas. Vidare insisterar EESK på att förslagen måste främja en ledande roll för arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer i genomförandet av nationella ramar för icke-diskriminering samt stärka befintlig praxis beträffande likabehandlingsorganens stöd till arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer.

1.9 EESK konstaterar att utövandet av utredningsbefogenheter i samband med förfaranden på offrens vägnar eller till stöd för dem inte får påverka domstolars och andra offentliga övervakningsorgans, såsom arbetsinspektioners, befogenheter och deras utredningars oberoende.

1.10 EESK uppmanar till att man säkrar ett adekvat skydd för klagande, ett proportionellt skadestånd för det brott som offret utsatts för och påföljder för förövarna, så att ett individriktat förhållningssätt till personer som utsatts för våld eller diskriminering sätts i fokus. Sanktionerna, som kan bestå av skadestånd till den utsatta personen, ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande och fastställas på nationell nivå i enlighet med nationella rättsliga ramar och nationell praxis⁽¹⁾.

1.11 EESK föreslår att man främjar informationskampanjer om EU-rättigheter och respekt för mångfald, som ska tas fram och finansieras av kommissionen och genomföras på lokal nivå av nationella likabehandlingsorgan tillsammans med det civila samhällets organisationer och arbetsmarknadens parter, med anpassningar till lokala behov. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de mest utsatta grupperna, och särskilda kampanjer riktade till barn och ungdomar i skolan, från tidig ålder, bör planeras.

1.12 EESK efterlyser regelbunden insamling och analys av disaggregerade data för övervakning av ojämlikhet och diskriminering, inbegripet diskriminering på flera grunder, och understryker att det är viktigt att bedriva systematisk forskning om ojämlikhet och diskriminering, även i samarbete med det organiserade civila samhället och arbetsmarknadens parter i arbetsplatsrelaterade frågor.

2. Bakgrund till yttrandet

2.1 Likabehandlingsorganen är nationella offentliga institutioner som inrättats runt om i Europa för att främja jämlikhet för alla och bekämpa diskriminering. De är oberoende organisationer som skyddar och hjälper personer som utsatts för diskriminering samt övervakar och rapporterar om diskrimineringsfrågor. De har en grundläggande roll i EU:s struktur mot diskriminering⁽²⁾.

⁽¹⁾ Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling (artikel 17 om sanktioner) (EGT L 303, 2.12.2000, s. 16).

⁽²⁾ Equinet.

2.2 Likabehandlingsorgan inrättades för första gången genom direktivet om likabehandling oavsett ras (2000/43/EG)⁽³⁾. Tre senare likabehandlingsdirektiv gav likabehandlingsorganen samma uppdrag inom sina respektive områden: direktivet om jämställdhet när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster (2004/113/EG)⁽⁴⁾, direktivet om jämställdhet i arbetslivet (2006/54/EG)⁽⁵⁾ och direktivet om jämställdhet när det gäller egenföretagare (2010/41/EU)⁽⁶⁾.

2.3 I dessa direktiv fastslås inte likabehandlingsorganens struktur och funktion, utan endast vissa minimibefogenheter, och inte ens förekomsten av betydande skillnader mellan medlemsstaterna går därför att utesluta. Kommissionen antog en rekommendation om standarder för jämlikhetsorgan 2018⁽⁷⁾, i syfte att hantera de utmaningar som följer av de omfattande och ofullständiga bestämmelserna om likabehandlingsorganen i EU-direktiven. Inte heller med denna rekommendation lyckades man dock överbrygga klyftan⁽⁸⁾.

2.4 Den 7 december 2022 antog kommissionen två förslag⁽⁹⁾ för att stärka likabehandlingsorganen, särskilt när det gäller deras oberoende, resurser och befogenheter, så att de kan bekämpa diskriminering på ett mer effektivt sätt inom ramen för samtliga EU-direktiv som redan antagits på likabehandlingsområdet.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Jämlikhet, som är ett av EU:s grundläggande värden, hör också till EESK:s prioriteringar. I sina tidigare yttranden⁽¹⁰⁾ har EESK gett erkänsla för EU:s insatser när det gäller jämställdhet, skydd mot diskriminering på grund av etniskt ursprung, ras, ålder, religion, åskådning eller övertygelse, skydd av hbtqia+-personers rättigheter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt integrering av romer och främjande av migranters rättigheter. EESK har också framhållit att det behövs kraftfulla politiska åtgärder, konkreta medel, långsiktiga åtaganden och ett större och mer meningsfullt stöd till nationella likabehandlings- och människorättsorgan, särskilt i syfte att öka deras oberoende, effektivitet samt personalresurser och finansiella medel⁽¹¹⁾.

3.2 EESK välkomnar detta initiativ till att stärka likabehandlingsorganen i rollen som försvarare av rättigheterna för personer som utsatts för diskriminering, och menar att det är ett oumbärligt bidrag till kommissionens övergripande arbete med att skapa en jämlikhetsunion, där fokus ligger på att främja likabehandling och icke-diskriminering som en allmän princip i EU-lagstiftningen.

3.3 EESK välkomnar framför allt den uttalade inriktningen i de två förslagen på främjande och förebyggande verksamhet som ett lägligt erkännande av behovet av politik, åtgärder och minimistandarder för att ta itu med den strukturella diskriminering och de stereotyper som alltför ofta kommer till uttryck i vårt samhälle och för att främja större enhetlighet mellan medlemsstaterna, med respekt för befintliga fungerande strukturer och strategier på nationell nivå.

3.4 EESK framhåller vikten av att hitta en god balans mellan fastställande av standarder för likabehandlingsorganen och subsidiaritet i de föreslagna direktiven, samtidigt som man måste se till att deras övergripande syfte – att likabehandlingsorganen ska bli starkare, mer oberoende och effektivare – förblir en prioritering.

⁽³⁾ Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (EGT L 180, 19.7.2000, s. 22).

⁽⁴⁾ Rådets direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster EUT L 373, 21.12.2004, s. 37.

⁽⁵⁾ EUT L 204, 26.7.2006, s. 23.

⁽⁶⁾ EUT L 180, 15.7.2010, s. 1.

⁽⁷⁾ Kommissionens rekommendation (EU) 2018/951 av den 22 juni 2018 om standarder för jämlikhetsorgan (EUT L 167, 4.7.2018, s. 28).

⁽⁸⁾ Kommissionens rekommendation (EU) 2018/951 av den 22 juni 2018 om standarder för jämlikhetsorgan (EUT L 167, 4.7.2018, s. 28).

⁽⁹⁾ COM(2022) 688 final och COM(2022) 689 final.

⁽¹⁰⁾ Se yttrandena "Situationen för kvinnor med funktionsnedsättning" (SOC/579), EUT C 367, 10.10.2018, s. 20, "Situationen för romska kvinnor" (SOC/585), EUT C 110, 22.3.2019, s. 20, "Utformningen av EU:s agenda för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2020–2030" (SOC/616), EUT C 97, 24.3.2020, s. 41, "Mångfaldshantering i EU:s medlemsstater" (SOC/642), EUT C 10, 11.1.2021, s. 7, "Jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025" (SOC/667), EUT C 286, 16.7.2021, s. 128, "Handlingsplan för integration och inkludering för 2021–2027" (SOC/668), EUT C 286, 16.7.2021, s. 134, och "EU:s strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030" (SOC/680), EUT C 374, 16.9.2021, s. 50, samt EU:s nya strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet efter 2020.

⁽¹¹⁾ Se EESK:s yttrande Att förbättra jämlikheten i EU (EUT C 75, 28.2.2023, s. 56).

3.5 EESK håller med kommissionen om att man för att skapa förutsättningar för att alla, oavsett skillnader, ska kunna leva, utvecklas och ta initiativ måste stärka de befintliga likabehandlingsorganen, så att de kan utnyttja sin fulla potential och är bättre rustade för att förebygga diskriminering och hjälpa dem som utsatts för diskriminering.

3.6 EESK menar att främjandet av likabehandlingsorgan är avgörande för att säkra alla EU-medborgares grundläggande rättigheter. Genom att aktivt främja likabehandlingsorgan ser EU till att alla EU-medborgare som utsatts för diskriminering kan få hjälp, och deras rätt att få stöd och bli representerade säkerställs.

3.7 EESK upprepar punkt 2.10 i sitt yttrande "Att förbättra jämlikheten i EU" ⁽¹²⁾: "Främjandet av jämlikhet och skyddet av de grundläggande rättigheterna måste integreras i en bredare social vision som mångfaldigar och stärker de verktyg genom vilka medlemsstaterna och EU-institutionerna verkställer stödet till enskilda personer samt offentliga och privata aktörer."

3.8 På detta område krävs åtgärder på EU-nivå som är förenliga med subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna och med unionens övriga politik. Kommissionen förklarar att man genom detta initiativ reviderar redan befintlig lagstiftning för att öka dess effektivitet, genom att fastställa minimistandarder och involvera arbetsmarknadens parter och det civila samhället.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Förstärkning av likabehandlingsorganens befogenheter

4.1.1 Med tanke på det långvariga dödläget när det gäller antagandet av det så kallade horisontella direktivet, och på grundval av en strategi där diskrimineringsoffren står i centrum och försenad rättvisa är förnekad rättvisa, menar EESK att man går miste om en möjlighet om vederbörlig hänsyn inte tas till diskriminering på flera grunder och i olika former. Vissa former av diskriminering kan inte hanteras genom att diskrimineringsgrunderna beaktas var för sig, utan kräver en intersektionell strategi.

4.1.2 Även om flera befintliga direktiv kräver att medlemsstaterna inrättar nationella likabehandlingsorgan lämnar de nuvarande EU-reglerna ett stort handlingsutrymme i fråga om struktur och verksamhet, och det finns stora skillnader mellan likabehandlingsorganen vad gäller befogenheter, oberoende, resurser, tillgänglighet och effektivitet. Det nya initiativet om minimistandarder för likabehandlingsorgan syftar till att bidra till kommissionens insatser för att skapa en jämlikhetsunion och stärker effektiviteten i EU:s lagstiftning om icke-diskriminering.

4.1.3 Kommissionens förslag om att utöka likabehandlingsorganens mandat till att omfatta rådets direktiv 79/7/EEG, så att de kan ge skydd mot könsdiskriminering i fråga om statlig social trygghet, får inte påverka arbetsmarknadsparternas roll och befogenheter, och bör stärka och stödja deras arbete.

4.1.4 EESK framhåller betydelsen av och stöder det föreslagna rättsliga kravet på att likabehandlingsorganen ska vara fria från yttre påverkan och förses med tillräckligt med hållbara mänskliga, yrkesmässiga, tekniska och ekonomiska resurser.

4.1.5 EESK gläder sig åt de starka skyddsgarantier som föreslås vad gäller likabehandlingsorganens oberoende, vilket är avgörande för deras förmåga att ge medborgarna tillräckligt stöd.

4.1.6 EESK framhåller den särskilda betydelsen av garantier i fråga om tillgången till och tillräckligheten hos de mänskliga, tekniska och ekonomiska resurser som ställs till likabehandlingsorganens förfogande. Resurser är en förutsättning för likabehandlingsorganens oberoende såväl som förmåga att effektivt skydda diskrimineringsoffer och förhindra diskriminering.

4.1.7 Kommissionens förslag innehåller bland annat ett krav på att offentliga institutioner i god tid ska samråda med likabehandlingsorganen och ta deras rekommendationer i beaktande. EESK rekommenderar att medlemsstaterna åläggs att rapportera om de åtgärder som vidtagits med avseende på likabehandlingsorganens rekommendationer och om resultaten av dessa åtgärder.

⁽¹²⁾ Se EESK:s yttrande Att förbättra jämlikheten i EU (EUT C 75, 28.2.2023, s. 56).

4.1.8 Enligt förslaget ska kommissionen också fastställa gemensamma indikatorer för att mäta och säkerställa jämförbarheten mellan de uppgifter som samlas in på nationell nivå samt lägga fram en rapport om likabehandlingsorganen i EU vart femte år. EESK skulle vilja se en kortare tidsram för rapporteringen, och föreslår således att kommissionen kortar ner rapporteringsperioden till tre år.

4.1.9 Vikten av övervakning kan inte nog betonas. Det är det enda sättet att se till att likabehandlingsorganen verkligen kan vara effektiva och ge nödvändigt stöd till personer som utsatts för diskriminering. Genom att övervakningsmekanismen anförtros åt kommissionen säkerställs enligt EESK att övervakningen ägnas stor uppmärksamhet.

4.1.10 Vidare anser EESK att kommissionen aktivt bör verka för alla diskrimineringsoffers allmänna tillgång till likabehandlingsorganens resurser och stöd. Detta kan ske genom effektiv tillsyn, lämpliga åtgärder för att främja likabehandlingsorgan som verkar på lokal nivå och dialog med medlemsstaterna. Genom att låta det civila samhällets organisationer och arbetsmarknadens parter delta i dialogen kan man skapa ett betydande mervärde och främja effektiv tillsyn.

4.1.11 EESK fortsätter att efterlysa ökat samarbete med och stöd till civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare som arbetar i frontlinjen, särskilt i marginaliserade och utsatta befolkningsgrupper, i linje med sitt tidigare arbete ⁽¹³⁾.

4.1.12 EESK påminner om att "[s]kärningspunkten mellan ras, etniskt ursprung, social klass, ålder, sexuell läggning, nationalitet, religion, kön, funktionsnedsättning, ställning som flykting eller migrant osv. har en multiplikatoreffekt som ökar [...] diskriminering" ⁽¹⁴⁾, och bedömer att det är viktigt att fortsätta att driva program som främjar kunskapsutbyte och lärande på alla nivåer, bland annat genom att en intersektionell strategi säkerställs i arbetet.

4.1.13 EESK välkomnar att direktiven innehåller bestämmelser om organ med flera mandat, med syftet att säkra nödvändiga resurser och synlighet för jämlikhetsfunktionen. Innebörden av "självständigt utövande av jämlikhetsmandatet" behöver dock definieras och tolkas ytterligare, och det måste säkerställas att det inte krävs en hermetisk åtskillnad mellan de olika mandaten när de kan stärka och komplettera varandra. Att införa en organisatorisk "brandvägg" i likabehandlingsorgan med olika särskilda avdelningar skulle kunna vara kontraproduktivt när det handlar om att stärka likabehandlingsorganen.

4.2 Faktisk tillgång till rättslig prövning för personer som utsatts för diskriminering

4.2.1 Förslagen handlar delvis om att se till att likabehandlingsorganen stärks i hanteringen av diskrimineringsärenden och att likabehandlingsorganens tjänster är kostnadsfria och tillgängliga på lika villkor för alla som utsatts för diskriminering.

4.2.2 EESK menar att det stöd som likabehandlingsorganen tillhandahåller är avgörande för att personer som utsatts för diskriminering inte ska ha som enda möjlighet att på egen hand vända sig till rättsväsendet och söka rättslig prövning, men dessa befogenheter måste komplettera och inte påverka arbetsmarknadsparternas befogenheter i fråga om kollektiv representation och drivande av rättsprocesser. Kommittén uppskattar likaså att det klargörs att tillgänglighet för alla också innebär att tillgänglighetskraven avseende personer med funktionsnedsättning måste beaktas, och betonar att tillgänglighet även kan handla om tillgång till rådgivning, till exempel för personer som bor på en avlägsen plats eller har svårt att få tillgång till onlineresurser. Stöd från likabehandlingsorgan är en förutsättning för att man ska kunna ta itu med de strukturella, intersektionella och systemrelaterade aspekterna av ojämlikhet.

4.2.3 EESK understryker att det är viktigt att likabehandlingsorganen kan både agera när det gäller klagomål från diskrimineringsoffer och ta upp frågor på en mer allmän nivå, på eget initiativ eller efter en dialog med relevanta organisationer i det civila samhället eller arbetsmarknadens parter. Rädsla för konsekvenserna, inbegripet för att förlora sina försörjningsmöjligheter, kan göra det svårt för offren att träda fram. Bristande kunskap om rättigheter och om hur man hävdar dem kan också utgöra ett hinder.

⁽¹³⁾ EUT C 341, 24.8.2021, s. 50.

⁽¹⁴⁾ EUT C 367, 10.10.2018, s. 20.

4.2.4 Det är mycket viktigt att ta hänsyn till de stora skillnaderna mellan medlemsstaterna vad gäller antalet likabehandlingsorgan samt deras struktur och arbetssätt, och att respektera nationella rättsliga ramar och nationell praxis, samtidigt som det säkerställs att befintliga antidiskrimineringsnormer inte urvattnas, inbegripet genom att likabehandlingsorganens nuvarande befogenheter försvagas inom ramen för annan nationell lagstiftning. Det finns också skillnader i hur arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer deltar i processen, vilket måste beaktas⁽¹⁵⁾.

4.2.5 EESK menar att likabehandlingsorganens rätt att delta i rättsliga förfaranden, som redan finns i en rad medlemsstater, är avgörande för att säkerställa ett bättre skydd av likabehandlingsprinciperna, särskilt i situationer där diskrimineringsoffren inte har tillgång till rättslig prövning, på grund av förfarandemässiga eller ekonomiska hinder, och inte kan vända sig till arbetsmarknadens parter. I linje med de befintliga likabehandlingsdirektiven understryker kommittén också att likabehandlingsorganens befogenhet att driva rättsprocesser bör kompletteras och inte påverka arbetsmarknadsparternas och civilsamhällesorganisationernas relevanta befogenheter och talerätt, i enlighet med de kriterier som fastställs i nationell rätt⁽¹⁶⁾. Det är i detta sammanhang mycket viktigt att likabehandlingsorganen samarbetar på nationell nivå med domstolarna, med särskilda förvaltningsdomstolar såsom arbetsdomstolar och med arbetsmarknadens parter.

4.2.6 EESK konstaterar att alla parter med ett berättigat intresse av att väcka talan på offrens vägnar eller till stöd för dem, såsom arbetsmarknadens parter, likabehandlingsorgan och det civila samhällets organisationer, måste ha tillgång till bevis för att kunna bära bevisbördan enligt de befintliga likabehandlingsdirektiven. Utöandet av utredningsbefogenheter i detta sammanhang får inte påverka domstolars och andra offentliga övervakningsorgans, såsom arbetsinspektioners, befogenheter och deras utredningar oberoende.

4.2.7 EESK anser att det i dessa två förslag bör läggas större tonvikt vid ett individinriktat förhållningssätt till personer som utsatts för våld eller diskriminering. Här bör ett adekvat skydd för klagande säkras, så att de inte tigger av rädsla för represalier. Ett proportionellt och tillräckligt skadestånd för det brott som offret utsatts för och påföljder för förövarna bör också säkerställas. Sanktionerna, som kan bestå av skadestånd till den utsatta personen, ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande, i linje med artikel 17 i direktiv 2000/78/EG⁽¹⁷⁾.

4.3 *Ökad medvetenhet*

4.3.1 EESK välkomnar att medvetandehöjande åtgärder är i fokus och framhåller vikten av att medlemsstaterna och likabehandlingsorganen gör mer för att öka medvetenheten, bland annat genom att stödja det organiserade civila samhället för att förebygga diskriminering och skapa jämlikhet. Kommittén föreslår att informationskampanjer om EU-rättigheter och respekt för mångfald, som ska tas fram och finansieras av kommissionen, genomförs av nationella likabehandlingsorgan tillsammans med det civila samhällets organisationer och arbetsmarknadens parter, och anpassas till lokala behov. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de mest utsatta grupperna, och särskilda kampanjer riktade till barn och ungdomar i skolan, från tidig ålder, bör planeras.

4.3.2 EESK anser att arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer bör involveras i utarbetandet, genomförandet och spridningen av dessa informationskampanjer. Genom att de relevanta organisationernas kunskap utnyttjas kommer kampanjerna att nå fler och få större genomslag, och de mest utsatta grupperna kommer att kunna göra sin röst hörd.

4.4 *Insamling av uppgifter*

4.4.1 Likabehandlingsorganen spelar en viktig roll i insamlingen av uppgifter, som sträcker sig längre än insamling av uppgifter om det egna arbetet. I direktiven erkänns detta, och bland annat ges likabehandlingsorganen befogenhet att få tillgång till statistik som samlats in av offentliga och privata enheter, däribland offentliga myndigheter, fackföreningar, företag och organisationer i det civila samhället. Denna statistiska information bör inte innehålla några personuppgifter,

⁽¹⁵⁾ Frågor som rör talerätten för alla parter med ett berättigat intresse av att engagera sig i icke-diskrimineringsförfaranden inom ramen för EU:s likabehandlingsdirektiv, såsom fackföreningar, arbetsgivarorganisationer, likabehandlingsorgan och organisationer i det civila samhället, regleras i EU:s befintliga likabehandlingsdirektiv och närmare bestämt i artikel 9.2 i direktivet om inrättande av en allmän ram för likabehandling (direktiv 2000/78/EG) och artikel 17.2 i direktivet om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (direktiv 2006/54/EG).

⁽¹⁶⁾ I skäl 34 i förslaget till direktiv COM(2022) 688 final och skäl 35 i förslaget till direktiv COM(2022) 689 final anges att de föreslagna bestämmelserna om talerätt inte påverkar arbetsmarknadsparternas och det civila samhällets roll, befogenheter och uppgifter när det gäller att delta i förfaranden för att säkerställa efterlevnaden av skyldigheter enligt antidiskrimineringslagstiftningen.

⁽¹⁷⁾ EGT L 303, 2.12.2000, s. 16.

och ytterligare administrativa bördor eller ekonomiska kostnader för de enheter som står för insamlingen ska begränsas så mycket som möjligt. Likabehandlingsorganen blir också skyldiga att utarbeta årliga verksamhetsrapporter och regelbundna rapporter om situationen i sitt land vad gäller likabehandling och diskriminering. Det handlar om viktiga och långtgående befogenheter som kan komma mycket väl till pass, men som också är resurskrävande. EESK framhåller därför vikten av att likabehandlingsorganen får lämpliga ytterligare resurser för att utöva dessa befogenheter.

4.4.2 För att säkerställa ett fortlöpande fokus på befintlig ojämlikhet och diskriminering efterlyser EESK regelbunden insamling och analys av disaggregerade data för övervakning av diskriminering på grund av kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning.

4.4.3 EESK understryker att det är viktigt med regelbunden forskning om ojämlikhet och diskriminering och att det krävs ett nära samarbete mellan kommissionen, medlemsstaterna, människorättsorgan, det civila samhällets organisationer och arbetsmarknadens parter i arbetsplatsrelaterade frågor när det gäller övervakning och utvärdering samt utvecklingen av den politiska agendan.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Revidering av EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter

(COM(2022) 581 final)

(2023/C 184/14)

Föredragande: **Ozlem YILDIRIM**

Medföredragande: **Cillian LOHAN**

Remiss	Europeiska kommissionen, 25.11.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	9.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	152/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EU:s reviderade handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter innehåller många bra inslag som skulle göra den framgångsrik. De fyra prioriteringarna och deras mål är väl utformade och utgör en förbättring jämfört med den tidigare versionen. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) är dock bekymrad över de resurser som kommer att anslås för att genomföra planen på nationell nivå och huruvida de är tillräckliga eller inte, eftersom otillräckliga resurser kan leda till att planen misslyckas, såsom var fallet med den tidigare planen.

1.2 EESK välkomnar att kommissionen har åtagit sig att tillhandahålla tillräckliga ekonomiska resurser och personalresurser för att hejda den olagliga handeln med vilda djur och växter genom att integrera handel med vilda djur och växter med EU:s fonder som är inriktade på i) säkerhet och organiserad brottslighet, ii) miljön, och iii) internationellt samarbete/partnerskap. Handeln bör i synnerhet prioriteras inom Empact, Fonden för inre säkerhet, Life-programmet, Interregprogrammet samt instrumentet för grannskapspolitik, utvecklingsarbete och internationellt samarbete.

1.3 Det är dock viktigt att man kommer överens om en procentandel från dessa fonder som helt ska avsättas för att hejda olaglig handel med vilda djur och växter i syfte att bidra till ansvarsskyldigheten för handlingsplanen. Medlemsstaterna bör åta sig att tillhandahålla tillräckliga medel för att utbilda specialiserad personal i sina länder i syfte att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter. De anslagna medlen bör rapporteras, övervakas och utvärderas som ett led i genomförandet av handlingsplanen på nationell nivå. Resurserna bör omfatta både utrustning och personal. Dessutom bör personalen åtnjuta arbetsvillkor av hög kvalitet, med fullständiga rättigheter avseende kollektiva förhandlingar och en progressiv karriärstruktur. Detta är avgörande för att locka de bästa människorna och upprätthålla en hög motivation. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågor som rör hälsa, välfärd och personlig säkerhet.

1.4 Kampen mot olaglig handel med vilda djur och växter bör integreras i alla politikområden på EU- och medlemsstatsnivå. Det bör finnas en enhetlig och lägsta utbildningsnivå för alla aktörer som arbetar med att förebygga olaglig handel med vilda djur och växter och en kapacitetsuppbyggnad som anpassas till de färdigheter som krävs på de olika områden där olaglig handel med vilda djur och växter integreras. Specialiserade enheter eller anställda bör utbildas bland åklagare, domare, tulltjänstemän, nationella Cites-myndigheter och polismyndigheter. De bör kunna avslöja, gripa dem som är inblandade i, lagföra och döma naturvårdsbrott.

1.5 Man bör också inrätta enhetliga strukturer i alla medlemsstater, som EESK rekommenderar ska ta formen av samordningskommittéer och specialiserade enheter eller anställda som är utbildade i att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter. Dessa samordningskommittéer skulle omfatta företrädare för enheter specialiserade på att bekämpa olaglig

handel med vilda djur och växter. Samordningskommittéerna skulle vara särskilt användbara när det gäller att samråda och organisera gemensamma utredningar inom medlemsstaterna med andra organ som fokuserar på annan olaglig verksamhet, såsom ekonomisk brottslighet och it-brottslighet. Denna är vanligtvis kopplad till olaglig handel med vilda djur och växter, eftersom organiserade brottslingar kan använda, och faktiskt använder, sina kanaler för andra typer av brott (såsom narkotikahandel och penningtvätt) för att handla med produkter av vilda djur och växter. Särskilda kanaler för kommunikation och samarbete bör inrättas med arbetsmarknadens parter och det civila samhället.

1.6 Att inkludera krav på tillbörlig aktsamhet för företag som bedriver handel i EU – genom ett ambitiöst direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet – skulle kunna ge företagen incitament att över huvud taget handla med hållbart anskaffade vilda djur och växter, avskräcka dem från att ägna sig åt olaglig verksamhet samt hjälpa de brottsbekämpande organen att avslöja brottslingar.

1.7 EESK anser att det är viktigt att samarbeta med de näringsgrenar som ägnar sig åt handel med vilda djur och växter för att minska efterfrågan på produkter av vilda djur och växter i EU och den olagliga importen av sådana produkter. I planen föreskrivs tematiska sessioner i EU:s grupp för efterlevnad när det gäller handel med vilda djur och växter med berörda näringslivsföreträdare för att behandla specifika frågor (t.ex. traditionell läkekonst, exotiska sällskapsdjur, lyxindustrin, jaktturism, timmer, fiske och handel med fiskeriprodukter, transport, fraktföretag och onlinehandel). Samordnade informationskampanjer riktade till allmänheten (som särskilt syftar till att minska efterfrågan) bör dock vara ett centralt inslag i strategin. Det civila samhällets organisationer skulle också kunna bidra till att minska efterfrågan genom att öka medvetenheten och genomföra kampanjer för att minska efterfrågan som riktar sig till befolkningsgrupper som konsumerar olagliga produkter av vilda djur och växter i EU.

1.8 EESK uppmanar kommissionen att involvera nationella och överstatliga brottsbekämpande organ i arbetet med att öka synligheten för förebyggande och lagföring av handel med utrotningshotade arter inom ramen för deras kommunikation om organiserad brottslighet, både i deras permanenta kommunikationsverktyg och genom tillfälliga riktade kampanjer.

1.9 Slutligen är det av avgörande betydelse att kommissionen inrättar en tydlig och ambitiös övervaknings- och utvärderingsmekanism för att följa upp genomförandet av handlingsplanen och mäta dess framsteg och framgångar, med beaktande av EU:s yttre åtgärder för att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter (i linje med prioritering 4).

2. Bakgrund

2.1 Olaglig handel med vilda djur och växter har blivit en av världens mest lukrativa organiserade kriminella verksamheter och har enligt kommissionens uppskattningar ett värde på upp till 20 miljarder euro per år globalt ⁽¹⁾. På global nivå har den olagliga handeln med vilda djur och växter ökat exponentiellt under de senaste åren eftersom den anses vara en verksamhet med låg risk och hög avkastning.

2.2 Trots sin omfattande rättsliga ram för skydd av vilda djur och växter är EU en viktig slutmarknad och transitplattform för vilda djur och växter som är föremål för olaglig handel. EU:s betydelse som marknad för olagliga produkter av vilda djur och växter beskrivs närmare i de årsrapporter om stora beslag som kommissionen har begärt varje år sedan 2011.

2.3 Kommissionen är medveten om att EU är en viktig marknad för produkter av vilda djur och växter och har därför gjort insatser utan motstycke för att öka medvetenheten bland företag, konsumenter och allmänheten om särdragen hos och omfattningen av den olagliga handeln med vilda djur och växter i Europa. Till följd av detta antog kommissionen i februari 2016 EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter ⁽²⁾, som innehåller en övergripande plan för att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter inom EU och för att stärka EU:s roll i den globala kampen mot denna olagliga verksamhet. Trots att den olagliga handeln med vilda djur och växter med framgång gjorts till en prioriterad fråga har handlingsplanen haft liten effekt när det gäller att minska efterfrågan. TRAFFIC ⁽³⁾ har utfärdat en rapport ⁽⁴⁾ med uppgifter om alla beslag som omfattades av konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter (Cites) 2018 som visar att efterfrågan på vilda djur och växter i EU inte förändrats sedan de första uppgifterna samlades in 2011.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/environment/cites/infographics_en.htm

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm

⁽³⁾ <https://www.traffic.org/>

⁽⁴⁾ <https://www.traffic.org/site/assets/files/12745/eu-seizures-report-2020-final-web.pdf>

2.4 Den senaste rapporten från TRAFFIC om beslag under 2020 ⁽⁵⁾ återspeglar covid-19-pandemins inverkan på den olagliga handeln med vilda djur och växter. Mindre handel till följd av covid-19-relaterade störningar av lufttransporter, handelsoperationer och andra förbindelselänkar för transport eller försäljning av varor har sannolikt bidragit till minskningen av rapporterade beslag. En betydande minskning av antalet beslag observerades i EU under 2020, men detta tyder inte nödvändigtvis på förändringar i efterfrågan eller i dynamiken i den olagliga handeln med vilda djur och växter.

2.5 Utöver att vara en importmarknad är EU också en ursprungsregion för vissa utrotningshotade arter, såsom ål (*Anguilla anguilla*). Mellan 2016 och 2017 greps 48 personer och 4 000 kg levande ung ål, till ett värde av ca 4 miljoner euro, beslagtogs. Dessutom är inte alla vilda djur och växter som olagligt anländer till Europa avsedda för de europeiska marknaderna, då EU ofta fungerar som en anhalt. Brottsbekämpande organ beslagtar ofta pangoliner, sjöhästar, elfenben och hajfenor avsedda för Asien från Afrika.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EU måste förbli vaksamt och intensifiera sina ansträngningar för att hejda och vända den olagliga handeln med vilda djur och växter. Denna lukrativa handel utgör inte bara en risk för människors hälsa på grund av risken för överföring av zoonotiska sjukdomar, utan undergräver också direkt EU:s politik för att stödja hållbar utveckling globalt, särskilt de mål för hållbar utveckling som syftar till att skydda den globala biologiska mångfalden och ekosystemen ⁽⁶⁾, samt insatserna för att stärka den goda samhällsstyrningen och motverka ojämlikhet.

3.2 Olaglig handel med vilda djur och växter driver i dag inte bara många arter (inklusive vissa ikoniska arter) till randen av utrotning, utan hindrar också en hållbar ekonomisk utveckling ⁽⁷⁾. I ett nötskal måste EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter genomföras väl för att EU:s internationella miljöavtal, särskilt Cites och konventionen om biologisk mångfald, ska uppfyllas. EESK uppmanar dock kommissionen att gå längre än dessa internationella avtal för att förbättra skyddet av vilda djur och växter i EU och hejda den olagliga handeln med dem. Fördelarna med det skulle vara märkbara inte bara i EU utan även globalt. Olaglig handel med vilda djur och växter är en av de främsta orsakerna till förlust av biologisk mångfald, som utöver att driva många arter till utrotning bidrar till klimatförändringarna genom att främja olaglig avverkning av träd, som är absolut nödvändiga för att lagra koldioxid.

3.3 Lika viktigt är att vi måste stoppa den gränsöverskridande organiserade brottsligheten och dess dödliga konsekvenser. Enligt en rapport från Unep och Interpol har miljöbrotten ökat med 26 % ⁽⁸⁾. Detta inbegriper olaglig handel med vilda djur och växter och utgör ett hot mot freden, säkerheten och rättsstatsprincipen, och sammanfaller ofta med andra allvarliga brott såsom korruption, it-brottslighet och ekonomisk brottslighet. I t.ex. vissa afrikanska regioner hotar olaglig handel med vilda djur och växter den nationella säkerheten. Mord och lönnmord måste också nämnas här, eftersom de människor som ansvarar för att skydda utrotningshotade arter verkligen riskerar sina liv och betalar ett högt pris för sitt engagemang. Stiftelsen Thin Green Line konstaterade att 595 fall av parkvakter som dödades av tjuvskyttar rapporterades mellan 2009 och 2016. Hundratals fler okända parkvakter dödades också i utvecklingsländer, vilket inte rapporterades. Under 2017 rapporterades att över 100 parkvakter dödades, och 2018 är nära samma siffra, med nästan två dödsfall per vecka ⁽⁹⁾.

3.4 EESK välkomnar revideringen av EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter och beslutet att sätta olaglig handel med vilda djur och växter i centrum för kommissionens åtgärder. Kommittén instämmer i kommissionens bedömning av EU:s tidigare handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter, som visar att bristen på specialiserad personal, resurser och utbildning i många medlemsstater och tredjeländer fortfarande är ett stort problem. Det finns också ett stort behov av att förbättra samarbetet i) inom EU:s medlemsstater, ii) mellan EU:s medlemsstater, iii) mellan EU och länder utanför EU, och iv) med intressenter och det civila samhället. Dessutom bör mer göras för att säkerställa digital spårbarhet och digitalt samarbete mellan myndigheterna.

⁽⁵⁾ https://www.traffic.org/site/assets/files/17391/2020_eu_seizures_report_final.pdf

⁽⁶⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/biodiversityandecosystems>

⁽⁷⁾ Utdrag ur en slutsats från kommissionens analys: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0038>.

⁽⁸⁾ UNEP-INTERPOL Report: Value of Environmental Crime up 26%

⁽⁹⁾ <https://globalconservation.org/news/over-one-thousand-park-rangers-die-10-years-protecting-our-parks/>

3.5 EESK välkomnar att kommissionen har kopplat översynen av miljöbrottsdirektivet till EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter. Kommittén befarar dock att miljöbrottsdirektivet inte kommer att kunna tillhandahålla effektiva och avskräckande påföljder för olaglig handel med vilda djur och växter. Den 9 december 2022 antog rådet sin ståndpunkt i ärendet och sänkte avsevärt påföljderna för fysiska personer, samtidigt som man även sänkte ambitionerna att harmonisera påföljderna för juridiska personer. De nivåer som rådet föreslår är för låga för att vara avskräckande och effektiva. De högsta bötesbeloppen bör inte vara lägre än 15 % av den juridiska personens totala globala omsättning, vilket är mycket högre än de 5 % eller 3 % som rådet antog. Vi anser att ett ambitiöst miljöbrottsdirektiv är avgörande för en framgångsrik EU-handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Handlingsplanen bör innehålla en uttrycklig hänvisning till visseblåsare och andra miljö- och människorättsförvarare som relevanta aktörer i fråga om att utveckla och genomföra den på EU-nivå och nationell nivå, eftersom de spelar en nyckelroll när det gäller att avslöja och förebygga överträdelser av miljölagstiftningen. Dessa personer bör också skyddas mot hot eller rättstvister när de anmäler olaglig handel med vilda djur och växter eller bistår utredningar, såsom för närvarande anges i miljöbrottsdirektivet.

4.2 EESK anser att det är viktigt att samarbeta med de näringsgrenar som ägnar sig åt handel med vilda djur och växter för att minska efterfrågan på produkter av vilda djur och växter i EU samt minska den olagliga handeln med vilda djur och växter och se till att all handel med vilda djur och växter är laglig och hållbar. I planen föreskrivs tematiska sessioner i EU:s grupp för efterlevnad när det gäller handel med vilda djur och växter med berörda näringslivsföreträdare för att behandla specifika frågor (t.ex. traditionell läkekonst, exotiska sällskapsdjur, lyxindustrin, jaktturism, timmer, fiske och handel med fiskeriprodukter, transport, fraktföretag och onlinehandel). Den roll som de civila samhällets organisationer kan spela för att stödja insatserna för att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter bör dock erkännas bättre och återspeglas i handlingsplanen och under dess genomförande (t.ex. vad gäller att öka medvetenheten och genomföra kampanjer för beteendeförändringar). Den information som EU riktar till sina medborgare om reglerna för, riskerna med och konsekvenserna av handel med och användning av produkter av vilda djur och växter är inte allmänt spridd, men information om praxis inom och användning av traditionell läkekonst (som omfattar användning av delar och derivat av vilda djur och växter för att skapa botemedel) är spridd över hela EU. Denna praxis medför risker för användarna (eftersom vissa botemedel inte har vetenskapligt bevisade fördelar) och har dödliga konsekvenser för de vilda arter som fångas och blir föremål för handel (genom att deras utrotning påskyndas). Med mer förebyggande åtgärder på detta specifika område skulle EU kunna minska mängden produkter av vilda djur och växter som blir föremål för olaglig handel varje år med upp till 30 %, eftersom detta motsvarar andelen beslagtagna produkter av vilda djur och växter avsedda för medicinsk användning i EU⁽¹⁰⁾. I detta avseende skulle EESK och de brottsbekämpande organen också kunna delta i utvecklingen av offentliga kampanjer för att öka medvetenheten om problemet.

4.3 EESK rekommenderar enhetlighet i alla medlemsstater när tydliga ansvarsområden tilldelas för att genomföra åtgärder på nationell nivå och samordning mellan de berörda aktörerna säkerställs. Om man ger alternativ såsom de som nämns i planen för att säkerställa samordning (t.ex. i) genom inrättandet av samordningskommittéer eller samförståndsavtal, ii) genom antagandet av nationella handlingsplaner, eller iii) genom utseende av nationella kontaktpunkter) kommer detta att leda till osäkerhet, eftersom medlemsstaterna kommer att välja olika alternativ. Att utveckla samordningskommittéer på nationell nivå, med en utsedd kontaktpunkt för var och en av dem, kommer att bidra till genomförandet av handlingsplanen.

4.4 Det är mycket viktigt att dessa samordningskommittéer och specialiserade anställda eller enheter utbildas på ett enhetligt sätt i samtliga 27 medlemsstater. Detta skulle underlätta samarbetet inom och mellan medlemsstaterna eftersom personalen skulle reagera, utreda och lagföra på samma sätt. Att varje samordningskommitté skulle ha en kontaktpunkt skulle också förbättra samarbetet och samordningen mellan medlemsstaterna och med tredjeländer. En kontaktpunkt skulle förbättra samarbetet eftersom den gör att samordningskommittéer och specialiserad personal i medlemsstaterna lättare och snabbare kan kontakta varandra, särskilt när ett akut behov uppstår på grund av gränsöverskridande olaglig handel. Kontaktpunkterna skulle kunna göra samarbetet mellan medlemsstaterna smidigare, utan att vara beroende av internationella organ såsom Europol för mer lokala fall som berör två länder. Dessa grupper kan dock vara utsatta för risker och bli måltavlor för organiserade brottslingar. För att skydda personalens identitet bör detaljerad information om kontaktpunkterna förbehållas brottsbekämpande organ och rättsliga myndigheter.

⁽¹⁰⁾ Rådet enas om förhandlingsmandat för direktivet om miljöbrott – Consilium (europa.eu).

4.5 När det gäller genomförandet av EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter rapporterade EU:s medlemsstater att det på grund av brist på resurser och personal var svårt för dem att verkställa insatser. Därför är det återigen viktigt att se till att medlemsstaterna åtar sig att avsätta tillräckliga resurser för att genomföra EU:s nya handlingsplan på nationell nivå. Resurser är också viktiga för att ge personalen anständiga arbetsvillkor.

4.6 I texten bör det uttryckligen anges att medlemsstaterna åtar sig att tillhandahålla tillräckliga medel för att utbilda specialiserad personal i sina länder i syfte att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter. De anslagna medlen bör rapporteras, övervakas och utvärderas som ett led i genomförandet av handlingsplanen på nationell nivå. Resurserna bör omfatta inte bara personal utan även utrustning. Dessutom bör personalen åtnjuta arbetsvillkor av hög kvalitet, med fullständiga rättigheter avseende kollektiva förhandlingar och en progressiv karriärstruktur. Detta är avgörande för att locka de bästa människorna och upprätthålla en hög motivation. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågor som rör hälsa, välfärd och personlig säkerhet. Det bör finnas en enhetlig utbildning för alla aktörer som arbetar med att förebygga olaglig handel med vilda djur och växter, och enhetliga strukturer bör inrättas i alla medlemsstater, som EESK rekommenderar ska ta formen av samordningskommittéer och specialiserade enheter eller anställda som är utbildade i att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter.

4.7 I handlingsplanen betonas den roll som spelas av olika internationella organ och initiativ, såsom Empact, som är ett flaggskeppsinstrument för sektors- och myndighetsövergripande operativt samarbete för att bekämpa organiserad brottslighet på EU-nivå. Empact skulle kunna bli ett viktigt instrument för att genomföra EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter. Man skulle till exempel kunna anordna utbildning för samordningskommittéerna och den specialiserade personalen i alla medlemsstater på ett enhetligt sätt.

4.8 Förebyggande av olaglig jakt, särskilt för troféer, bör omfattas av EU:s handlingsplan mot olaglig handel med vilda djur och växter. I t.ex. Karpaterna jagas björnar olagligt, och tjuvskyttarna åläggs låga påföljder som inte är tillräckligt avskräckande.

4.9 EESK ställer sig bakom förslaget om att Empact ska samordna regelbundna gemensamma operationer som involverar gränsöverskridande samarbete med EU:s medlemsstater, kommissionen (Olaf) och berörda EU-byråer såsom Eurojust, Frontex, Europol och Europeiska fiskerikontrollbyrån. För att säkerställa ett effektivt samarbete är det återigen nödvändigt med en korrekt resursfördelning på nationell nivå.

4.10 När det gäller handelspolitik och handelsinstrument till stöd för åtgärder mot olaglig handel med vilda djur och växter välkomnar EESK förslaget om att införa ambitiösa åtaganden om att bekämpa olaglig handel med vilda djur och växter i framtida frihandelsavtal. Detta kommer dock inte att vara tillräckligt för att hejda den olagliga handeln med vilda djur och växter. EU:s insatser för att öka möjligheterna till internationell handel och internationella investeringar kommer att vara meningslösa och kontraproduktiva om inte EU omedelbart åtgärdar bristerna i brottsbekämpningen. Digitala produktpass skulle också kunna tjäna samma syfte. De skulle kunna öka spårbarheten och transparensen i fråga om riskerna i de globala leveranskedjorna och bidra till gemensamma internationella kontrollmekanismer och brottsbekämpningsinsatser samt säkerställa att medborgare och konsumenter har samma nivå av information om de produkter de köper, oavsett ursprung.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en unionsram för certifiering av koldioxidupptag

(COM(2022) 672 final – 2022/0394 (COD))

(2023/C 184/15)

Föredragande: **Stoyan TCHOUKANOV**

Remiss	Europaparlamentet, 1.2.2023 Europeiska rådet, 6.2.2023
Rättslig grund	Artikel 192.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	9.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	159/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar kommissionens förslag till en EU-certifieringsram för koldioxidupptag, där man erkänner behovet av att öka upptaget av koldioxid och främja regenerativa metoder, samtidigt som man inte förlorar det primära fokuset på att minska växthusgasutsläppen, som är av avgörande betydelse för att begränsa den globala uppvärmningen. EESK noterar dock att alltför många viktiga punkter lämnas utan åtgärd i förslaget för att i stället behandlas genom delegerade akter.

1.2 Kommittén konstaterar att det för närvarande finns olika system för validering och belöning av koldioxidupptag runtom i unionen och att en gemensam certifieringsram skulle kunna ge klarhet och tillförlitlighet genom att fastställa övergripande EU-regler för hur klimatfördelarna av koldioxidupptag mäts, valideras och verifieras. Ramens frivilliga karaktär innebär en stimulans effekt som kan ge nya intäktskanaler för dem som är intresserade av att bedriva koldioxidupptagsverksamhet. Vi efterlyser större klarhet om den förväntade tidsplanen för fullständigt genomförande, med tanke på den uppsättningsorgan och certifieringsenheter som kommer att behöva inrättas.

1.3 EESK noterar att det kan finnas legitima frågor om användningen av koldioxidupptag i EU:s klimatpolitik, från risken för minskade eller försenade utsläppsminskningar till följd av löften om framtida koldioxidupptag, till hotet om bedrägliga påståenden och grön målning baserat på köp av koldioxidkrediter. För att förhindra grön målning efterlyser kommittén att den förväntade lagringstiden för koldioxid och riskerna för reversering tydligt återspeglas i användningen av de olika certifikaten för koldioxidupptag (som omfattar "permanent lagring", "kolinlagrande jordbruk" och "koldioxidlagring i produkter med lång hållbarhet").

1.4 EESK välkomnar kommissionens mål att ge allmänheten, leverantörer av teknik för koldioxidupptag och köpare insyn och klarhet om värdet av certifierad koldioxidupptagsverksamhet. Kommittén efterlyser dock ytterligare skyddsåtgärder när det gäller certifikatens värde och användning. Vi uppmanar kommissionen att tillhandahålla vägledning om lämpliga påståenden som kan göras på grundval av olika fall av certifierat koldioxidupptag och uppmanar till att åtskillnaden mellan certifikat som härrör från permanent lagring av koldioxid, kolinlagrande jordbruk och koldioxidlagring i produkter bibehålls.

1.5 EESK anser att man tydligt bör beskriva ansvarsaspekterna och upprätthålla öppenheten i de framtida metoder som utarbetas inom ramen. Risken för reversering måste kontinuerligt övervakas och minskas. Ansvar och överföring av ansvar för avlägsnad och lagrad koldioxid måste fastställas tydligt över hela spektrumet av koldioxidupptagsverksamheter.

1.6 Kommittén uppmanar kommissionen att se till att metoderna bygger på vetenskapliga rön och vägleds av forskarsamhället. Certifieringssystemet är alldeles för komplicerat och betungande för att främja en omfattande användning av dessa metoder. Förfarandena förefaller mycket tidskrävande och tekniska och kan minska aktörernas motivation att bedriva sin verksamhet, eftersom de ofta är småskaliga företag med snäva marginaler, även i det bästa scenariot.

1.7 Det krävs en rad olika mätningar av koldioxidupptag för att genomföra övervakning, rapportering och verifiering, inbegripet användning av fjärranalys och satellitbilder. När det gäller de mätningar som krävs betonar vi att det är viktigt att hålla kostnaderna för övervakning, rapportering och verifiering av koldioxidupptag så låga som möjligt för att säkerställa bred tillgänglighet för certifieringsramen.

1.8 Vi betonar att de potentiella riskerna och sidoeffekterna för stora aktörer (jordbrukare, skogsindustri, byggindustri och träindustri), inbegripet av miljömässig och socioekonomisk karaktär, i samband med förslaget måste utvärderas och hanteras omsorgsfullt innan certifieringsramen integreras i annan politik, såsom den gemensamma jordbrukspolitiken.

1.9 EESK anser att den befintliga gemensamma jordbrukspolitiken inte bör användas för att finansiera kolinlagrande jordbruk eller koldioxidupptag⁽¹⁾. Även om den gemensamma jordbrukspolitiken må ha en liten roll när det gäller koldioxidupptag är detta instrument utformat för produktion av livsmedel, foder och biomassa, vilket är jordbruks- och skogsbrukssektorns främsta mål. I detta specifika sammanhang är koldioxidupptag en biprodukt, vilket innebär att ytterligare finansieringskällor bör göras tillgängliga.

1.10 EESK anser att den höga graden av tvetydighet från kommissionens sida kring finansieringen kommer att utgöra ett starkt hinder för potentiella deltagare. Vi betonar därför att det behövs en viss grad av säkerhet i fråga om finansieringen. Med tanke på möjligheterna till koldioxidupptag i framtiden rekommenderar EESK att man utarbetar en färdplan för ett gemensamt finansiellt instrument för dessa åtgärder.

2. Allmänna kommentarer

Behovet av att öka koldioxidupptaget för att uppnå nettonollmålen

2.1 I enlighet med Parisavtalet har Europeiska unionen åtagit sig att uppnå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2050 och därefter negativa nettoutsläpp. Enligt den senaste rapporten från den mellanstatliga panelen för klimatförändringar (IPCC) räcker det inte att enbart fokusera på utsläppsminskningar för att uppnå detta mål: "utbyggnaden av koldioxidupptag för att motverka kvarstående utsläpp som är svåra att minska är oundviklig om nettonollutsläpp av koldioxid eller växthusgaser ska kunna uppnås"⁽²⁾.

2.2 Även om koldioxidupptag inte ersätter de nödvändiga drastiska minskningarna av växthusgasutsläppen kommer de att behöva komplettera insatserna för att minska utsläppen om nettonollutsläpp och negativa nettoutsläpp ska kunna uppnås. Följaktligen kommer upptaget av koldioxid att behöva ökas avsevärt globalt om man ska kunna kontrollera koncentrationerna av växthusgaser i atmosfären och begränsa den globala uppvärmningen. EU kommer enligt egna beräkningar att behöva minska sina utsläpp med 85–95 % jämfört med 1990 för att uppnå sina klimatmål, och koldioxidupptag behövs för att överbrygga klyftan. Flera hundra miljoner ton (Mt) koldioxid måste därför avlägsnas från atmosfären varje år.

2.3 I detta syfte har EU hittills tagit flera initiativ:

- Klimatlagen, där EU:s mål att uppnå klimatneutralitet senast 2050 fastställs.
- Förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF), vars senaste förslag till ändring föreskriver ett mål om nettoupptag av koldioxid på 310 miljoner ton koldioxidekvivalenter senast 2030 och kolinlagring i mark, skog och träprodukter.
- Meddelandet om hållbara kretslopp för kol, som beskriver färdplanen för kolinlagrande jordbruk som bidrag till det föreslagna målet för markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk för 2030, och industriella lösningar som avlägsnar minst 5 miljoner ton till 2030. I meddelandet aviserades också planer på att utarbeta ett förslag till regelverk för certifiering för koldioxidupptag.

⁽¹⁾ EUT C 323, 26.8.2022, s. 95.

⁽²⁾ IPCC WGIII SPM, 2022.

Styrning av projekt för koldioxidupptag

2.4 Med sitt förslag om inrättande av en frivillig unionsram för certifiering av koldioxidupptag strävar kommissionen efter att öka omfattningen av högkvalitativt och hållbart koldioxidupptag genom att stimulera finansiering, bekämpa grön målning och bygga upp förtroende samt harmonisera marknadsvillkoren.

2.5 Kommissionen fastställer tre huvudkategorier av metoder för koldioxidupptag:

- Permanent lagring. Det omfattar metoder såsom infångning, avskiljning och lagring av koldioxid från förnybara källor (BECCS) och infångning och lagring av koldioxid från atmosfären (DACCS). Minst 5 miljoner ton koldioxid bör avlägsnas med hjälp av metoder i denna kategori fram till 2030, och 200 Mt koldioxid fram till 2050.
- Kolinlagrande jordbruk omfattar metoder som beskogning och återbeskogning, förbättrad skogsförvaltning, trädjordbruk, kolinlagring i mark och återställande av torvmark. Tillsammans med produkter för koldioxidlagring bidrar kolinlagrande jordbruk till uppnåendet av det föreslagna LULUCF-målet om upptag på 310 miljoner ton koldioxid per år fram till 2030 och till en "klimatpositiv" ekonomi 2050.
- Produkter för koldioxidlagring omfattar metoder såsom användning av träbaserade material inom byggsektorn samt långvarig avskiljning och användning av koldioxid (CCU), och tillsammans med kolinlagrande jordbruk kommer de att bidra till att de ovannämnda föreslagna LULUCF-målen och målen om klimatpositivitet uppnås.

2.6 För att säkerställa att endast koldioxidupptag av hög kvalitet certifieras i enlighet med förordningen har kommissionen fastställt vissa grundkriterier:

- Koldioxidupptagsverksamheten måste mätas korrekt och ge otvetydiga fördelar för klimatet (kvantifiering).
- Koldioxidupptagsverksamheten måste gå längre än marknadspraxis och vad som krävs enligt lag (additionalitet).
- På certifikaten måste det tydligt redovisas hur länge koldioxid lagras och det måste skiljas på permanent och tillfällig lagring (långsiktig lagring).
- Slutligen bör koldioxidupptagsverksamheten gynna andra miljömål, såsom biologisk mångfald, eller åtminstone inte skada miljön (hållbarhet).

2.7 För att tydligare definiera de regler som gäller för varje metod för koldioxidupptag och för att omsätta kvalitetskriterierna i praktiken kommer kommissionen att utarbeta skraddarsydd certifieringsmetoder med stöd av en expertgrupp och fastställa dem i delegerade akter. EU kommer först att utveckla metoder och erkänna certifieringssystem. I ett andra steg kan aktörer ansluta sig till certifieringssystem som erkänts av EU, medan tredje parter kommer att kontrollera verksamhet som kan komma i fråga för certifiering. Certifierade koldioxidupptag kommer att registreras i driftskompatibla register.

2.8 Det finns flera synergier mellan befintliga och kommande initiativ på området med relevans för koldioxidupptag. Koldioxidupptag enligt den föreslagna förordningen skulle kunna

- få offentligt stöd via statligt stöd, den gemensamma jordbrukspolitiken eller innovationsfonden,
- inkluderas i företagets rapportering, som ska definieras närmare i initiativet för att styrka miljöpåståenden eller i direktivet om företagets hållbarhetsrapportering,
- utnyttja synergier med andra märkningar och certifieringar, såsom certifiering av ekologiskt jordbruk och hållbar biomassa,
- ingå i leveranskedjekontrakt, varigenom man inrättar industriella värdekedjor och skapar synergier med hållbara livsmedelssystem,
- bidra till de frivilliga koldioxidmarknadernas integritet.

3. Särskilda kommentarer

Robust certifiering som en välbehövlig grundstomme för att snabbt öka kapaciteten för koldioxidupptag i Europa

3.1 Genom att fastställa övergripande EU-regler för att styra hur koldioxidupptagets klimatfördelar mäts, valideras och verifieras kan man ge ett avgörande stöd för utvecklingen av en stark kapacitet för koldioxidupptag i Europa. Detta inbegriper en rad olika innovativa metoder för jordbrukare, skogsbrukare, industrier och andra för att fånga in och lagra icke-fossil koldioxid.

3.2 Certifiering är ett nödvändigt och betydelsefullt steg mot att införliva koldioxidupptag i EU:s klimatpolitik. Detta inbegriper exempelvis att skapa incitament för markförvaltare att lagra koldioxid i marken (t.ex. via den gemensamma jordbrukspolitiken), belöna upphandlingar av byggnadsmaterial som lagrar icke-fossilt kol (t.ex. genom byggnormer) eller rapportera om klimatmål (t.ex. via direktivet om företagens hållbarhetsrapportering).

3.3 EESK stöder därför i princip fullt ut certifieringsramen för koldioxidupptag som ett steg mot en robust certifiering.

Behovet av att spåra avlägsnad koldioxid för att säkerställa sidovinster för klimatet, ekonomin och samhället

3.4 Även om det är absolut nödvändigt att bygga ut koldioxidupptag i stor skala är det också lika viktigt att ha kontroll över dessa insatser. EESK noterar att det kan finnas legitima frågor om användningen av koldioxidupptag i EU:s klimatpolitik, från risken för att begränsningsåtgärderna minskar till hotet om bedrägliga miljöpåståenden och grönmålning baserat på köp av koldioxidkrediter.

3.5 Kommittén anser därför att EU behöver en ändamålsenlig och robust certifieringsram för att säkerställa att endast högkvalitativa och tillförlitliga koldioxidupptag certifieras. Detta kommer att göra det möjligt för EU att erkänna och belöna koldioxidupptag utan att hindra utfasningen av fossila bränslen.

3.6 Att fastställa en minimikvalitet för allt certifierat koldioxidupptag är avgörande för att skapa förtroende hos de viktigaste aktörerna om att EU-certifierat koldioxidupptag ger en verklig klimatfördel. Längre fram måste också en tillräckligt stark signal ges om att certifierat koldioxidupptag på ett säkert sätt kan integreras i EU:s bredare klimatrelaterade politik.

3.7 I detta sammanhang måste koldioxidupptagsverksamheten visa additionalitet – att upptaget inte skulle ha skett utan ingripandet. Detta är ett strikt krav om intygen används för ersättningsanspråk, men det kan eventuellt mjukas upp om inga anspråk görs (t.ex. när det gäller direkt statligt stöd till jordbrukare för att uppmuntra en omställning till regenerativa metoder). Därför bör koldioxidupptagsverksamhet generera sidovinster i fråga om hållbarhet, snarare än bara ha en "neutral" effekt, vilket kommissionen för närvarande planerar.

3.8 EESK betonar också att risken för reversering (utsläpp av lagrad koldioxid) kontinuerligt måste övervakas och minskas. Ansvaret och överföringen av ansvaret för avlägsnad och lagrad koldioxid måste fastställas tydligt och vara specifik för varje typ av koldioxidupptag.

Behålla åtskillnaden mellan permanent lagring av koldioxid, kolinlagrande jordbruk och koldioxidlagring i produkter

3.9 Metoderna för koldioxidupptag varierar avsevärt i fråga om hur koldioxid utvinns ur atmosfären, var koldioxiden lagras och hur länge.

3.10 I allmänhet är koldioxid som lagras i landbaserade reservoarer och levande biomassa (metoder för upptag i korta cykler) mer sårbar och har kortare lagringstid än koldioxid som lagras i geologiska reservoarer (metoder för upptag i långa cykler).

3.11 Därför bör de olika metoderna för upptag och lagring av koldioxid räknas, hanteras och certifieras på olika sätt, beroende på typen av koldioxidlagring. EU skiljer redan LULUCF-pelaren från utsläppen från industrisektorn. I meddelandet om hållbara kretslopp för kol införs en åtskillnad mellan koldioxid med "fossilt", "biogent" kol respektive "atmosfäriskt" ursprung, som föreslås märkas, spåras och redovisas separat inom EU senast 2028.

3.12 Dessutom bör det betonas att de tre familjerna av koldioxidupptagsmetoder (permanent lagring av koldioxid, kolinlagrande jordbruk och koldioxidlagring i produkter) spelar olika roller på vår väg mot nettonollutsläpp, har olika klimatresultat, kostnader, utbyggnadsutmaningar och mognadsnivåer samt uppfattas på olika sätt av allmänheten. Därför bör de också stimuleras och styras på olika sätt, för att möjliggöra skräddarsydda strategier och ekonomiskt stöd som tillgodoser behoven för varje koldioxidupptagsmetod.

3.13 Mot bakgrund av ovanstående ställer sig EESK bakom kommissionens mål att ge allmänheten, leverantörer av teknik för koldioxidupptag och köpare insyn och klarhet om värdet av certifierad koldioxidupptagsverksamhet.

3.14 Kommittén uppmanar dock kommissionen att gå längre och även införa riktlinjer som anger de lämpliga påståenden som kan göras på grundval av olika fall av certifierat koldioxidupptag (dvs. permanent lagring, kolinlagrande jordbruk och koldioxidlagring i produkter). Detta kommer att vara avgörande för att främja hela spektrumet av möjliga fall av certifiering av koldioxidupptag, samtidigt som man säkerställer integriteten hos de påstådda klimatfördelarna och förhindrar grönmålning.

Säkerställande av öppenhet och vetenskapliga bidrag vid utvecklingen av metoder

3.15 Eftersom kommissionen kommer att inleda en separat process, med stöd av en expertgrupp, för att utarbeta metoder för koldioxidupptagsverksamheter och fastställa ytterligare detaljer om certifikat i delegerade akter, anser EESK att det civila samhället bör involveras och rådfrågas.

3.16 Kommittén uppmanar kommissionen att se till att de metoder som kommer att utarbetas bygger på vetenskapliga rön och vägleds av forskarsamhället.

3.17 Det krävs en rad olika mätningar av koldioxidupptag för att genomföra övervakning, rapportering och verifiering, inbegripet användning av fjärranalys och satellitbilder. När det gäller de mätningar som krävs betonar vi att det är viktigt att hålla kostnaderna för övervakning, rapportering och verifiering av koldioxidupptag så låga som möjligt för att säkerställa bred tillgänglighet för certifieringsramen.

3.18 EU bör överväga att tillhandahålla särskild finansiering för forskning, metodutveckling och pilotutbyggnad. För små aktörer kommer stöd till kapacitetsuppbyggnad och för att täcka administrativa kostnader att vara avgörande för att demokratisera tillgången till certifieringsramen.

3.19 EESK betonar slutligen att de potentiella riskerna och sidoeffekterna i samband med förslaget för stora aktörer (jordbrukare, skogsindustri, byggindustri och träindustri), inbegripet av miljömässig och socioekonomisk karaktär, måste utvärderas och hanteras omsorgsfullt innan certifieringsramen integreras i annan politik, såsom den gemensamma jordbrukspolitiken.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Rapport från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Tillståndet i energiunionen 2022 (i enlighet med förordning (EU) 2018/1999 om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder)

(COM(2022) 547 final)

(2023/C 184/16)

Föredragande: **Marcin NOWACKI, Angelo PAGLIARA, Lutz RIBBE**

Remiss	Europeiska kommissionen, 25.11.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för transporter, energi, infrastruktur och informations-samhället
Antagande av sektionen	7.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	208/4/7

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 I sin rapport om tillståndet i energiunionen 2022 presenterar kommissionen en tämligen optimistisk bild av de åtgärder som vidtagits och de mål som fastställts under föregående månader.

1.2 Av en läsning av rapporten framgår att många mål som före kriget mot Ukraina ansågs vara för långtgående nu framställs som realistiska svar på energikrisen. Frågan är vad som hindrade EU i sin helhet från att agera mer resolut vad gäller klimatskydd, försörjningstrygghet, energiberoende och resiliens i EU:s energisystem före den 24 februari 2022.

1.3 Det må vara lärorikt att läsa den fakta och statistik som presenteras i meddelandet, men energiunionen handlar om så mycket mer än matematiskt eller statistiskt definierbara mål för utbyggnad av förnybar energi, energibesparingar eller utsläppsminskningar. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) påpekar att energiunionen först och främst är ett politiskt projekt, med följande klart definierade politiska mål, som betecknas som visioner ⁽¹⁾:

1. En energiunion som bygger på solidaritet och förtroende mellan medlemsstater som talar med en röst i globala frågor.
2. Ett integrerat energisystem där energin flödar fritt över gränserna, baserat på konkurrens, effektiv reglering och optimal resursanvändning.
3. En hållbar, koldioxidsnål och klimatvänlig ekonomi som är utformad för att hålla.
4. Starka, innovativa och konkurrenskraftiga europeiska företag som utvecklar produkter och teknik som behövs för energieffektivitet och låga koldioxidutsläpp med målet att sänka kostnaderna och aktivt delta på marknaden, på vilken utsatta kunder skyddas.
5. Se till att den europeiska arbetskraften har den kompetens som krävs för att bygga upp och förvalta Europas energiekonomi.
6. Skapande av förtroende bland investerare genom prissignaler som återspeglar långsiktiga behov och politiska mål, vilket bland annat förutsätter en utfasning av subventioner för fossila bränslen.

⁽¹⁾ Se COM(2015) 80 final, "En ramstrategi för en motståndskraftig energiunion med en framåtblickande klimatpolitik".

7. Att medborgarna måste vara centrala i energiunionen, ta egenansvar för omställningen av energisystemet, dra nytta av ny teknik för att få billigare energiräkningar och aktivt delta på marknaden, på vilken sårbara konsumenter skyddas.

Rapporten innehåller en beskrivning av de åtgärder som hittills har vidtagits eller som planeras för att genomföra dessa visioner. EESK beklagar dock att redogörelsen i rapporten inte avser visionerna utan snarare de fem ömsesidigt förstärkande och nära sammanhängande dimensioner som syftar till att öka energitryggheten, hållbarheten och konkurrenskraften. Denna dubbla uppsättning mål eller visioner, å ena sidan, och dimensioner, å andra sidan, gör det ytterst svårt att följa genomförandet av visionerna, även eftersom t.ex. frågor som rör medborgarnas plats i centrum för energiunionen eller behovet av kompetenshöjning och omskolning av arbetskraften ingår i flera av dimensionerna. EESK beklagar att detta gör det mycket svårt att följa de framsteg som gjorts i genomförandet av målen i strategin för energiunionen.

1.4 I meddelandet nämns med rätta planen REPowerEU, som EESK har ställt sig bakom. Planen har gett nya impulser åt och förstärkt den gröna given och 55 %-paketets instrument genom sitt fokus på diversifiering, besparingar, försörjningsstrygghet och påskyndad utveckling av förnybara energikällor. Den nuvarande klimat- och energikrisen och bristen på säkerhet, stabilitet och förutsägbarhet i försörjningen och priserna innebär emellertid en enorm belastning för EU. Krisen vore mindre allvarlig om mer riktade åtgärder hade vidtagits tidigare och om t.ex. EU:s egna mål (bl.a. målen för den europeiska energiunionen) hade tagits på större allvar.

1.5 Enligt rapporten om tillståndet i energiunionen 2022 måste uppskattningsvis 300 miljarder euro i allmänna medel investeras på olika åtgärdsområden för att uppnå ett totalt oberoende av ryska fossila bränslen från och med nu fram till 2030, vilket kommer att ha en betydande inverkan på EU:s totala budget. Dessutom kommer det att krävas ytterligare privata investeringar, bland annat investeringar från europeiska medborgare. EESK anser att pengarna måste användas på så vis att de bidrar till att uppnå energiunionens ovannämnda mål. Dessa utgifter bör inte heller leda till att man drar ner på resurserna till den rättvisa omställningen, till forskning och innovation eller till företag och konsumenterna som påverkas av stigande energipriser.

1.6 Denna energiprisstegring utan motstycke, utlöst av Rysslands invasion av Ukraina, medför enorma sociala och ekonomiska konsekvenser och påverkar även själva industri- och produktionsstrukturen i länderna. EESK understryker att det har saknats en tydlig europeisk samordning under energikrisen och vill som en del av svaret på detta se ett instrument skapas, på grundval av Sure-modellen, i syfte att stödja arbetstagare och företag som har det svårt.

1.7 Den senaste tidens händelser har ökat den potentiella risken för cyberattacker och sabotage mot kritisk infrastruktur, såsom energinätet och kraftverk. EESK rekommenderar därför att en heltäckande strategi tas fram och antas i syfte att skydda EU mot dessa hot.

1.8 EU-ländernas främsta strategiska målsättning på medellång sikt måste förbli energioberoende – i synnerhet mot bakgrund av händelseutvecklingen kring kriget i Ukraina och med möjliga internationella förvecklingar i åtanke. Vi tolkar "strategiskt energioberoende" som ett politiskt koncept till grund för utformandet av EU:s framtida energimarknad, där EU fattar självständiga beslut som garanterar oberoende av energi från otillförlitliga leverantörer. EESK beklagar att detta inte behandlas grundligt i rapporten, utan förblir höljt i dunkel – fokus sätts enbart på oberoendet av importerad rysk energi.

1.9 För att EU:s mål om strategiskt oberoende ska uppnås uppmanar EESK rådet och kommissionen att utveckla lämpliga instrument genom att bland annat inrätta en fond för europeisk suveränitet, för att främja investeringar i ren inhemsk energiteknik och energiinfrastruktur. Samtidigt är det mycket viktigt att uppmantra medlemsstaterna att använda medlen optimalt och effektivt vid utvecklingen av ren energi. En sådan strategi måste också ge vägledning om hur företag, samhällsinstitutioner, medborgare och energigemenskaper kan motiveras till att investera mer. De instrument och resurser som står till buds i nuläget förefaller otillräckliga i förhållande till de stora utmaningar som måste bemötas. EESK ber kommissionen att vara särskilt vaksam på hur nya resurser och försörjningskällor påverkar miljön, samt på nya beroendeförhållanden gentemot tredjeländer.

1.10 EESK föreslår att man på vägen mot energioberoende följer en nedifrån-och-upp-strategi eftersom en sådan gör det lättare att uppnå målen i punkt 1.3.

1.11 Den gröna given har ännu inte försetts med de socialpolitiska åtgärder som gör att omställningen blir rättvis. Med tanke på att sysselsättnings- och industrisystemen i stor mån kommer att påverkas av omställningsrelaterade processer beklagar EESK att man i rapporten inte tar tillräcklig hänsyn till vikten av heltäckande politiska åtgärder för sysselsättning, kompetens och sociala frågor. Investeringar i utbildning, omskolning och fortbildning måste anses vara ett socioekonomiskt ansvar.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Det bästa svaret på försörjningskrisen på grund av Rysslands angrepp mot Ukraina, och det svar som ligger mest i linje med energiunionens strategiska mål, skulle bestå i ett energisystem som till 100 % är baserat på inhemsk ren energi. Vi är medvetna om att det inte råder samsyn kring om det går att nå detta mål. Men enligt det förväntade scenariot skulle ett sådant energisystem ha som viktig fördel att det medför ett totalt oberoende och en stark resiliens. När väl kapitalutgifter för investeringar i anläggningar för förnybar energi, smart teknik, rena transporter och energieffektivitet har återfinansierats skulle det ge den mest ekonomiskt överkomliga energin till slutkonsument samtidigt som lokala och regionala ekonomier stärks och mer sysselsättning skapas, jämfört med det gamla systemet. Alla dessa fördelar beskrivs tydligt i respektive skäl i paketet om ren energi. Även om förnybar energi teoretiskt sett har potential att säkerställa energioberoende i ett operativt hänseende måste man fortfarande se till att lokal produktion, inklusive material till anläggningar för förnybar energi, är förenligt med hela ekosystemet. Av rapporten om tillståndet i energiunionen framgår dock att det europeiska energisystemet fortfarande är långt ifrån att uppnå detta mål.

2.2 Denna situation kräver således en differentiering: om det inte går att uppnå ett totalt oberoende måste EU uppnå ett strategiskt oberoende. Ett strategiskt oberoende skulle omfatta att fastställa i vilken mån energiimporter förblir oundvikliga i framtiden och vad detta innebär för sårbarheten/ resiliensen i Europas energisystem. I rapporten om tillståndet i energiunionen ges inget svar på detta och inget annat strategiskt dokument från kommissionen ger heller någon antydning.

2.3 För att besvara frågeställningen i punkt 2.2 måste man beräkna hur förnybara energikällor, inklusive ellagring, efterfrågestyrning och andra flexibilitetsalternativ, bidrar till att täcka efterfrågan inom sektorerna elektricitet, uppvärmning och transport (kapacitetsutrymme). Kapacitetsutrymmet är den andel av ett kraftverks installerade kapacitet som man kan räkna med vid en viss tidpunkt. Eftersom energi från förnybara energikällor distribueras är det fullt logiskt att inleda denna bedömning på platsen där den genereras. Enligt denna strategi skulle det första kapacitetsutrymmet behöva bedömas på lokal nivå (t.ex. på distriktsnivå) och omfatta den andel som prosumenter, gemenskaper för förnybar energi och andra producenter av el kan bidra med. Det är på lokal nivå som en av energiunionens målsättningar eller visioner måste genomföras, nämligen den om att medborgarna bör vara centrala i energisystemet. Den regionala nivån är nästa nivå och där kan i möjligaste mån underskott (kapacitetsutrymme på under 100 %) samt överskott (kapacitetsutrymme på över 100 %) jämnas ut. Sedan följer den mellanregionala och nationella nivån samt EU-nivån. Eftersom förnybara energikällor innebär betydande systemkostnader avseende energiinfrastruktur är huvudsyftet att förbruka energi från lokala förnybara energikällor – i annat fall måste kostnaden bäras av energiproducenten.

2.4 Denna nedifrån-och-upp-strategi, som beskrivs i punkt 2.3, är bäst lämpad för förnybara energikällor och flexibilitetsalternativ när det gäller producenter av alla storlekar, inklusive såväl stora energikraftverk som små producenter, bl.a. så kallade prosumenter.

2.5 Vad energiunionen anbelangar har strategin i punkt 2.3 tre grundläggande fördelar.

2.5.1 För det första måste såväl nuvarande som framtida behov av energiimporter till EU föregripas så att investeringar kan planeras. Bara på så vis kan misslyckade investeringar och i synnerhet inlåsnings effekter undvikas. I väldigt konkreta ordalag är det omöjligt att pricka in den verkliga efterfrågan på flytande naturgas 2025, 2030 och 2035 utan den analys som beskrivs. Beslut om uppköp, i synnerhet baserade på långfristiga avtal, riskerar att slå fel om kapacitetsutrymmet inte bedöms på lokal, regional, mellanregional och europeisk nivå. Detta är särskilt viktigt eftersom långfristiga avtal behövs för att säkra flytande naturgas redan nu. Energiunionens framgång hänger på denna analys, som i själva verket är obefintlig.

2.5.2 Den andra fördelen med att på lokal, regional, mellanregional och europeisk nivå analysera förnybara energikällors kapacitetsutrymme, inklusive flexibilitetsalternativ, är att det skulle bidra till att åstadkomma ett framåtblickande planeringssystem för energiinfrastruktur. Detta skulle omfatta elnätet, nätet för koldioxidsnål gas och fjärrvärmesystemen. I detta sammanhang är det ytterst viktigt att betona att gasinfrastrukturen i EU måste anpassas till vätgas. Det finns emellertid inga tillförlitliga kriterier för vätgasberedskap i nuläget. EESK uppmanar kommissionen att börja utveckla sådana standarder i syfte att lägga fram ett förslag så snart som möjligt.

2.5.3 Den tredje fördelen hör tätt ihop med det som nämns i punkt 1.10 – ett nytt synsätt krävs på systemets stabilitet. Det framtida systemet för överföring och distribution i Europa och inom EU-medlemsstaterna måste vara en matris för standardiserade förbindelser som är sammanlänkade och omfattar både centralt förvaltade högspänningsledningar och

energikooperativ baserade på kommersiella ledningar med medel- och lågspänningsnivå. På lokal nivå är det viktigt att påskynda introduktion och förenklad utveckling av energidistribution på grundval av rättsliga och organisatoriska mekanismer som möjliggör användning av så kallade direktledningar, kablar för gemensam användning och samarbete mellan producenter av förnybar energi om gemensamt definierade principer för energiköpsavtal.

2.6 I nuläget är inte systemansvariga för nät för elöverföring på nationell nivå tillräckligt intresserade av att utveckla lokala nätverk, som skulle öka flexibiliteten i elsektorn, eftersom detta ur deras synvinkel riskerar att destabilisera elkraftssystemet. Systemansvariga för distributionsnät uppmuntras inte till att investera i lokala nät eftersom det i det befintliga rättsliga och politiska klimatet saknas tydlig vägledning. I förordningen om nätavgifter ges incitament enbart till överföring och distribution av el. Inga incitament ges till koncept för smart elförvaltning. EESK är av övertygelsen att utvecklingen av energikooperativ och energiproduktion på grundval av prosumentsmodellen kan förbättra energitryggheten på lokal nivå och minska belastningen på elnätet. Lokal förbrukning av fluktuerande förnybar energi minskar trycket på nätet, och är anledningen till att lokal förbrukning bör vara det främsta alternativet när detta är resurs- och kostnadseffektivt. Prosumenter och energigemenskaper (med deltagande av energidistributörer, lokala myndigheter, företagare och medborgare) kan bidra till att skapa jämvikt mellan det tillgängliga utbudet och efterfrågan på el i hushåll, företag och offentliga byggnader, i synnerhet allteftersom digital teknik och teknik för lagring av el utvecklas. EESK pekar på risken för att eldistributörer hamnar i en intressekonflikt på detta område, och begär att de behöriga tillsynsmyndigheterna överväger åtgärder för att undvika negativa effekter av vertikal integration.

2.7 Mot bakgrund av den dåliga praxis som beskrivs i punkt 2.6 förefaller det ännu viktigare att följa ansatsen enligt punkt 2.3 och därmed uppnå de tre fördelar som förklaras i punkterna 2.5.1, 2.5.2 och 2.5.3. Kommissionen bör därför utarbeta ett förslag om hur denna strategi kan införlivas i politiken för energiunionen. För att det strategiska målet om energiberoende ska uppnås, utan hänsyn till de nödvändiga akuta insatser som gjorts under föregående år, krävs det en ständig övervakning av och en utveckling på följande områden:

- Det måste råda balans mellan de befintliga energikällorna (olja, gas, förnybara källor, kärnkraft, osv.).
- Det måste råda balans i de potentiella energikällorna (utredande, utvinning av konventionella energikällor, utveckling av innovativ teknik, osv.).
- Den optimala utvecklingen för olika energikällor i EU bör planeras och rangordnas. Det krävs ett finansieringssystem för programmet för energiberoende.

Detta bygger också på en bedömning av vilka befintliga anläggningar, fortfarande i drift, som bör bibehållas och vilka gamla källor, inklusive konventionell kapacitet, som bör ersättas i en smidig och kompletterande process. En analys bör även göras av fördelarna och kostnaderna i samband med ångreformeringsmetan (SMR) samt teknik för avskiljning och lagring av koldioxid (CCS) och avskiljning och användning av koldioxid (CCU).

2.8 I detta avseende upprepar EESK att processen för att påskynda tillståndsgivningen för projekt för förnybar energi är av avgörande betydelse. Det är av stor vikt och går relativt lätt att åtgärda, vad gäller själva processen. Omfattande byråkrati saktar bevisligen ner vissa projekt, särskilt de med stor produktionskapacitet. Vi är medvetna om och uppskattar kommissionens arbete på detta område, men vill se verkliga förändringar åstadkommas.

2.9 När kommissionen utför uppgiften i punkt 2.5.3 bör den också ta hänsyn till den strategiska kopplingen mellan EU:s energistrategi och behovet av ett starkt, hållbart och innovativt europeiskt industrisystem. Detta har inte ännu behandlats i någon rapport om tillståndet i energiunionen. I sitt yttrande "Tillståndet i energiunionen 2021" (TEN/767) rekommenderade EESK att man i styrningen och förvaltningen av energiunionen bör ta större hänsyn till synergieffekterna med EU:s nya industristrategi. EESK uppmanar kommissionen att från och med nästa rapport ta hänsyn till hur viktig denna strategiska koppling är och säkerställa en bättre samordning med den strategiska framsynsrapporten.

2.10 Medborgarnas centrala och aktiva roll bör likaledes vara central i dessa politiska åtgärder, men detta behandlas inte ordentligt i varken rapporterna eller bilagorna. Det är EESK:s fasta övertygelse att medborgarna bör vara centrala i energiunionen. De bör integreras på marknaden och agera som verkliga prosumenter. Prosumtionsbegreppet måste utvidgas till att omfatta energidelning, virtuell egenförbrukning och andra former av prosumtion som använder det allmänna elnätet. I detta syfte uppmanar EESK beslutsfattarna att uppmuntra och främja alla nödvändiga åtgärder som syftar till att medborgare blir energiprosumenter.

2.11 Medlemsstaterna är skyldiga att presentera sina nationella energi- och klimatplaner senast i juni 2023. Av dessa skäl måste medlemsstaterna få tydliga signaler och en färdplan utifrån vilka de kan utarbeta lämpliga planer för sin energiomställning, i enlighet med punkt 2.3 och med beaktande av rekommendationerna i punkterna 2.7, 2.8 och 2.9.

2.12 De insatser som planeras för en ny utformning av elmarknaden måste ta avstamp i ovannämnda aspekter. EESK håller med om att det behövs åtgärder för att optimera och förbättra utformningen av EU:s elmarknad, bland annat med tanke på energilandskapets framtida utveckling som beskrivs i punkt 2.3, ny framväxande teknik, geopolitiska händelser och lärdomarna av den rådande krisen. EESK noterar med tillfredsställelse kommissionens avsikt att se över Remit-ramen i syfte att minska riskerna för marknadsmissbruk, och uppmanar kommissionen att vidta alla nödvändiga åtgärder för att bevara marknadens funktion och undvika snedvridning av priser och spekulation. Den europeiska energimarknaden bör inte fungera som finansmarknaderna. Vår inre energimarknad måste på ett realistiskt sätt återspegla situationen i Europas energisystem. EESK vill fästa uppmärksamhet på revisionsrättens nyligen framlagda rapport, där det framhålls att Europeiska unionens byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer) inte har tillräckliga resurser för att övervaka marknaden i syfte att förhindra missbruk, och uppmanar kommissionen att se till att Acer kan fullgöra sina uppgifter i detta avseende.

2.13 Kommittén är oroad över att subventionerna till förnybara energikällor minskade under 2021 samtidigt som subventionerna till fossila bränslen låg kvar på samma nivå. När krisen har bedarrat krävs resoluta åtgärder för att sätta stopp för "kapplöpningen om stöd" mellan förnybara och fossila energikällor. Kommissionen går i sin rapport inte in på detta.

2.14 EESK påpekar att det i rapporten om tillståndet i energiunionen 2022 inte fästs vederbörlig uppmärksamhet vid frågan om kostnaderna kopplade till och inverkan av den europeiska strategins del om att minska energiefterfrågan. EESK rekommenderar därför kommissionen att titta vidare på hur denna minskning kan påverka olika regionala sammanhang och ta fram verktyg för att mildra dessa konsekvenser.

2.15 Klimatpolitiska åtgärder kommer att ha stor inverkan på arbetstagare och företag, och stora insatser för utbildning, omskolning och fortbildning kommer att krävas. Denna omställning måste nyttjas som ett tillfälle att skapa arbetstillfällen av hög kvalitet i alla sektorer och regioner. I denna rapport ägnas inte tillräcklig uppmärksamhet åt den rättvisa omställningen. EESK uppmanar kommissionen att stärka mekanismen för en rättvis omställning och särskilt fokusera på följderna för arbetstagare, sysselsättningen och industrisystemet. Arbetsmarknadsparternas delaktighet i att utveckla politiska åtgärder för hållbarhet, säkerhet och solidaritet bör likaså vara av kontinuerlig och strukturell art. Rättviseaspekten av omställningen handlar inte bara om finansiering. Den rättvisa omställningen omfattar också målet att skydda arbetstagarnas rättigheter, att skapa anständigt arbete, arbetstillfällen av god kvalitet och social trygghet och att upprätthålla och ytterligare öka de europeiska företagens konkurrenskraft, samt kräver specifika åtgärder på alla nivåer, i synnerhet på regional nivå.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Digitalisering av energisystemet – EU:s handlingsplan

(COM(2022) 552 final)

(2023/C 184/17)

Föredragande: **Thomas KATTNIG**

Medföredragande: **Zsolt KÜKEDI**

Remiss	Europeiska kommissionen, 25.11.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för transporter, energi, infrastruktur och informations-samhället
Antagande av sektionen	7.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	198/1/7

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) stöder målen och välkomnar de flesta av de åtgärder som föreslås i handlingsplanen. I synnerhet har EESK redan klargjort kopplingen mellan energiomställningen och den digitala omvandlingen och pekat på digitaliseringens fördelar i form av energibesparingar, minskad energiintensitet och bättre förvaltning av energiinfrastrukturen. Emellertid är den optimistiska inställningen i handlingsplanen visserligen inspirerande, men kommissionen tenderar att förbise att den fysiska verkligheten skiljer sig mycket från de användningsfall av digitalisering som nämns i handlingsplanen.

1.2 Både det strategiska synsättet och de specifika åtgärderna i handlingsplanen pekar i rätt riktning, men kommissionen lyckas inte integrera handlingsplanen i den allmänna energipolitiken. Ett silotänkande där man endast fokuserar på digitalisering och bortser från den allmänna ramen kommer inte att ge de fördelar som med rätta förklaras i handlingsplanen. Digitaliseringen av energisystemet måste skapa samverkande lösningar där användarna ges incitament att delta i det digitaliserade energisystemet, t.ex. användning av smarta mätare och användning av dubbelladdande elfordon som främjar elsystemets stabilitet. Peer-to-peer-handel, virtuell egenförbrukning och energidelning förutsätter digitala verktyg. Antingen gör dock administrativa hinder dessa metoder oattraktiva eller så saknas det ändamålsenliga incitament.

1.3 EESK bekräftar att det är absolut nödvändigt att göra energisystemet smartare och flexiblare, men för närvarande är energisystemet ansträngt på grund av brister såsom överförings- och distributionsnätets bristande flexibilitet, som beror på underinvesteringar i energiinfrastrukturen. Vissa energileverantörer har visserligen gjort betydande vinster, men det har inte investerats tillräckligt i smarta nät för att målen för energiomställningen ska kunna uppnås. Utbyggnaden och omvandlingen av näten släpar efter på grund av att regelverket inte ger incitament till investeringar i bl.a. digitalisering och flexibilisering, och befintliga nät har blivit olämpliga för överföring och distribution av intermittent energi. För att undvika nätavbrott i det digitaliserade energisystemet måste vi snarast börja omvandla vårt energisystem genom att utveckla och bygga ut nätet (överförings- och distributionsnäten).

1.4 EESK uppmanar kommissionen att införliva tankarna bakom att "[f]rämja investeringar i digital elinfrastruktur" i en ändring av artikel 58 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU⁽¹⁾, för att säkerställa ett regelverk som verkligen ger

⁽¹⁾ EUT L 158, 14.6.2019, s. 125.

incitament till investeringar i digitalisering av elnäten. Samtidigt måste flexibilitetsmarknader utvecklas för att göra flexibel konsumtion, produktion och prosumention baserad på digital teknik attraktiv.

1.5 Mer än sex år efter det att paketet om ren energi lades fram spelar både energigemenskaper och kollektiv egenförbrukning fortfarande en biroll i Europas energisystem. Kommissionen har hittills ignorerat förekomsten av hinder för dessa former av energiproduktion och energiförbrukning. Européerna måste ges incitament som så småningom övertygar och motiverar dem att digitalisera all sin energirelaterade verksamhet. I många fall behövs också en tydlig rättslig och administrativ rätt. EESK uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att utveckla motsvarande initiativ, inbegripet direkt stöd som gör att energigemenskaper och kollektiva prosumenter kan utveckla sin fulla potential, varvid dessa former av produktion och konsumtion måste bli en viktig del av systemet, särskilt med hänsyn till försörjningstryggheten. I annat fall kommer digitala verktyg inte att göra någon skillnad.

1.6 EESK upprepar att med rätt strategi kan en klimatneutral, decentraliserad och digitaliserad energiförsörjningsstruktur ha betydande positiva effekter på sysselsättningen och ekonomin, särskilt de regionala ekonomierna ⁽²⁾. I den rådande krisen behöver EU en övergripande strategi för energipolitiken där specifika energi- och klimatrelaterade frågor kombineras med målen för politiken för social och regional sammanhållning.

1.7 EESK noterar dock att en politik för förändring bara kan bli framgångsrik om man beaktar de olika sociala dynamiker som verkar under omställningen och tar hänsyn till dem i strategier och åtgärder. Vi bör stärka de aktiva konsumenternas roll i digitaliseringen samt uppmuntra dem och ge dem rätt att använda så många smarta lösningar som möjligt, eftersom de kan förbättra den inre energimarknadens effektivitet och prestanda, samtidigt som systemansvariga för distributionssystem beaktas för att säkerställa försörjningstryggheten. Verktygen måste vara användarvänliga och hänsyn måste tas till utsatta grupper och personer med funktionsnedsättning. Det är därför absolut nödvändigt med en politik för en rättvis omställning och en aktiv politisk hantering av förändringar. Om den sociala dimensionen försummas i genomförandet riskerar omvandlingen att misslyckas på grund av allmänhetens motstånd.

1.8 När det gäller den framtida utformningen av energisystem och energiinfrastruktur har EESK upprepade gånger betonat att alla konsumenter måste involveras aktivt i utvecklingen av smarta energisystem och att incitament måste införas så att det civila samhället kan delta i energiomställningen. Att "[k]oppla samman lokala och regionala innovatörer", som kommissionen nämner i punkt 7.3, är mycket viktigt. Kollektiva åtgärder såsom samarbete mellan smarta städer och samhällen kan skapa de bästa och ekonomiskt mest överkomliga lösningar som en region kan behöva.

1.9 EU:s digitala politik och energipolitik visar redan vägen för digitaliseringen av energisektorn, dels för att frågor såsom datainteroperabilitet, försörjningstrygghet och cybersäkerhet, integritet och konsumentskydd inte kan överlåtas helt till marknaden, dels för att de måste genomföras på ett korrekt sätt. I detta sammanhang påpekar EESK att integritetsintrång och missbruk av data måste förhindras på alla sätt. Detta omfattar inte bara tekniska försiktighetsåtgärder, utan även ansvar för och övervakning av detta dataområde av statliga myndigheter som står under politisk och demokratisk kontroll. Samtidigt måste särskild uppmärksamhet ägnas åt att skydda data om kritisk infrastruktur.

1.10 I sitt meddelande uppger kommissionen att det är viktigt att säkerställa att digitaliseringen inte undergräver den ram för konsumentskydd som redan inrättats på den inre marknaden för el. EESK noterar detta och tillägger att konsumenternas rättigheter måste anpassas och förbättras på energimarknaden. Konsumenterna får inte missgynnas eller överdebiteras. De bör dra nytta av digitala verktyg som, om de utvecklas på rätt sätt, kan bidra till att öka konsumentskyddet.

1.11 Viktigt för samtliga initiativ är att konsumenterna har en smart mätare i hemmet. Detta är fortfarande inte fallet i många medlemsstater, och därför finns det ett akut behov av att intensifiera insatserna för att i större utsträckning införa smarta mätare som en grundläggande förutsättning för de flesta digitala lösningar inom energisektorn, i synnerhet för elförsörjningen och, i mindre utsträckning, för gasförsörjningen. De medlemsstater som ännu inte fullt ut har infört smarta mätare måste påskynda arbetet och höja sina nationella mål när det gäller denna utbyggnad. Internationella belägg visar att införandet av smarta mätare går smidigast när nätoperatörerna är ansvariga. Smarta mätare bör betraktas som en integrerad del av elnätet.

⁽²⁾ EUT C 367, 10.10.2018, s. 1.

1.12 Det finns en risk att nya datadrivna tjänster och innovativa tekniska lösningar inte kommer att kunna införas tillräckligt snabbt till följd av brist på kompetent arbetskraft och utbildade yrkespersoner som kan utföra utbyggnaden. De nödvändiga arbetsmarknads- och utbildningspolitiska åtgärderna förutsätter tillräckliga ekonomiska resurser samt utarbetande av en handlingsplan för att säkerställa ett samordnat tillvägagångssätt. EESK anser att ett nära samarbete med arbetsmarknadens parter är av avgörande betydelse i detta avseende.

1.13 Cybersäkerhet är en förutsättning för att säkerställa tillförlitligheten hos ett alltmer digitaliserat energisystem. Utvecklingen under de senaste årtiondena, och särskilt den senaste tidens händelser, visar på risken för cyberattacker och sabotage mot kritisk infrastruktur. Problem kan dock uppstå inte bara på grund av cyberattacker eller sabotage, utan också på grund av maskinvaru- och programvarufel, så kommissionen måste ägna särskild uppmärksamhet åt maskinvaru- och programvarudesign under digitaliseringens gång för att säkerställa robusthet. Avbrott eller störningar i kritisk infrastruktur kan orsaka förödande försörjningsbrister och hota den allmänna säkerheten. Mer decentraliserad produktion och användning av energi i kombination med internet ökar "angreppsytan" och de cyberrelaterade riskerna. Det digitaliserade energisystemet (när det gäller både maskinvara och programvara) måste vara tillförlitligt och säkerställa ständig tillgänglighet.

1.14 EESK anser att en kombinerad strategi för energiomställningen och digitaliseringen på landsbygden inte har fått den grad av uppmärksamhet och stöd som man hade kunnat förvänta sig. Kommittén efterfrågar ett snabbt genomförande av kommissionens långsiktiga vision för EU:s landsbygdsområden och mobilisering av berörda parter inom ramen för EU:s landsbygdsavtal.

2. Bakgrund

2.1 Kommissionen offentliggjorde ett meddelande i syfte att driva på digitaliseringen av energisystemet. EU:s handlingsplan "Digitalisering av energisystemet" syftar till att uppnå målen i den strategiska framsynsrapporten om den gröna och den digitala omställningen, där digital teknik bidrar till att skapa ett klimatneutralt och resurseffektivt samhälle, samtidigt som man säkerställer att alla kan dra nytta av omställningen.

2.2 I EU:s handlingsplan föreslår kommissionen en rad åtgärder på fem områden: främja konnektivitet, interoperabilitet och sömlöst utbyte av energidata genom skapandet av ett gemensamt dataområde, främja och samordna investeringar i det smarta nätet, tillhandahålla bättre tjänster baserade på digital innovation för att engagera konsumenterna i energiomställningen, säkerställa cybersäkerhet i energisystemet samt säkerställa att IKT-sektorns växande energibehov ligger i linje med den europeiska gröna given. Kommissionen anser att digitaliseringen kan förbättra EU-energisystemets ekonomiska överkomlighet, hållbarhet och resiliens.

2.3 Smarta lösningar syftar till att ge konsumenterna större kontroll över sin energiförbrukning och sina energiräkningar och på så sätt förbättra hanteringen av energianvändningen, även om många slutkonsumenter kan förstå denna potential utan att behöva en smart lösning. Innovativa energitjänster bör minska energiförbrukningen, och energin bör användas när den är billig. Smarta mätare ger viktig information för att minska energiförbrukningskostnaderna, t.ex. smart laddning av elfordon, smarta värmepumpar tillsammans med solcellspaneler. Smarta mätare hjälper kunderna att kontrollera uppgifterna i sina fakturor och gör att de kan undvika felaktiga räkningar och efterfakturer, som för närvarande hör till de största problemen för konsumenterna. I handlingsplanen planeras stöd till digitala verktyg, som tjänar konsumenternas intresse och i vissa fall utvecklas i samarbete med dem, förbättrad digital kompetens, finansiering av smarta digitala lösningar genom program som kan bidra till att uppnå målet att digitalisera energisystemet, stöd till de nationella tillsynsmyndigheterna för att fastställa och övervaka gemensamma indikatorer för smarta nät, skapande av ett gemensamt europeiskt energidataområde samt nära deltagande av alla berörda parter, i synnerhet nätoperatörer och energileverantörer.

2.4 Enligt kommissionen har IKT-tekniken stor förgröningspotential. Digitala lösningar bör bidra till att balansera tillgång på, lagring av och efterfrågan på energi och göra energisystemet mer flexibelt för att underlätta integreringen av decentraliserade förnybara energikällor. Flexibilitetsmarknader måste utvecklas för att göra investeringar i flexibilitetsalternativ attraktiva, oavsett om dessa investeringar görs av producenter, konsumenter eller prosumenter som utnyttjar digitala verktyg.

2.5 Samtidigt betonas i handlingsplanen behovet av att hejda den ökande energiförbrukningen inom IKT-sektorn. I handlingsplanen planeras också skapandet av en digital tvilling av det europeiska elnätet, stöd till energigemenskaper genom digitala verktyg, utveckling av energirelaterade märkningar för datorer, datacentraler och blockkedjor samt utarbetande av en EU-uppförandekod för telekommunikationsnätets hållbarhet.

2.6 I ett alltmer digitaliserat energisystem med decentraliserad produktion, överföring och distribution av energi och fler digitalt uppkopplade enheter i hemmen ökar risken för spionage, cyberbrottslighet och maskinvarufel i samband med energiförbrukning. Därför föreslår kommissionen väl samordnade cybersäkerhetsåtgärder för att stärka systemets övergripande resiliens.

2.7 I handlingsplanen anges att detta kräver åtgärder på både medellång och lång sikt samt en styrningsram. Kommissionen förklarar att den kommer att involvera flera grupper av berörda parter, företag och internationella partner och noterar att de begränsade offentliga medlen måste användas klokt och att det behövs mer privata investeringar.

3. Allmänna kommentarer

3.1 I sin handlingsplan tar kommissionen med rätta upp den digitala teknikens enorma potential att öka flexibiliteten i elsystemet. EESK stöder dessa mål och välkomnar de flesta av de åtgärder som föreslås i handlingsplanen. I synnerhet har EESK redan klargjort kopplingen mellan energiomställningen och den digitala omvandlingen och pekat på digitaliseringens fördelar i form av energibesparingar, minskad energiintensitet och bättre förvaltning av energiinfrastrukturen. Emellertid är den optimistiska inställningen i handlingsplanen visserligen inspirerande, men kommissionen tenderar att förbise att den fysiska verkligheten skiljer sig mycket från de användningsfall av digitalisering som nämns i handlingsplanen.

3.2 EESK anser att de största utmaningarna för energisektorn är att diversifiera Europas energikällor, minska beroendet av importerad energi, säkerställa en integrerad inre marknad för energi, förbättra energieffektiviteten, snabbt bygga ut energinätet, säkerställa försörjningstryggheten, fasa ut fossila bränslen i ekonomin, minska utsläppen, ställa om till en koldioxidsnål ekonomi med koldioxidsnål och ren energiteknik, öka och kraftigt bygga ut förnybar energi för att uppnå klimatmålen, främja tillhörande forskning och utbildning, säkerställa en rättvis omställning och stödja den sociala dimensionen av energi, såsom att minska energifattigdomen. Att digitalisera energisystemet utgör grunden för detta och kan bidra till att möta alla dessa stora utmaningar.

3.3 Både det strategiska synsättet och de specifika åtgärderna i handlingsplanen pekar i rätt riktning, men kommissionen lyckas inte integrera handlingsplanen i den allmänna energipolitiken. Ett silotänkande där man endast fokuserar på digitalisering och bortser från den allmänna ramen kommer inte att ge de fördelar som med rätta förklaras i handlingsplanen.

3.4 I sitt förslag målar kommissionen upp en bild av ett idealiskt tillstånd som bygger på ett välutvecklat energisystem (t. ex. överförings- och distributionsnät) och digitaliserar det. I Europa måste dock överförings- och distributionsnäten utvecklas först innan komplex digital teknik kan utvecklas. Vi digitaliserar förgäves om energi som förvaltas på ett intelligent sätt inte kan överföras via energiöverföringsnäten. Dessutom går en enorm mängd energi till spillo i överförings- och distributionsnäten. Redan i dag uppgick kostnaden för grön el som inte kan användas eller överföras och som måste begränsas till mer än 2 miljarder euro före energikrisen och uppgick till mer än 12 miljarder euro under energikrisen i stora länder som Tyskland. Denna ekonomiska förlust kommer att öka många gånger om såvida inte elnät och systemkompatibel lagringskapacitet snabbt byggs ut och man samtidigt hittar bättre sätt att använda el direkt på plats. Digitaliseringen på detta område kan spela en roll när det gäller att kartlägga dessa förluster och använda de data som genereras på detta sätt vid nätutvecklingen.

3.5 Det är sant att det krävs betydande investeringar i energiinfrastruktur för att göra näten smarta. Det är också sant att många medlemsstater inte ger incitament till sådana investeringar, eftersom deras reglering visar en tydlig snedvridning till förmån för kapitalutgifter, och investeringar i digitalisering är huvudsakligen driftsutgifter. Att samordna och övervaka sådana investeringar och därmed sammanhängande framsteg kommer inte att räcka. EESK uppmanar kommissionen att införliva tankarna bakom att "[f]rämja investeringar i digital elinfrastruktur" i en ändring av artikel 58 i direktiv (EU) 2019/944 om gemensamma regler för den inre marknaden för el, för att säkerställa ett regelverk som verkligen ger incitament till investeringar i digitalisering av elnäten.

3.6 Kommissionen påpekar med rätta att digitala verktyg spelar en viktig roll när det gäller att utveckla system för kollektiv egenförbrukning och energigemenskaper. Både vägledning och den planerade experimentplattformen kan vara till hjälp, men de är inte de viktigaste aspekterna. Mer än fem år efter det att paketet om ren energi lades fram spelar både energigemenskaper och kollektiv egenförbrukning fortfarande en biroll i Europas energisystem. I många fall är de främsta skälen till detta betydande byråkratiska hinder och bristande information hos konsumenter och producenter. Kommissionen har hittills ignorerat dessa hinder. Européerna måste ges incitament som så småningom övertygar och

motiverar dem att digitalisera all sin energirelaterade verksamhet. Det digitaliserade energisystemet som helhet måste vara så attraktivt för de parter som är verksamma i systemet att inte bara ekonomiska incitament bidrar till att skapa detta digitaliserade energisystem, utan hela miljön uppmuntrar dem att skapa ett kontrollerat, styrt och säkert energisystem. EESK uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att utveckla motsvarande initiativ, inbegripet direkt stöd som gör att energigemenskaper och kollektiva prosumenter kan utveckla sin fulla potential, med beaktande av systemansvariga för distributionssystem för att säkerställa försörjningstryggheten. I annat fall kommer digitala verktyg inte att göra någon skillnad.

3.7 Dubbelriktad laddning av elfordon är ett annat mycket lovande fall som visar att mer aktiva konsumenter direkt kan bidra till systemstabilitet med digital teknik, inklusive IKT, både på nätsidan och på konsumentensida. Det finns dock nästan inga nyttokalkyler för dubbelriktad laddning av elfordon i hela Europa eftersom marknaden inte utformats för att ge marknadsbaserade incitament för att mata in och ut flexibel el. I sina insatser för att omforma marknaden bör kommissionen särskilt inrikta sig på att utforma en marknad som gör fall som dem som nämns i kapitel 4.2 i handlingsplanen attraktiva och bidrar till att göra dem allmänt spridda, varvid nätoperatörer i framtiden också kan använda dubbelriktad laddning som en faktor för lastreglering, vilket också bör beaktas i lagstiftningen för att säkerställa försörjningstryggheten.

3.8 EESK uppmanar att med rätt strategi kan en klimatneutral, decentraliserad och digitaliserad energiförsörjningsstruktur ha betydande positiva effekter på sysselsättningen och ekonomin, särskilt de regionala ekonomierna⁽³⁾. I den rådande krisen behöver EU en övergripande strategi för energipolitiken där specifika energi- och klimatrelaterade frågor kombineras med målen för politiken för social och regional sammanhållning.

3.9 EESK betonar att den teknokratiska utformningen av de ekonomiska ramvillkoren och det ekonomiska främjandet av ny teknik, särskilt digitaliseringen av energisystemet, spelar en viktig roll i energiomställningen. Samtidigt noterar EESK att en politik för förändring bara kan bli framgångsrik om man beaktar de olika sociala dynamiker som verkar under omställningen och tar hänsyn till dem i strategier och åtgärder. Vi bör stärka konsumenternas roll i digitaliseringen och uppmuntra dem att använda så många smarta lösningar som möjligt, eftersom de kan bidra till att förbättra den inre energimarknadens effektivitet och prestanda, samtidigt som alla led i energivärdekedjan är nära delaktiga för att säkerställa försörjningstryggheten. Det är därför absolut nödvändigt med en politik för en rättvis omställning och en aktiv politisk hantering av förändringar. Om den sociala dimensionen försummas i genomförandet riskerar omvandlingen att misslyckas på grund av allmänhetens motstånd.

3.10 Omvandlingen av energisystemet kan generera oväntade vinster för tjänsteleverantörerna, som kan begära högre priser för sina nya lösningar. Innovativa tjänster, appar och energiförvaltningssystem kan dock frigöra den enorma outnyttjade potentialen för energianvändarna, vilket skulle skänka lättnad åt konsumenter som lider av de höga energipriserna. Digitaliseringen kan bidra till att göra priserna på marknaden jämförbara, göra priserna för flexibilitetsalternativ såsom belastningsskifte skäligena och i ett tidigt skede av marknadsprocessen visa att energikonsumenter, såsom utsatta hushåll, skulle kunna betala mindre för den tillhandahållna tjänsten. Till exempel kan smarta energiredovisningslösningar ge socialt missgynnade personer möjlighet att använda så mycket energi som de kan betala för och göra att de inte kan ådra sig skulder.

3.11 EESK uppmanar också kommissionen att ta hänsyn till de verkliga förhållandena på marknaden för smarta mätare och ingripa vid behov. Den planerade installationen av smarta mätare skulle kunna leda till höga kostnader för hyresgäster. I praktiken finns det knappt någon konkurrens mellan de olika leverantörerna av mätartjänster. Branschundersökningar i Tyskland och Österrike har visat att det finns betydande tecken på ett icke-konkurrensutsatt oligopol inom sektorn för individuell mätning.⁽⁴⁾ För att säkerställa konkurrensen måste man se till att förbrukningsregistreringsanordningar också kan användas av tredjepartsleverantörer. I annat fall skulle ett byte av fakturerande företag alltid medföra kostnader för att byta ut befintliga förbrukningsregistreringsanordningar.

3.12 I detta sammanhang står EESK fast vid sin ståndpunkt att ett tudelat energisamhälle bör undvikas till varje pris. Vi kan inte ha en situation där endast välmående och tekniskt välutrustade hushåll gynnas av energiomställningen medan alla andra måste bära kostnaderna. EESK stöder därför incitamenten och verktygen för att genomföra direktivet om energieffektivitet i syfte att hjälpa utsatta kunder och hushåll, och påpekar att ambitiösa mål för fjärrvärme/fjärrkyla kan komma att försämra villkoren för subventionerade bostäder.

⁽³⁾ EUT C 367, 10.10.2018, s. 1.

⁽⁴⁾ Det konstaterades exempelvis att den största leverantören av mätartjänster i Österrike hade försökt utesluta tredjepartsleverantörer från att använda dess smarta mätarutrustning genom att använda olika former av maskinvaruskydd (den österrikiska federala konkurrensmyndigheten BWB, 2022).

3.13 När det gäller den framtida utformningen av energisystem och energiinfrastruktur har EESK upprepade gånger betonat att alla konsumenterna – hushåll, företag och energigemenskaper – måste involveras aktivt i utvecklingen av smarta energisystem och att incitament måste införas så att det civila samhället kan delta i energiomställningen men också så att det bidrar till finansieringen av den. Att "[k]oppla samman lokala och regionala innovatörer", som kommissionen nämner i punkt 7.3, är mycket viktigt. Kollektiva åtgärder såsom samarbete mellan smarta städer och samhällen kan skapa de bästa och ekonomiskt mest överkomliga lösningar som en region kan behöva.

3.14 I handlingsplanen planeras inrättandet av ett gemensamt europeiskt energidataområde och sund styrning för att säkerställa ett EU-omfattande samordnat utbyte och utnyttjande av energidata. EU:s digitala politik och energipolitik visar redan vägen för digitaliseringen av energisektorn, dels för att frågor såsom datainteroperabilitet, försörjningstrygghet och cybersäkerhet, integritet och konsumentskydd inte kan överlåtas helt till marknaden, dels för att de måste genomföras på ett korrekt sätt. I detta sammanhang påpekar EESK att integritetsintrång och missbruk av data måste förhindras på alla sätt. Detta omfattar inte bara tekniska försiktighetsåtgärder, utan även ansvar för och övervakning av detta dataområde av statliga myndigheter som står under politisk och demokratisk kontroll. Offentligt ägande av data måste främjas eftersom data är en viktig ekonomisk faktor i ett nätverksbaserat och digitaliserat samhälle. Å andra sidan måste privata GAFAs datamonopol⁽⁵⁾ förhindras. Samtidigt måste särskild uppmärksamhet ägnas åt att skydda data om kritisk infrastruktur.

3.15 Det föreslagna dataområdet är ett lovande tillvägagångssätt, men det behövs tydliga regler för tillgången till anonymiserade data för alla marknadsaktörer som är intresserade av att använda dessa data, t.ex. för att bättre planera energihandel och energidelning. Det är viktigt att man snabbt närmare fastställer den "stabila styrning" som nämns i handlingsplanen genom att formulera grundläggande rättigheter för alla marknadsaktörer, bl.a. konsumenterna, prosumenter och energihandlare.

3.16 När det gäller strategisk samordning på EU-nivå anges det i handlingsplanen att det ska inrättas en expertgrupp för smart energi (tidigare arbetsgruppen för smarta nät). Dess syfte är att bidra till uppbyggnaden av en europeisk ram för delning av energirelaterade data, stärka samordningen på EU-nivå när det gäller datautbyte i energisektorn, fastställa de styrande principerna och säkerställa konsekvens mellan olika prioriteringar och initiativ inom datadelning samt hjälpa kommissionen att utveckla och inrätta ett gemensamt europeiskt dataområde för energi. EESK påpekar att tydliga riktlinjer och mål måste tas fram i detta sammanhang och att arbetsmarknadsparternas och det organiserade civila samhällets deltagande är av avgörande betydelse.

3.17 Tanken om att stödja systemansvariga för överföringssystem och för distributionssystem i skapandet av en digital tvilling av elnätet är intressant och kan bidra till att förbättra nätmodelleringen. Det måste dock preciseras exakt vilken roll den digitala tvillingen kommer att spela när det gäller att planera nätutbyggnaden, göra nätet smartare, integrera flexibilitetsalternativ, inbegripet virtuella kraftverk, energiprosumtion och energidelning, samt optimera resiliensen. I detta avseende förefaller det också nödvändigt att ändra direktiv (EU) 2019/944.

3.18 I sitt meddelande uppger kommissionen att det är viktigt att säkerställa att digitaliseringen inte undergräver den ram för konsumentskydd som redan inrättats på den inre marknaden för el. EESK noterar detta och tillägger att konsumenternas rättigheter måste anpassas och förbättras på energimarknaden. Konsumenterna får inte missgynnas eller överdebiteras. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt utsatta grupper, personer med funktionsnedsättning och personer med låg digital kompetens. Lämpliga skyddsbestämmelser behövs här, eftersom det redan är uppenbart att många konsumenterna har svårt att hantera digital information och digitala räkningar.

3.19 Enligt meddelandet får inte medlemsstaternas möjligheter att fastställa reglerade priser, särskilt för utsatta konsumenterna och dem som lever i energifattigdom, påverkas negativt av digitaliseringen. Med digitala verktyg kan myndigheterna också bättre kartlägga, övervaka och ta itu med energifattigdom, samtidigt som energisektorn kan fortsätta att optimera sin verksamhet, med fokus på försörjningstrygghet, och prioritera användningen av förnybara energikällor.

3.20 EESK välkomnar kommissionens tillkännagivande om att säkerställa samarbete mellan viktiga FoU-projekt för att identifiera strategier som kan involvera konsumenterna i utformning och användning av tillgängliga och ekonomiskt överkomliga digitala verktyg senast i mitten av 2023. EESK påpekar än en gång att det fortfarande finns ett behov av betydande investeringar i forskning och innovation.

Mot denna bakgrund spelar offentliga investeringar i smarta och förnybara energisystem en viktig roll för att trygga försörjningen, bekämpa energifattigdom, säkerställa överkomliga priser och skapa arbetstillfällen. EESK rekommenderar

⁽⁵⁾ De fyra internetjättarna Google, Apple, Facebook och Amazon.

återigen, som i yttrande ECO/569, att man tillämpar den gyllene regeln på offentliga investeringar. Viktigt för samtliga initiativ är att konsumenterna har en smart mätare i hemmet. Detta är fortfarande inte fallet i många medlemsstater, och därför finns det ett akut behov av att intensifiera insatserna för att i större utsträckning införa smarta mätare som en grundläggande förutsättning för de flesta digitala lösningar inom energisektorn. De medlemsstater som ännu inte fullt ut har infört smarta mätare måste påskynda arbetet och höja sina nationella mål när det gäller denna utbyggnad.

3.21 Det finns en risk att nya datadrivna tjänster och innovativa tekniska lösningar inte kommer att kunna införas tillräckligt snabbt till följd av brist på kompetent arbetskraft och utbildade yrkespersoner som kan utföra utbyggnaden ⁽⁶⁾. För att målen ska kunna uppnås anser EESK att lämpliga åtgärder måste vidtas omedelbart, i nära samarbete med arbetsmarknadens parter.

3.22 Det behövs dock även tillräckliga ekonomiska resurser och program för att utbilda i synnerhet långtidsarbetslösa, kvinnor och ungdomar genom särskilda program och för att skapa attraktiva ramvillkor för dem. Detta inbegriper sysselsättningsgarantier samt ett utbildnings- och kvalifikationsinitiativ och en lång rad möjligheter till omskolning och fortbildning. De nödvändiga arbetsmarknads- och utbildningspolitiska åtgärderna förutsätter tillräckliga ekonomiska resurser samt utarbetande av en handlingsplan för att säkerställa ett samordnat tillvägagångssätt.

3.23 EESK efterlyser ett nära samarbete mellan utbildningsanordnare och företag när det gäller att utforma kurser för att förmedla de färdigheter och den kompetens som behövs för den digitala och hållbara omvandlingen av ekonomin, bl.a. genom fortbildning och omskolning av arbetstagare och företagare. Europaåret för kompetens 2023 kommer att användas för att stärka och effektivt genomföra dessa åtgärder.

3.24 Cybersäkerhet är en förutsättning för att säkerställa tillförlitligheten hos ett alltmer digitaliserat energisystem. Utvecklingen under de senaste årtiondena, och särskilt den senaste tidens händelser, visar på risken för cyberattacker och sabotage mot kritisk infrastruktur. Problem kan dock uppstå inte bara på grund av cyberattacker eller sabotage, utan också på grund av maskinvaru- och programvarufel, så kommissionen måste ägna särskild uppmärksamhet åt maskinvaru- och programvarudesign under digitaliseringens gång för att säkerställa robusthet. Avbrott eller störningar i kritisk infrastruktur kan orsaka förödande försörjningsbrister och hota den allmänna säkerheten. Mer decentraliserad produktion och användning av energi i kombination med internet ökar "angreppsytan" och de cyberrelaterade riskerna.

3.25 Hela värdekedjan för energisystemet, från produktion och överföring till distribution och konsument, inklusive alla digitala gränssnitt längs vägen, kan vara ett mål för cyberattacker och fysiska angrepp. Det ligger i allas intresse i Europa att bättre skydda denna kritiska infrastruktur. EU måste vara bättre förberett på möjliga angrepp av dessa slag. EESK efterlyser därför en omedelbar kritisk bedömning av de åtgärder som hittills vidtagits samt en övergripande strategi för att skydda EU mot hot såsom naturkatastrofer, fysiska angrepp och cyberattacker. I detta sammanhang vill EESK fästa uppmärksamheten på sina övriga yttranden i denna fråga ⁽⁷⁾, och rekommenderar att alla utländska investeringar i strategiska sektorer i EU ska vara i linje med EU:s säkerhetspolitik.

3.26 IKT-sektorn står för omkring 7 % av den globala elförbrukningen. Inom ramen för den gröna och den digitala omställningen är det därför viktigt att se till att IKT-sektorns växande energibehov minskas i linje med klimatneutralitetsmålet. EESK håller med om att det är mycket viktigt att ta itu med energi- och resursförbrukningen längs hela IKT-värdekedjan samt viktiga framväxande IKT-relaterade företeelser som kommer att öka energianvändningen ytterligare. Det finns redan lösningar för hur spillvärme från datacentraler kan återanvändas för att värma hem och företag. Det är därför viktigt att spillvärme behandlas på samma sätt som förnybara energikällor inom ramen för översynen av direktivet om förnybar energi (tredje direktivet om förnybar energi) och annan energirelaterad lagstiftning i samband med 55 %-paketet. Det behövs dock konkreta och genomförbara lösningar som kan fungera som bästa praxis för att optimala resultat ska kunna uppnås.

3.27 Interoperabla tekniska standarder, cybersäkerhet, dataskydd och andra viktiga inslag i ett digitaliserat energisystem måste säkerställas globalt, i internationella forum och i samarbete med partnerländer. För att främja den gröna och den digitala omställningen med partnerländer genom bilaterala kontakter uppmanar EESK kommissionen att integrera digitala och gröna aspekter i energirelaterade projekt, partnerskap och samarbetsavtal.

⁽⁶⁾ På grundval av resultaten av det offentliga samrådet har kommissionen identifierat brister i kompetensutvecklingen och brist på tillräckligt kvalificerad arbetskraft som de viktigaste hindren för spridningen av digital teknik (en sammanfattande rapport finns tillgänglig via Kom med synpunkter).

⁽⁷⁾ EUT C 286, 16.7.2021, s. 170.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK anser att en kombinerad strategi för energiomställningen och digitaliseringen på landsbygden inte har fått den grad av uppmärksamhet och stöd som man hade kunnat förvänta sig. Kommittén efterfrågar ett snabbt genomförande av kommissionens långsiktiga vision för EU:s landsbygdsområden och mobilisering av berörda parter inom ramen för EU:s landsbygdspakt.

4.2 EESK rekommenderar att man säkerställer jämlikhet på arbetsmarknaden inom energisektorn genom att utforska möjligheter för kvinnor, samtidigt som man förhindrar att energiomställningen och den digitala omvandlingen blir fällor för kvinnors karriärer och löner, och genom att utvidga den sociala dialogen och kollektivavtalen om jämlikhet i energiföretag i hela Europa.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 98/24/EG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/37/EG vad gäller gränsvärdena för bly och dess oorganiska föreningar och för diisocyanater

(COM(2023) 71 *final* – 2023/0033 (COD))

(2023/C 184/18)

Remiss	Europeiska kommissionen, 13.2.2023 Rådet, 8.3.2023 Europaparlamentet, 13.3.2023
Rättslig grund	Artikel 153 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	197/0/3

Eftersom kommittén stöder förslaget, som inte föranleder några särskilda kommentarer, beslutade EESK att avge ett positivt yttrande om förslaget, samtidigt som arbetsmarknadsparternas ståndpunkt enligt motiveringen till förslaget respekteras.

Bryssel, den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2012/19/EU om avfall som utgörs av eller innehåller elektrisk och elektronisk utrustning (WEEE)

(COM(2023) 63 final – 2022/025(COD))

(2023/C 184/19)

Remiss	Europaparlamentet, 13.2.2023 Rådet, 21.2.2023
Rättslig grund	Artiklarna 192.1 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande vid plenarsessionen	22.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	194/0/3

Eftersom kommittén till fullo stöder förslaget och redan har framfört sin ståndpunkt i denna fråga i sitt yttrande CESE 5002/2014 av den 12 november 2014 ⁽¹⁾, beslutade EESK att avge ett positivt yttrande om förslaget och hänvisa till ståndpunkterna i ovannämnda dokument.

Bryssel den 22 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁾ EUT C 230, 14.7.2015, s. 91.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2014/65/EU för att göra de offentliga kapitalmarknaderna i unionen attraktivare för företag och ge små och medelstora företag enklare tillgång till kapital och om upphävande av direktiv 2001/34/EG

(COM(2022) 760 final – 2022/0405 (COD))

och Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om strukturer med aktier med utvidgad rösträtt i företag som ansöker om att få sina aktier upptagna till handel på en tillväxtmarknad för små och medelstora företag

(COM(2022) 761 final – 2022/0406 (COD))

och Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) 2017/1129, (EU) nr 596/2014 och (EU) nr 600/2014 för att göra offentliga kapitalmarknader i unionen mer attraktiva för företag och för att underlätta tillgången till kapital för små och medelstora företag

(COM(2022) 762 final – 2022/0411 (COD))

(2023/C 184/20)

Föredragande: **Kęstutis KUPŠYS**

Remisser	Europeiska unionens råd, 6.2.2023 (COM(2022) 760 final) och (COM(2022) 762 final); 8.2.2023 (COM(2022) 761 final) Europaparlamentet, 1.2.2023
Rättslig grund	Artiklarna 50.1, 114 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	2.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	23.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	123/2/5

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Ökad finansiering med eget kapital för europeiska företag är avgörande för att säkerställa återhämtningen efter covid-19 och bygga upp ett resilient europeiskt ekonomiskt system mot bakgrund av Rysslands krig mot Ukraina. Av detta skäl välkomnar Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) varmt den rättsakt om börsnotering som kommissionen föreslår.

1.2 Kommittén anser att om familjeägda företag lockas till kapitalmarknaderna skulle det öppna upp outnyttjade möjligheter att locka till sig kapital för tillväxt, och ordningen med aktier med utvidgad rösträtt hjälper familjerna att behålla kontrollen, vilket gör börsnotering mer attraktivt för dem. EESK håller med om att den detaljerade ramen bör utarbetas på nationell nivå, samtidigt som man uppmuntrar en hög grad av harmonisering på EU-nivå.

1.3 EESK välkomnar också kommissionens initiativ att rationalisera innehållet i ett prospekt, som avsevärt skulle minska kostnaderna och bördan för emittenterna.

1.4 I allmänhet välkomnar kommittén förslaget att ge emittenter möjlighet att offentliggöra ett prospekt enbart på engelska, eftersom det är det etablerade gemensamma språket för internationella investerare. Offentliggörandet av ett fullskaligt dokument, och inte bara sammanfattningen, på de nationella språken skulle dock stärka lokala icke-professionella investerare. EESK rekommenderar emittenterna att hålla i åtanke att användningen av emissionsdokument enbart på engelska skulle hindra utvecklingen av en nationell bas av icke-professionella investerare.

1.5 EESK noterar att en kombination av investeringsanalys och andra tjänster sannolikt kommer att öka synligheten för börsnoterade små och medelstora företag. Kommittén välkomnar därför den föreslagna höjningen av gränsen för uppdelning till 10 miljarder euro. Ytterligare åtgärder för att uppmuntra oberoende analys kan dock också behövas.

1.6 EESK värdesätter i hög grad kommissionens strategi för att minska den rättsliga osäkerheten kring kraven på offentliggörande av information. Förslaget om en mekanism för marknadsöverskridande övervakning av orderböcker (CMOBS) som skulle underlätta utbytet av orderboksuppgifter mellan tillsynsmyndigheter kan dock medföra en risk för ojämlika konkurrensvillkor, eftersom bilaterala handelsplatser inte skulle omfattas av rapporteringssystemet.

2. Bakgrund

2.1 Den 7 december 2022 offentliggjorde kommissionen en rad förslag⁽¹⁾ om åtgärder för att vidareutveckla EU:s kapitalmarknadsunion. En del av paketet – en ny rättsakt om börsnotering – syftar till att minska den administrativa bördan för företag av alla storlekar, särskilt små och medelstora företag, så att de kan få bättre tillgång till finansiering genom börsnotering.

2.2 Kommissionen uppger att EU:s kapitalmarknader fortfarande är fragmenterade och underutvecklade till sin storlek. Studier visar att det totala antalet börsnoterade företag på tillväxtmarknader för små och medelstora företag i Europa knappt har ökat sedan 2014⁽²⁾, trots att de börsnoterade företagen åtnjöt tydliga fördelar, såsom framgång av deras ökade marknadsvärdering. I allmänhet ökar börsnoterade företags intäkter och balansräkningar snabbare och skapar de fler arbetstillfällen än icke-börsnoterade företag. Ett antal studier visar att situationen inte är optimal när det gäller börsintroduktioner för små och medelstora företag i Europa.

2.3 I rättsakten om börsnotering fastställs enklare och förbättrade noteringsregler, särskilt för små och medelstora företag, samtidigt som man strävar efter att undvika att äventyra investerarskyddet och marknadsintegriteten.

2.4 Det hävdas att rättsakten kommer att medföra betydande kostnadsminskningar och bidra till att öka antalet börsintroduktioner i EU. Enklare prospektregler skulle göra det lättare och billigare för företag att bli börsnoterade. Att tillåta företag att använda aktier med utvidgad rösträtt vid börsnotering för första gången på tillväxtmarknader för små och medelstora företag ger ägarna möjlighet att behålla kontrollen över sitt företags vision.

2.5 Mer proportionerliga regler om marknadsmissbruk skulle också leda till större klarhet och rättssäkerhet för börsnoterade företag beträffande efterlevnaden av kraven på offentliggörande av viktig information. Den föreslagna rättsakten om börsnotering syftar också till att förbättra tillhandahållandet och distributionen av investeringsanalys om midcap-bolag och små och medelstora företag, vilket i sin tur bör stödja deras noteringar på offentliga marknader.

2.6 Andra förväntade fördelar är

- kortare, mer aktuell, mer jämförbar och mer lättnavigerad företagsinformation för investerare,
- bättre täckning för aktieanalys, vilket bidrar till att fatta investeringsbeslut,
- effektivare tillsyn tack vare tydligare noteringsregler och förbättrade verktyg för att utreda fall av marknadsmissbruk,

⁽¹⁾ "Capital markets union: clearing, insolvency and listing package".

⁽²⁾ Slutrapport från den tekniska expertgruppen med berörda parter för små och medelstora företag, "Empowering EU Capital Markets for SMEs: Making listing cool again".

— mer standardiserade prospekt som är lättare för tillsynsmyndigheterna att granska.

2.7 I enlighet med de miljö-, samhällsansvars- och bolagsstyrningsinriktade (ESG) politiska målen skulle rättsakten om börsnotering syfta till att säkerställa att företag som emitterar ESG-obligationer inkluderar ESG-relevant information i noteringsdokumentationen för att göra det lättare för investerare att bedöma ESG-påståendenas giltighet. Företag som emitterar aktier kommer att kunna hänvisa till den redan offentliggjorda – och därmed offentligt tillgängliga – ESG-informationen i noteringsdokumentationen.

3. Allmänna kommentarer

Argument för förbättrad tillgång till notering på europeiska offentliga marknader

3.1 EESK vidhåller att ökad finansiering med eget kapital för europeiska företag är avgörande för att säkerställa en varaktig återhämtning efter covid-19 och bygga upp ett **resilient europeiskt ekonomiskt system** mot bakgrund av Rysslands pågående krig mot Ukraina. I detta syfte är finansmarknadsinfrastruktur avgörande för att frigöra de investeringsflöden som krävs för att rekapitalisera ekonomin.

3.2 Välutvecklade offentliga marknader är också viktiga för icke-professionella investerare. Européerna har valuta och insättningar till ett värde av 11 biljoner euro på sina bankkonton⁽³⁾. Andelen insättningar av hushållens totala tillgångar är tre gånger högre än för hushållen i USA. Genom att inte aktivera slutinvesterare så att dessa kanaliseras till de europeiska kapitalmarknaderna drar EU inte full nytta av sina kapitalreserver för våra företag. Kapitalförvaltare bör få större förtroende för de europeiska aktiemarknadernas framtidsutsikter, och europeiska icke-professionella investerare bör ha fler valmöjligheter när det gäller att bygga upp sina portföljer. I detta syfte är det nödvändigt att säkerställa att ett diversifierat utbud av emittenter av hög kvalitet blir noterade på europeiska offentliga marknader.

3.3 I tider av finansiella svårigheter för företag, ekonomisk oförutsägbarhet och i synnerhet **stigande lånekostnader** fungerar eget kapital som en stabiliserande faktor och buffert mot framtida chocker.

3.4 Kommittén noterar också att finansiering med eget kapital från europeiska hushåll till europeiska företag bidrar till att säkerställa EU:s öppna **strategiska oberoende** på den mest grundläggande nivån: ägande av tillgångar och utövande av företagskontroll. Att viktiga europeiska företag hamnar under utländsk kontroll, särskilt i inflytelsesfären för länder med värden som skiljer sig från Europas, utgör en betydande risk för den ekonomiska och politiska stabiliteten i EU. Det hämmar också utvecklingen av det EU-baserade finansiella systemet inom EU, som är inriktat på EU:s behov. Exempelvis domineras den finansiella handeln i EU fortfarande av investeringsbanker från länder utanför EU⁽⁴⁾.

3.5 Unga och innovativa företag som står i spetsen för den gröna och den digitala omställningen bör uppmuntras att söka börsnotering på europeiska aktiemarknader och få välbehövlig finansiering genom att emittera offentligt handlade aktier, eftersom detta är det mest hållbara sättet att hjälpa dessa företag att **utnyttja sin fulla kreativa potential och skapa arbetstillfällen**.

3.6 En kraftig inflationsökning leder till ökad benägenhet för aktieinvesteringar, särskilt bland kunniga icke-professionella investerare. De europeiska aktiemarknaderna kan bli en plats där dessa inflöden av investeringar går till de viktiga ekonomiska sektorer där företagen genererar tillräcklig avkastning. Samtidigt anser kommittén att det är mycket viktigt att EU inför sunda och robusta handelsregler för att EU:s kapitalmarknaders fulla potential ska kunna förverkligas. Lärdomarna av finanskrisen visade att EU måste skydda marknaderna med rättvisa, integritet, resiliens och transparens, och även säkerställa högsta möjliga nivå av investerarskydd.

3.7 En analys som genomförts i 14 EU-medlemsstater visade att upp till 17 000 stora företag har rätt att notera sig men inte försöker göra det⁽⁵⁾. Kommittén ser en risk för att om EU inte uppmuntrar nya noteringar på aktiemarknaderna kan våra kapitalmarknader se handeln krympa eftersom investerarna diversifierar sina portföljer globalt, om det inte finns ett tillräckligt utbud av värdepapper att investera i inom EU.

3.8 En ny generation européer kommer in på marknaden för icke-professionella investerare med hållbarhet (dvs. ESG-baserade faktorer) i åtanke. Samtidigt rör sig många ekonomiska aktörer mot gröna mål, uppmuntrade av politiken för den europeiska gröna given. EESK ser denna kombination av faktorer som en potentiell stark drivkraft för att frigöra den

⁽³⁾ Eurostat – Statistics explained.

⁽⁴⁾ Esmas årliga statistikrapport "EU securities markets", 2020, s. 40.

⁽⁵⁾ Rapport från Oxera, "Primary and secondary equity markets in EU", 2020.

fulla potentialen hos den europeiska taxonomin för hållbar finansiering och ramen för företagens offentliggörande av icke-finansiell information. Företag, som agerar både frivilligt och även för att anpassa sig till den kommande EU-lagstiftningen, kommer att behöva lägga större vikt vid ESG i sin verksamhet, och den nya generationen investerare kommer att kräva ESG-efterlevnad samt konkret och positiv **social och förnybar miljömässig påverkan** vid sidan av ekonomisk vinst.

3.9 Kommittén pekar också på vissa studier som visar att ekonomier med marknadsbaserad finansiering omfördelar investeringar till mindre förorenande och mer teknikintensiva sektorer⁽⁶⁾. Däremot tenderar kreditintensiva expansioner att följas av djupare recessioner och långsammare återhämtningar⁽⁷⁾.

3.10 Att uppnå ett börsvärde på 100 % av EU:s BNP (från för närvarande ca 64 %⁽⁸⁾) bör vara ett tydligt mål. EESK anser att det inte finns något annat val än att stödja offentliga marknader och förbättra miljön för börsintroduktion.

Betydelse för små och medelstora företag samt familjeägda företag

3.11 EESK anser att små och medelstora företag fortfarande inte spelar den roll som de skulle kunna spela på aktiemarknaderna. Ansträngningar bör göras för att ge små och medelstora företag den resiliens som krävs genom finansiering med eget kapital.

3.12 Kommittén noterar att underinvesteringar i eget kapital har varit uppenbara i Europa i flera årtionden och att problemet med bristen på eget kapital för små och medelstora företag är akut. Små och medelstora företag saknar tillräcklig synlighet för att locka till sig kapital. Att omvandla dem till börsnoterade företag skulle ge bättre möjligheter på lång sikt. EESK stöder helhjärtat uppfattningen att börsnoterade små och medelstora företag måste hitta en lämplig plats i portföljerna för enskilda (icke-professionella) investerare, värdepappers- och pensionsfonder samt försäkringsbolag.

3.13 En välfungerande marknad för börsintroduktion är också viktig i miljön före börsintroduktion, eftersom den påverkar planeringen av existstrategier och därmed riskkapitalföretagens tillhandahållande av riskkapital.

3.14 Aktieanalys är ett nödvändigt verktyg för att öka de små och medelstora företagens synlighet och bör därför främjas. Initiativ såsom att förbättra aktieanalysens täckning eller den europeiska gemensamma kontaktpunkten skulle bidra till att öka de små och medelstora företagens synlighet för investerare.

3.15 Viss försiktighet är nödvändig för att uppmuntra familjekontrollerade företag att överväga börsnotering. I Tyskland är till exempel 90 % alla företag familjekontrollerade, och 43 % av företagen med en omsättning på mer än 50 miljoner euro är familjeföretag⁽⁹⁾. Familjeägandet har sina förtjänster, men tillväxtpotentialen kan (åtminstone delvis) begränsas om man inte kan uppbåda nödvändig finansiering. Kommittén är övertygad om att om familjeägda företag lockas till kapitalmarknaderna skulle det öppna upp outnyttjade möjligheter⁽¹⁰⁾, och ordningen med aktier med utvidgad rösträtt hjälper familjerna att behålla kontrollen, vilket gör börsnotering mer attraktivt för dem.

3.16 De flesta globala finanscentrum ger möjlighet att ha aktier med utvidgad rösträtt. Europa behöver en harmoniserad strategi för att hålla jämna steg med den globala utvecklingen så att man inte går miste om de företag som är villiga att expandera.

Transparens och offentliggörande

3.17 Transparenskraven för företag som förbereder sig för offentlig notering kommer att öka jämfört med privata företag. Till skillnad från ett privat företag samlar ett börsnoterat företag pengar från utomstående aktieägare som inte har samma informationsnivå eller samma grad av inflytande på beslutsfattandet som ägarna av ett privat företag.

⁽⁶⁾ Haas, R.D. och A. Popov, "Finance and Carbon Emissions", ECB Working Paper Series, 2019.

⁽⁷⁾ Jordà, Ö., M. Schularick och A.M. Taylor, "When Credit Bites Back", Journal of Money, Credit and Banking 45, nr 2 (1 december 2013): 3–28.

⁽⁸⁾ Federation of European Securities Exchanges databas, 2022.

⁽⁹⁾ Stiftung Familienunternehmen.

⁽¹⁰⁾ EUT C 75, 28.2.2023, s. 28.

3.18 Därför är det motiverat och nödvändigt med en betydligt högre nivå av investerarskydd, t.ex. genom att man fastställer krav på offentliggörande (inbegripet avseende insiderinformation) och stränga rapporteringsstandarder.

3.19 Kommittén anser att obligatoriskt offentliggörande är ytterst viktigt och nödvändigt för en välfungerande offentlig marknad. Investerarna måste få en effektiv mängd information om prognoserna för värdepapperens värde. Varje minskning av det nödvändiga offentliggörandet av information skulle avskräcka från investeringar i emittenten. Detta kan i sin tur bli ett stort hinder för ett fullständigt utnyttjande av de möjligheter som kapitalmarknaderna erbjuder.

3.20 Att inkludera överdrivna informationsmängder i prospekt bara för att undvika rättstvister är dock inte det bästa sättet att gå vidare för vare sig emittenten eller investeraren. Rätt balans bör uppnås.

4. Särskilda kommentarer och rekommendationer

4.1 Mot bakgrund av ovanstående välkomnar kommittén varmt den rättsakt om börsnotering som kommissionen föreslår, med ett antal smärre undantag beträffande flera av dess aspekter.

4.2 EESK ser tydligt behovet av att ta itu med de fragmenterade nationella bestämmelserna om **aktier med utvidgad rösträtt**. Kommittén förväntar sig att minimiharmoniseringen av dessa regler, som syftar till att locka familjeägda företag till EU:s kapitalmarknader, kommer att bidra till att skapa en verklig alleuropeisk kapitalmarknadsunion. Den detaljerade ramen bör utarbetas på nationell nivå så att den kan anpassas till det lokala ekosystemet, samtidigt som man uppmuntrar en hög grad av harmonisering på EU-nivå.

4.3 EESK noterar att andelen aktier som måste vara tillgänglig för handel inte är den enda faktor som är viktig när det gäller att säkerställa likviditet. Kravet på att minst 10 % av aktierna måste vara tillgängliga för handel bör endast gälla vid tidpunkten för börsnotering. Särskilt för mindre medlemsstater är flexibilitet av avgörande betydelse, eftersom deras marknader kan fungera på ett tillfredsställande sätt med en lägre andel aktier som måste vara tillgänglig för handel. Detta är avgörande för att förhindra abrupta avnoteringar.

4.4 EESK välkomnar initiativet att rationalisera **innehållet i ett prospekt**, som avsevärt skulle minska kostnaderna och bördan för emittenterna. Medlagstiftarna bör dock sträva efter en balans mellan bördan för emittenterna och investerarnas informationsbehov. Prospekt på 800 sidor bör höra det förflutna till, men det nödvändiga djupet på informationen, särskilt om ESG-faktorer, med beaktande av principen om dubbel väsentlighet, bör säkerställas. Med utgångspunkt i de kraftfulla bestämmelserna i direktivet om företagens hållbarhetsrapportering⁽¹⁾ skulle sådan rapportering ge en skjuts åt finansieringen av den gröna given.

4.5 För närvarande är innehållet spritt och inte enhetligt, och det finns inte alltid tillgängligt på engelska ("det språk som allmänt används i internationella finanskretsar", som det står i förslaget), med undantag för sammanfattningen. Informationen tillhandahålls dessutom i format som inte är maskinläsbara. En emissionsprocess kan ge upphov till flera regleringsdokument som delas upp i flera filer (t.ex. värdepappersnot, sammanfattning av prospektet och registreringsdokument).

4.6 Därför välkomnas en harmonisering och förenkling av prospektet för egetkapitalinstrument. EESK ställer sig i allmänhet bakom kommissionens förslag att ge emittenter möjlighet att välja att offentliggöra ett prospekt enbart på engelska som det etablerade gemensamma språket för internationella investerare (med undantag för sammanfattningen, som bör tillhandahållas på det lokala språket för att behålla icke-professionella investerare).

4.7 Kommittén anser dock också att användningen av **lokala språk** är lika viktig, eftersom engelska inte talas allmänt i alla medlemsstater. Enligt EESK skulle offentliggörandet av ett fullskaligt dokument (och inte bara sammanfattningen) på de nationella språken, utöver engelska, ge lokala icke-professionella investerare möjlighet att agera mer aktivt. Emittenterna och deras rådgivare måste hålla i åtanke att användningen av emissionsdokument enbart på engelska skulle hindra utvecklingen av en nationell bas av icke-professionella investerare och vara kontraproduktiv när det gäller att uppnå de förväntade målen i EU:s strategi för icke-professionella investerare, som ska tillkännages inom kort. I detta avseende noterar EESK att man bör vidta åtgärder för att uppmuntra lokala icke-professionella investerare att engagera sig på kapitalmarknaderna genom att ge tillräcklig publicitet åt emissionsdokumenten och göra dem mer läsbara.

⁽¹⁾ EUT C 517, 22.12.2021, s. 51.

4.8 Aktieanalys är en viktig faktor när det gäller att utveckla ett sunt ekosystem för finansiering med eget kapital för små och medelstora företag. För att komplettera befintliga analyskanaler kommer möjligheten att **kombinera analys av små och medelstora företag** med andra tjänster sannolikt att öka produktionen och distributionen av analysrapporter. EESK välkomnar den föreslagna höjningen av tröskelvärdet för uppdelning till 10 miljarder euro. Detta kommer att avhjälpa den minskade täckning och synlighet för små och medelstora företag som Mifid II ⁽¹²⁾ har medfört. EESK betonar dock att produktionen av aktieanalys i högre grad är koncentrerad till större finansinstitut. Storleken gör att mycket stora mäklare har större möjligheter att fastställa försumbara avgifter och/eller använda handelstransaktioner för att korssubventionera tillhandahållandet av analyser än små och medelstora mäklare ⁽¹³⁾. Dessutom är stora mäklare mest intresserade av att tillhandahålla analyser av de mest betydande börsbolagen, medan små och medelstora företag kan förbises. En stor majoritet av emittenterna rapporterar ⁽¹⁴⁾ att Mifid II har minskat de små och medelstora företagens täckning och synlighet. EESK anser att det finns ett tydligt behov av ytterligare åtgärder för att uppmuntra oberoende analys genom att dra lärdom av bästa praxis i Europa ⁽¹⁵⁾.

4.9 Efter börsintroduktionen bör börsnoterade företag föregå med gott exempel när det gäller transparens, och skyddet av minoritetsaktieägarnas intressen bör ha högsta prioritet. Om aktieägarna riskerar att behandlas orättvist eller inte skyddas väl när företaget blir noterat, kommer deras förtroende för EU:s kapitalmarknader inte att öka. EESK värdesätter i hög grad kommissionens strategi för att minska den rättsliga osäkerheten kring **kraven på offentliggörande**, genom de riktade ändringarna av marknadsmissbruksförordningen.

4.10 Kommittén anser att den gällande ramen med ad hoc-begäranden i fall av misstänkt marknadsmissbruk förefaller lämplig och tillräcklig för att uppnå en **effektiv övervakning**, men noterar samtidigt att flera tillsynsmyndigheter ser fördelar med att förbättra utbytet av orderboksavgifter genom CMOBS-mekanismen. CMOBS-mekanismens tillämpningsområde enligt förslaget kan innebära en risk för ojämlika konkurrensvillkor, eftersom bilaterala handelsplatser inte skulle omfattas av mekanismen.

4.11 EESK rekommenderar starkt att andra pågående initiativ som bidrar till att öka de offentliga marknadernas attraktionskraft påskyndas. Kommittén har offentliggjort flera yttranden om tidigare, pågående och förväntade lagstiftningsinitiativ ⁽¹⁶⁾. Snabba framsteg mot kapitalmarknadsunionen bör upprätthållas trots de geopolitiska utmaningarna. En stark kapitalmarknadsunion behövs mer än någonsin just på grund av de ökande riskerna för ekonomisk och social instabilitet.

Bryssel den 23 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹²⁾ Mifid = direktivet om marknader för finansiella instrument.

⁽¹³⁾ Rapport från Oxera, "Unbundling: what's the impact on equity research?", 2019.

⁽¹⁴⁾ Europeiska kommissionen, slutrapport, "The impact of MiFID II rules on SME and fixed income investment research", 2020.

⁽¹⁵⁾ Se det ideella initiativet "Lighthouse" från Instituto Español de Analistas Financieros.

⁽¹⁶⁾ EUT C 155, 30.4.2021, s. 20, EUT C 290, 29.7.2022, s. 58, EUT C 177, 18.5.2016, s. 9, EUT C 10, 11.1.2021, s. 30, EUT C 341, 24.8.2021, s. 41.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Säkerställa tillgång till gödselmedel till överkomliga priser

(COM(2022) 590 final)

(2023/C 184/21)

Föredragande: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Remiss	Europeiska kommissionen, 9.12.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	9.3.2023
Antagande vid plenarsessionen	23.3.2023
Plenarsession nr	577
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	170/3/4

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar kommissionens meddelande "Säkerställa tillgång till gödselmedel till överkomliga priser", eftersom den globala gödselmedelskrisen, som uppstod i början av 2021 och förvärrades i och med kriget i Ukraina, är särskilt akut i Europa, där jordbrukarna brottas med både rekordhög priser och försörjningsbrist. Den rådande situationen utgör ett hot mot det europeiska jordbruket och den globala livsmedelstryggheten.

1.2 EESK betonar att inhemska nödgärder krävs för att begränsa effekterna av gödselmedelskrisen. Utöver möjligheten att direkt stödja de hårdast drabbade kvävetillverkarna och jordbrukarna genom statligt stöd (som omfattas av budgetbegränsningar, ökar risken för snedvridning av konkurrensen och bör omfattas av villkor) anser EESK att korrigerande åtgärder är nödvändiga för att få EU:s gödselmedelsmarknad att fundera bättre, eftersom sådana åtgärder sannolikt kommer att ha större inverkan på jordbrukarna och vara mer kostnadseffektiva för skattebetalarna.

1.3 För att ta itu med både tillgången på gödselmedel och priserna genom att underlätta import och inhemsk konkurrens rekommenderar EESK att man vidtar åtgärder som inbegriper upphävande av EU:s importtullar på alla gödselmedel, underlättande av gödsellogistik och flexibilitet i lagstiftningen.

1.4 EESK anser också att det krävs åtgärder på medellång sikt för att begränsa EU:s beroende av importerade mineralgödselmedel och minska miljöavtrycket från gödslingen av grödor. Dessa bör syfta till att begränsa användningen av gödselmedel genom att öka växtnäringseffektiviteten, delvis ersätta konstgödsel med återvunnen stallgödsel och annat avfall samt förbättra Europas självförsörjning vad gäller gödselmedelsproduktion, med sikte på en agroekologisk omställning av jordbruket.

1.5 EESK välkomnar tillkännagivandet av en ny observationsgrupp för gödselmedelsmarknaderna, som ska inrättas under 2023, med tanke på att det är viktigt att öka insynen i den europeiska gödselmedelsmarknaden genom att man regelbundet offentliggör representativa inhemska marknadspriser och tar fram offentlig statistik om produktionen och förbrukningen av gödselmedel.

1.6 EESK anser vidare att man bör beakta de sociala aspekterna för jordbrukare (som påverkas kraftigt av gödselmedelspriserna), livsmedelskonsumenter (som drabbas av inflationen i livsmedelspriserna) och industriarbetare när nya åtgärder antas.

1.7 På internationell nivå bör EU intensifiera åtgärderna mot den osäkra livsmedelsförsörjningen globalt, bl.a. genom att främja öppenhet beträffande gödselmedel, tillgången på och en effektiv användning av dem. Den globala handeln med gödselmedel bör underlättas genom att man håller marknaderna öppna, undviker exportrestriktioner och exportförbud, ökar produktionen av gödselmedel i Europa och utvidgar logistikvägarna.

2. Inledning och bakgrund

2.1 Gödselmedel framställs av tre näringsämnen som är viktiga för växternas tillväxt, nämligen kväve (N), fosfor (P) och kalium (K).

2.2 Gödselmedel är en viktig insatsvara i merparten av den samtida jordbruksproduktionen. Dess tillgänglighet, till överkomligt pris, spelar en viktig roll för livsmedelstryggheten. Sedan början av 2021 råder en global kris beträffande mineralgödselmedel, som inledningsvis berodde på en kraftigt ökad efterfrågan till följd av återhämtningen efter covid-19-pandemin och som förvärrats ytterligare efter Rysslands invasion av Ukraina till följd av att leveranserna begränsats från Ryssland, Belarus och Ukraina, som är tre stora globala leverantörer av gödselmedel.

2.3 Gödselmedelskrisen har varit särskilt akut i Europa eftersom i) EU är en stor nettoimportör av gödselmedel, ii) EU:s gödselmarknad för kväve och fosfor skyddas av importtullar som driver upp de inhemska priserna över de globala priserna, iii) EU:s import av gödselmedel från Ryssland, Belarus och Ukraina, som tidigare stod för 43 % av EU:s import, har minskat avsevärt sedan mars 2022, trots att EU officiellt inte har något förbud mot import av livsmedel och gödselmedel från Ryssland.

2.4 Priserna på inhemska gödselmedel har stigit till rekordnivåer (en tredubbling för mineraliskt kväve i november 2022 jämfört med januari 2021). Tillsammans med begränsad tillgång och försenade inköp ledde detta till en betydande minskning av användningen av gödselmedel i EU för skörden 2022 ⁽¹⁾ och en eventuell brist i flera medlemsstater under våren 2023, vilket kan påverka skörden 2023.

2.5 Detta sker mot bakgrund av den europeiska gröna given och från jord till bord-strategin ⁽²⁾, som kommissionen offentliggjorde i maj 2020 och som omfattar de föreslagna EU-omfattande målen att "minska näringsförlusterna med minst 50 % och samtidigt se till att markens bördighet inte försämras, vilket kommer att minska användningen av gödselmedel med minst 20 % fram till 2030".

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK betonar att lättillgängliga gödselmedel till överkomliga priser är avgörande för jordbruksproduktionen och livsmedelstryggheten i Europa och globalt. Brist på gödselmedel och alltför höga priser leder till lägre skördar, äventyrar livsmedelsproduktionen och bidrar till livsmedelsprisinflationen till nackdel för EU-medborgarna och hela jordens befolkning.

3.2 Den rådande krisen på gödselmedelsmarknaderna utgör ett särskilt hot i låginkomstländer, som är hårt drabbade av osäker livsmedelsförsörjning. Den utgör också ett hot i Europa, där sårbara grupper redan har svårt att ha råd med livsmedel och där gödselmedelskrisen kan leda till minskade skördar och därmed påverka den globala livsmedelstryggheten, eftersom EU är en stor producent och exportör av spannmål.

3.3 EESK anser att den globala bristen på gödselmedel inte bara beror på det höga priset på naturgas, utan också på en obalans mellan tillgång och efterfrågan och logistiska begränsningar. I EU förvärras detta ytterligare av kontinentens stora beroende av importerat mineralgödselmedel, EU:s importtullar och kriget i Ukraina.

Inhemska nödtåtgärder

3.4 Trots de höga priserna på gödselmedel förefaller kostnadskonkurrenskraften hos flera EU-tillverkare av kvävegödselmedel ha påverkats av det extremt höga priset på naturgas i Europa, som är sju gånger högre än i USA jämfört med tre gånger högre 2021. Förutom prioriterad tillgång till naturgas i händelse av gasransonering kunde ett särskilt stöd till EU:s kväveindustri vara användbart från fall till fall, i syfte att maximera användningen av befintlig produktionskapacitet, vilket möjliggörs genom EU:s ändrade tillfälliga krisram för statligt stöd. I detta avseende behövs det ekonomiska och sociala villkor för att undvika oförutsedda effekter, med tanke på att vissa gödselmedeltillverkare ökade sina vinster i kölvattnet av gödselmedelskrisen.

⁽¹⁾ Enligt kommissionen bidrog en kombination av torka och höga priser på gödselmedel, som ledde till lägre givor av i synnerhet fosfor och K, till lägre avkastning och till att spannmålsskörden i EU år 2022 var 8 % lägre än år 2021. Källa: utsikter på kort sikt för jordbruksmarknaderna, Europeiska kommissionen, 5.10.2022.

⁽²⁾ COM(2020) 381 final, 20.5.2020.

3.5 Gödselmedelsanvändare, särskilt åkerbrukare och de som ägnar sig åt både växtodling och djuruppfödning, som står för 62 % av utgifterna för gödselmedel och 69 % av kväveförbrukningen i EU ⁽³⁾, har drabbats hårt av den rådande krisen. De brottas med en brist på likvida medel för att kunna köpa gödselmedel före skörden, samt en prispress, eftersom de högre priserna på jordbruksprodukter kanske inte kompenserar för effekten av de höjda priserna på gödselmedel och andra insatsvaror i jordbruket ⁽⁴⁾. Riktat stöd till gödselmedelsanvändare kan kanske därför bidra till att hantera krisen, vilket möjliggörs genom EU:s ändrade tillfälliga krisram för statligt stöd.

3.6 Det finns dock starka budgetbegränsningar och konkurrens om prioriteringarna när det gäller att finansiera sådant stöd genom att utnyttja EU:s jordbruksreserv på 450 miljoner euro för budgetåret 2023. Att finansiera sådana åtgärder genom de nationella strategiska planerna inom den gemensamma jordbrukspolitikerna är inte heller ett lämpligt alternativ, eftersom de just har godkänts och det skulle ta lång tid att ändra dem. Alternativt ökar utnyttjandet av statligt stöd både de nationella budgetbegränsningarna och risken för betydande snedvridning av konkurrensen mellan jordbrukare från olika medlemsstater. Detta illustreras av det faktum att bara tre medlemsstater hittills har infört stödordningar för jordbrukares inköp av gödselmedel, med en total budget på 855 miljoner euro.

3.7 EESK anser att korrigerande åtgärder för att **förbättra funktionssättet hos EU:s gödselmedelsmarknad** därför är mer tillrådliga och mer kostnadseffektiva för skattebetalarna. Sådana tillfälliga nödatgärder bör inriktas på både tillgången på och priserna på gödselmedel i Europa genom att underlätta import och konkurrens. Vissa gödselmedelsföretag har i hög utsträckning ökat sin vinst: det krävs ett positivt och strategiskt budskap till förmån för denna bransch om vi vill att den ska investera dessa medel i europeiska fabriker och öka vår självförsörjning, vilket är priset för vårt oberoende.

3.8 Som en följd av kommissionens förslag av den 17 juli 2022 föreskrivs i rådets förordning (EU) 2022/2465 av den 12 december 2022 ⁽⁵⁾ ett tillfälligt upphävande av importtullarna för karbamid och ammoniak (utom från Ryssland och Belarus). EESK välkomnar detta beslut, med tanke på att utöver partner som redan omfattas av frihandelsavtal med EU (t.ex. de nordafrikanska länderna) bör andra viktiga försörjningskällor påverkas positivt av ett sådant upphävande (t.ex. USA, de centralasiatiska länderna och de arabiska gulfstaterna). Förordningen trädde dock i kraft för sent för att få verkan under säsongen 2022/2023, eftersom den största delen av den importerade karbamiden har levererats eller beställts till skyhöga priser, samtidigt som rådet begränsade giltighetstiden till sex månader i stället för de ursprungliga två åren. EESK rekommenderar kommissionen och rådet att förlänga förordningen till nästa säsong och utvidga dess tillämpningsområde till att omfatta alla kväve- och fosforbaserade gödselmedel, eftersom detta skulle främja tillgången genom en diversifiering av utbudet och sänka priserna på inhemska gödselmedel inom EU.

3.9 Andra åtgärder bör också skyndsamt vidtas för att ta itu med hur EU:s marknad för mineralgödselmedel fungerar på områdena logistik och reglering, inbegripet i) att ge jordbrukare och gödselmedeldistributörer incitament att göra tidiga inköp och hantera prisrisker, ii) att underlätta importlogistik i hamnar för gödselmedelsfartyg och lastbilstransporter i inlandet, iii) att harmonisera de nationella tolkningarna beträffande leverantörer av gödselmedel med avseende på Rysslandssanktionerna, iv) att medge tillfällig flexibilitet i EU:s bestämmelser, inbegripet Reach, transportlagstiftningen och förordningen om gödselprodukter.

3.10 Kommissionen bör, efter de tekniska förslagen från det gemensamma forskningscentrumet ⁽⁶⁾, snabbt föreslå lagstiftningsåtgärder som gör det möjligt att på ett säkert sätt använda bearbetat naturgödsel över det tröskelvärde för nitratkänsliga områden som fastställs i nitratdirektivet (RENURE), så att konstgödsel i högre grad kan ersättas. I avvaktan på detta nya tröskelvärde rekommenderar EESK att det nuvarande högsta tröskelvärdet på 170 kg organiskt kväve/ha/år ska gälla för alla jordbrukare i EU.

Inhemska åtgärder på medellång sikt

3.11 Såsom nämns i vårt yttrande om den strategiska framsynsrapporten 2022 ⁽⁷⁾ rekommenderar EESK att EU minskar sitt importberoende av foder, gödselmedel och andra insatsvaror, och föreslår att en definition av öppet strategiskt oberoende grundad på livsmedelsproduktion, arbetskraft och rättvis handel ska tillämpas på livsmedelssystem – med det övergripande målet att säkerställa livsmedelstrygghet för alla EU-medborgare genom en hälsosam, hållbar, motståndskraftig och rättvis livsmedelsförsörjning.

⁽³⁾ Källa: ISJR, 2017.

⁽⁴⁾ Som ett exempel var priset på ammoniumnitrat i Frankrike i november 2022 hela 203 % högre än i januari 2021. Priset på vete för malning steg däremot med 45 % under samma period. Källa: La Dépêche Le Petit Meunier.

⁽⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R2465> (EUT L 322, 16.12.2022, s. 81).

⁽⁶⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121636> (EUT XXX, XXXXXX, s. XX).

⁽⁷⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sv/our-work/opinions-information-reports/opinions/strategic-foresight-report-2022> (se EUT s. 45).

3.12 När det gäller gödselmedel anser EESK att nödgärder bör vidtas omedelbart, men att åtgärder på längre sikt också bör vidtas för att optimera det europeiska jordbrukets beroende av importerade mineralgödselmedel och samtidigt minska miljöavtrycket från gödslingen av grödor i Europa. Dessa bör syfta till att i) optimera den sammantagna användningen av gödselmedel genom att öka växtnäringseffektiviteten, vilket skulle leda till lägre förluster, ii) delvis ersätta konstgödsel med en högre användning av återvunnen stallgödsel och annat avfall från livsmedelskedjan, och iii) förbättra Europas självförsörjning vad gäller gödselmedelsproduktion. EESK understryker att jordbruket befinner sig i en övergångsfas och kommer att fortsätta att förbättras med hjälp av agroekologi och bevarande jordbruk.

3.13 Det är nödvändigt att förbättra växtnäringseffektiviteten för att minska gödselmedelsförbrukningen samt näringsförlusterna till vatten och luft. Detta bör göra det möjligt att minska användningen av gödselmedel utan att påverka produktionsvolymen. Detta kan uppnås genom förbättrade gödslingsmetoder, inbegripet användning av täckgrödor, val av gödselmedel (företräde för kvävetyper såsom nitratbaserade och användning av ureas-/nitrifikationshämmare), användning av biostimulanter samt precisionsjordbruk som möjliggör optimerad användning (uppdelad användning, balansberäkning, jord- och växtanalys, växtsensorer, verktyg för beslutsstöd).

3.14 Växtförädling är också avgörande för näringseffektiviteten, eftersom förbättrade sorter kan ta upp mindre näringsämnen, särskilt kväve, för samma skördade mängd. I detta avseende anser EESK att innovativa tekniker och utsåden bör utvecklas för att det alltid ska finnas lösningar för jordbrukare som ställs inför begränsningar av befintliga verktyg⁽⁸⁾.

3.15 Att ersätta näringskrävande grödor såsom spannmål, raps och sockerbeter med växter med lägre näringsbehov som solrosor⁽⁹⁾ och baljväxter är en trend som jordbrukarna naturligt har anammat sedan 2021–2022⁽¹⁰⁾. Detta bör dock övervägas med försiktighet i en offentligpolitisk ram, eftersom en sådan åtgärd, med tanke på respektive avkastning i torrsbstans och proteinbidrag per hektar, skulle kunna störa jordbruksmarknaderna och äventyra livsmedelstryggheten.

3.16 Att delvis ersätta mineralgödselmedel med organiska gödselmedel som återvunnits från stallgödsel och annat organiskt avfall är också ett relevant mål på medellång sikt i EU⁽¹¹⁾. Detta kommer att gynna marken (högre organiskt innehåll) och klimatet (lägre utsläpp från tillverkning av syntetiska kvävegödselmedel) samt minska importberoendet. Potentialen hos stallgödsel bör dock inte överskattas, eftersom merparten av den redan återvinns, de tillgängliga resurserna är geografiskt begränsade (regioner med strukturellt överskott av gödsel) och det medför betydande kostnader för mobilisering, bearbetning och transport. Näringsämnen från mänsklig avföring sprids oftast inte ut över jordbruksmark, trots att de potentiellt rymmer 2 miljarder kg kväve⁽¹²⁾. Kommissionen bör också uppmuntra utvecklingen av metoder för återvinning av näringsämnen från alger och avloppsslam och säker användning inom jordbruket.

3.17 När det gäller kvävegödselmedel är främjandet av alternativa, icke-fossila metoder för ammoniakproduktion ett mycket relevant långsiktigt mål, eftersom detta skulle minska EU:s gasberoende och dess koldioxidavtryck. Förnybar vätgas som produceras genom vattenelektrolys (i sin tur från förnybar el) befinner sig i pilotfasen inom industrin, medan metanisering av biprodukter från jordbruket och organiskt avfall kan producera både biometan för ammoniakproduktion och en rötrest som kan användas som organiskt gödselmedel. Trots det för närvarande höga marknadspriset för fossilbaserad ammoniak är dock förnybara alternativ långt ifrån konkurrenskraftiga, och det kommer att krävas tid, teknisk mognad och eventuellt betydande offentliga subventioner innan de når den industriella fasen.

3.18 EESK välkomnar tillkännagivandet av en ny observationsgrupp för gödselmedelsmarknaderna, som ska inrättas under 2023, och anordnandet av samråd med berörda parter beträffande gödselmedel inom ramen för expertgruppen för den europeiska mekanismen för beredskap och insatser vid livsmedelsförsörjningskriser. EESK anser också att en betydande grad av öppenhet på EU:s gödselmedelsmarknad endast kan garanteras genom att man regelbundet offentliggör representativa inhemska marknadspriser för en rad N-, P- och K-gödselmedel samt tar fram offentlig statistik om förbrukningen av gödselmedel.

⁽⁸⁾ EUT C 194, 12.5.2022, s. 72.

⁽⁹⁾ Den solrosbesädda arealen i EU ökade med 750 000 hektar medan spannmålsytan minskade i samma omfattning under 2022.

⁽¹⁰⁾ EUT C 75, 28.2.2023, s. 88.

⁽¹¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/sv/our-work/opinions-information-reports/information-reports/benefits-extensive-livestock-farming-and-organic-fertilizers-context-european-green-deal-egd-ir-information-report>.

⁽¹²⁾ Det uppskattas att varje människa utsöndrar mer än 4 kg kväve per år via sin urin (Viskari et al., 2018 – <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsufs.2018.00032/full>).

Sociala aspekter

3.19 EESK anser att man i meddelandet inte tillräckligt beaktar sociala aspekter som rör tillgången till gödselmedel till överkomliga priser. Jordbrukare (särskilt småbrukare) måste betala ett högre pris för gödselmedel som kanske inte betalas tillbaka vid skörden, eftersom inköp av gödselmedel och försäljning av produkter är frikopplade. Dessutom är dyrare gödselmedel en del av orsaken till livsmedelsprisinflationen, som mer specifikt drabbar de fattigaste hushållen. Slutligen påverkas arbetsvillkoren för anställda inom den europeiska gödselmedelsindustrin också av den minskade konkurrenskraften, produktionsstoppen och den stora osäkerhet som sektorn i EU står inför.

Säkerställa tillgång till gödselmedel till överkomliga priser i världen

3.20 EESK stöder kommissionens, medlemsstaternas, de europeiska finansinstitutens, G20-ländernas, FN-organens och de internationella finansinstitutens insatser för att bekämpa den osäkra livsmedelsförsörjningen globalt, inbegripet främjandet av marknader för gödselmedel med sund konkurrens och insyn, tillgång till gödselmedel och effektiv användning av dem.

3.21 Öppenhet på den globala gödselmedelsmarknaden är av särskild betydelse. EESK uppmuntrar G20:s informationssystem för jordbruksmarknaden (Amis) att förbättra representativiteten i sin databas över gödselmedelpriser, som för närvarande är begränsad till fyra produkter och platser.

3.22 FAO och WTO varnade nyligen ⁽¹³⁾ för att den globala bristen på gödselmedel sannolikt kommer att bestå under 2023, vilket hotar jordbruksproduktionen och livsmedelstryggheten i framför allt Afrika. Den globala handeln med gödselmedel bör underlättas snarast genom att man håller marknaderna öppna, undviker exportrestriktioner och exportförbud, ökar produktionen av gödselmedel, utvidgar logistikvägarna och maximerar gödselmedlens effektivitet. EESK välkomnar internationella initiativ i detta avseende, bl.a. den globala krishanteringsgruppen för livsmedel, energi och finansiering (FN), den globala alliansen för tryggad livsmedelsförsörjning (G7), FARM (EU, G7, Afrikanska unionen) och Global Fertilizer Challenge (USA, EU).

3.23 Höga importpriser på livsmedel och gödselmedel och störningar i leveranskedjorna leder till akuta betalningsbalansbehov i vissa låginkomstländer. EU bör öka sina ansträngningar i detta avseende både bilateralt (faciliteten för tryggad livsmedelsförsörjning och resiliens) och genom multilaterala initiativ såsom IMF:s förvaltningsfond för minskad fattigdom och ökad tillväxt (PRGT) och finansieringsinstrument vid livsmedelschocker (FSW).

Bryssel den 23 mars 2023.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹³⁾ "Global fertilizer markets and policies: a joint FAO/WTO mapping exercise", 14 november 2022, https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/igo_14nov22_e.htm.

ISSN 1977-1061 (elektronisk utgåva)
ISSN 1725-2504 (pappersutgåva)

Europeiska unionens
publikationsbyrå
L-2985 Luxemburg
LUXEMBURG

SV